

JENNY NILSSON

Adverb i interaktion

GÖTEBORGSSTUDIER I NORDISK SPRÅKVETENSKAP 4

REDAKTÖRER FÖR SERIEN: Lars Borin, Roger Källström, Inger Lindberg, Sven-Göran Malmgren, Lena Rogström, Barbro Wallgren Hemlin

Jenny Nilsson beskriver i denna doktorsavhandling i nordiska språk hur ett femtiotal svenska adverb fungerar i samtal. När vi samtalar med varandra, använder vi tämligen ofta ord som *nog*, *kanske*, *alltså*, *säkert*, *i alla fall*, *egentligen*, *i och för sig*, *faktiskt* och *bara*. Avhandlingen försöker ta reda på när, hur och varför vi använder de här uttrycken.

Jenny Nilsson visar att i stort sett alla dessa adverb används på mer än ett sätt. En del användningar ligger nära ordets grundbetydelse (*säkert* säger man om det som är säkert), andra ligger längre ifrån (*säkert* kan också betyda 'förmodligen'). Åter andra användningar har mer med samtalskontexten att göra. Uttrycket *i och för sig* signalerar typiskt att talaren reviderar sitt tidigare yttrande, något som visat sig vara vanligt efter att en annan talare gjort en invändning.

Avhandlingen utgår ifrån ett talspråksmaterial där drygt hundra gymnasieelever i grupper diskuterar musikstil och musiklyssnarvanor utifrån nio givna musikexempel. Avhandlingen har teoretiskt ett ben i den traditionella grammatiken och ett i den interaktionella lingvistik och samtalsanalysen. Med moderna samtalsanalytiska metoder vill Jenny Nilsson kasta nytt ljus över de adverbbeskrivningar man hittar i ordböcker och grammatikor. Och därtill ett ljus som är talspråksnära och verklighetstroget.

JENNY NILSSON

Adverb i interaktion

Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 4

Adverb i interaktion

(English Summary)

av Jenny Nilsson

Göteborg 2005

TITLE: Adverbs in interaction
SWEDISH TITLE: Adverb i interaktion
LANGUAGE: Swedish (English Summary)
AUTHOR: Jenny Nilsson

Abstract

This thesis is an empirical study of Swedish adverbs, previously described as *sentence adverbs*, *stance adverbs* and *linking adverbs*, in spoken language interaction. The aim of the study is to find and describe what functions adverbs have in interaction and, after that, to describe the factors in the utterance and the interactional context that determine the functions of the adverbs. A third aim is to describe the sequences in which the adverbs appear.

The adverbs are analysed in authentic spoken data from a corpus consisting of 27 group interviews, where Swedish teenagers discuss music. The data comprises 20 hours of conversation and approximately 205 000 words.

The theoretical and methodological framework for this thesis is mainly *interactional linguistics*, where both functional grammar and the method of *conversational analysis* are used.

The study focuses on 48 adverbs, which occur approximately 4700 times in the data. In analysing these adverbs from an interactional perspective, it has become clear that adverbs do not only determine the interpretation of elements within an utterance. They also determine or comment on previous utterances made by the speaker or previous utterances made by another speaker.

The adverbs can realise at least 30 different functions and it is common that one adverb has several functions. Mostly, the adverbs modify and hedge utterances, mark agreement or show how utterances in conversations should be understood in relation to each other.

The factors that mainly influence the functions are position, semantic context and interactional context (*i.e.* the sequence of turns). The adverbs often appear in (for example) agreeing sequences, objections, after objections and after other types of interactional trouble such as no response or misunderstandings. In the sequences the adverbs display what is treated as preferred and dispreferred by the speakers. In other words, the adverbs do not only operate on a linguistic level, but also display social actions.

KEY WORDS: Adverbs, interactional linguistics, conversation analysis, functional grammar, preference organisation, Swedish.

© Jenny Nilsson

DISTRIBUTION: Institutionen för svenska språket
Box 200
405 30 Göteborg

ISSN: 1652-3105

ISBN: 91-87850-28-1

OMSLAGSILLUSTRATION: "Samtal" av Bengt Wallberg

SÄTTNING: Janne Saaristo

TRYCKNING: Elanders Infologistics Väst AB 2005

Förord

Egentligen skulle jag ha blivit trädgårdsmästare. Det är naturligtvis inte för sent, men detta får onekligen betraktas som en rejäl avstickare. Men en trevlig avstickare! Och dem som gjort den så trevlig vill jag tacka.

Första och största tacket går till min fenomenale huvudhandledare Lars-Gunnar Andersson. Han har alltid tagit sig gott om tid att diskutera stort som smått, kommit med många kloka synpunkter och utan knot läst en ofantlig mängd text genom åren. Men framförallt har han gjort att det varit riktigt kul. Oändligt tack!

Jag har även haft två biträdande handledare. Elisabet Engdahl vill jag tacka för skarpa iakttagelser och finurliga frågor genom åren. Karolina Wirdenäs har generöst delat med sig av sitt stora kunnande om samtalsanalys i allmänhet och GSM-materialet i synnerhet. Dessutom har hon en fantastisk förmåga att peppa! Man hade inte kunnat önska sig bättre handledning.

Jag har även haft mycket stor glädje av att ha varit delaktig i projektet Samtalsspråkets grammatik, eller GRIS som det kallas. Jag är verkligen glad att jag fått lära känna de övriga projektmedlemmarna. Tack även till projektets lokala kulting-grupp för datasessioner och diskussioner.

Ett stort tack till Camilla Wide, Helsingfors universitet och Svenska litteratursällskapet i Finland, som var en synnerligen bra slutseminarieopponent med många värdefulla synpunkter.

Det är också många andra kollegor som kommit med goda synpunkter genom åren, inte minst institutionens högre seminarium. Särskilt vill jag tacka Benjamin Lyngfelt och Maia Andréasson som har kommit med konstruktiva förslag samt Susanna Karlsson för alla viktiga diskussioner kring avhandlingens innehåll. Tack även till Jan Lindström, Helsingfors universitet, som tidigt läste och kommenterade delar av texten.

Institutionslivet har förenklats oerhört tack vare vår utmärkta administrativa personal. Speciellt tack till Gunnar Dahlström som fått rycka ut många

gång sedan jag redan första veckan pillade in en diskett i CD-romhålet.

Tack till dem som hjälpt till med bokens slutliga utformning. Ett evigt tack till Sofia Tingsell som har läst och kommenterat hela manuset. Det har även redaktörerna för serien, Sven-Göran Malmgren och Barbro Wallgren Hemlin, som granskade manuset i dess slutskede. Det är jag verkligen tacksam för. Tack också till Stefan Nilsson och Lars-Gunnar Andersson för hjälp med den engelska sammanfattningen, samt till Lisa Wiktorsson och Scott Blixen som språkgranskade den. Lars-Gunnar Andersson och Lisa Wiktorsson har även kontrollerat abstractet. Jag vill också tacka Janne Saaristo som förvandlat ett manus till en bok och Kristinn Jóhannesson som har haft koll på läget.

Jag har genom åren fått en hel del ekonomisk hjälp. Anna Ahrenbergs fond finansierade mina första två år på forskarutbildningen. STINT finansierade en termins vistelse vid UCSB Linguistics Department. Tack till Sandra Thompson, John Du Bois, Patricia Clancy och Gene Lerner som gjorde den vistelsen så intressant. Under min vistelse där hade jag även turen att lära känna Tiina Keisanen, Pentti Haddington och Elise Kärkkäinen från Uleåborg, och tack vare NorFA kunde jag besöka dem vid deras heminstitution.

På det mer personliga planet vill jag såklart också tacka några personer.

Till att börja med min familj. Min syster, mamma och pappa har alltid med stort engagemang diskuterat alla möjliga typer av vetenskapliga frågor och också ordnat adverbefria stunder. Krille, en fantastisk man, ska särskilt tackas för att han med jämnmod konstaterar att jag ältar dispositionen av kapitel 3 för hundrade gången.

En viktig del under min doktorandtid har varit alla goda samtal med vänner och kollegor vid fikabordet på plan 4. Det har många gånger varit sanslöst roligt.

Några arbetskamrater vill jag särskilt tacka. Tack till Aina, Lena och Emma som var så snälla mot mig när jag började på institutionen. Tack till Einar för inspirerande samtal. Tack till gänget på Karl-Gustavsgatan för en spännande tid. Tack till Anders-Börje, som alltid tar sig tid att svara på allt och som tar det triviala på största allvar. Tillsammans med Annika har han också försett mig med livsuppehållande litteratur.

Avslutningsvis vill jag ge mitt allra varmaste tack till Sofia, Susanna och Erik för allt. Jag är glad att ni är mina vänner!

Göteborg i oktober 2005

Jenny Nilsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte	2
1.2. Avhandlingens disposition	4
1.3. Material	4
1.3.1. Om GSM	5
1.3.2. Bearbetning av materialet	7
1.3.3. Materialets kännetecken och representativitet	7
2. Om adverb och adverbial	11
2.1. Vad är adverb och adverbial?	11
2.1.1. Satsadverbial, inställningsadverbial och talaktsadverbial ..	13
2.1.2. Adverb och diskursmarkörer	14
2.2. Adverb och adverbial i tidigare studier	15
2.3. Avgränsning av undersökta adverb i detta arbete	18
3. Teoretiska och metodiska utgångspunkter	21
3.1. Talspråk och grammatik	22
3.1.1. Interaktionell lingvistik	24
3.2. Conversation analysis	27
3.3. Antaganden om samtal i detta arbete – några utgångspunkter ..	28
3.3.1. Turer och turtagning	29
3.3.1.1. Turbegreppet	29
3.3.1.2. Turens uppbyggnad	30
3.3.1.3. Turtagning	34
3.3.2. Närhetspar, preferensstrukturer, reparationer och socialt ansikte	35

4. Adverbens positioner	43
4.1. Initialt i tur	44
4.2. Initialt i TKE	46
4.3. Medialt i TKE	47
4.3.1. Inskott	48
4.4. Finalt i tur och TKE	49
4.5. Ensamt turtillägg	50
4.6. Självständigt	51
4.7. Förenklad uppställning av adverbens positioner	51
5. Adverbens funktioner	53
5.1. Om funktionsbeskrivningarna	53
5.2. Beskrivningar av adverbens funktioner	57
5.2.1. Grad	57
5.2.2. Sannolikhetsgradering	58
5.2.3. Talarevaluering	60
5.2.4. Medhållande och uppbackande	61
5.2.5. Ny tanke	62
5.2.6. Förmildrande	63
5.2.7. Emfas	64
5.2.8. Kontrast	65
5.2.8.1. Anmärkningsvärdhet	67
5.2.9. Förtydligande	68
5.2.10. Generaliserande	68
5.2.11. Tillägg	69
5.2.12. Urval	70
5.2.12.1. Specificerande urval	70
5.2.12.2. Exemplifierande urval	71
5.2.12.3. Inneslutande, uteslutande och garderande urval ...	72
5.2.13. Medgivande	76
5.2.14. Reviderande	76
5.3. Förenklad uppställning av adverbens funktioner	78
6. De enskilda adverbens funktioner i GSM	81
6.1. Adverb med en dominerande funktion	82
6.1.1. <i>Rätt</i> och <i>ganska</i>	82
6.1.2. <i>Förstås</i> , <i>självklart</i> och <i>såklart</i>	83
6.1.3. <i>Knappast</i>	83
6.1.4. <i>Antagligen</i> och <i>förmodligen</i>	83
6.1.5. <i>Tydligen</i>	84

6.1.6. Nämligen	85
6.1.7. Tyvärr	86
6.1.8. Bland annat och till exempel	86
6.2. Mellangruppen – adverb med ett par funktioner	87
6.2.1. På nåt sätt, om man säger (så) och så att säga	88
6.2.2. Säkert	90
6.2.3. Riktigt	91
6.2.4. Verkligen	93
6.2.5. Åtminstone	96
6.2.6. Särskilt, framförallt, speciellt och extra	97
6.2.7. Dessutom	99
6.2.8. Tvärtom och däremot	101
6.2.9. Överhuvudtaget	102
6.2.10. Till och med	105
6.2.11. Faktiskt	107
6.2.12. Ungefär och nästan	109
6.2.13. Möjligtvis	112
6.3. Multifunktionella adverb	114
6.3.1. Just	114
6.3.2. Egentligen	117
6.3.3. Precis, exakt och absolut	120
6.3.4. Bara och ba	125
6.3.5. Ändå	130
6.3.6. Nog	136
6.3.7. Kanske	141
6.3.8. Alltså	146
6.3.9. I alla fall	150
6.3.10. I och för sig	155
6.4. Vilka sorters adverb används?	162
7. Några generella drag i relationen mellan position och funktion	165
7.1. Initialt i tur	166
7.1.1. Fritt initialt annex	167
7.2. Initialt i TKE	170
7.3. Medialt i TKE	170
7.4. Finalt i tur och TKE	171
7.5. Ensamt turtillägg	172
7.6. Självständigt	173
7.7. Sammanfattning	175

8. Adverb i sekvenser	177
8.1. Adverb i medhåll och uppgraderingar	180
8.2. Adverb i invändningar	182
8.3. Adverb efter invändning eller ifrågasättande	184
8.4. Adverb efter annat problem	191
8.5. Modifierande adverb utan markerat problem	194
8.6. Adverb i materialspecifika sekvenser och kontexter	197
8.6.1. Adverb i ett ”första yttrande”	198
8.6.2. Adverb i musikbeskrivningar	200
8.6.3. Adverb i person- och situationsbeskrivningar	201
8.6.4. Adverb i spekulationer	202
8.7. Preferens i sekvenserna	202
9. Sammanfattande slutdiskussion	205
Summary	213
Litteraturförteckning	219
Bilagor	229
Bilaga 1. Transkriptionsnyckel	229
Bilaga 2. Schema över de enskilda adverbens funktioner i materialet	231

Exempelförteckning

EXEMPEL 1.1.	Adverb i samtalskontext	2
EXEMPEL 1.2.	Exempel på adverb i materialet	3
EXEMPEL 3.1.	Turens tredelning	29
EXEMPEL 3.2.	En tur med fyra TKE:er	31
EXEMPEL 3.3.	Ny TKE trots avslutad tidigare TKE	32
EXEMPEL 3.4.	Turtillägg	32
EXEMPEL 3.5.	Vanlig enhet i materialet	33
EXEMPEL 3.6.	Närhetspar av typen fråga – svar	36
EXEMPEL 3.7.	Värderande sekvens	37
EXEMPEL 3.8.	Reparationer	39
EXEMPEL 4.1.	Adverb som fritt initialt annex	45
EXEMPEL 4.2.	Initialt adverb	46
EXEMPEL 4.3.	Adverb som fritt annex initialt i TKE efter annan TKE ..	46
EXEMPEL 4.4.	Adverb initialt i TKE efter annan TKE	47
EXEMPEL 4.5.	Medialt adverb	47
EXEMPEL 4.6.	Inskott	48
EXEMPEL 4.7.	Initialt i inskott	48
EXEMPEL 4.8.	Finalt i turen	49
EXEMPEL 4.9.	Finalt i TKE	50
EXEMPEL 4.10.	Ensam turtillägg	50
EXEMPEL 4.11.	Självständigt adverb	51
EXEMPEL 4.12.	Självständigt + fortsatt tur	51
EXEMPEL 5.1.	<i>Möjligtvis</i> i semantisk och interaktionell funktion	55
EXEMPEL 5.2.	Relativerande grad	58
EXEMPEL 5.3.	Osannolikhet	59
EXEMPEL 5.4.	Trolighet	59
EXEMPEL 5.5.	Säkerhet	60
EXEMPEL 5.6.	Evaluering	61

EXEMPEL 5.7.	Medhållande och uppbackande	62
EXEMPEL 5.8.	Ny tanke	63
EXEMPEL 5.9.	Förmildrande	64
EXEMPEL 5.10.	Emfas	65
EXEMPEL 5.11.	Kontrast	66
EXEMPEL 5.12.	Anmärkningsvärdhet	67
EXEMPEL 5.13.	Förtydligande	68
EXEMPEL 5.14.	Generaliserande	69
EXEMPEL 5.15.	Tillägg	69
EXEMPEL 5.16.	Specificerande urval 1	71
EXEMPEL 5.17.	Specificerande urval 2	71
EXEMPEL 5.18.	Exemplifierande urval	72
EXEMPEL 5.19.	Uteslutande urval	73
EXEMPEL 5.20.	Inneslutande urval	73
EXEMPEL 5.21.	Garderande urval	75
EXEMPEL 5.22.	Medgivande	76
EXEMPEL 5.23.	Reviderande	77
EXEMPEL 6.1.	<i>Rätt</i>	82
EXEMPEL 6.2.	<i>Ganska</i>	82
EXEMPEL 6.3.	<i>Antagligen</i>	84
EXEMPEL 6.4.	<i>Tydligt</i>	84
EXEMPEL 6.5.	<i>Nämligen</i>	85
EXEMPEL 6.6.	<i>Tyvärr</i>	86
EXEMPEL 6.7.	<i>Till exempel</i>	87
EXEMPEL 6.8.	Förmildrande <i>om man säger (så)</i>	88
EXEMPEL 6.9.	<i>Om man säger så</i> som hävdande adverb	89
EXEMPEL 6.10.	<i>Säkert</i> uttrycker trolighet	90
EXEMPEL 6.11.	Graderande <i>säkert</i>	90
EXEMPEL 6.12.	<i>Säkert</i> uttrycker säkerhet	91
EXEMPEL 6.13.	<i>Riktigt</i> uttrycker exakthet	91
EXEMPEL 6.14.	<i>Riktigt</i> som anmärkningsvärdhetsmarkör respektive förstärkande gradadverb	92
EXEMPEL 6.15.	<i>Riktigt</i> bestämmer verb	92
EXEMPEL 6.16.	Förstärkande <i>verkligen</i>	93
EXEMPEL 6.17.	Emfatiskt <i>verkligen</i>	94
EXEMPEL 6.18.	<i>Verkligen</i> graderar substantiv	94
EXEMPEL 6.19.	<i>Verkligen</i> placerat efter ett graderat substantiv	95
EXEMPEL 6.20.	<i>Verkligen</i> bestämmer verb	96
EXEMPEL 6.21.	<i>Åtminstone</i> markerar garderande urval	96
EXEMPEL 6.22.	<i>Åtminstone</i> i betydelsen 'minst'	97
EXEMPEL 6.23.	<i>Framför allt</i> markerar specificerande urval	98

EXEMPEL 6.24.	<i>Särskilt</i> som gradadverb	98
EXEMPEL 6.25.	<i>Särskilt</i> markerar specificerande urval	99
EXEMPEL 6.26.	<i>Speciellt</i> markerar specificerande urval	99
EXEMPEL 6.27.	<i>Dessutom</i> markerar tillägg och uppgradering	100
EXEMPEL 6.28.	<i>Dessutom</i> som fritt initialt annex	100
EXEMPEL 6.29.	<i>Tvärtom</i> markerar kontrast	101
EXEMPEL 6.30.	<i>Däremot</i> med två kontrasterande led	102
EXEMPEL 6.31.	<i>Däremot</i> markerar kontrast mot något i tidigare kontext	102
EXEMPEL 6.32.	<i>Överhuvudtaget</i> i fråga i betydelsen 'alls' med emfatisk effekt	103
EXEMPEL 6.33.	Generaliserande och uppgraderande <i>överhuvudtaget</i>	103
EXEMPEL 6.34.	<i>Överhuvudtaget</i> i betydelsen 'helt'	104
EXEMPEL 6.35.	Utvidgande adverb	104
EXEMPEL 6.36.	<i>Till och med</i> markerar tillägg och anmärkningsvärdhet ..	105
EXEMPEL 6.37.	<i>Till och med</i> understryker en propositions sanningshalt ..	106
EXEMPEL 6.38.	<i>Till och med</i> i uppgradering	106
EXEMPEL 6.39.	<i>Faktiskt</i> markerar anmärkningsvärdhet och emfas	107
EXEMPEL 6.40.	<i>Faktiskt</i> utan explicit kontrast	108
EXEMPEL 6.41.	Förmildrande <i>faktiskt</i>	108
EXEMPEL 6.42.	<i>Nästan</i> och <i>ungefär</i> uttrycker grad och förmildrande	110
EXEMPEL 6.43.	<i>Nästan</i> uttrycker grad + förmildrande	110
EXEMPEL 6.44.	<i>Nästan</i> som ensamt turtillägg med förmildrande funktion	110
EXEMPEL 6.45.	Förmildrande <i>ungefär</i>	111
EXEMPEL 6.46.	<i>Ungefär</i> fungerar som <i>typ</i>	111
EXEMPEL 6.47.	Självständigt <i>nästan</i>	112
EXEMPEL 6.48.	Sannolikhetsgraderande och reviderande <i>möjligtvis</i>	113
EXEMPEL 6.49.	Reviderande och medgivande <i>möjligtvis</i>	113
EXEMPEL 6.50.	<i>Just</i> markerar specificerande urval	115
EXEMPEL 6.51.	<i>Just</i> som tidsadverb	115
EXEMPEL 6.52.	Medhållande <i>just det</i>	116
EXEMPEL 6.53.	<i>Just det</i> som markör för ny tanke	116
EXEMPEL 6.54.	<i>Egentligen</i> markerar kontrast mellan det verkliga och det skenbara	117
EXEMPEL 6.55.	Betonat <i>egentligen</i>	118
EXEMPEL 6.56.	<i>Egentligen</i> uttrycker anmärkningsvärdhet	118
EXEMPEL 6.57.	<i>Egentligen</i> som markör för ny tanke	118
EXEMPEL 6.58.	Förmildrande <i>egentligen</i>	119
EXEMPEL 6.59.	<i>Exakt</i> som medhållande svarsord	120
EXEMPEL 6.60.	<i>Precis</i> som medhållande svarsord + fortsatt tur	121

EXEMPEL 6.61.	<i>Absolut</i> som emfasmarkör	121
EXEMPEL 6.62.	<i>Precis</i> uttrycker exakthet	122
EXEMPEL 6.63.	<i>Precis</i> i liknelse	122
EXEMPEL 6.64.	<i>Precis</i> som <i>inte direkt</i>	123
EXEMPEL 6.65.	Emfatiskt <i>precis</i> i maximivärdesfunktion	123
EXEMPEL 6.66.	<i>Precis</i> som tidsadverb	124
EXEMPEL 6.67.	<i>Bara</i> markerar specificerande urval	126
EXEMPEL 6.68.	Förmildrande <i>bara</i>	126
EXEMPEL 6.69.	<i>Bara:s</i> position	126
EXEMPEL 6.70.	<i>Bara</i> i 'helt enkelt'-betydelse	127
EXEMPEL 6.71.	<i>Bara</i> markerar exemplifierande urval	127
EXEMPEL 6.72.	<i>Ba</i> som anföringsmarkör	128
EXEMPEL 6.73.	<i>Ba</i> som framhävande markör	128
EXEMPEL 6.74.	<i>Ändå:s</i> tvetydiga kontrast	130
EXEMPEL 6.75.	<i>Ändå</i> markerar kontrast mot större kontext	131
EXEMPEL 6.76.	<i>Ändå</i> markerar kontrast mot tidigare yttrande	132
EXEMPEL 6.77.	Invändande <i>ändå</i>	133
EXEMPEL 6.78.	<i>Ändå</i> markerar kontrast inom en tur	133
EXEMPEL 6.79.	Adversativt <i>ändå</i>	134
EXEMPEL 6.80.	<i>Ändå</i> uttrycker anmärkningsvärdhet	134
EXEMPEL 6.81.	Textstrukturerande <i>ändå</i>	135
EXEMPEL 6.82.	<i>Men ändå</i> som avslutande kommentar	135
EXEMPEL 6.83.	Sannolikhetsgraderande <i>nog</i>	137
EXEMPEL 6.84.	<i>Nog</i> i hypotetisk kontext	137
EXEMPEL 6.85.	<i>Nog</i> markerar osäkerhet	138
EXEMPEL 6.86.	Förmildrande <i>nog</i>	138
EXEMPEL 6.87.	Försvagat <i>nog</i>	139
EXEMPEL 6.88.	<i>Nog</i> som ironiskt medhåll och stark protest	140
EXEMPEL 6.89.	Sannolikhetsgraderande <i>kanske</i>	141
EXEMPEL 6.90.	Förmildrande <i>kanske</i>	142
EXEMPEL 6.91.	Sannolikhetsgraderande och förmildrande <i>kanske</i>	142
EXEMPEL 6.92.	<i>Kanske</i> markerar exemplifierande urval	143
EXEMPEL 6.93.	<i>Kanske</i> i revidering	143
EXEMPEL 6.94.	<i>Kanske</i> i invändning	144
EXEMPEL 6.95.	<i>Kanske</i> i beskrivning av person	145
EXEMPEL 6.96.	Emfatiskt <i>alltså</i>	146
EXEMPEL 6.97.	Förtydligande <i>alltså</i>	147
EXEMPEL 6.98.	Förtydligande <i>alltså</i> efter missförstånd	147
EXEMPEL 6.99.	Turtagande <i>alltså</i>	148
EXEMPEL 6.100.	<i>Alltså</i> markerar slutledning	149
EXEMPEL 6.101.	<i>I alla fall</i> markerar inneslutande urval	151

EXEMPEL 6.102.	<i>I alla fall</i> markerar garderande urval	151
EXEMPEL 6.103.	<i>I alla fall</i> markerar garderande urval efter problem	152
EXEMPEL 6.104.	Kontrasterande <i>i alla fall</i>	152
EXEMPEL 6.105.	<i>I alla fall</i> och <i>hur som helst</i> markerar ämnesåtergång	153
EXEMPEL 6.106.	<i>Men i alla fall</i> som avslutande kommentar	154
EXEMPEL 6.107.	<i>I och för sig</i> fungerar reviderande och som ny tanke	157
EXEMPEL 6.108.	Reviderande och medgivande <i>i och för sig</i>	157
EXEMPEL 6.109.	<i>I och för sig</i> i argumentation	159
EXEMPEL 6.110.	<i>I och för sig</i> i invändning	160
EXEMPEL 6.111.	Kontrasterande <i>i och för sig</i>	160
EXEMPEL 7.1.	Reviderande initialt i tur	166
EXEMPEL 7.2.	Specificerande urval initialt i tur	167
EXEMPEL 7.3.	Fritt initialt annex som turtagande uppmärksamhetsmarkör	168
EXEMPEL 7.4.	<i>Nämen egentligen</i> som fritt initialt annex	168
EXEMPEL 7.5.	Initial dislokation	169
EXEMPEL 7.6.	Garderande urval initialt i TKE	170
EXEMPEL 7.7.	Gradadverb i medial position	171
EXEMPEL 7.8.	Förmildrande finalt	171
EXEMPEL 7.9.	Förmildrande ensamt turtillägg	172
EXEMPEL 7.10.	<i>Egentligen</i> som förmildrande ensamt turtillägg	172
EXEMPEL 7.11.	Medhållande självständigt adverb	173
EXEMPEL 7.12.	Emfatiskt medhåll	173
EXEMPEL 7.13.	Medhåll med reservation för innehållets sannolikhet	174
EXEMPEL 7.14.	Medhåll med reservation för innehållets exakthet	174
EXEMPEL 7.15.	Självständigt medgivande och reviderande	175
EXEMPEL 8.1.	Sakpåståenden av värderande karaktär	178
EXEMPEL 8.2.	Medhåll efter påstående	180
EXEMPEL 8.3.	Medhållande uppgradering	181
EXEMPEL 8.4.	Uppgradering efter medhåll av annan talare	181
EXEMPEL 8.5.	Invändning mot sakpåstående	183
EXEMPEL 8.6.	Invändning med <i>faktiskt</i>	183
EXEMPEL 8.7.	Nedtonad positiv värdering efter negativ värdering	184
EXEMPEL 8.8.	Samtalsdeltagare står på sig efter ifrågasättande	186
EXEMPEL 8.9.	Urval efter invändning	187
EXEMPEL 8.10.	Medgivande efter invändningar	188
EXEMPEL 8.11.	Adverb efter starkt ifrågasättande	189
EXEMPEL 8.12.	Modifiering efter utebliven respons	191
EXEMPEL 8.13.	Förmildrande adverb efter svag respons	192
EXEMPEL 8.14.	Garderande urval efter uttryckt skepsis	193
EXEMPEL 8.15.	Förtydligande adverb efter skratt	193

EXEMPEL 8.16.	Förtydligande efter markerat missförstånd	194
EXEMPEL 8.17.	Garderande urval efter allmängiltigt påstående	195
EXEMPEL 8.18.	Approximerande grad modifierar påstående	196
EXEMPEL 8.19.	Begränsande av generalisering	196
EXEMPEL 8.20.	Reviderande adverb	197
EXEMPEL 8.21.	Förmildrande adverb i första yttrande	198
EXEMPEL 8.22.	Förmildrande adverb i första yttrande enligt stödpapper	199
EXEMPEL 8.23.	Nedtonad första positiv värdering	199
EXEMPEL 8.24.	Beskrivning av musik	200
EXEMPEL 8.25.	Beskrivning av en typisk kicker	201
EXEMPEL 8.26.	Spekulation om framtiden	202
EXEMPEL 8.27.	Adverb synliggör konsensussträvan	204

Tabellförteckning

TABELL 2.1.	<i>Adverbena i GSM</i>	19
TABELL 4.1.	<i>Positionsschema för adverbens möjliga placering i en TKE</i>	44
TABELL 6.1.	<i>De funktioner som uttrycks av flest adverb (typer)</i>	163
TABELL 6.2.	<i>De funktioner som uttrycks av flest adverb (förekomster)</i>	164

1. Inledning

Många av de adverb som undersöks i detta arbete är redan väl beskrivna. Man kan således med rätta fråga varför man ska göra det igen. Svaret är att tidigare beskrivningar i allmänhet inte behandlat adverb ur ett interaktionellt perspektiv, det vill säga hur adverb fungerar i ett autentiskt samtal. De flesta befintliga större beskrivningar baseras istället på adverbens funktioner i enskilda konstruerade exempel, eller en monologisk skriftspråkskontext. Man kan fundera över om det inte räcker – eller ser man andra funktioner hos adverb i en interaktionell kontext än man ser i ett isolerat yttrande?

Låt oss studera *möjligtvis* i ett lösryckt yttrande som *möjligtvis på morgonen kan jag lyssna på radio*. I yttrandet markerar *möjligtvis* en sannolikhetsgradering, det vill säga att det finns en möjlighet att talaren lyssnar på radio på morgonen. Så långt talar alltså det mesta för att funktionen hos adverbet *möjligtvis* går att avgöra trots att exemplet är kontextlöst.

För att se om den interaktionella kontexten som yttrandet uppkommit i påverkar funktionen ytterligare återges i exemplet nedan yttrandet inplacerat i sin autentiska kontext. I exemplet diskuterar fyra killar radiolyssnarvanor på uppmaning av en samtalsledare. Före exemplet har en av samtalsdeltagarna berättat att han brukar sätta på radion när han kommer hem och på exemplets första rad ger en annan samtalsdeltagare, HM5, en respons på detta (för transkriptionsnyckel, se bilaga 1).

EXEMPEL 1.1. Adverb i samtalskontext

1 HM5 men de tycker inte ja [(.)] för då sätter man=
2 HM3 [näå]
3 HM5 =hellre på en skiva som man tycker e bra (.)
4 [tycker ja]
5 HM3 [jo (.) de] har de har du rätt i faktist HM5 de e-
6 så gör ja (.) de e ju ibland (.) kan man tänka sej
7 å lyssna på radio ibland också tänker man *nu*
8 *lyssnar ja på radio*
9 HM5 *möjlitvis* på morronen kan ja lyssna på [radio]
10 HM3 [jaa]
(6:31.15–31.30)

Exemplet inleds med att HM5 inte håller med den föregående talaren (vilket backas upp av HM3 på rad 2). HM5 berättar att han hellre sätter på en skiva än lyssnar på radio. På raderna 5–6 håller HM3 med om detta, men lägger därefter till att han ibland kan tänka sig att lyssna på radio. På rad 9 yttrar HM5 det yttrande som presenterades lösryckt ovan: *möjlitvis på morronen kan ja lyssna på radio*. Att *möjlitvis* fungerar sannolikhetsgraderande har redan kunnat konstateras, men placerat i en interaktionell kontext blir det synligt att *möjlitvis* också fungerar reviderande. *Möjlitvis* markerar alltså att HM5 reviderar det tidigare påståendet om att han inte lyssnar på radio – på morgonen kan han möjlitvis göra det.

Adverbets funktioner blir i exemplet ovan synliga genom att man kombinerar analysen av det enskilda yttrandet med analysen av yttrandets placering i den större samtalskontexten. För att få en full förståelse för vilka funktioner till exempel adverb har i samtal är det alltså viktigt att dessa studeras dels inom ett yttrande, dels i den interaktionella kontexten. De adverb som undersöks i detta arbete är nämligen yttrade i en samtalskontext där andra yttranden alltid föregår yttrandet som adverbet uppträder i.

Den grundläggande principen för detta arbete är att grammatik bör studeras i bruk, och i den autentiska kontext som den används. Denna avhandling är alltså en deskriptiv samtalsgrammatisk studie (se vidare i kapitel 3).

1.1 Syfte

Detta arbete har tre syften.

Det första syftet är att definiera de funktioner adverbena uppvisar i materialet.

Det andra syftet är att beskriva vad som påverkar ett adverbs funktion och vilka faktorer som kan realisera olika funktioner hos ett adverb.

Det tredje syftet är att beskriva i vilka typer av sekvenser adverb återkommande uppträder.

Syftena kan illustreras genom exemplet nedan där en grupp med två killar och två tjejer på uppmaning av en samtalsledare diskuterar vilka som lyssnar på musikgruppen Kent. I exemplet tror HK1 att det mest är tjejer som lyssnar på Kent eftersom hon var på Liseberg och såg gruppen spela och då bestod publiken enbart av tjejer. HM1 håller med HK1 och berättar att även han var på Liseberg vid samma tillfälle. På rad 10 i exemplet använder HM1 adverbet *alltså* för att markera att hans tidigare påstående om att han var på Liseberg nu förtydligas (se 5.2.9), han var inte där för att se just Kent utan han var i nöjesparken ändå vid det aktuella tillfället.

EXEMPEL 1.2. Exempel på adverb i materialet

```
1 HK1 ja tror de e mest tjejer som lyssnar på dom
2 HM1 mm aah de e s- de e- [(.) de skrev ja också de]=
3 HK1 [helt å hållet för ja va ]=
4 HM1 =e ju de (.) de e ju [ (x x) ]
5 HK1 =[å såg dom] på Liseberg
6 å de va bara tjejer där
7 HM1 ja va också där
8 HK1 mm
9 LJUD SKRATT
10 HM1 [*ja va asså* där (.) ja va inte-]
11 LJUD [ S K R A T T ]
```

(4:1.15–1.30)

Alltså i exemplet ovan får illustrera hur syftet uppfylls genom att studera varje adverb ur olika vinklar. Det första syftet är således att undersöka hur *alltså*, och de andra adverbena, uppträder i materialet. Markerar *alltså* alltid förtydligande som i exemplet ovan eller kan det fungera på olika sätt? Markerar andra adverb också förtydligande? Det andra syftet är att undersöka vad som avgör *alltså*:s funktion. Är det positionella, prosodiska, semantiska, kontextuella eller andra drag?

Det tredje syftet uppfylls genom att analysera *alltså*:s placering i den interaktionella kontexten i exemplet ovan. I exemplet ingår *alltså* i en sekvens där ett förtydligande av ett påstående följer efter att de andra samtalsdeltagarna skrattar. Är det vanligt att *alltså*, och de andra adverbena, uppträder så? I vilka andra sekvenser uppträder *alltså* och de andra adverbena och vad bidrar de med? På vilket sätt synliggör *alltså* sociala handlingar i samtal?

1.2. Avhandlingens disposition

Avhandlingen består av nio kapitel. I detta kapitel beskrivs materialet – hur det samlats in och bearbetats. Vidare beskrivs materialets kännetecken och dess representativitet diskuteras. Kapitel 2 består av en genomgång av adverb och adverbial och hur man behandlat dem i olika grammatikor och i tidigare studier. Kapitel 3 innehåller också ett avsnitt som behandlar urvalet av adverb för detta arbete och en tabell över de adverb som undersökts och deras frekvens i materialet. I kapitel 3 diskuteras de teoretiska och metodiska utgångspunkter som undersökningen vilar på.

I kapitel 4 presenteras i vilka positioner jag funnit adverbena i materialet. Kapitel 5 innehåller beskrivningar av de funktioner som de undersökta adverbena uppvisar och en diskussion kring hur man definierar och analyserar adverb. Kapitel 4 och 5 är alltså resultatkapitel som tillsammans utgör grunden för resultaten i kapitel 6, 7 och 8.

I kapitel 6 beskrivs och exemplifieras de undersökta adverbena, ord för ord. Kapitel 6 avslutas med en sammanfattning av de vanligaste funktionerna adverbena uppvisar i materialet. Kapitel 7 innehåller en genomgång av hur positionen kan påverka adverbens funktioner.

I kapitel 8 beskrivs vilka sekvenser som de undersökta adverbena uppträder i, och vad adverbena synliggör i dessa sekvenser diskuteras.

Avhandlingen avslutas med ett sammanfattande diskussionskapitel (kapitel 9) grundat på hela undersökningens resultat.

1.3. Material

Vill man, som jag, kunna uttala sig om adverbs möjlighet att uttrycka olika funktioner finns det fördelar med att ha ett homogent material där endast en verksamhet bedrivs av ett stort antal individer. För detta ändamål är GSM-materialet (se nedan) utmärkt. Eftersom de olika adverbena återkommande uppvisar samma funktion hos flera olika talare vid olika tillfällen går det att fastslå att det inte bara rör sig om individuell variation.¹ Hade man undersökt

---

¹ Jag har för samtalsdeltagarna på inspelning 1–10 kartlagt vilken individ som yttrar vilka adverb i vilken position. Utifrån detta har jag kunnat konstatera att det visserligen finns individer som använder vissa adverb mer frekvent än andra, men att adverbens spridning ändå är stor. Det är inte heller så att en individ frekvent använder ett adverb som ingen annan i materialet använder. Det finns dock en viss variation mellan grupperna – vissa grupper tenderar att använda en del adverb mer än andra.

adverbens funktioner i flera olika typer av samtal hade det kunnat bli problem vid analysen av speciellt de adverb som har ett litet antal belägg. I dessa fall kunde det ha blivit svårt att avgöra om en viss funktion endast förekommer i en viss typ av verksamhet eller om adverbet har potential att uttrycka olika saker i ett och samma språkliga sammanhang. Av denna anledning undersöks inte de adverb som yttras av den samtalsledare som ansvarar för insamlingen av materialet (se nedan). Samtalsledarens eventuella avvikelser från de övrigas bruk skulle kunna bero på individuell variation eller till exempel att samtalsledaren har en annan roll i gruppen, avviker i ålder eller kommer från en annan svensk ort.

I det följande beskrivs GSM-materialet, hur det samlats in, hur det bearbetats och vilka kännetecken det har. Avsnittet avslutas med en diskussion om materialets representativitet.

1.3.1. Om GSM

GSM står för Gymnasisters språk- och musikvärldar, ett HSFR-finansierat projekt inom vilket materialet samlades in (se Wirdenäs 2002:42–70).² Projektet var ett samarbete mellan Institutionen för svenska språket och Institutionen för musik- och filmvetenskap vid Göteborgs universitet och leddes av professor Lars-Gunnar Andersson vid den förstnämnda institutionen. GSM-materialet består av 27 gruppinspelningar där ungdomar samtalar om nio uppspelade musikexempel utifrån en förutbestämd agenda. Sammanlagt utgör inspelningarna ungefär 20 timmars tal, eller ca 205 000 ord (varav ungefär 30 000 ord yttras av samtalsledaren).

Samtalsgrupperna består i 18 fall av fyra personer, i sex fall av tre personer och i tre fall av fem personer.³ Tio grupper består av enbart tjejer, tio grupper av enbart killar och sju grupper är blandade med både tjejer och killar. Sammanlagt deltar 105 personer i årskurs 1–3 på gymnasienivå.

Inspelningarna gjordes under 1997 av Karolina Wirdenäs, som också fungerar som samtalsledare, på 10 olika gymnasieskolor i och omkring Göteborg. I materialet finns elever från gymnasieprogram av olika karaktär, liksom några

---

² För utförlig information om projektet, urval och rekrytering av informanter samt inspelningsmetodik hänvisas till Wirdenäs (2002:42–70 samt 285–293). Där återfinns också förteckningar över samtliga deltagares antal ord och yttranden.

³ Wirdenäs påpekar (2002:50–51) att gruppdynamiken inte skiljer sig anmärkningsvärt åt till följd av olika antal deltagare. I grupperna med fem samtalsdeltagare blir möjligen konkurrensen om ordet större och i de med enbart tre deltagare blir oftast samtliga i gruppen mer aktiva. Detta har även jag noterat i mitt arbete med materialet.

elever med svenska som andraspråk. Dessa variabler, eller variabeln kön, tycks inte påverka adverbbruket överhuvudtaget. Därför behandlas inte dessa variabler i avhandlingen.

Deltagarna i de inspelade samtalen informerades vid inspelningstillfället om att projektet undersökte ”hur gymnasieungdomar tänker och pratar om musik” (se mer i Wirdenäs 2002:48). Det poängterades att det inte var något kunskapstest utan att det var samtalsdeltagarnas åsikter som intresserade projektet. Deltagarna garanterades också fullständig anonymitet.

De musikexempel grupperna fick lyssna på och diskutera räknas upp nedan, i enlighet med Wirdenäs beskrivning (Wirdenäs 2002:43). Först på raden står artisten eller bandets namn, därefter musikstyckets titel och utgivningsår. Sist kommer den genreindelning som Wirdenäs använder sig av. Observera att samtalsdeltagarna inte hade tillgång till denna information utan fick beskriva musiken utifrån sina hörselintryck.

1. Kent, *Kräm* (1996): indiepop
2. Beatles, *She loves you* (1963): klassisk pop
3. Mozart, *Symfoni nr 40, sats 1* (1788): klassisk musik
4. Refused, *Rather be dead* (1996): hardcore
5. Sven-Ingvars, *Två mörka ögon* (1991): dansbandsmusik
6. John Wilhelm Hagberg, *Kan du vissla Johanna?* (1932): schlager
7. Fugees, *Fu-gee-la* (1996): hiphop
8. 2Unlimited, *No limit* (1992): techno
9. Lisa Ekdahl, *Vem vet* (1994): vispop

Varje deltagare hade under det att musikexemplen spelades upp ett stöd-papper (se Wirdenäs 2002:284) med plats för stödord och kommentarer, där de fem frågor deltagarna ombads fundera på också stod med. De fem frågorna var:

- Vad kallar du musiken?
- Vad tycker du om musiken? Varför?
- Vem/vilka lyssnar på den här typen av musik?
- När lyssnar man på musiken?
- Hur skulle du beskriva musiken för dina kompisar?

Efter att de första tre inspelningarna gjorts lades två frågor som kommit upp i dessa grupper till (dessa frågor ställdes sedan av samtalsledaren vid ett tillfälle under inspelningen). Dessa frågor behandlar i vilken utsträckning samtalsdeltagarna köper musik och deras radiolyssnarvanor.

1.3.2. Bearbetning av materialet

Materialet spelades in med kassetbandspelare och grovtranskriberades med en förenklad CA-version i dataprogrammet Syncwriter, där alla samtalsdeltagare också anonymiserades och fick koder efter skola, kön och deltagarnummer (se Wirdenäs 2002:52–54).⁴ Alla namn på privatpersoner, skolor och stadsdelar har också anonymiserats i transkriptionerna.

Jag har haft tillgång till både kassetband och transkriptioner. Efter en del av arbetets gång digitaliserades även kassetbanden och jag har därefter kunnat arbeta med materialet i dataprogrammet SoundEdit där man kan markera och spela upp valda bitar ur ljudfilen. Jag har även lagt in det transkriberade materialet i konkordansprogrammet Conc, vilket varit till stor hjälp i sökandet efter specifika adverb under arbetets gång.

Alla exempel som är hämtade ur materialet är i detta arbete transkriberade med en förenklad CA-modell som liknar den som bland andra Wirdenäs använt (se Wirdenäs 2002:52–53). En transkription kan göras betydligt mer noggrann med bland annat fler markeringar för prosodi, tryck, längd, inandningar och så vidare. För detta arbetes syften har dock dessa transkriptionsprinciper visat sig vara tillräckliga. Transkriptionsprinciperna återfinns i bilaga 1.

Alla exempel är numrerade efter turordning inom kapitlet och har också en rubrik som anger det som exemplifieras i utdraget. Alla rader i exemplet är numrerade så att man i texten kan hänvisa till en viss rad. Efter exemplet återfinns en parentes av typen (3:1.40–1.50) där första siffran anger gruppens nummer och siffrorna efter kolonet anger i minuter och sekunder ungefär hur långt in i inspelningen som exemplet är hämtat från.

1.3.3. Materialets kännetecken och representativitet

Materialet karaktäriseras av att det är en uppgift som grupperna ska lösa efter en förutbestämd agenda (se vidare i 3.3.1.3). Hur samtalsdeltagarna ser på denna uppgift tycks skilja sig en del mellan olika grupper. I vissa grupper diskuterar man sig gemensamt fram till svar på samtalsledarens frågor. I dessa samtal tycks finnas en strävan efter konsensus (se 8.7 samt Wirdenäs 2002). I andra grupper finns större oenigheter och i ett fåtal fall också konflikter.

---

⁴ Dessa koder, av typen HK1, GM3 osv., är de koder som jag använder för individerna i detta arbete. Första bokstaven är kod för en skola, andra bokstaven en könkodning (man eller kvinna) och siffran är ett individuellt nummer som skiljer samtalsdeltagarna åt.

De flesta grupper är mycket positiva inför uppgiften och svarar animerat och detaljerat på samtalsledarens frågor. Det är också vanligt att samtalsdeltagarna associerar fritt och inte sällan glider samtalet in på andra saker än den uppgift som gruppen ska lösa. De flesta av materialets samtal upplevs således som otvungna och spontana. Det förekommer i dessa samtal att deltagarna själva driver agendan framåt och beslutar när ett delämne är avslutat och det är dags att gå vidare till nästa. Dessa samtal kännetecknas av ett högt tempo med snabba talarbyten och överlappande tal, många uppbackningar liksom dramatiseringar och associationer. Dessa drag är några av de som exempelvis Nordberg (1985 och 1992) anser vara typiska för ungdomars samtalsstil.

I några samtal verkar gruppen mer misstänksam inför uppgiften och svarar fåordigt och oengagerat på samtalsledarens frågor. Samtalsledaren får i dessa fall vara mycket drivande för att frågorna ska diskuteras och det finns få spontana utvecklingar.⁵ I dessa samtal återfinns få av de drag som betecknas som typiska för ungdomsstil.

Tidigare studier har visat att de drag som betecknas som ungdomliga också återfinns hos vuxna samtalsdeltagare, speciellt i samtal mellan vänner (Norrby 1995, 1997 och 2001:182–184). I ljuset av detta, liksom att en del av materialets ungdomar inte uppvisar så kallade ungdomliga drag, kan det finnas en poäng med att inte skilja i så stor utsträckning på ungdomars och vuxnas samtalsstil. Ett bra sätt är att istället tala om de mer animerade dragen som en *närhets- och engagemangsstil*⁶ (Adelswärd 1992:146), eller *närhetsspråk* (Norrby 1995), och att vissa samtal präglas av en sådan stil, medan andra saknar den.

En viktig fråga är materialets representativitet: hur generella slutsatser kan man dra om adverblika funktioner i svenskt samtalspråk överhuvudtaget utifrån föreliggande undersökning? I vilken utsträckning påverkar variablerna verksamhet, ålder, tid och region?

Det sannolika är att man i andra typer av material kan finna även andra funktioner hos adverb än de som återfunnits i GSM-materialet. Det finns till exempel väldigt få adverb som uttrycker säkerhet i materialet, troligtvis på grund av att uppgiften är att värdera musik snarare än att säga något bestämt i sakfrågor (se vidare i 2.3). Det finns också en del adverb som har få belägg, till exempel *visserligen*, *förstås*, *hur som helst* m.fl., som inte är svårt att tänka

---

⁵ I dessa samtal finns få av de adverb som analyseras i detta arbete, troligtvis till stor del beroende på att det i dessa samtal också är mycket färre ord än i de mer spontana samtalen. Det verkar hur som helst inte som om adverbens funktioner är annorlunda i dessa samtal jämfört med de samtal där samtalsdeltagarna är mer positivt inställda till uppgiften.

⁶ Från engelskans *high involvement style* (Tannen 1984:30–31).

sig att de används mer frekvent i andra kontexter. Det finns alltså mycket kvar om adverbens egenskaper att undersöka i andra material.

Överlag kan man nog trots detta konstatera att de adverb som undersöks i avhandlingen i de flesta fall varken är modeord eller har en speciellt stor regional variation. Det sannolika är att de funktioner som beskrivs i detta arbete också återkommer i andra verksamheter och samtalsituationer. I kapitel 8 och 9 diskuterar jag emellertid några materialtypiska drag jag identifierat.

2. Om adverb och adverbial

I detta kapitel definieras och beskrivs ordklassen adverb utifrån tidigare beskrivningar av adverb och adverbial, såväl inom en mer traditionell grammatik som inom talspråksinriktade studier. Kapitlet avslutas med en presentation av de adverb som undersöks i detta arbete.

I det följande får framförallt två större grammatikor stort utrymme, dels *Svenska Akademiens grammatik* (Teleman m.fl. 1999), dels *Longman grammar of spoken and written English* (Biber m.fl. 1999). Den senare behandlar, som ju namnet antyder, tyvärr inte svenska. Den är ändå intressant eftersom den behandlar adverb i talspråk och presenterar autentiska exempel och statistik från både skrift- och talspråksmaterial, till skillnad från SAG som främst grundas på skriftspråk och därtill i många fall konstruerade exempel.

2.1. Vad är adverb och adverbial?

Att få grepp om ordklassen adverb är inte det lättaste utifrån tillgängliga beskrivningar. SAG, till exempel, skriver inledningsvis om adverbena att ”Avgränsningen av adverbena som ordklass bygger främst på kriteriet att de fungerar som huvudord i fraser vilkas typiska funktion är att vara adverbial” (SAG 2:625). Adverbialen i sin tur bestämmer enligt samma verk verb, adjektiv och andra adverb. Man påpekar också att adverb är en disparat ordklass både semantiskt och syntaktiskt och att det är en restgrupp av funktioner som blir över då man definierat nominala, attributiva och verbala funktioner (SAG 2:625–626), vilket väl förklarar den något ospecifika definitionen.

Eftersom ordklassen är så disparat finns det också en mängd olika typer av adverb. SAG delar in adverbena i följande undergrupper (inom parentes återges några av SAG:s exempel på respektive adverb):

- Grad¹ (*ganska, ändå, nästan* m.fl.)
- Sätt och andra aktionella omständigheter² (*muntligen, tillsammans, avslutningsvis, bitvis, uppsåtligen, baklänges* m.fl.)
- Tidslig omständighet (*genast, hittills, ibland, igen* m.fl.)
- Rumslig omständighet (*någonstans, jämsides, fram, hitåt, miltals* m.fl.)
- Vanligen valensbunden aktant (*därom, härpå, varöver* m.fl.)
- Negation (*ej, icke, ingalunda, knappast, inte*)
- Logisk relation (*därför, alltså, nämligen, däremot* m.fl.)
- Talarattityd, sannolikhet m.m. (*kanske, tydligen, naturligtvis* m.fl.)

I Biber m.fl. (1999) delas adverbens betydelse in på ett liknande sätt. De adverbgrupper som behandlas i avhandlingen (se 2.3), i Biber m.fl. kallade *stance-adverbs* (hädanefter *inställningsadverb*) och *linking adverbs* (hädanefter *konnektiva adverb*), får stort utrymme i denna grammatik. Inställningsadverbena kan enligt Biber m.fl. uttrycka alla typer av inställning och man skiljer på *epistemic stance* (epistemisk inställning), *attitude stance* (attityd) och *style stance* (stil).

De epistemiska adverbena visar (inom parentes presenteras svenska exempel på respektive kategori): a) grad av säkerhet och osäkerhet (*helt säkert* respektive *förmodligen*), b) verklighet och faktiskhet (*verkligen* respektive *faktiskt*), c) att propositionen grundar sig på någon typ av bevis (*tydligen*), d) begränsningar propositionen kan ha (*huvudsakligen*) eller e) brist på exakthet (*ungefär* och partiklar som *typ*). Attityd-adverbena avslöjar en talares attityd till en proposition (*tyvärr, lustigt nog* m.fl.) och stil-adverbena kommenterar talarens sätt att framföra propositionen (*ärligt talat, uppriktigt sagt* m.fl.).

De konnektiva adverbena (till exempel *nämligen*) används för att visa det semantiska sambandet mellan olika delar av en språklig kontext och bidrar på så vis till att bygga upp en sammanhängande kontext (Biber m.fl. 1999:559).

---

¹ Även adjektivavledningar såsom *extremt, vansinnigt, grymt* och så vidare uttrycker grad. I SAG behandlas dock alla sådana avledningar som just adjektiv.

² Traditionellt har även adjektivavledningar som *snabbt, fint, roligt* och så vidare räknats som sättsadverb. I SAG behandlas dock dessa som adjektiv.

2.1.1. Satsadverbial, inställningsadverbial och talaktsadverbial

Enligt exempelvis Beckman ([1916] 1968:181) bestämmer adverbet ofta en hel sats och fungerar då som satsadverbial. Detta kan sägas vara den klassiska definitionen av satsadverbial. Enligt SAG kan satsadverbial kommentera innehåll på tre olika sätt: innehållet i en del av en sats, hela satsens innehåll eller satsen som språkhandling. SAG påpekar att det dock ofta är vagt vilket led som satsadverbial kommenterar. Av den anledningen presenteras satsadverbialen efter betydelse snarare än räckvidd i SAG.

SAG:s definition av satsadverbial är att det ”fungerar semantiskt som en kommentar till satsinnehållet eller till den språkhandling som uttrycks med satsen. Ofta uttrycker satsadverbial talarens bedömning av de sakförhållande som satsen beskriver” (SAG 4:84). SAG skriver även att ”Med satsadverbial kan det alltså anges om satsen är sann eller inte, hur sannolik den är, om det nämnda sakförhållandet bedöms som bra eller ej eller hur satsens innehåll logiskt förhåller sig till vad man annars vet, t.ex. om den är en konsekvens av något annat eller om den strider mot vad talaren hade väntat sig.” (SAG 4:84). Detta påminner om den indelning som Biber m.fl. har av sina inställnings- och konnektiva adverb och adverbial (se nedan).

Satsadverbial kan enligt SAG delas in i fyra betydelsegrupper (SAG 4:84): a) *modala satsadverbial* (till exempel *kanske* och *tyvärr*) som anger hur talaren värderar eller bedömer sannolikheten av satsens innehåll, b) *konjunktionella satsadverbial* (till exempel *således* och *nämligen*) som anger en logisk relation mellan satsens innehåll och textsammanhanget, c) *fokuserande satsadverbial* (till exempel *bara* och *särskilt*) som framhäver ett fokuserat led i satsen där det fokuserade ledet ingår i en jämförelsemängd och satsadverbial anger att satsen gäller just om det som avses med det fokuserade ledet och d) *negerande satsadverbial* (till exempel *inte*) som negerar resten av satsinnehållet.

De flesta satsadverbial som SAG beskriver utgörs av enskilda adverb och man kunde alltså låta indelningen av satsadverbialen i större utsträckning likna indelningen av adverb (jfr 2.1 ovan), särskilt som man i båda fallen utgår från betydelse och inte till exempel räckvidd.

Biber m.fl. gör just så, och indelningen av adverbial sammanfaller i stort med indelningen av adverb. Utöver sättsadverbial talar man om inställningsadverbial och konnektiva adverbial (alltså samma som för adverb), där inställningsadverbial delas in på samma sätt som inställningsadverbial med adverbial som uttrycker epistemicitet, attityd och stil (Biber m.fl. 1999: 763–764).

De adverbial som enligt Biber m.fl. uttrycker stil påminner om de adverbial som på svenska behandlats som *talaktsadverbial* (Andersson 1975b).³ Med talaktsadverbial⁴ menas de adverbiella morfem, fraser och satser som modifierar sägandet av en sats snarare än satsens innehåll (se vidare i kapitel 5), det vill säga att propositionen inte förändras av adverbet utan adverbet anger talarens (eller lyssnarens) relation till det sagda (Andersson 1975b:28). Talaktsadverbial förmedlar bland annat förklaringar, attityder och känslor mellan talare och lyssnare (Andersson 1975b:45). Andersson skiljer på talaktsadverbial och satsadverbial, men poängterar att det kan vara svårt att veta vilken kategori ett adverbial tillhör (1975b:33).

2.1.2. Adverb och diskursmarkörer

I många studier som berör så kallade diskursmarkörer⁵ återfinns en del av de adverb som detta arbete behandlar. Därför kommenterar jag här kort diskursmarkörbegreppet och adverbens relation till detta.

Begreppet diskursmarkör är problematiskt eftersom forskare behandlar det på så skilda sätt. Kännetecknande för diskursmarkörerna är att de står utanför den syntaktiska strukturen (Brinton 1996, Jucker & Ziv 1998). De är också multifunktionella (Östman 1981, 1995) och kan fungera bland annat som diskursstrukturerare, turtagare, intimitetssignaler, attitydmarkörer och tveksamhetsmarkörer (Brinton 1996:6, Jucker och Ziv 1998:1). De fungerar dessutom på flera lingvistiska plan samtidigt (Jucker och Ziv 1998 och Brinton 1996) och visar strukturella relationer mellan yttranden snarare än skapar dem (Schiffrin 1987). Diskursmarkörerna är också extra kontextkänsliga och olika kontexter kan realisera olika funktion (Östman 1995:103).

En del forskare menar att ett kriterium för en diskursmarkör är att den är initial placerad (Helt 1997), andra menar att de kan uppträda även medialt och finalt (Brinton 1996:33). Vidare hävdar vissa att de saknar semantisk betydelse (Helt 1997:225, Biber m.fl. 1999:858, Jucker och Ziv 1998) och att de inte påverkar ett yttrandes proposition utan snarare sägandet av yttran-

---

³ Teleman (1974:89–90) och Östman (1978) benämner en mycket snarlik grupp adverbial *talarrattitydsadverbial*.

⁴ SAG innefattar också talaktsadverbial i satsadverbialsbegreppet genom att definiera en typ av satsadverbial som ”kommentar av spåkhandlingen” (SAG 4:85–86).

⁵ Diskursmarkörer har kallats en rad olika saker. Ett axplock är *pragmatic particles* (Östman 1995) och (på svenska) *pragmatiska partiklar* (Saari 1984), *pragmatic markers* (Brinton 1996) och *discourse particles* (Schourup 1985).

det (Lindström u.u.). Andra forskare menar däremot att de ofta har en lexikal betydelse (Schiffrin 1987:314).

Diskursmarkörerna behandlas ofta som om de utgjorde en ordklass, även om man påpekar att bland annat vissa konjunktioner, adverb, interjektioner och partiklar fungerar som diskursmarkörer (Schiffrin 1987:40, Lindström u.u.), och sätts i relation till inställningsadverb (Helt 1997, Biber m.fl. 1999). Att skilja på dessa kategorier har dock visat sig problematiskt: Helts undersökning (1997) visar att många lexikala enheter kan passa in i båda kategorierna och Biber m.fl. påpekar att gränsen mellan inställningsadverb och diskursmarkörer är oklar (Biber m.fl. 1999:858). Mycket tyder alltså på att det är problematiskt att se diskursmarkörer som en separat ordklass. Istället kan man kanske tänka sig diskursmarkörer som en funktion som exempelvis adverb kan uppvisa då de visar textstrukturerande egenskaper. Denna funktion kan vidare delas in ytterligare i en rad olika funktioner (se Lindström u.u.).

I detta arbete använder jag inte termen diskursmarkör för att beskriva de undersökta adverbena (se istället kapitel 5).

2.2. Adverb och adverbial i tidigare studier

Olika studier har närmast sig adverb och adverbial från olika håll. Vissa har jämfört tal och skrift, andra har utgått från lexikala enheter och kategoriserat dessa, någon har undersökt adverbiala satser med CA-metod (se 3.1.1.2), ytterligare andra har studerat adverbena i skrift ur ett diakront perspektiv. Detta avsnitt tar upp ett urval adverbstudier på svenska och engelska och redogör för de viktigaste resultaten.⁶

Många diskursmarkörstudier behandlar som nämndes ovan även adverb och gör det då utifrån lexikala enheter. Exempelvis har Helt (1997) i ett större arbete funnit att bland annat *actually* (motsvarar närmast *faktiskt*) kan fungera både som diskursmarkör och som ett inställningsadverb.

Biber m.fl. (1999) gör en korpusundersökning av adverbial i både tal och skrift och finner betydande skillnader mellan hur adverb och adverbial uppträder i samtal jämfört med hur de uppträder i skrift. Detta har även Quirk noterat (1984). Till exempel återfinns den allra högsta frekvensen av inställningsadverbial i samtalskorpusen, varav en överväldigande del är epistemiska (Biber m.fl. 1999:859).

---

⁶ De flesta adverbialstudier som beskrivs i detta avsnitt behandlar främst adverbial som utgörs av adverb.

Att inställningsadverbial är så frekventa i samtal, menar författarna, stämmer väl överens med mer generella kommunikativa drag i ett samtal: ömsesidig interaktion och förmedlandet av subjektiv information (Biber m.fl. 1999: 859). I samtal använder samtalsdeltagarna inställningsadverbialen främst för att understryka faktiskhet eller verklighet, för att markera tveksamhet eller säkerhet och för att markera oexakthet. Det är också vanligt att de används för att kommentera sägandet (dvs. som talaktsadverbial).

Då det gäller konnektiva adverbial (som oftast är ett adverb) har också de speciella talspråkliga egenskaper. Anmärkningsvärt är att konnektiva adverbial är mycket vanligare i samtal än i nyhetstext och skönlitteratur (Biber m.fl. 1999:880) och att de också har olika funktioner i tal och skrift. I samtal används de främst för att markera en övergång i samtalets interaktionella utveckling, medan man till exempel i akademisk prosa funnit att adverbien markerar en logisk eller argumenterande länk mellan två delar i texten.

Typiskt för samtal är också att adverb rent syntaktiskt kan förekomma som strukturellt ensamma element (Biber m.fl. 1999:551). Då fungerar de till exempel medhållande (så som *exakt, precis, absolut*), frågande (så som *verkliggen?*) eller som svar som på en fråga (så som *antagligen*).

Biber m.fl. noterar också att positionerna⁷ som de konnektiva adverbialen och inställningsadverbialen uppträder i skiljer sig mycket mellan tal och skrift. I samtal uppträder inställningsadverbialen främst i medial eller final position, medan man i skrift sällan stöter på dem finalt (1999:872). De konnektiva adverbialen återfinns i talspråket initialt eller finalt men så gott som aldrig medialt. I skrift är det däremot vanligt med konnektiva adverbial i medial position (och initial), däremot ovanligt i final position. Den höga andelen konnektiva adverbial i final position i samtal förklaras med det frekventa bruket av *then, anyway* och *though* (1999: 891).

Vedin (2002) har genomfört en större studie av hur tids-, sätts- och satsadverbial fungerar i modern engelsk skönlitteratur, med syfte att belysa hur sådana adverbial etablerar kontextuell betydelse. Hon undersöker hur några utvalda adverbial realiserar bland annat kronologi och berättarröst syntaktiskt, pragmatiskt och semantiskt. Resultatet visar bland annat att ett och samma adverbial kan uppvisa både en semantisk och en pragmatisk funktion.

Vad gäller adverb och adverbials position har flera forskare konstaterat ett samband mellan position och funktion (se Chafe 1984, Ford 1993 och Greenbaum 1969:4). Ford har genomfört en större CA-studie av adverbialsatser och noterat att positionen är avgörande för deras funktion. Initialt pla-

---

⁷ Det ska här påpekas att man i Biber m.fl. (1999) talar om positionen i en sats och inte i till exempel en tur eller turkonstruktionsenhet (se 3.2.1.2).

cerade adverbialsatser fungerar diskursstrukturerande och finalt placerade begränsar huvudsatsens betydelse utan att påverka den större kontexten. Ford har också upptäckt att det vid en disprefererad respons (se 3.3.2) är vanligt med en tillagd adverbialsats efter en avslutad tur som förklarar responsen (1993:148).

Chafe konstaterar i en studie (1984:444) att adverbiella uttryck främst har två funktioner vilka båda är positionsberoende. Kommer adverbialsatsen före en sats markerar den hur den följande informationen ska förstås och kommer den efter en sats kommenterar den tid, sätt och liknande och intonationen separerar då adverbialsatsen från huvudsatsen.

Även i svenska studier återfinns liknande tankar om hur positionen påverkar funktionen. Bland andra konstaterar Kotsinas att vissa adverb fungerar olika beroende på om de uppträder initialt eller finalt (Kotsinas 1994).

Det finns även några svenska studier av adverb som bör nämnas. Till exempel undersöker Malmgren (2002) svenska adverbs användning i skriftspråk ur ett diakront perspektiv. Genom att studera två skriftspråkskorpusar ("Romaner-Gamla" och "Press65" som finns tillgängliga i Språkbanken vid Göteborgs universitet) har han kartlagt hur olika adverb har ökat eller minskat i bruk från mitten av 1800-talet till slutet av 1900-talet. Resultatet visar att en anmärkningsvärd mängd nya adverb tillkommit och att en mängd andra har försvunnit (Malmgren 2002:141).

Även Lehti-Eklund (1990) och Wijk-Andersson (1991) har gjort diakrona studier av svenska adverb. Lehti-Eklunds studie visar hur några svenska adverb genomgått betydelseförändringar under åren 1600–1900. Hennes undersökning synliggör att flera adverb uppvisar allt fler betydelser, särskilt som markörer som binder ihop delar av text. Wijk-Andersson har undersökt *bara* och dess ekvivalenter. Hon noterar att *bara* uppvisar en rad olika funktioner och har ett mycket stort användningsområde som adverb, adjektiv och konjunktion.

Slutligen finns även en svensk studie som har anlagt ett könsperspektiv på adverbbruket. Lüscher (1979) har undersökt hur elever använder modifierande och förstärkande adverb och funnit att flickor använder sådana adverb mer frekvent än pojkar.⁸

---

⁸ En sådan undersökning görs inte i detta arbete men det finns, som nämndes i avsnitt 1.3.1 ovan, inga tecken som tyder på att det skulle finnas någon skillnad mellan tjejerna och killarna vad gäller adverbbruket i materialet.

2.3. Avgränsning av undersökta adverb i detta arbete

De flesta adverb som behandlas i detta arbete beskrivs i många grammatikor som satsadverbial. Eftersom alla avhandlingens belägg dock inte kan sägas vara satsadverbial använder jag samlingsbeteckningen *adverb* för alla de undersökta orden.

Vid den första materialgenomgången excerperades samtliga adverb i materialet. Efter en genomgång ansåg jag att vissa typer av adverb fungerade på ett mer intressant sätt än andra ur ett interaktionellt perspektiv och sorterade bort alla de adverb som uttryckte tid, sätt, rum eller fungerade negerande.⁹ Kvar fanns de adverb som i SAG beskrivs som modala, konjunktionella och fokuserande satsadverbial eller adverb som uttrycker grad, logisk relation och talarattityd.

Vad gällde dessa adverb drog jag gränsen å ena sidan vid de adverb som var av en mer partikelartad karaktär såsom *ju*, *väl*, *typ* och *liksom*¹⁰ och å andra sidan vid adjektivavledningar som exempelvis uttrycker grad såsom *hemskt*, *vansinnigt* och *väldigt*.¹¹ Dessa grupper kan ses som två extremer på en skala där den förra har mest textstrukturerande funktion och den senare ett stort semantiskt innehåll. De adverb som undersöks i detta arbete kan sägas vara de som ligger mittemellan (även om de i vissa användningar snarast realiserar partikelliknande funktioner). Naturligtvis är det svårt att dra en tydlig sådan gräns.

Enligt den finska grammatiken *Iso suomen kielioppi* kan ett adverb stå syntaktiskt självständigt som svar, medan partiklar endast kan återfinnas inom en tur. Adverben bestämmer även något, till skillnad från partiklarna. Detta innebär att vissa obetonade adverb fungerar som partiklar (Hakulinen 2005). Aijmer menar på liknande sätt att vissa adverb (till exempel *nog* och *säkert*) som står obetonade efter ett verb är partiklar (Aijmer 1979:8 och 12). Dessa definitioner innebär att en del av adverben som undersöks i detta arbete snarast är partiklar, eller åtminstone i vissa användningar (se 5.1) uppvisar partikelliknande egenskaper. Detta gäller exempelvis *nog*, *säkert* och *alltså*, som jag

---

⁹ *Knappast* beskrivs i SAG som ett negerande adverb. Detta behandlas emellertid i detta arbete som ett sannolikhetsgraderande adverb.

¹⁰ Sådana adverbpartiklar är väl beskrivna i svenskan, se till exempel Saari (1979), Aijmer (1979) och Helgesson (2001).

¹¹ Jag har tidigare gjort en diakron studie av utvecklingen hos några sådana adjektivavledningar (nämligen *enormt*, *väldigt*, *grymt* och *fruktansvärt*). Resultatet visade att en del, och då särskilt *grymt*, tycks vara i det närmaste grammatikaliserade som förstärkande gradadverb (Nilsson 2002a och 2002b).

valt att inkludera i undersökningen då jag anser att dessa trots allt främst uppvisar adverbliella egenskaper. På samma grunder är de lexikaliserade adjektivavledningarna *riktigt*, *faktiskt*, *särskilt* och *speciellt* inkluderade i denna studie.

Samtliga adverb som undersökts återfinns i tabellen nedan. I tabellen anges också antal undersökta belägg av varje adverb. Sammanlagt har jag undersökt 48 olika adverb (då *i alla fall* och *i varje fall* räknas som varianter av samma adverb) vilka sammantaget återfinns med cirka 4700 belägg i materialet. Bland dessa belägg ingår inte adverb yttrade av samtalsledaren, sådana som är svåra att höra eller adverb som befinner sig i ett avbrutet yttrande och därmed inte går att analysera. Inte heller är de belägg medräknade som fungerar som till exempel sättsadverb eller adjektiv. Varje adverb presenteras, och så gott som samtliga exemplifieras, i kapitel 6.

TABELL 2.1. *Adverb*en i GSM

ADVERB	ANTAL	ADVERB	ANTAL
Absolut	49	Nämligen	5
Alltså	116	Nästan	154
Antagligen	8	Om man säger så	114
Bara/Ba	Ca 900	Precis	273
Bland annat	3	På nåt sätt	117
Dessutom	3	Riktigt	116
Däremot	13	Rätt	130
Egentligen	105	Självklart	4
Exakt	140	Speciellt	29
Extra	1	Så att säga	12
Faktiskt	261	Såklart	1
Förmodligen	2	Säkert	53
Förresten	1	Särskilt	9
Förstås	1	Tydligen	2
Ganska	Ca 350	Tyvärr	10
Framför allt	9	Till och med	13
Hur som helst	1	Till exempel	30
I alla fall	149	Tvärtom	6
I varje fall	2	Ungefär	50
I och för sig	96	Verkligen	135
Just	Ca 300	Visserligen	1
Kanske	Ca 450	Åtminstone	5
Knappast	4	Ändå	215
Möjligtvis	8	Överhuvudtaget	46
Nog	Ca 290		

Om man studerar tabellen ovan ser man att vissa adverb endast har enstaka belägg i materialet. *Extra*, *förresten*, *förstås*, *hur som helst*, *såklart* och *visserligen* har bara ett belägg vardera, *förmodligen* och *tydligen* två, *bland annat* och *dessutom* tre och *knappast* och *självklart* fyra. Det är rimligt att anta att detta inte är representativa frekvenser för adverb användningen i svenskan i stort.

Karlsson (u.u.) har studerat modala adverb i en talspråkskorpus med olika typer av samtal representerade, där en del av adverbena med få belägg ingår. I en jämförelse med denna undersökning framkom att *förstås*, *självklart* och *tydligen* är mer frekventa i Karlssons talspråkskorpus än i GSM. Karlsson redovisar även belägg av säkerhetsadverbena *naturligtvis* och *givetvis*, vilka inte påträffas i GSM.

3. Teoretiska och metodiska utgångspunkter

Detta arbete är, vilket nämndes inledningsvis, en samtalsgrammatisk studie. I detta avsnitt beskrivs dels hur man behandlat och behandlar talspråkets grammatik, dels den samtalsanalytiska metoden *conversation analysis* (CA), vilken är den metod jag främst använt mig av. Att kombinera studier av talspråksgrammatik med CA har mer eller mindre utvecklats till en skolbildning som kommit att benämnas *interaktionell lingvistik* (se bland andra Selting & Couper-Kuhlen 2001b, Steensig 2001, Ford, Fox & Thompson 2002b).¹ Detta arbete kan ses som ett bidrag till den interaktionella lingvistik.

Avhandlingens resultat bygger helt på en empirisk analys av hur adverb fungerar i samtalspråk, och jag har inte utgått från några hypoteser som testats på materialet. Mitt arbete har varit materialnära och induktivt, det vill säga som en CA-studie brukar utformas (se 3.2). Arbetet skiljer sig emellertid från CA-studiers tillvägagångssätt på framförallt en punkt. Som framkom av kapitel 2 gjorde jag i ett tidigt skede ett urval av vad som skulle undersökas och utgick sedan från lexikala enheter som analyserades i materialet. Ett sådant tillvägagångssätt är dock inte ovanligt inom den interaktionella lingvistik.

Kapitlet är strukturerat på följande sätt: Här nedan följer först en genomgång av talspråk och grammatik (3.1) vilket leder fram till en beskrivning av den interaktionella lingvistik (3.1.1). Därefter (3.2) presenteras kortfattat CA som metod. Den resterande delen av kapitel 3 (3.3) utgörs av antaganden

---

¹ Det är naturligtvis svårt att ställa upp kriterier för vad som är en skolbildning och vad som inte är det. Jag gör inget försök i den riktningen här.

om samtal i allmänhet och i GSM i synnerhet, vilka är grunden för detta arbetsanalyser och resultat. Dessa antaganden grundar sig främst på CA-baserad, men även annan samtalsanalytisk, forskning.

3.1. Talspråk och grammatik

Beskrivningar av talets grammatik är inget nytt fenomen inom lingvistikens. Faktum är att många tidiga grammatikor framhöll värdet av att beskriva talet (Haapamäki 2003). Redan vid förra sekelskiftet skrev Saussure att talspråket är utgångspunkten för analys av språk och alltså lingvistikens främsta studieobjekt (Andersson 1975c:9). Bloomfield (1933:21, se även Andersson 1975c:21) går ett steg längre och menar att skriften inte ens är språk utan endast ett sätt att fånga och synliggöra språket, det vill säga talspråket. Han riktar kritik mot lingvistisk forskning som ägnar sig åt studiet av tillrättalagt språk (Bloomfield 1933:21).

Denna inställning till talspråket, det vill säga att det utgör grammatikens främsta studieobjekt, delades vid samma tid av svenska språkforskare som Noreen, Cederschiöld och Tegnér (d.y.) (Haapamäki 2003:81–82). Dessa talspråksstudier var för det mesta inriktade på att beskriva fonologi och dialekter. Beskrivningen av talspråkets grammatik med empiriska och materialbaserade metoder var emellertid inget man fokuserade på, inte förrän man 1966 startade det stora projektet ”Talsyntax” i Sverige (se Loman 1968 och 1977, Einarsson 1974:76–96, samt Saari 1975).

Projektet Talsyntax syftade till att ”beskriva det moderna svenska talspråkets syntax” (Loman 1968:2) utifrån sociala, regionala och stilistiska faktorer (Saari 1975:15). Denna beskrivning bestod i att göra reda för på vilka sätt talspråkets syntax skiljer sig från skriftspråksnormen (Loman 1968:2). Materialet bestod av flera olika typer av talspråk, till exempel intervjuer, arrangerade samtal och spontana samtal.

Projektet resulterade bland annat i en indelning av talets syntaktiska enheter (Loman och Jörgensen 1971) och man kunde notera att skriften saknar vissa drag som är typiska för talspråk (Saari 1977:93). Man uppmärksammande också att talspråket inte innehåller så mycket ofullbordade och felkonstruerade meningar som man tidigare trott och att många av de typiskt talspråkliga drag man tidigare ansett vara ”ofullbordade uttryck” i själva verket är likvärdiga fullständiga meningar ur kommunikativ synpunkt (Saari 1975:180).

Om man vänder sig till vår stora moderna svenska grammatik, SAG, gör man även där anspråk på att beskriva talets grammatik. Detta anspråk har dis-

kuterats. Wirdenäs (2000:443) menar att det faktum att språkexemplen är kontextlösa och anpassade till skriftspråkets form gör att man förbiser det som är talspråksspecifikt.

Enligt SAG är talet och skriften delar av samma grammatik, även om ”det finns en viss olikhet mellan tal och skrift” (SAG 1:28). I samband med SAG:s utgivning ledde detta till en diskussion, främst förd i tidskriften *Språkvård*, om frågan om talet och skriften tillhör samma grammatik eller om man bäst bör skilja dem åt och alltså beskriva talet för sig. Arnstad (2000) menar att SAG utgår ifrån den traditionella skriftspråksgrammatiken i sin beskrivning av talspråk och därmed försummar talspråksspecifika drag – inte minst gränserna mellan ord, fraser och satser eftersom dessa gränser är svåra att dra i talat språk. Hon kritiserar även SAG för att ha friserat bort talspråksexempel som inte passar in i deras grammatiska modeller. Anward framhåller vikten av att studera svenskt samtalsspråk utifrån dess egna förutsättningar och att man bör betrakta talet som ”ett språkbruk med en tydlig grammatisk egenart” (Anward 2001:37). Hellberg, i egenskap av en av SAG:s författare, besvarar denna kritik med att tal och skrift tillhör samma system och att SAG trots allt är en talspråksgrammatik. Han menar att man kan beskriva talet med den begreppsapparat som används för att beskriva skriftspråk (Hellberg 2000 och 2001).

Det problem som formulerats här ovan är symptomatiskt för många beskrivningar av grammatik i talspråk, nämligen att man utgår från skriftens grammatik och applicerar dess regler på talet. Inom en sådan skriftspråksbaserad grammatikbeskrivning är det lätt att man enbart jämför talet med skriften och lyfter fram exempel där talspråkets struktur sammanfaller med skriftens. Om tanken med grammatiken är att den ska vara deskriptiv kan detta utgöra ett problem. Meningen med en deskriptiv grammatik är just att den ska överensstämma med verklighetens språk. Kontrollen av en sådan överensstämmelse är dock något som man traditionellt inte ägnat så mycket tid åt inom lingvistik (Andersson 1975c:3). Under de senaste 30 årens språkforskning har det dock skett en omfattande ökning av materialbaserade studier, både vad det gäller tal och skrift.

Ett bra sätt att se till att en grammatikbeskrivning speglar verkligt språk är att studera ett autentiskt material, till exempel som i detta arbete inspelade samtal, och att dessutom göra det utifrån materialets egna villkor. Utgår man enbart från en traditionell skriftspråksbeskrivning kan man få en grammatik över av hur tal *kan* användas, men inte hur det *faktiskt* används.

Många av de grammatiska strukturer man finner i tal sammanfaller med, eller liknar åtminstone, dem man finner i skrift. Därmed inte sagt att talspråksgrammatiken alltid liknar skriftens grammatik, eller att det i vissa fall ens är relevant att jämföra talspråk med skriftspråksfenomen i någon större

utsträckning. Den stora skillnaden, som jag ser det, mellan tal och skrift är att skriften i allmänhet är monologisk till sin natur, medan talet, och då särskilt samtalet, i allmänhet är dialogiskt² – eller interaktionellt. Och det är häri problemet med många grammatikbeskrivningar av talspråk blir tydligt, avsaknaden av ett interaktionellt perspektiv. Man har alltså i stor utsträckning koncentrerat sig på att beskriva det monologiska snarare än det dialogiska (Linell 1990:39), eller med andra ord en talspråksgrammatik och inte en samtalsgrammatik. Projektet Talsyntax är ett sådant exempel – det är talspråksgrammatik och inte samtalsgrammatik som undersöks.³

Som en reaktion mot detta startade årsskiftet 1999/2000 projektet ”Samtalsspråkets grammatik” där fem institutioner i Sverige och Finland representerades.⁴ Projektets syfte var att studera sambandet mellan social interaktion och grammatisk struktur. Utgångspunkten för projektet var att språk och interaktion ingår i sociala verksamheter och att man därför måste ta hänsyn till ett interaktionellt perspektiv. Det var också av största vikt för projektet att beskriva samtalet på dess egna villkor och inte jämföra det med skriften (se Samtalsspråkets grammatiks hemsida).

Ett sådant perspektiv på samtal antar man även inom den interaktionella lingvistikens som beskrivs här nedan.

3.1.1. Interaktionell lingvistik

Många lingvister menar att lingvistikstudier traditionellt i (alltför) hög utsträckning har fokuserat på isolerade skriftspråksfenomen (se exempelvis Hopper 1998, Linell 1982, Selting & Couper-Kuhlen 2001b:1–2, Ford 1993:1). Dessutom anses många studier ha undvikit att beskriva språkbrukares verkliga användning av språket och enbart fokuserat på korrekta eller grammatiska språkliga exempel. Exempelvis Chomsky ville att man i skapandet av en grammatik skulle koncentrera sig på grammatiska satser och sortera bort dem som var ogrammatiska. På så vis fokuserade man på språkbrukares kompetens, och inte performans (se Chomsky 1965). Om man däremot anlägger ett interaktionellt perspektiv på grammatik, och därmed intresserar sig för språkbrukares performans, blir de ogrammatiska satserna lika intressanta som de grammatiska (se även Greenbaum 1969:9). Inom den interaktionella lingvistikens undersöker man flera fenomen som traditionellt behandlas som

---

² Linell (1998) diskuterar monologiska respektive dialogiska perspektiv (se även 2005).

³ Både vad gäller Talsyntax och SAG skulle man kunna hävda att man i funktionsbeskrivningarna implicit tar hänsyn till kontexten.

⁴ Jag har sedan 2001 varit associerad till detta projekt.

ogrammatiska och behandlar dem som en systematisk del av språkbrukarnas kompetens (Steensig 2001:12).

Steensig (2001:12) sätter upp tre mål för den interaktionella lingvistikens:

En sådan lingvistik vil forsøge at beskrive de resurser sprogbrugere bruger i sproglig interaktion. På et meget konkret plan. Den vil explicitere hvilke valgmuligheder sprogbrugerne har efterhånden som den interaktion de deltager i, skrider frem. Og den vil forsøge at gøre rede for betydningen af sprogbrugerens valg af udtryk i konkrete situationer.

Steensig (2001:12)

Selting och Couper-Kuhlen (2001b:4) framhåller att man genom att studera interaktion kan se att talare inte bara omsätter sin språkliga kompetens i en lingvistisk kontext utan också i en social kontext. Yttranden är inte bara en produkt av talarens individuella planering utan en gemensam produkt av samspelet mellan talare och lyssnare. Genom att studera språk i bruk förstår man att yttrandens funktion uppkommer i användandet i en social kontext (se även Linell u.u.).

Den interaktionella lingvistikens som skolbildning har framförallt utvecklats under de senaste tio till femton åren av forskare som intresserar sig för hur lingvistiska strukturer fungerar i språk i bruk och hur dessa strukturer signalerar interaktionella funktioner (Thompson 2001:VII–VIII). Utgångspunkten är att språket formas av interaktionen (Selting & Couper-Kuhlen 2001b:3) och att man genom att studera talspråk får en förståelse för hur språk uppkommer och förändras (Ford 1993:1). Man studerar sambandet mellan återkommande lingvistiska mönster och mönster för social interaktion och har funnit att de inte bör separeras (Ford & Wagner 1996:277). Istället anser man att grammatiken organiserar social interaktion, och omvänt att social interaktion organiserar grammatiken (Ochs, Schegloff & Thompson 1996:2–3).

Den interaktionella lingvistikens är tvärvetenskaplig och bygger på lingvistik, och då framförallt en funktionell lingvistik, den inom sociologin utvecklade metoden *conversation analysis* (se nedan) och antropologi (Ochs, Schegloff & Thompson 1996:3, Selting & Couper-Kuhlen 2001b:2–3). Selting och Couper-Kuhlen (2001b:1) påpekar att den interaktionella lingvistikens utnyttjar det bästa av tre världar genom att man använder lingvistikens tekniska beskrivning, CA:s forskningsmetod och antropologins kulturella bredd.⁵ Ett sätt att uttrycka det på är att säga att den interaktionella lingvistikens är som samtalsanalysens språkliga fokus (Steensig 2001:13). Genom att

---

⁵ Då jag i detta arbete inte fokuserar på det antropologiska lämnas detta därhän.

ta sin utgångspunkt i språkliga aktiviteter kan man upptäcka återkommande samband mellan den språkliga strukturen och den sociala handlingen.

Den lingvistiska gren som främst influerat den interaktionella lingvistikens är den diskursfunktionella grammatiken. Även om forskare inom den diskursfunktionella traditionen i ett tidigt skede inte undersökte samtal och interaktion så ligger ändå deras forskning och tankar om språk till grund för den interaktionella lingvistikens. Inom den diskursfunktionella traditionen såg man nämligen tidigt samband mellan lingvistisk form och funktion (Selting & Couper-Kuhlen 2001b:2). Den funktionella grammatiken kan sägas stå som en kontrast mot en mer formell språksyn (Linell 1998:3, Thompson 2003 2:53). Inom den diskursfunktionella grammatiken undersöker man empiriska data, både för talad och skriven text, för att se hur språket och grammatiken används av språkbrukare som ett medel för interaktion.⁶ Som företrädare för denna tradition har nämnts bland andra Hopper, Thompson, Du Bois, Chafe, Givón och Halliday. Hit kan även räknas forskare som Labov, Schiffirin, Hymes, Goffman och Gumperz (se Ford, Fox & Thompson 2002b:4).

De tankar om språk som bland andra Hopper och Thompson haft har även beskrivits som *West Coast Functionalism* (Butler 2003:49–53). Bakom denna term finner man knappast en teori utan snarare ett antal verk med liknande teoretisk inriktning – nämligen att språket är ett verktyg för interaktionen. Genom att studera samtal kan man upptäcka regelbundna lingvistiska mönster, vilka kan sägas utgöra språkets grammatik (Du Bois 2003:25). Man betraktar också språkliga elements funktioner som kontextberoende – funktionen skapas av och i kontext (Hopper 1998).

Som torde ha framgått av det ovanstående kan alltså utövare av interaktionell lingvistik ta avstamp i flera olika discipliner och de många inriktningarna gör att det (än så länge) är svårt att tala om den interaktionella lingvistikens som en enhetlig teori. I dagsläget består den interaktionella lingvistikens av ett stadigt växande antal verk med den grundläggande principen att språk bäst studeras i interaktion. Mycket av det mest tongivande som internationellt producerats inom den interaktionella lingvistikens återfinns i något av följande tre samlingsverk: *Studies in Interactional Linguistics* (Selting & Couper-Kuhlen 2001a), *Interaction and grammar* (Ochs, Schegloff &

---

⁶ Man ska dock vara medveten om att den funktionella grammatiken har sitt arv i en mer traditionell grammatiktradition och att man både inom den funktionella grammatiken och mer traditionella grammatiken vanligen använder sig av kvantitativa metoder för att klargöra grammatiska mönster och deras relation till funktioner (Kärkkäinen 2003:1). Man kan också säga att den traditionella grammatiken i allmänhet är en blandning av en formell och en funktionell språksyn.

Thompson 1996) och *The Language of Turn and Sequence* (Ford, Fox & Thompson 2002a). I dessa verk återfinns arbeten med ungefär samma utgångspunkt: att grammatik och interaktion kommer av, och är beroende av, varandra. Bidragen diskuterar bland annat turers struktur, placering och funktioner (se framförallt bidragen i Ford, Fox & Thompson 2002a) och grammatiska konstruktioner samt prosodi. Inom den interaktionella lingvistik finns också studier som behandlar hur syntax, pragmatik och intonation samverkar liksom andra syntaktiska fenomen (se till exempel Ono & Thompson 1995 samt Hopper & Thompson 1980) i flera olika språk. Många interaktionella lingvister är typologiskt intresserade och jämför hur olika språk realiserar olika kulturella fenomen (Thompson 2001).

På nordisk bas finner man också ett växande antal verk. Ett par samlingsvolymer behandlar grammatik och interaktion i svenska samtal (Anward & Nordberg u.u., Londen & Engdahl u.u., se även bidragen i Nordberg m.fl. 2003, Språk och stil 11 (2002) och Folkmålsstudier 42 (2003)).

Vad gäller monografier, förutom ovan citerade *Sprog i virkeligheden* (Steensig 2001), bör nämnas *Tur och ordning* (Lindström u.u.). Under de senaste tio åren har många större nordiska arbeten antagit ett interaktionellt perspektiv på lingvistikstudier.⁷ Just begreppet *interaktionell lingvistik* är emellertid nytt, och först de senaste åren har forskare som studerar svenska samtal uttryckligen sagt sig arbeta inom denna inriktning (se till exempel Lindholm 2003, Bockgård 2004, Öqvist 2005 och Karlsson u.u.).

3.2. Conversation analysis

Som nämndes ovan använder jag mig i detta arbete bland annat av den samtalsanalytiska metoden CA (se bland andra Sacks 1992a och 1992b, Hutchby & Wooffitt 1998, Levinson 1983, Steensig 2001 och på svenska Norrby 2004 samt Londen 1995). CA är en sociologisk metod som växte fram under 60-talet i Kalifornien. Metodens fokus kom att bli studiet av samtal. De forskare som främst utvecklat CA är Harvey Sacks, Emanuel Schegloff och Gail Jefferson (Steensig 2001:15).⁸ I begreppet *conversation* ingår många olika

---

⁷ Dessa arbeten har i många fall undersökt och beskrivit språket i olika sociala verksamheter människor ägnar sig åt i kommunikation, till exempel hur berättelser (Norrby 1998 och Eriksson 1997) och argumentationer är uppbyggda (Wirdeñäs 2002), eller mönster i samtal med en myndighet (Landqvist 2001). Nämnas bör även Lindström (1999) som undersöker relationen mellan grammatik, prosodi och interaktion.

⁸ Föregångare var framförallt Garfinkel och Goffman (Lindström 1999:24–27) som lagt

typer av samtal – allt från vardagssamtal till terapisesioner och presskonferenser (Schegloff 1968:1075–1076).

Utgångspunkten är att man ska studera och beskriva samtalet på dess egna villkor och att allt, även ljud och tystnader, är av lika stort värde i analysen av språkligt beteende. Av största vikt är att inte ha hypoteser då man närmar sig materialet utan att man studerar sitt material tur för tur, och undersöker återkommande mönster kvalitativt (till skillnad från ovan beskrivna funktionella lingvistik alltså). Man poängterar att man ska beskriva det som faktiskt uttrycks och inte spekulera i talares intentioner. Några motiv eller önskningar som kan ligga bakom agerandet är det alltså inte relevant att analysera eller diskutera, i fokus står hur samtalsdeltagare interagerar. Man brukar säga att man intar ett deltagarperspektiv, det vill säga att forskaren, liksom samtalsdeltagarna, ser hur samtalsdeltagare reagerar på varandras yttranden (Garfinkel 1972:302–304).⁹ Deltagarperspektivet innebär också att man analyserar ett yttrande utifrån den kontext som finns tillgänglig för samtalsdeltagarna i talögonblicket (Norrby 1998:15).

Mycket CA-forskning har utförts på amerikansk engelska, men man menar att de fenomen man noterat även återkommer i andra språk (Schegloff 1968:1075). De senare årens växande CA-analys av exempelvis de nordiska språken tyder på att detta stämmer väl.

Det följande avsnittet behandlar begrepp som främst utvecklats inom CA som är relevanta för detta arbete.

3.3. Antaganden om samtal i detta arbete – några utgångspunkter

I detta avsnitt behandlas antaganden om samtal som jag, och forskare före mig, gör. De olika antagandena belyses med exempel ur GSM. Dessa antaganden ligger till grund för analysen av materialet och således även för av-

---

grunden till studier av faktisk interaktion inom den så kallade etnometodologin. Etnometodologin i sin tur växte fram som en reaktion mot den traditionella sociologin med statistiska kategorier och hypotesbaserad forskning. Man ville studera hur människors tal och handlingar tog sig uttryck i vardagliga aktiviteter och betonade att dessa aktiviteter ska undersökas utifrån deras egna villkor (Garfinkel 1967:1 och 10–11). Vissa forskare ser CA som en etnometodologisk inriktning medan andra hävdar att CA och etnometodologin bör hållas separerade (Lindström 1999:24).

⁹ Hämtat från redaktörernas introduktion till Garfinkels artikel.

handlingens resultat. I avsnitt 3.3.1 beskrivs och diskuteras turbegreppet och turtagningsprinciper och i avsnitt 3.3.2 behandlas de samtalsanalytiska begreppen *närhetspar*, *preferensstruktur*, *reparation* och *socialt ansikte*.

3.3.1. Turer och turtagning

När man analyserar samtal utgår man inom den interaktionella lingvistik och CA ifrån att samtalet är uppbyggt av deltagarnas *turer* som avlöser varandra på ett organiserat sätt. Nedan beskrivs först turbegreppet (3.3.1.1) följt av en redogörelse för turens uppbyggnad (3.3.1.2). Därefter behandlas de nyss nämnda turtagningsprinciperna i allmänhet och hur de stämmer överens med turtagningen i GSM-materialet (3.3.1.3).

3.3.1.1. Turbegreppet

Med en tur menas varje talares nya yttrande, vilket kan bestå av allt från ett kort hummande till en lång serie satser (Schegloff 1968:1076). En tur pågår så länge som ingen annan talare tar ordet och därmed övertar turen. Turen är alltså en enhet oavsett hur långa pauser det uppstår mellan olika delar (mer om turens uppbyggnad i 3.3.1.2 nedan). Till exempel kan en talare både syntaktiskt och prosodiskt markera att turen är avslutad, men om ingen annan talare tar över turen ligger denna fortfarande kvar hos den senaste talaren. Om denne tar till orda igen räknas alltså detta nya yttrande till samma tur.

Turen anses ha en tredelad inre organisation (Sacks m.fl. 1974:722, Lindström 2001:26, Linell u.u.). Förutom det egentliga bidraget finns också en relation till föregående tur samt en länk till följande tur. Det är vanligt att dessa tre delar explicit uttrycks i en tur som i exemplet nedan hämtat ur GSM-materialet. I exemplet diskuterar grupp 16 vilka som lyssnar på Kent och turens tredelning illustreras i den andra turen (överlapp i första raden utelämnat).

EXEMPEL 3.1. Turens tredelning

Tur 1	LK4	+dom som+ går me kavaj å sånt där som ska se såhär så fula ut som möjlit nästan (.) se så mesia ut som möjlit
Tur 2	LK3	jo dom e- men ja tycker ändå de e lite skejtare på de ändå fatt- (.) de e ju de e ju riktas ju mest åt skejtarnas håll eller hur? de e ju mer skejtare än va de e normala svenssons som lyssnar på den musiken eller hur?
Tur 3	LK4	ja de e de säkert FNISSAR

(16:1.55–2.10)

I exemplet första tur framför LK4 att det är sådana som går i kavaj och ser så fula och mesiga ut som möjligt som lyssnar på Kent. I tur 2 visar LK3 turens relation till föregående tur genom inledande svarsordet *jo*, därefter kommer hennes bidrag (att det är skejtare som lyssnar på Kent), och turen avslutas med en explicit projicerande länk till följande tur – nämligen *eller hur*. LK4 svarar därefter LK3 i tur 3 och håller med om hennes påstående.

Det finns inte alltid en explicit markör i början och slutet av en tur som i exemplet ovan. Istället kan man se den tredelade indelningen som ett samtidigt skeende – man kan säga att varje talares yttrande på en gång står i relation till föregående talares tur, kommer med ett nytt bidrag och projicerar en länk på så vis att vi i samtal normalt turas om att inneha turen (liknande tankar återfinns hos Schegloff 1996:100). Detta gäller alltså även en tur som består av bara ett ord.

Det finns flera olika sätt att signalera att det är nästa talares tur att inneha ordet utan att för den sakens skull explicit uttala det: inte minst genom prosodiska drag (Sacks m.fl. 1974:721).

3.3.1.2. Turens uppbyggnad

Ovan diskuterades turens tredelning i samtal. Här diskuteras nu turens strukturella element, ofta i förhållande till satser och fraser.

En del yttranden i samtal är inte menings- eller satsformade och för att kunna diskutera de talspråkliga element som adverbena uppträder i utan att utesluta något krävs alltså en annan terminologi än den traditionella meningen och satsen.

I samtalsanalytiska studier brukar man istället tala om att den centrala beståndsdelen i turens uppbyggnad är de så kallade *turkonstruktionsenheterna* (hädanefter *TKE*). Man brukar säga att varje talare har rätt till åtminstone en TKE när denne har turen (Lindström 2001:31).¹⁰ TKE:n är ofta, men inte alltid, utformad som en sats (Linell u.u.) och kan alltså bestå av allt från ett enda ord eller lexikal konstruktion till en utbyggd syntaktisk fras/sats. TKE:ns gränser kan omförhandlas under turens gång och det är inte alltid lätt att se var en ny TKE börjar och slutar inne i en tur (se även Linell u.u.). Oftast utgörs gränserna för TKE:n av så kallade möjliga turbytesplatser, det vill säga där en TKE är möjligt avslutad. I detta arbete följer jag den definition Schegloff (2000:1) formulerat, vilken går ut på att en TKE i allmänhet är möjligt avslutad då den är grammatiskt, prosodiskt och pragmatiskt fullständig och

---

¹⁰ Ofta talar man om turer som enledade, med en TKE, eller flerledade med flera TKE:er (Lindström 2001:33–34).

har en prosodisk kurva som visar att den är avslutad (se även Sacks m.fl. 1974: 720–721).

I detta arbete utgår jag ifrån att samtalsdeltagare följer prosodiska, pragmatiska och syntaktiska ledtrådar för att avgöra kommande möjliga turbytesplatser. När jag avgjort TKE-gränser och bestämt ett adverbs position har jag i första hand tagit hänsyn till prosodi och i andra hand syntax.¹¹ Prosodi sammanfaller dock oftast med syntaktiska gränser.

Då en TKE är avslutad behöver det inte innebära att turen är över. Om ingen annan talare tar ordet kan man fortsätta sin tur genom att lägga till en ny TKE (Schegloff 1996, Eriksson 2002:3).¹²

I exemplet nedan illustreras en tur som består av fyra på varandra följande TKE:er. Varje TKE separeras med tecknet |, där man på inspelning hör att en TKE är prosodiskt avslutad. Exemplet föregås av att samtalsledaren frågar grupp 4 om de tycker om Refuseds musik (överlappande tal på rad 1 är utelämnat).

EXEMPEL 3.2. En tur med fyra TKE:er

1 HM1 jaah (.) ja ty- (xxx) de e jädrigt bra
2 musik faktist | (2.0) ja har en skiva me
3 dom också så- | (2.0) fast→ (1.0) sen deras
4 budskap kan man ju snacka om de- (.) håller
5 ja inte de minsta me om | (.) (fö) de e-(.)
6 e veganer å straightedgare som de- (.)
7 lyssnar på dom
(4:12.05–12.35)

HM1 inleder sin tur med ett svar på samtalsledarens fråga. Efter den första TKE:n är avslutad utnyttjar ingen av de andra samtalsdeltagarna turbytesplatsen utan HM1 har fortfarande ordet och fortsätter därmed med att upplysa de andra om att han har en skiva med Refused. Även denna gång uppstår en två sekunder lång tystnad efter att TKE:n är avslutad där ingen annan talare tar ordet. HM1 fortsätter således med att berätta att han inte håller med om gruppens politiska budskap vilket sträcker sig över två TKE:er där den första TKE:n består av två satser.

Det händer även att en ny TKE påbörjas utan att en gammal faktiskt avslutats och det finns i dessa fall alltså ingen egentlig turbytesplats, som i exemplet nedan. I exemplet berättar BK6 för de andra samtalsdeltagarna i

---

¹¹ Detta innebär bland annat att vissa adverb befinner sig rent syntaktiskt vid en TKE-gräns (initialt eller finalt) men ändå räknas som mediala eftersom prosodin inte signalerar någon möjlig TKE-gräns.

¹² TKE:er som följer en TKE har kallats för *fortsättning* (Landqvist 2004). Denna term använder jag mig dock inte av i detta arbete.

grupp 9 vilka hon tror lyssnar på Refused och liknande musik (överlappande tal på rad 8 är utelämnat).

EXEMPEL 3.3. Ny TKE trots oavslutad tidigare TKE

1 BK6 inte om man börjar lyssna på de i
2 trettonfjortonårsåldern kanske meen (.) ifall
3 man börjar lyssna när du e arton så tror ja
4 att de hänger me upp (.) en bra s- | iåförsej tror
5 ja inte de handlar så m my- | de kan också va
6 fördomar men man får en känsla av att de
7 också de handlar ganska mycke om livsstil å de
8 byter man inte lika lätt som (.) musiksmak
(9:14.45–15.00)

På raderna 4 och 5 påbörjas två olika TKE:er utan att de föregående är avslutade. I detta arbete betraktas sådana fall som att de ändå innehåller en TKE-gräns.

Alla enheter i en tur brukar dock inte kallas för TKE:er. Det är även vanligt att talare efter att ha avslutat en TKE gör ett så kallat *turtillägg* (eng. *increment*) till denna (Schegloff 2000, Ford, Fox & Thompson 2002c, Eriksson 2002, Landqvist 2004¹³, Karlsson u.u.). Ett turtillägg är inte självständigt på samma sätt som en TKE utan kan definieras som ett icke huvudsatsformat yttrande i en tur efter en avslutad TKE och möjlig turbytesplats (Ford, Fox & Thompson 2002c:16). Ett turtillägg är konstruerat så att det grammatiskt passar ihop med den föregående TKE:n, vilken ibland kallas för turtilläggets *värd-TKE* (eng. *host TCU*, Schegloff 2000:7–9). Turtillägget ändrar också den föregående TKE:ns omfattning och utgör tillsammans med den en enhet. Enligt Ford, Fox och Thompson (2002c:18) är det vanligt att turtillägget består av nominalfraser, prepositionsfraser, relativsatser, adverb, adverbfraser eller adverbialsatser. De kan även ha formen av adverbialliknande verbfraser som i exemplet nedan (Karlsson u.u.). Exemplet är hämtat från en diskussion om Fugees i grupp 10 och samtalsledaren har strax före exemplet frågat gruppen huruvida de tycker om musiken.

EXEMPEL 3.4. Turtillägg

1 EK4 för mej låter de mer [som att de e samma sak]
2 EK2 [+v i s s a låtar+ (.)]
3 hör man ju så på radion (.) som- (.) men man vet
4 ju inte riktigt vem de e [(1.0)] **tycke ja iallafall**
5 EK3 [nä]
6 EK3 hja (ANDAS IN)
(10:27.10–27.25)

---

¹³ Turtillägg kallas i Landqvist (2004) för *utvidgning*.

Exemplet inleds med att EK4 meddelar de andra att hon tycker att alla hip-hoplåtar låter på samma sätt. På raderna 2–4 framför EK2 att man hör vissa låtar på radion utan att riktigt veta vem som framför dem. Efter en paus gör hon ett turtillägg: *tycke ja iallafall* som förändrar den föregående TKE:ns omfång. Ett adverb kan även stå ensamt som turtillägg vilket beskrivs och exemplifieras nedan (se avsnitt 4.5 och kapitel 7).

I materialet ser enheter emellertid ofta ut som på raderna 10–11 i exemplet nedan.

EXEMPEL 3.5. Vanlig enhet i materialet

1 S men du lyssnar mycke på klassisk musik *(eller)*
 2 MK5 näe↑ inte mycke me ja eh har ju så favoriter så
 3 som ja sätter på ibland eller så [(.)] sån =
 4 S [m]
 5 MK5 =ny klassisk musik eller va man ska säja
 6 också e schysst typ soundtrackmusik å sånt (.)
 7 sånt som e skrivet bara för filmer som e
 8 klassisk- klassiskinspirerade [(.)] men de e=
 9 S [m]
 10 MK5 =(.) denhär e (.) jättehärlig (.) särskilt de i
 11 början där *dududududu* (LJUDILLUSTRATION)
 12 MM5 vicka e de (.) eller vem e de
 (3:10.35–11.00)

I exemplet frågar samtalsledaren MK5 om hon lyssnar mycket på klassisk musik, på vilket MK5 svarar att hon inte gör det så mycket men att hon har favoriter. Efter att hon har beskrivit dem värderar hon det aktuella musikexemplet på rad 10: *denhär e jättehärlig*. Efter en kort paus lägger hon till: *särskilt de i början där dududududu*.

Det är inte solklart om detta ska tolkas som en TKE eller ett turtillägg. Jag anser att det är problematiskt att skilja på TKE:er och turtillägg¹⁴ och undersöker inte i detta arbete huruvida adverbena fungerar på olika sätt beroende på om de befinner sig i en TKE eller ett turtillägg.¹⁵ Därför skiljer jag inte begreppen TKE och turtillägg åt (mer än för ensamma turtillägg, se 4.5) i detta arbete, och då jag i kapitel 4 talar om TKE:er räknas även längre turtilläggsliknande enheter av typen ovan in, liksom andra liknande enheter. Fortsättningsvis använder jag mig således av begreppen tur, TKE och som en neutral samlingsterm för dessa *ytranden* (se även Lindström 2001:30).

¹⁴ Se även Linell (u.u.) för en diskussion om gränsdragningen mellan TKE:er och turtillägg.

¹⁵ Detta kunde säkert vara intressant att undersöka. Det tycks i mitt material dock inte vara avgörande för adverbens funktioner, däremot kan man kanske finna fler förekomster av vissa adverb användningar i TKE:er än i turtillägg, och vice versa.

3.3.1.3. Turtagning

Man brukar säga att det finns en *sekventialitet* i samtal där turen ingår i en kontext med föregående och efterföljande turer (Sacks m.fl. 1974:722, Sacks [1973] 1987:54, Schegloff 1968). Det är denna sekventialitet samtalsforskaren följer tur för tur i analysen av samtal. Så har även jag arbetat i analyserna av adverbens funktioner.

En av utgångspunkterna för det här arbetet är att samtalsdeltagare följer en sådan organisation och därmed ett regelverk för turtagning – det vill säga regler för vem som har rätt att tala och överlämnandet/tagandet av den rätten.

Turtagningssystemet är inte bara ett mekaniskt utbyte av turer utan synliggör sociala handlingar (Hutchby & Woofitt 1998:39–43). Därför är det viktigt att tillämpa kunskaper om turtagning vid analys av samtal.

Några grundläggande regler för turtagning ur ett sociologiskt perspektiv satte Sacks, Schegloff och Jefferson upp i en för CA central artikel (Sacks m.fl. 1974:700–701). Reglerna, som gäller för så gott som alla vardagliga samtal¹⁶, beskrivs på följande sätt (fritt översatt från originalet):

1. Samtalsdeltagarna turas om att ha ordet.
2. I princip har en talare ordet åt gången.
3. Det händer att samtalsdeltagare talar i mun på varandra, men bara kortare stunder.
4. Det vanliga är att turbyten sker utan något större glapp eller överlappande tal.
5. Turordningen är inte bestämd, utan varierar.
6. Turens längd är inte bestämd, utan varierar.
7. Samtalets längd är inte bestämt i förväg.
8. Vad samtalsdeltagarna säger är inte bestämt i förväg.
9. Distributionen av turer är inte bestämd i förväg.
10. Antalet samtalsdeltagare kan variera.
11. Tal kan vara fortlöpande eller inte fortlöpande.¹⁷
12. Samtalsdeltagarna använder sig av olika turtilldelningstekniker – en samtalsdeltagare kan nominera en annan eller så kan en samtalsdeltagare nominera sig själv.
13. Olika turkonstruktionsenheter används – mellan ett ord till långa meningsliknande.

---

¹⁶ Vid till exempel möten, debatter och institutionella samtal kan dessa regler avvika på flera punkter.

¹⁷ Det vill säga utan glapp eller överlapp vid en turbytesplats, respektive med glapp eller överlapp.

14. Reparationsmekanismer används för att ta hand om turtagningsproblem och brott mot turtagningsregler. Om två talare till exempel talar på samma gång, slutar den ena och reparerar på så vis problemet.

I detta arbete utgår jag ifrån att materialets samtalsdeltagare i allmänhet, men inte alltid, följer dessa turtagningsregler.

I GSM-materialet avviker samtalen i vissa fall från de regler som beskrivits ovan. Till att börja med är GSM-samtalen styrda till viss del – en samtalsledare ställer frågor och bestämmer ämnet utifrån en agenda. Därför sätts vissa av turtagningsreglerna ur spel – till exempel regeln om att ämnet inte är bestämt i förväg (8). En annan noterbar skillnad i GSM-materialet är att samtalsdeltagarna i flera grupper inte alltid tycks följa exempelvis reglerna i punkt 2, 3, och (den andra delen av) 4 i speciellt hög utsträckning. Istället förekommer mycket överlappande tal och avbrutna turer. Detta kan förklaras med att vissa grupper använder en så kallad närhets- och engagemangsstil (se 1.3.3 ovan). I stort verkar dock reglerna som beskrivs ovan gälla även i GSM-samtalen.

3.3.2. Närhetspar, preferensstrukturer, reparationer och socialt ansikte

Ovan behandlades hur turer är sekventiellt ordnade och man brukar tala om att turer uppträder i sekvenser. En grundläggande typ av sekvens i samtal är så kallade *närhetspar*¹⁸ (Levinson 1983:303–308, Sacks 1992b:521f, Schegloff & Sacks 1973:295–296). Närhetsparet utgörs av en *förstadel* (eng: *first pair part*) och en *andradel* (eng: *second pair part*) som yttras av två olika samtalsdeltagare.¹⁹ Efter att den första talaren producerat en förstadel väljer talaren som producerar andradelen mellan några möjliga alternativ (Sacks 1987 [1973]:56). Exempel på närhetspar är fråga – svar, hälsning – hälsning och erbjudande – accepterande (Schegloff & Sacks 1973:295–6, Sacks 1992b:521f). Detta innebär att om talare A ställer en fråga, så bör talare B producera

---

¹⁸ Termen *närhetspar* kan vara något missvisande då förstadeln och andradelen i ”paret” inte nödvändigtvis måste vara i direkt närhet till varandra. Istället kan en lång inskottsekvens komma mellan förstadeln och andradelen och en alternativ term är *yttrandepar* (Landqvist 2001).

¹⁹ Schegloff påpekar (1988a:114) att många missförstått termen *närhetspar* med att CA hävdar att allt i samtal utgörs av första- respektive andradel av ett närhetspar. Så är alltså inte fallet utan många turer är inte delar av ett närhetspar, utan andra typer av sekvenser som t.ex. berättelser (Schegloff 1992a:201–203, Eriksson 1997:71, se vidare i kapitel 8).

ett svar på denna fråga som i exemplet nedan där samtalsledaren frågar grupp 23 om Fugees.

EXEMPEL 3.6. Närhetspar av typen fråga – svar

Fråga	S	men ni visste vicket band de va å så
Svar	TM6	Fugees
Fråga	S	mm (.) men du lyssnar på de du [har-]
Svar	TM6	[jaa] ja har skivan den sätter ja på ofta så att dee- (.) m

(23:19.25–19.35)

Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar gruppen om de vet vilket band det var som framförde det musikstycke som diskuteras, vilket besvaras av TM6 med *Fugees*. Samtalsledaren frågar därefter om TM6 lyssnar på musiken och TM6:s svar kommer direkt och överlappar till och med samtalsledarens fråga: han har skivan och lyssnar dessutom på den ofta.

Exemplet ovan innehåller alltså två närhetspar som utgörs av fråga – svar och man brukar säga att andradelen ”svar” är prefererad efter förstadelen ”fråga”. Man brukar tala om detta som att det finns *preferensstrukturer* i samtal med prefererade (eller omarkerade) och disprefererade (markerade) andradelar eller responser på yttranden (se Levinson 1983:332–345 och även Ford 1993:7–10 för en sammanfattning). Den prefererade andradelen efter till exempel ett erbjudande är ett accepterande och en disprefererad andradel är alltså ett icke-accepterande eller inget svar alls (Levinson 1983:336).

Mycket viktigt att poängtera, vad gäller preferensstruktur, är vari själva preferensen består. Är den prefererade andradelen något som producenten av förstadelen önskar? Det är lätt att tro att detta handlar om mentala processer och subjektiva önskemål hos samtalsdeltagarna, men preferensstruktur handlar inte om samtalares motiv utan istället om hur yttrandets utformning inbjuder till ett passande utformat svar (Schegloff 1988b:445, se även Atkinson & Heritage 1984:53-54). Detta innebär helt enkelt att det passande svaret på ett erbjudande som *Vill du ha lite kaffe?* är ett accepterande medan det passande svaret på ett erbjudande utformat som *Du vill inte ha lite mer kaffe, va?* tvärtom är nekande. Huruvida den samtalsdeltagare som erbjuder en annan samtalsdeltagare kaffe i själva verket har egna önskemål om reaktionen kan en forskare knappast veta något om, och ofta inte heller samtalsdeltagarna som deltar i ett samtal.

Vad man däremot kan notera, är att vissa drag i allmänhet uppträder vid disprefererade responser. Om någon till exempel kommer med ett erbjudande som en annan samtalsdeltagare avböjer, är ofta responsen utformad så att det disprefererade är så nedtonat som möjligt (Sacks [1973] 1987:58). Det är också vanligt att man förklarar det disprefererade svaret (Schegloff 1988b:

445). Man brukar tala om det senare som att man har ett *förklaringsansvar* (eng: *accountability*, se Heritage 1988:128 och Eriksson 1997:26), det vill säga att man måste förklara ett disprefererat led. Om någon avböjer ett erbjudande om kaffe kan man till exempel förklara sig med att man nyss drack kaffe eller att man lätt får gastrit. Det är också vanligt att en disprefererad andradel är mer komplext utformad än en prefererad, till exempel kan de föregås av olika fördröjningar som pauser eller önskemål om förtydligande (Londen 1995:33, Pomerantz 1984:70). Disprefererade andradelar återfinns också ofta senare i turen (Sacks 1987:58, Schegloff 1988b:445, Londen 1995:33), eller flera turer senare (Pomerantz 1984:70–71), jämfört med en prefererad dito.

I GSM-materialet utgörs ofta förstadeln av ett närhetspar (och även andra längre sekvenser, se vidare i kapitel 8) av en värdering eftersom samtalsdeltagarna blir ombudda att just värdera musikexemplen som spelas upp. Flera forskare har studerat värderingar närmare och noterat bland annat att en värdering ofta följs av en annan talares instämmande värdering (Pomerantz 1984:59–61) och att en positiv värdering i allmänhet följs av en uppgradering av värderingen, vilket alltså tycks vara det prefererade (Londen 1995:21).

Nedan exemplifieras en värderande sekvens där en värdering följs av instämmande värderingar. Exemplet är hämtat från diskussionen om Fugees i grupp 20.

EXEMPEL 3.7. Värderande sekvens

```

1  AK5    a den va väldit bra
2  X      a
3  AK3    jättebra (.) kanon skrev ja [(.) ] kanon
4  LJUD   [SKRATT]
5  AK4    *den e skitbra* (ja)
(20:17.20–17.30)

```

Exemplet inleds med att AK5 gör en positiv värdering av musikstycket med Fugees på rad 1. På rad 2 möts värderingen av medhåll och på raderna 3 och 5 av instämmande och uppgraderande värderingar.

Holmberg (2002) har ingående analyserat värderande sekvenser i ett GSM-samtal och har liksom tidigare forskare funnit att det också i GSM verkar vara prefererat med en värdering efter en värdering.²⁰ Han uppmärksammar dock att det inte alltid behandlas som disprefererat när en andra värdering inte är instämmande (Holmberg 2002:206). Detta har noterats även i andra studier (se exempelvis Monzoni 2004). Vad som behandlas som prefererat och disprefererat i ett samtal är alltså olika i olika samtalskontexter, och

²⁰ Holmberg (2002) använder sig av termen *evalueringar*.

blir synligt först efter att samtalsdeltagarnas reaktioner finns tillgängliga (Wirdenäs 2002:14).

Att icke-medhållande värderingar inte alltid behandlas som disprefererade i GSM har troligtvis att göra med att man ägnar sig åt aktiviteten diskussion (se Wirdenäs 2002:13–15). Wirdenäs poängterar att man i GSM-materialet dock ofta inleder invändningarna med ett medhållande svarsord, det vill säga att man inledningsvis håller med för att sedan komma med en invändning.²¹ Detta har även noterats vara en vanlig struktur i andra typer av samtal (Sacks [1973] 1987:66). Vad som är prefererat eller disprefererat kan också förändras under ett samtals gång och i allmänhet verkar gruppdeltagarna sträva efter att uppnå en innehållsmässig konsensus (Wirdenäs 2002, se även 8.7).

Vad som framför allt behandlas som disprefererat i GSM-samtalen är då någon ifrågasätter en annan samtalsdeltagares kunskaper (se exempel 3.8 nedan), informationskällor eller musiksmak i alltför stor utsträckning. Disprefererat är också, precis som i de flesta samtal, brist på respons.²² Jag utgår i detta arbete ifrån att en sådan disprefererad respons kan utgöra ett problem och att ett sådant problem oftast behandlas, eller med andra termer *repareras*, på ett eller annat sätt (se vidare i kapitel 8).

Reparationer har ägnats en hel del uppmärksamhet inom CA-studier (se exempelvis Schegloff m.fl. 1977 och Schegloff 1992, 1997). En reparation kan behandla till exempel fel ordval och uttalsfel, men även mer pragmatiska problem som till exempel missförstånd. Man har i flera studier konstaterat att det är prefererat att man reparerar sig själv och disprefererat att en annan samtalsdeltagare utför reparationen.

Nedan illustreras hur en samtalsdeltagare i materialet reparerar en annan samtalsdeltagares yttrande och hur denne i sin tur behandlar reparationen. I exemplet diskuterar deltagarna i grupp 25 (i utdraget främst GM1 och GM2) tysk och österrikisk musik.

---

²¹ Jämför med Lindströms arbete om så kallat initialt ”krusigt *ja*” där talare prosodiskt markerar att det egentligen medhållande svarsordet följs av en disprefererad respons, och således inte fungerar medhållande (Lindström 1999).

²² Inom CA anses ju, som nämndes ovan, tystnad i sig vara en handling (se bl.a. Atkinson & Heritage 1984:56).

EXEMPEL 3.8. Reparationer

1 GM1 men Tyskland kommer nu de ä ju drum n bass ä
 2 "sånt där som" -
 3 GM2 ja de ä ju ja har hört rätt bra musik från
 4 Tyskland också [(.)] (å) Österrike å sånt
 5 GM1 [aa]
 6 GM1 Österrike ä bra [(.)] Kruder and Dorfmeister [(.)]=
 7 GM2 [RNB] [aa]
 8 GM1 =dom e as(bra)
 9 GM2 Pu- Pudsniger (.) fråneh (.) Wien
 10 GM1 Pulsinger²³ menar du väl
 11 GM2 [[nä Pudsniger][(.) nämen] de e inte [samma]
 12 LJUD [[F N I S S]
 13 GM4 [nä (x)]
 14 GM1 [Pulsinger]
 15 heter han (.) Patrick Pulsinger
 16 GM2 nä inte Pulsinger
 17 GM1 nä okej da (.) ä de finns två kanske
 18 (1.0)
 19 S jaa! (samtalsledaren markerar prosodiskt
 ämnesövergång)
 (25:44.25–44.45)

Exemplet inleds med att GM1 konstaterar att Tyskland gör framsteg på den musikaliska scenen. GM2 kommer därefter med en värdering i linje med GM1:s konstaterande – nämligen att han hört *rätt bra musik* från både Tyskland och Österrike. GM1 håller sig därefter till den prefererade strukturen efter en värdering och håller med på rad 6 med *Österrike är bra* och ger exempel på en musikproducerande duo från just Österrike som han tycker är *asbra*. GM2 fortsätter med exempel på en musikproducent från Österrike, Pudsniger från Wien. På rad 10 initierar GM1 en reparation av detta med *Pulsinger menar du väl*. GM1 ifrågasätter dock inte GM2:s kunskap eller kompetens utan formulerar yttrandet som om GM2 gjorde en felsägning (se även Jefferson 1987 för exempel på hur samtalsdeltagare reparerar andras yttranden på liknande sätt). GM2 står dock på sig och utför ingen reparation, istället hävdar han att *de e inte samma* utan att han talar om en annan musikproducent från Wien: Pudsniger. GM1 reparerar då GM2:s yttrande och anger också hela namnet på den omtalade musikproducenten: *Patrick Pulsinger*. Trots denna reparation återkommer GM2 till sitt ursprungliga påstående om namnet. Det är alltså etablerat att GM1 och GM2 inte kommer att komma överens om namnet på musikproducenten. GM1 yttrar då på rad 17 *nä okej da (.) ä de finns två kanske* vilket följs av en längre paus och en ämnesövergång av samtalsledaren. Genom sitt yttrande på rad 17 slätar GM1 över oenigheten och åtgärdar den disprefererade strukturen. *Kanske* fungerar i exemplet san-

²³ Patrick Pulsinger är en Wienbaserad musikproducent.

nolikhetsgraderande och markerar att det är möjligt att det kan finnas två musikproducenter av samma sorts musik med liknande namn i Österrike.²⁴

Som nämndes ovan har även mer pragmatiska problem behandlats i termer av reparation (se exempelvis Schegloff 1997 och Thompson & Couper-Kuhlen u.u.). Om man utvidgar reparationsbegreppet till att gälla alla behandlingar av problematiska strukturer skulle man kunna diskutera en stor del av exemplen i detta arbete, särskilt i kapitel 8, i termer av reparation. Jag gör inte detta i någon större utsträckning, utan diskuterar i allmänhet sådana exempel utifrån hur samtalsdeltagarna behandlar yttranden som prefererade eller disprefererade (se vidare i kapitel 8).

Något som hänger nära ihop med preferensstruktur är så kallade *ansiktsbevarande strategier* (eng. *face-work*, se Lerner 1996:304). Teorin om ansiktsbevarande introducerades på 50-talet av Erving Goffman (Goffman [1955] 1972). Med ansiktsbevarande menas att samtalsdeltagare strävar efter att upprätthålla både sitt eget och andras *sociala ansikte* (eng. *face* Goffman 1972: 11).²⁵ Goffman menar att samtalsdeltagare i en samtalsituation hela tiden ställer sig frågan huruvida ett agerande eller brist på agerande på något sätt gör att man själv eller en annan samtalsdeltagare förlorar ansiktet (Goffman 1972:36).

Ett socialt ansikte är något som skapas i en social kontext och en bild som samtalsdeltagarna gemensamt bygger upp. Man samarbetar för att deltagarnas sociala ansikten ska upprätthållas (Norrby 2004:193) och arbetar gemensamt och var för sig för att förhindra incidenter som är ansiktshotande (Goffman 1972:12). Ett hot mot det sociala ansiktet kan vara en disprefererad andradel, till exempel att någon ifrågasätter faktakunskaper eller någons trovärdighet i ett samtal. Som nämndes ovan är det i de flesta samtalsituationer istället prefererat att de andra samtalsdeltagarna backar upp den som talar och i många fall också instämmer i värderingar. Goffman (1972:15) noterar att det säkraste sättet att förebygga ansiktshot är att undvika att ansiktshotande situationer uppstår överhuvudtaget.

Brown och Levinson (1987) har vidareutvecklat teorin om socialt ansikte och delar in det sociala ansiktet i *negativt ansikte* och *positivt ansikte* (eng. *ne-*

---

²⁴ GM1 och GM2 visar i samtalet upp tydliga tecken på att de har en så kallad allians ihop, det vill säga att de ingått ett slags åsiktsmässigt förbund med varandra. Denna allians yttrar sig så att de i allmänhet visar varandra solidaritet och i allmänhet inte ifrågasätter varandras påståenden. Se mer om allianser i GSM i Wirdenäs (2002:19–20 och 213–231).

²⁵ Se också Landqvist (2001:17) för redogörelse över begreppet i svensk litteratur och Lindström (1999:26–27) för bra sammanfattning och diskussion av *face*-begreppet i relation till CA-traditionen.

gative face respektive *positive face*, Brown & Levinson 1987:62).²⁶ Med negativt ansikte avses förenklat att en samtalsdeltagare vill bli bemött med respekt och hänsyn. Med positivt ansikte menas att en samtalsdeltagare vill skapa närhet, bli accepterad och framstå som trevlig (Aronsson 1991:439).²⁷ Brown och Levinsons modell fokuserar främst på hur man upprätthåller andra samtalsdeltagares ansikte med hjälp av olika artighetsstrategier.

Problemet med Brown och Levinsons modell för ansikte och artighet är att den inte bygger på någon samtalskontext och därmed är svår att applicera på autentiska samtal. Detta har modellen kritiserats för (Landqvist 2001:19 och 21, Reimers 1995:119, Aronsson 1991:440 och 445–446). Samma kritik har även riktats mot teorin om socialt ansikte i allmänhet. Kritiker hävdar att Goffman inte presenterar några exempel ur autentiska samtal utan utgår från konstruerade exempel (se exempelvis Schegloff 1988a:104).

CA-studier brukar i allmänhet inte fästa vikt vid socialt ansikte eftersom man menar att detta inte tar sig uttryck i samtalet. Man menar också att tankar om socialt ansikte kan leda till att man börjar uttala sig om samtalsdeltagarnas intention (Lindström 1999:27). Goffman poängterar uttryckligen att man aldrig kan känna till samtalsdeltagarnas motiv till att ägna sig åt ansiktsräddande aktiviteter (1972:12). Samtidigt framhåller han att anledningen till att man är mån även om andra samtalsdeltagares sociala ansikte beror på att man emotionellt identifierar sig med andras känslor (1972:10), vilket väl kan sägas ha med samtalsdeltagares intentioner att göra.

Som nämndes ovan har dock Goffmans arbete påverkat utvecklingen av CA och det finns flera goda exempel på forskare som använder CA kombinerat med tanken om ett socialt ansikte med ett lyckat resultat (se exempelvis Landqvist 2001 och Wirdenäs 2002). Dessutom kan man inom en del CA-studier av reparationer finna tankar som kan sägas likna idéerna om upprätthållandet av ett socialt ansikte.

I studiet av reparationer har man som diskuterades tidigare bland annat konstaterat att det är prefererat att man reparerar sina egna misstag och disprefererat att en annan samtalsdeltagare gör det (Schegloff m.fl. 1977). Man kan till exempel notera att reparationer gjorda av en annan samtalsdeltagare ofta innehåller små skämt eller osäkerhetsmarkörer (till exempel *jag tror du menar...*) för att tona ned att man rättar någon annan och därmed undvika att den korrigerade samtalsdeltagaren ska känna sig dum (Hutchby & Woo-

---

²⁶ *Negative* respektive *positive face* har översatts till svenska dels med *negativ* och *positiv fasad* (Aronsson 1991), dels som i detta arbete med *negativt* och *positivt ansikte* (Landqvist 2001:18).

²⁷ Termerna *negativt* och *positivt* har alltså inte att göra med det som man normalt förknippar med orden.

fitt 1998:66–69). Genom att man gör en reparation av en annan samtalsdeltagares misstag diskret och nedtonat framstår reparationen inte som ett ifrågasättande av felsägarens kompetens (Jefferson 1987:100). Detta påminner om det som jag tolkar som bevarande av socialt ansikte.

Att samtalsdeltagarna i GSM-materialet uppvisar tecken på en strävan att upprätthålla ett socialt ansikte visar Wirdenäs (2002:19–21) i sitt arbete om hur materialets deltagare argumenterar. Dessa tecken, menar hon, består av att deltagarna modifierar och garderar sina yttranden, bland annat med hjälp av en del av de adverb som undersöks i detta arbete. Man kan alltså säga att ett lingvistiskt hjälpmedel att upprätthålla ett socialt ansikte kan vara att använda olika adverb.

Sammanfattningsvis kan man säga att det skulle vara möjligt att diskutera flera av avhandlingens exempel i termer av såväl socialt ansikte som reparationer. I detta arbete fokuserar jag på hur adverbena fungerar och det är inte adverbena i sig som reparerar eller upprätthåller/hotar ett socialt ansikte. Adverbena kan dock till exempel markera olika typer av modifiering, och dessa modifieringar kan i sin tur sägas ingå i reparerande eller ansiktsbevarande handlingar. För mina syften har det dock visat sig fungera väl att diskutera adverbens funktioner i interaktion i termer av preferensstruktur (se vidare i kapitel 8).

4. Adverbens positioner

Som nämndes i kapitel 2 har tidigare forskning visat att det finns ett nära samband mellan engelska adverbialsatsers funktion och position i talspråk (se Chafe 1984 och Ford 1993). Huruvida detta gäller även för svenska adverb undersöks i detta arbete (se vidare i kapitel 7). Jag har således gått igenom och analyserat i vilka positioner de ca 4700 adverbbeläggen uppträder, och i detta kapitel redovisas resultatet av denna genomgång.

I det följande beskrivs och exemplifieras de olika positioner som adverbena uppträder i inom turen respektive TKE:n¹ i materialet, vilket ligger till grund för resultaten i kapitel 6 och 7. Som framgått av ovan utgår jag från turer och TKE:er och jag undersöker således inte hur adverbet är placerat i en sats.

Eftersom alla positioner som beskrivs nedan är ett resultat av materialgenomgången är de inte baserade på en tidigare mall för positioner. Att utgå från på förhand bestämda positioner kan vålla problem med att på bästa sätt analysera just det man studerar (vilket till exempel Steensig 2001:298 noterar). Inte helt oväntat sammanfaller emellertid vissa av de positioner jag funnit adverbena i med tidigare beskrivningar av positioner.

Materialets adverb kan vara placerade allra först i en TKE (initialt), allra sist (finalt) eller däremellan (medialt). De initiala adverbena kan antingen följas av omvänd ordföljd eller av rak ordföljd och då placeras som fritt initialt annex (se SAG 4:438–440) vilket visat sig påverka adverbets funktion (se kapitel 7). Adverb som uppträder som fria initiala annex beskrivs i 4.1 nedan. De mediala adverbena kan i vissa fall vara *inskott*, vilket beskrivs i 4.3.1. Utöver

---

¹ Observera att jag i detta arbete innesluter talspråkliga enheter som inte brukar beskrivas som TKE:er (utan snarare som turtillägg och andra liknande enheter) i TKE-begreppet. Se avsnitt 3.3.1.2 ovan.

detta återfinns också adverbena som ensamma turtillägg, liksom ensamma (eller ihop med ett formord) utgörande en självständig tur.

Utifrån adverbens möjliga positioner (förutom självständiga adverb) har jag sammanställt ett positionsschema för hur adverbet uppträder i en TKE.² Schemat är materialbeskrivande och visar de positioner som adverbena i materialet uppträder i och gör alltså inte anspråk på att vara ett satsschema eller turschema i den bemärkelse att man kan placera in vad som helst i det (jfr Lindström 2001 som utvecklat ett turschema för talspråk motsvarande skriftens satsschema).

TABELL 4.1. *Positionsschema för adverbens möjliga placering i en TKE*

Initialt		Medialt			Finalt	Ensam turtillägg
Fritt initialt annex	Initialt (omv.ordföljd)	Inskott				
		in	med	fin		

Utöver adverbens placering inom en TKE har det även visat sig vara betydelsefullt för adverbets funktion att man skiljer på om adverbet står initialt i den första TKE:n i en tur eller i en TKE som föregås av en annan TKE. I detta arbete kallar jag de adverb som står initialt i en första TKE för initiala i en tur. Om ett adverb däremot är finalt placerat i en sista TKE (det vill säga finalt i hela turen) eller i en TKE med påföljande TKE:er har visat sig inte vara av betydelse för adverbets funktion, varför dessa också presenteras tillsammans nedan. Redan här kan man konstatera att positionen påverkar funktionen i viss utsträckning. Detta diskuteras i kapitel 7.

Här nedan följer en genomgång med exempel på samtliga positioner som adverbena uppträder i: *initialt i tur* (inklusive *fritt initialt annex*), *initialt i TKE* (inklusive *fritt initialt annex*), *medialt i TKE* (inklusive *inskott*), *finalt i tur/TKE*, *självständigt* och *ensamt turtillägg*. Kapitlet avslutas med en förenklad uppställning av adverbens positioner med korta exempel.

4.1. Initialt i tur

För att räknas som initialt i en tur krävs att adverbet står först i en ny talares tur utan en annan TKE före (dock kan responspartiklar föregå adverbet).

Initiala adverb kan stå som det som SAG kallar för fria initiala annex (SAG 4:438–440 och 452–458) följt av en satsformad TKE med rak ordföljd.

² Och andra mindre TKE-typiska strukturer.

De kan också vara placerade initialt i en satsformad TKE med omvänd ordföljd eller initialt i ickesatsformade enheter.³

Nedan exemplifieras ett adverb som är placerat som ett fritt initialt annex. Exemplet inleds med att samtalsledaren vänder sig till GK1 med anledning av ett tidigare uttalande om att hon inte kan tänka sig att hennes mor- och farföräldrar lyssnar på musik.

EXEMPEL 4.1. Adverb som fritt initialt annex

```
1 S      men de va intressant dehär du sa att du inte kan
2        tänka dej att (.) dina faråmorföräldrar lyssnade
3        på musik
4 GK1    nämen dom- dom gör ju nästan inte de eller dom
5        har ju aldri haft nån eh (.) nån musikanläggning
6        sådär eller nu skaffade dom sej CD-spelare men dom
7        har nästan inga skivor å ja har aldrig hört dom
8        använda den (.) så de va mer-
9 GK2    dom har teven [står på kanske]
10 GK1   [ +men ja vet ] inte+ de e inte
11        riktit likaa-
12 GK4    fast iåförsej dom va väl ute å dansade rätt
13        mycke (.) då måste dom ju ha hört de
(26:30.00–30.30)
```

På raderna 12–13 kommer GK4 med ett yttrande som inleds med ett initialt adverb som fritt annex: *fast iåförsej dom va väl ute å dansade rätt mycke*.

I exempel 4.2 illustreras även ett initialt positionerat adverb som inte är ett fritt initialt annex. Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar gruppen om någon fått sin favoritlåt uttjatad på Friskis och svettis.

---

³ Istället för att tala om annex skulle man kunna diskutera adverbets initiala position med SAG:s termer *förfält* och *initialfält* (4:5–11 och 4:23). De adverb som står som fria initiala annex i materialet står även i förfältet (och följs alltså inte av ett finit verb utan tillhör det som SAG kallar den utvidgade satsen, SAG 4:6). Det har dock visat sig vara problematiskt att tala om förfält och initialfält utifrån materialet eftersom det finns så många fall där det är snart sagt omöjligt att avgöra huruvida adverbets position ska tolkas som initialfältspostion eller förfältspostion (se t.ex. exempel 3.5 ovan).

EXEMPEL 4.2. Initialt adverb

1 S ni har inte vatt mä om att dom tjatat ut nån
2 låt på Friskis å svettis då (.)=
3 EK2 jo [de e möjligt]
4 S =[dom har snott] [snott] ens favoritlåt
5 X [aa]
6 EK2 mm fast eh iåförsej hör man de bara en gång
7 i veckan så att de e inte så-
8 S man överlever de
9 EK2 ja
(10:38.00–38.15)

EK2 inleder en ny tur på rad 6 med *mm fast eh iåförsej*, som alltså är placerat initialt i turen. Som syns i exemplet ovan föregås adverbet av hummanden och även en konjunktion, vilket är mycket vanligt i materialet.

4.2. Initialt i TKE

När en TKE avslutats och en ny påbörjas inom en tur räknas det allra första i den nya TKE:n som initialt. Liksom när ett adverb står initialt i en tur kan adverb placerade initialt i en TKE uppträda som fria initiala annex.

I exempel 4.3 illustreras ett adverb som är placerat som fritt annex initialt i en TKE. I exemplet diskuterar gruppen huruvida killar lyssnar på klassisk musik.

EXEMPEL 4.3. Adverb som fritt annex initialt i TKE efter annan TKE

1 MK2 ja tror att killar lyssnar på de (.) å att
2 dom kan e [(.)] medge att dom gör=
3 MK1 [acceptera de]
4 MK2 =de de tror ja absolut
5 MK3 nå de tror inte ja asså
6 MK2 jo de tror ja (.) iåförsej de beror kanske
7 på va de e för sorts killar
(2:09.40–09.55)

I exemplet framför MK2 ståndpunkten att det är troligt att killar lyssnar på klassisk musik och att de dessutom kan medge att de gör det. MK3 kommer på rad 5 med en invändning – det tror inte hon. MK2 står på sig med *jo de tror ja* i turens första TKE, och inleder därefter den andra TKE:n med *iåförsej* som då står som fritt annex initialt i turens andra TKE.

I exempel 4.4, där grupp 24 talar om musikexemplet *Kan du vissla Johanna*, återfinns ett adverb initialt i en TKE, följt av omvänd ordföljd.

EXEMPEL 4.4. Adverb initialt i TKE efter annan TKE

1 TM9 alla prata likadant *förr*
2 TM8 [[jaa]
3 TM10 [[jaa]
4 TM9 [[(alla)] (.) dom låter likadant
5 TM8 'de ä konstit' (.) men de ä ju väldit
6 kul musik nu (.) | kanske va de då
7 också men de ja tycker de ä (x)
8 S kul musik
(24:18.50–19.10)

Exemplet inleds med att TM9 konstaterar att alla pratade likadant förr i tiden och får medhåll av TM8 och TM10. TM8 påpekar att det är väldigt kul musik i den första TKE:n i hans tur. Den andra TKE:n inleds med *kanske* som följs av omvänd ordföljd.

4.3. Medialt i TKE

Som nämndes inledningsvis i detta kapitel räknas allt som inte är placerat först eller sist i en TKE som medialt. Medial position är alltså inte att förväxla med till exempel SAG:s mittfält (se SAG 4:11–14), utan inkluderar allt som inte är placerat i direkt anslutning till en TKE-gräns. Exemplet nedan illustrerar ett medialt placerat adverb. Gruppen diskuterar musikexemplet med Beatles och en stund före exemplet har HM4 svarat *nja* som svar på om de tycker om Beatles. I exemplets början återupptar samtalsledaren denna fråga och vänder sig direkt till HM4.

EXEMPEL 4.5. Medialt adverb

1 S men du som tyckte att Kent va okej du tyckte
2 inte att dom här va så bra
3 HM4 joo men ja menar vissa låtar e klart man kan
4 lyssna på dom ja menar de e väl ingen- eh (.)
5 de håller ju sej (.) men de e ju inte eh (.) typ
6 (.) går inte iväg å köper en skiva
7 [eller] nånting för å lyssna på
8 HM3 [nänä]
9 HM6 nänä
10 HM5 (äeh) ja har faktist en [sk]iva me dom
11 HM3 [aa]
12 HM3 jo iåförsej men- föräldrarna har (väl) de iåförsej
13 HM5 jo jo de e ju klart
(6:05.35–05.55)

Efter att HM4 besvarat frågan och meddelat att han inte skulle köpa en skiva med Beatles berättar HM5 att han har en skiva med just dem. *Faktiskt* står i denna TKE (som utgör hela turen) i en medial position.

4.3.1. Inskott

Det händer att talare gör ett parentetiskt *inscott* inom en TKE. Detta markeras prosodiskt och ofta även genom att inskottet sägs snabbare än den runtliggande TKE:n. Med programmet SoundEdit klipptes inskotten nedan ur ljudfilen och det hördes då knappt att något utelämnats. Det kringliggande talet har en prosodisk kurva som inskottet avviker något från.

Inskotten uppträder medialt inom en TKE och inskottets gränser markeras i transkriptionen nedan med /. Exemplet nedan illustrerar ett inscott som också avgränsas dessutom av två partiklar (*liksom*). Gruppen diskuterar Lisa Ekdahls musik.

EXEMPEL 4.6. Inskott

```
1 HK3 de e så gnällit liksom / på nåt sätt / liksom
2 ja tycker inte om å sjunga (.) hon
3 ser ut sån verkliken
(5:28.35–28.45)
```

Inskott består inte alltid av ett ensamt adverb utan kan även utgöras av flera ord. Som framgick av schemat ovan kan adverbet då uppträda initialt, medialt eller finalt i inskottet. I exemplet nedan uppträder *kanske* initialt i inskottet *kanske två*. Grupp 15 talar i exemplet om huruvida man lyssnar på musikgruppen Fugees i hemmet eller bara då man är ute på klubb.

EXEMPEL 4.7. Initialt i inscott

```
1 LK1 man kan ju inte (sätta på) en hel skiva me Fugees
2 [för då] blir man helt trött i [huvet (.) (man)=
3 LM1 [näe ] [aa (.) aa exakt]
4 LK1 = får) lyssna på en låt / kanske två / sen så ba nej
5 då blir man trött på de liksom för de e så samma
6 [ (.) o c k s å ]
7 LK2 [a de e samma takt] i å så
(15:17.30–17.50)
```

Skillnaden på om adverbet står ensamt som inscott eller om det bestämmer ett annat ord i inskottet är att det, då det står ensamt, kommenterar det kringliggande yttrandet medan det, då det står ihop med annat ord, i allmänhet bestämmer detta. Inskott med adverb som i exemplet ovan är inte speciellt

vanliga i materialet och huruvida det uppträder initialt, medialt eller finalt i ett inskott påverkar i dessa få fall inte adverbets funktion.

4.4. Finalt i tur och TKE

Som nämndes ovan är det inte avgörande för adverbets funktion om det står finalt i en TKE inom en tur eller helt finalt i turen. Därför beskrivs dessa i samma avsnitt.

Då ett adverb är placerat allra sist i en tur (det vill säga att inga TKE:er följer) räknas det som turfinalt. Nästa tur måste alltså yttras av en annan talare.

Ett exempel på ett turfinalt adverb återfinns nedan i exempel 4.8. I exemplet nedan diskuterar grupp 4 vilka som lyssnar på bandet Kent (observera att yttrandena på raderna 3 och 4 påbörjas samtidigt, liksom yttrandena på raderna 5 och 6).

EXEMPEL 4.8. Finalt i turen

```
1 S      e de nån speciell typ av- av tjejer då
2      eller kategori människor (.) eller
3 HK1    [[näe]
4 HK2    [[nä ] de tror ja inte (då)
5 HM2    [[näe]
6 HM1    [[de ] tror inte ja heller faktist
7 HK1    men de e ju i- de e ju inte äldre tjejer (.)
8      de e ju m- (.) ton[årstjejer (.) ] mm
9 HM1    [ungdomar (.) aah]
(4:02.10–02.30)
```

På rad 6 håller HM1 med föregående talare med *de tror inte ja heller faktist* där *faktiskt* alltså är finalt placerat.

För att räknas som TKE-finalt krävs att TKE:n verkligen är slut (se 3.3.1.2 ovan) och att det kommer en ny TKE efter. I exemplet nedan står *om man säger så* finalt i en TKE. Grupp 11 diskuterar i exemplet bandet Refused och samtalsledaren frågar dem vad de tycker om Refuseds ”veganstil”.

EXEMPEL 4.9. Finalt i TKE

1 S men de här Refused att (.) dom (.) kör ju mä sin
2 **veganstil** å sånthär [(.)] ä de nånting som ni→
3 EM1 [m]
4 EM1 de e väl den [skej]tbård SKRATTAR TILL
5 EM2 [nä]
6 EM2 ja de e de aa
7 S skejtkulturen
8 EM1 [[ja de e väl lite- lite] (de)
9 EM2 [[ja (.) jo de e väl de]
10 EK5 ja struntar i va allt står för om man säger så (.)|
11 ja tycker bara om musiken typ som (.) rejv ja e
12 ju inte nån drogfantast så men ja tycker om **musiken**
13 å (.) de e ju liksom samma (.) dom som spelar
14 som skiter ja i bara dom gör bra musik då
(11:14.45–15.15)

4.5. Ensamt turtillägg

Som nämndes ovan kan ett adverb stå som ett ensamt turtillägg i materialet, det vill säga att ett adverb uppträder efter en paus efter en (vid tillfället) avslutad tur.

Anledningen till att jag inte inkluderar ensamma turtillägg i TKE-begreppet, som jag gjorde med andra turtillägg ovan, är att det ensamma turtillägget kan ses som en enskild position som utgörs av ett adverb. Vidare påverkar denna position i stor utsträckning adverbets funktion (se kapitel 7).

Ett ensamt turtillägg illustreras i exemplet nedan.

EXEMPEL 4.10. Ensamt turtillägg

1 S mm (.) okej eh annars e de sån här musik som man
2 går på konsert å lyssnar på å- (.) sådär dom
3 e konsertband liksom som-
4 HK1 aah (.) de e de
5 HM1 jaaah de e de väl
6 HK1 (xxx)
7 HM1 som man bara råkar höra när man e
8 på Liseberg [(2.0) **tyvärr**]
9 HK1 [som när de e-] (.) e på Liseberg s-
10 så tror ja de e många som kommer på såna
(4:04.15–04.30)

Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar gruppen om de tycker att Kent är ett konsertband. HM1 svarar att det väl är det och utvecklar detta med att det är ett sådant band som man *bara råkar höra när man är på Liseberg*. På rad 9 påbörjar HK1 en respons på detta och efter ca två sekunder yttrar HM1 det ensamma turtillägget *tyvärr*. *Tyvärr* utvidgar då den tidigare avslutade tu-

ren och blir en del av denna (vilket alltså i detta fall överlappar med HK1:s tur).

4.6. Självständigt

Adverb kan självständigt utgöra en egen tur, ofta ihop med ett (medhållande) svarsord som i exempel 4.11 nedan.

EXEMPEL 4.11. Självständigt adverb

```
1 MM6    gammal klämkäck svensk musik
2 MK6    ja (1.0) verkljen SKRATTAR
(3:27.20–27.30)
```

Flera av de undersökta adverbena uppträder någon gång självständigt. För exempelvis *exakt* och *precis* är detta den typiska placeringen (se 6.3.3).

Det händer också att ett adverb uppträder självständigt för att efter en kort paus följas av en fortsatt tur. I allmänhet är det självständiga adverbet en respons på föregående talares tur och den fortsatta turen innehåller nya tankar eller en utveckling av det tidigare sagda. Exemplet nedan föregås av en diskussion om hur enformig dansbandsmusik är.

EXEMPEL 4.12. Självständigt + fortsatt tur

```
1 BM2    men de e ju de som e bra ifall du dansar (.)
2        oftast (.) att du vet hur du *ska*
3 BM1    här kommer saxofonen
4 BM2    haa
5 BM3    ha precis (.) nu kommer den (.) aldrig hört
6        låten förut men nu kommer den
(7:16.30–16.40)
```

På rad 3 illustrerar BM1 hur enformig dansbandsmusik är med yttrandet *här kommer saxofonen*. BM3 håller på rad 5 med BM1 genom *ha precis*, vilket följs av ytterligare en illustration (med innebörden att trots att man aldrig hört en viss dansbandslåt tidigare så kan man ändå förutsäga när saxofonen kommer).

4.7. Förenklad uppställning av adverbens positioner

Nedan sammanfattas positionerna med förenklade och stiliserade exempel.

Adverb som fritt initialt annex – Fast *i och för sig* de var väl ute och dansade rätt mycket.

Initialt adverb – Mm fast eh *i och för sig* hör man det bara en gång i veckan så att det är inte så-

Medialt – Jag har *faktiskt* en skiva med dem.

Inskott – Det är så gnälligt liksom / *på nåt sätt* / liksom jag tycker inte om att sjunga.

Finalt – Det tror inte jag heller *faktiskt*.

Ensam turtillägg – Det är väl som man bara råkar höra när man är på

Liseberg. (2.0) *Tjvänn*.

Självständigt – Ja *verkligen*.

Hur dessa positioner påverkar adverbets funktion diskuteras och exemplifieras i kapitel 7.

5. Adverbens funktioner

I detta kapitel beskrivs och exemplifieras de funktioner som jag identifierat hos de undersökta adverbena i materialet. Funktionsbeskrivningarna är resultatet av en analys av funktionen hos de ca 4700 undersökta adverbena, och ligger till grund för resultaten i kapitel 6, 7 och 8.

Kapitlet inleds med ett avsnitt om funktionsbeskrivningarna, därefter presenteras adverbens funktioner och kapitlet avslutas med en förenklad uppställning av funktionsbeskrivningarna som läsaren kan återvända till. I bilaga 2 återfinns ett schema över vilka adverb som kan uppvisa de olika funktionerna.

5.1. Om funktionsbeskrivningarna

För att kunna beskriva de olika adverbens funktioner och jämföra dem med varandra krävs en konsekvent analys av adverbena. Efter att jag så förutsättningslöst som möjligt gått igenom ungefär en tredjedel av materialet kunde jag se tillräckligt tydliga mönster för att kunna skapa beskrivningar av funktionerna. Med dessa beskrivningar som grund har jag därefter gått igenom resterande material (samt gått tillbaka till analysen av den första delen av materialet och gjort ändringar). Under arbetets gång har beskrivningarna finslipats för att vara så otvetydiga som möjligt, men ändå kunna innefatta flera olika adverb.

En möjlig risk då man beskriver adverbs funktioner är att varje fenomen tillskrivs en egen funktion så att man i slutändan bara har lika många funktioner som fenomen utan att kunna generalisera. Detta vill jag naturligtvis undvika, men samtidigt förloras en del av avhandlingens syfte att göra reda

för adverbens möjligheter att uttrycka olika funktioner om man gör en alltför grov indelning av funktionerna. Därför beskrivs här nedan även ett par funktioner som bara ett adverb uppvisar i materialet. Dessa funktioner realiseras dock ofta på andra sätt än med adverb i materialet och är alltså inte unika för just det adverbet. Till exempel uttrycks evaluering ofta genom exempelvis *tycker jag* och liknande verbfraser (se vidare i 5.2.3, se även Karlsson u.u.).

Många av de nedan beskrivna funktionerna finns redan beskrivna inom den traditionella grammatiken. Till exempel tar SAG upp satsadverbial som anger sannolikhet, förstärkning, hänvisning, evaluering och kommentar till språkhandlingen (SAG 4:96–97), varav en del återfinns bland beskrivningarna nedan. Så varför inte använda dessa redan använda och beskrivna funktionstermer? Risken med att undersöka materialet helt med utgångspunkt i redan definierade funktioner är att vissa aspekter därmed kan gå förlorade, inte minst de interaktionella drag som återfinns i ett talspråksmaterial. Vidare har jag hittat fler funktioner hos adverbena än vad som beskrivs i till exempel SAG samt gjort andra indelningar anpassade efter materialet. Jag anser också att SAG:s indelningar och beskrivningar ibland inte är tillräckligt tydliga, eller på andra sätt är svåra att applicera på det material som använts till denna undersökning. Detta beror bland annat på att exemplen i SAG är kontextlösa och den interaktionella aspekten är därför åsidosatt. SAG gör även en del beskrivningar utifrån lexikala kriterier. I exempelvis avsnittet om fokuserande satsadverbial (SAG 2:152–167) talar man bland annat om *bara*-typen, *just*-typen, *åtminstone*-typen m.fl. Under varje sådant avsnitt beskrivs och exemplifieras sedan just det adverbet och besläktade adverb. Själva upplägget gör att man inte ser hur exempelvis *just* förutom att, med SAG:s termer, fungera fokuserande även kan fungera som exempelvis ett tidsadverb. Som läsare är det lätt att tro att de adverb som beskrivs under *just*-typen enbart fungerar på det sätt som beskrivs i det avsnittet. SAG har dock varit till hjälp vid vissa av det här arbetets beskrivningar av funktionerna och jag jämför med SAG:s funktioner där det är relevant.

Alla funktionsbeskrivningar är som nämndes inledningsvis ett resultat av en genomgång och analys av materialets samtliga adverb.¹ Detta innebär att det inte torde finnas speciellt många belägg i materialet som inte kan tillskrivas åtminstone en av de funktioner som presenteras här. Detta medför inte att man alltid kan säga vilken funktion det rör sig om. Många belägg i materialet används tvetydigt och vagt eller är på andra sätt svåra att analysera. Alla adverbbelägg har inte heller en enda funktion – ofta uppvisar ett belägg flera funktioner. Till exempel uttrycker ofta *faktiskt* både anmärkningsvärdhet och

---

¹ Det vill säga de ca 4700 belägg som valts ut för undersökningen.

emfas samtidigt (se vidare i 6.2.11). Man bör alltså se funktionsbeskrivningarna nedan som möjliga funktionsdrag som ett adverb kan uppvisa.

De olika adverbiala funktionerna kan struktureras på olika sätt. Man kan skilja mellan ett ords semantiska (eller lexikala) betydelse som man kan diskutera till exempel i termer av sanningsvärdessemantik, och ordens funktion i interaktionen (jfr Aijmer 1979:5). I detta arbete utgår jag ifrån att ordens semantiska betydelse är en typ av funktion som adverbena kan uppvisa (se även Aijmer 1979:5). Att försöka dra en tydlig gräns mellan semantiska och interaktionella funktioner kan vara problematiskt, och man kan istället placera in adverbens olika funktioner på en skala mellan mer semantiska och mer interaktionella. I detta kapitel presenteras och definieras både semantiska och mer interaktionella funktioner.

Till de mer semantiska funktionerna kan exempelvis grad och sannolikhetsgradering som presenteras nedan räknas, och till de mer interaktionella funktionerna exempelvis garderande, medgivande och reviderande. Ett adverb kan uppvisa en semantisk funktion och samtidigt ha en interaktionell funktion. Redan här vill jag illustrera och förklara hur detta kan se ut. I exemplet nedan återfinns ett utdrag där *möjligtvis* uppvisar (åtminstone) tre funktioner samtidigt, dels en semantisk, dels två mer interaktionella funktioner. Exemplet är hämtat från en diskussion i grupp 25 om musikexemplet med 2Unlimited och samtalsledaren frågar på rad 1 var man lyssnar på musiken.

EXEMPEL 5.1. *Möjligtvis* i semantisk och interaktionell funktion

```

1 S      ä de nånting man sitter hemma å eh dig[gar ]
2 GM4    [näej]
3        [de eh ( . ) ] [de får]=
4 GM3    [de finns ingenstans helt enkelt]
5 S      [(xxx) ]
6 GM4    =stå om de i eh historieb[öckerna s e n]
7 GM2    [Nygård gör de]
8 GM3?   aa Nygård
9 GM1    just denhär (iallefall)
10 GM2   de e sånhär uppvärmningsmusik som man har
11       i jumpasalen
12 GM4   a möjlit[vis ]
13 GM2   [å de] finns ju såna som lyssnar på de
14       också (.) dom i Nygård ä fortfarande kvar i
15       den åldern (.) de ä sant (.) de e många som
16       lyssnar på sånt där
(25:45.00–45.20)

```

Efter att samtalsledaren ställt sin fråga svarar GM3 på rad 4 att musiken inte finns någonstans och GM4 påstår att det får stå om det (musiken) i historieböckerna. GM2 kommer med en invändning mot detta på rad 7:

Nygård gör *de*, det vill säga att de som bor i Nygård² lyssnar på eurotechno. Detta följs av en uppbackning från GM3 (något osäker transkription) och en kommentar från GM1 (att de lyssnar på *just den här (iallefall)*). GM2 anför därefter att det är *sån här uppvärmningsmusik som man har i jumpasalen*. Samtalsdeltagarna har alltså funnit några motexempel mot GM4:s påstående på rad 3 och 6. GM4:s yttrande *ja möjligtvis* på rad 12 fungerar semantiskt sannolikhetsgraderande, det vill säga att innehållets sanningshalt i de invändande påståendena på rad 7–11 är möjliga. Genom att studera turerna sekventiellt framkommer att adverbets interaktionella funktioner är dels att delvis revidera det egna tidigare påstående på raderna 3 och 6 något, dels att markera att han ger med sig (om så med viss reservation) till följd av de andras invändningar.

I exemplet ovan föregås *möjligtvis* av svarsordet *ja (a)* som bidrar till att markera den medgivande funktionen. Det är, vilket kommer att bli tydligt i det följande, mycket vanligt i materialet att adverbet samverkar med svarsord och konjunktioner på detta sätt (se även Nilsson u.u.).

Adverb som uppvisar mer semantiska funktioner kommenterar i allmänhet det sagda och de mer interaktionella kommenterar ofta, men inte alltid, sägandet (se Andersson 1975b). I ett yttrande som *ja tycker de e ganska bra texter* (hämtat från exempel 5.2 nedan) kommenterar adverbet *ganska* yttrandets innehåll, det vill säga det sagda. I ett yttrande som *dom har blivit lite mer symboler på nåt sätt* kommenterar *på nåt sätt* snarare sägandet (hämtat från exempel 5.9 nedan). Det verkar inte som att man kan se skalan ”semantisk–interaktionell” som samma som skalan ”det sagda–sägandet”. I detta arbete talar jag oftast om funktionerna utifrån den förstnämnda skalan, men i vissa fall även i termer av den senare.

En del adverb, som till exempel *ganska*, har samma funktion oberoende av kontext och position i turen. Andra adverb, som till exempel *kanske*, har ett brett register av funktioner och realiserar olika eller flera olika funktioner beroende på kontext, position eller andra faktorer. Man kan säga att ett adverb har flera möjliga *adverbanvändningar*. De olika adverbanvändningarna kan sägas ligga på en skala där adverbanvändningar som har ett stort semantiskt innehåll utgör skalans ena ända och adverbanvändningar med ett litet semantiskt innehåll utgör skalans andra ända. Till exempel kan *kanske* realiseras i en användning med stort semantiskt innehåll och då fungera sannolikhetsgraderande eller exemplifierande eller i en användning med mindre semantiskt innehåll och då fungera förmildrande (se 6.3.7). Naturligtvis är det svårt att

---

² Nygård är ett fingerat namn.

säga exakt hur stort semantiskt innehåll en adverbanvändning har och graden av semantiskt innehåll får ses som en skala och inte som fixerade kategorier.

Det är viktigt att notera att vissa adverb i sig själva kan realisera en funktion, exempelvis reviderande. Det är dock mycket vanligt att adverbets funktion är att markera att det yttrande som adverbet uttrycker ska förstås som exempelvis en revidering i relation till tidigare kontext.

Materialets adverb har också olika räckvidd: vissa adverbanvändningar bestämmer ett enda ord eller en del av ett yttrande. Andra används för att visa en relation mellan olika delar inom ett yttrande. Ytterligare andra adverbanvändningar markerar en relation till ett tidigare yttrande eller en relation till en större samtalskontext.

5.2. Beskrivningar av adverbens funktioner

I detta avsnitt redogörs för de funktioner jag funnit i materialet. Först beskrivs de mer semantiska funktionerna. Allteftersom avsnittet fortskrider beskrivs alltmer interaktionella funktioner och kapitlet avslutas med funktioner som är i princip helt interaktionella. Avsnittet kan ses som en glidande skala från funktioner som adverbanvändningar med tydligt semantiskt innehåll uppvisar till funktioner där adverbets plats i en större interaktionell kontext är avgörande.

Nedan beskrivs följande funktioner: *grad*; *sannolikhetsgradering*; *evaluering*; *medhållande och uppbackande*; *ny tanke*; *förmildrande*; *emfas*; *kontrast* och *anmärkningsvärdhet*; *förtydligande*; *generaliserande*; *tillägg*; *specificerande*; *exemplifierande*; *inneslutande* och *uteslutande* liksom *garderande urval*; *medgivande* och slutligen *reviderande*. Utöver dessa funktioner uppvisar ibland enstaka belägg av något adverb en annan funktion. Dessa fall beskrivs under respektive adverb i kapitel 6.

5.2.1. Grad

De adverb som uttrycker *grad* i materialet kan beskrivas med redan befintliga termer.

Ett gradadverb markerar att något (antingen ett ord eller en hel sats) gäller i den utsträckning som adverbets semantik anger, eller med SAG:s ord ”adverbial som anger grad av den graderbara betydelsen hos det huvudord som adverbialen bestämmer” (SAG 1:177). Man kan dela in funktionen ytterligare: till exempel har Malmgren (2002) urskiljt *förstärkande grad* (t.ex. *synnerli-*

gen), *hundra procentig grad* (t.ex. *alldeles*), *komparativförstärkande grad* (t.ex. *betydligt*), *relativerande gradadverb* (t.ex. *ganska*) och *approximerande gradadverb* (t.ex. *ungefär*). De gradadverb som diskuteras i detta arbete är de förstärkande, relativerande och approximerande. Dessutom finns exempel på adverb som anger exakthet.

I exemplet nedan illustreras en vanlig användning av grad, nämligen relativerande grad. Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar grupp 15 vad de tycker om musikexemplet med Beatles.

EXEMPEL 5.2. Relativerande grad

1 S va tyckte ni om **de** då?
 2 LK2 'hja sådär (bra) '
 3 LM1 ja tycker de e **ganska** bra [tex]ter [så å]=
 4 LM2 [hja]
 5 LK2 [hja]
 6 LM1 =bra [me]lodi
 7 LM2 [jo]
 (15:3.20–3.35)

Samtalsledarens fråga bemöts av LK2 med *hja sådär* och LM1 erbjuder en längre kommentar där det bland annat framkommer att han tycker att *de e ganska bra* *texter*. *Ganska* markerar att *bra* gäller i viss utsträckning.

I GSM uttrycker adverbena *rätt* och *ganska* relativerande grad, *nästan* och *ungefär* approximerande grad, *precis*, *exakt* och *riktigt* exakthet och *verkligen*, *särskilt* och *speciellt* förstärkande grad (se respektive avsnitt i kapitel 6).

5.2.2. Sannolikhetsgradering

De adverb som uttrycker i hur hög grad en talare finner innehållet i sitt yttrande sannolikt är *sannolikhetsgraderande*. Sannolikhetsgraderande delas i detta arbete in i *osannolikhet*, *trolighet* och *säkerhet*. Vilken grad det är fråga om bestäms av adverbets lexikala betydelse.³ Vanligtvis påverkar sannolikhetsgraderande adverb ett ord eller yttrande inom samma tur eller TKE, men det förekommer även som svar på en annan talares fråga eller som en kommentar till en annan talares yttrande (se vidare i kapitel 6).

Vad det gäller trolighet och säkerhet så skiljer Malmgren (2002) på *möjlighetsadverb* (t.ex. *kanske*), *trolighetsadverb* (t.ex. *förmodligen*), *säkerhetsadverb* (t.ex. *säkert*) och *självklarhetsadverb* (t.ex. *naturligtvis*). I detta arbete räknas

³ I vissa fall realiseras dock olika lexikaliska betydelse hos adverbet beroende på kontextuella faktorer, t.ex. vad det gäller *säkert*. Se vidare i kapitel 6.

möjlighetsadverben in under trolighetsadverben och självklarhetsadverben under säkerhetsadverben.

SAG i sin tur talar om en skala för sannolikhetsgradering med en pluspol och en minuspol och en neutral sannolikhetsgradering mittemellan (SAG 4: 103). Denna skala motsvaras nästan av detta arbetes: indelningen bygger på osannolikt (närmare minuspolen), neutralt (mittemellan plus- och minuspolen, det vill säga att ett påstående kan vara sant eller inte) eller sannolikt (närmare pluspolen). Enda skillnaden är egentligen att SAG för ihop adverb som uttrycker trolighet med sådana som uttrycker säkerhet i en gemensam sannolikhetsgrupp.

Nedan ges exempel på hur osannolikheter, trolighet respektive säkerhet uttrycks i GSM. Det första exemplet kommer ur en sekvens där grupp 12 gemensamt berättar för samtalsledaren hur folk som lyssnar på hårdrock ser ut.

EXEMPEL 5.3. Osannolikheter

```
1 EM5 typ dom går runt i skinnpaj å grejer [typ]=
2 EM3 [aa ]
3 EM5 =såhär idioter me långt hår å piercingar över
4 hela kroppen [(.)] de behöver ju inte va så=
5 X [nä ]
6 EM5 =men de vanligast att de e så
7 S m
8 EM3 dom går ju knappast å lyssnar på dansband iallafall
(12:14.00–14.10)
```

Exemplet inleds med att EM5 gör en beskrivning av hur hårdrockare ser ut. På rad 4 backar han i sitt påstående (direkt efter att en oidentifierad talare kommit med ett icke medhållande *nä*) och lägger in en brasklapp: *de behöver ju inte vara så men de e vanligast att de e så*. EM3, som redan på rad 2 håller med EM5, kommer på rad 8 med ett påstående som stödjer EM5:s tes. Den grupp som EM5 beskrivit *går ju knappast å lyssnar på dansband iallafall*. I påståendet markerar *knappast* att det är osannolikt att det omtalade skulle inträffa. *Knappast* är det enda adverb som uttrycker osannolikheter i GSM.

Nedan exemplifieras trolighet där grupp 23 diskuterar Refused.

EXEMPEL 5.4. Trolighet

```
1 S ja e vick å de vicka å de som
2 lyssnar [på de då]
3 TM6 [satanist]er å sånt
4 S [[a ]
5 TM5 [[nä]e de e nog såna som eh tror dom e
6 coola (.) såna som e lite yngre
7 S ahaa
(23:11.35–11.45)
```

Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar gruppen vilka som lyssnar på Refused. TM6 svarar att det är satanister och TM5 invänder mot detta och påstår att *de e nog såna som tror dom e coola (.) såna som e lite yngre*. I yttrandet används *nog* för att markera att yttrandets innehåll bedöms som troligt av TM5 (men att han inte kan veta säkert). Förutom *nog* uttrycker *antagligen, kanske, säkert, förmodligen* och *möjligtvis* trolighet i GSM.

Slutligen exemplifieras säkerhet. Strax före exemplets början frågar samtalsledaren grupp 8 om de har några skivor med Beatles. De flesta uppger att de inte har några själva men att föräldrarna har.

EXEMPEL 5.5. Säkerhet

1 BK2 alla lyssnar väl [på Beatles]
 2 BK3 [men ja tror] att
 3 när ja flyttar ååå- (.) s- så får ja
 4 junte ta me mej skivorna såklart men då
 5 köper ja nog egna faktist för ja vill lyssna
 6 på de (.) de tror ja att ja gör de e liksom a-
 (8:7.50–8.00)

Exemplet inleds med att BK2 konstaterar att *alla lyssnar väl på Beatles*. BK3 går tillbaka till det man just pratat om, nämligen hennes innehav av Beatles-skivor. Hon meddelar att hon troligen kommer att köpa egna Beatles-skivor när hon flyttar hemifrån eftersom hon då inte får *ta me mej skivorna såklart*. *Såklart* markerar här säkerhet, det är säkert och till och med självklart att hon inte får ta med sig föräldrarnas skivor när hon flyttar hemifrån. Vid sidan om *såklart* fungerar även *förstås, självklart* och *säkert* som säkerhetsadverb i materialet.

5.2.3. Evaluering

Evaluering innebär i detta arbete att ett uttryck (i det här fallet ett adverb) markerar att yttrandets innehåll är talarens personliga inställning och inte tillhör någon annan omnämnd person (se även SAG 4:110–112). En evaluering uttryckt av ett adverb bestämmer antingen ett ord eller yttrande inom samma tur eller fungerar som en respons på en annan talares yttrande. Evalueringen kan vara positiv eller negativ, men i GSM är det ovanligt att man gör en evaluering med hjälp av adverb och det finns inga exempel på en positiv evaluering. Detta kan verka överraskande eftersom uppgiften i samtalen bland annat är att värdera musik. Evalueringar görs dock i materialet främst på andra sätt än med adverb, till exempel genom evaluerande adjektiv eller

verb som *tycka* (se Holmberg 2002 och Karlsson u.u.). En negativ evaluering exemplifieras nedan där grupp 6 diskuterar eurotechno.

EXEMPEL 5.6. Evaluering

1 HM4 men ja menar dom flesta lyssnar
 2 [väl på dehär] (.) dom lyssnar [ju] på radion
 3 HM6 [ja e x a k t]
 4 HM3 [ja]
 5 HM3 ja sti- de i i- i sanningens ord de e ju
 6 faktist så (.) att eh- [(.) +den] dystra+ den=
 7 HM4 [elle ja-]
 8 HM3 =dystra sanningen e ju tyvärr att [eh de]=
 9 HM5 [jaja]
 10 HM3 =faktist e så att de e faktist många som lyssnar
 11 på sånhär musik å jag förstår inte varför dom gör
 12 de å de e ju faktist bara de dom stora skivbolagen
 13 vill så de e väl de dom har lyckats me då (.) ja
 14 menar mänskan kan- går å (.) lura så att säja
 15 förstår du va ja menar? (.) de e ju offer *offer
 16 som lyssnar på sånhär musik* (.) nå
 (6:27.25–28.10)

HM4 anför på rad 1–2 att de flesta troligen lyssnar på musiken eftersom den spelas i radion. HM3 utvecklar därefter detta. Redan inledningsvis gör han klart att *den dystra sanningen e ju tyvärr att eh de faktist e så att de e faktist många som lyssnar på sånhär musik*. *Tyvärr* markerar här att hans värdering av detta fenomen är negativ, han beklagar att sanningen är sådan att folk lyssnar på eurotechno. I GSM är *tyvärr* det enda adverb som fungerar evaluerande.

5.2.4. Medhållande och uppbackande

Medhållande adverb markerar att en talare är av samma uppfattning som föregående talare. Inte sällan samverkar dessa adverb med ett medhållande svarsord. Detta illustreras av *exakt* i exempel 5.7 nedan. Före exemplet börjar diskuterar grupp 6 musikexemplet med Kent. Alla är överens om att musiken kallas pop eller svensk pop och i exemplet börjar frågar samtalsledaren vad som är speciellt med popmusik.

EXEMPEL 5.7. Medhållande och uppbackande

1 S m (.) men va ä de som ä- va ä de som gör att
2 den här musiken att ni kallar de pop svensk pop va
3 ä de för nåt speciellt må musiken som gör att
4 man hör va de e
5 HM3 men ja tycker de e ju snarare att de inte e nåt
6 speciellt [som gör att] man kallar (.) den för pop=
7 HM5 [nä **exakt**]
8 HM3 =tycker ja
9 S m
10 HM6 nä
11 HM5? (aae kan la va)
12 HM4 aae alla låter låter (ju) likadant (.) nästan (.)=
13 HM5 ja **exakt**
14 HM3 de e ett fak[tum]
15 HM4 =[de] e ingen skillnad tycker ja
16 HM3 mm
17 HM5 **exakt**
(6:02.50–03.20)

Då samtalsledaren ställt frågan svarar HM3 att det är just att det *inte* är något speciellt med musiken som gör att man kallar den för pop, något som HM5 håller med om genom *nä exakt*. HM5 markerar även med *ja exakt* på rad 13 att han håller med om att alla poplåtar låter nästan likadant och på rad 17 att det inte är någon skillnad på låtarna.

Ofta har de medhållande adverbena snarast en uppbackande responsfunktion för att signalera att en samtalsdeltagare uppfattat en annan samtalsdeltagares yttrande. Till exempel har *precis* och *absolut* (som är de adverb förutom *exakt* som fungerar medhållande och uppbackande i GSM) behandlats som uppbackningar av Green-Vänttinen (2001).

5.2.5. Ny tanke

De adverb som uttrycker *ny tanke* markerar att yttrandets innehåll består av något talaren precis kom på.⁴ Detta bidrar ofta till att markera att en tidigare proposition ska ses i ljuset av detta nya som man inte tänkte på tidigare.

I exemplet nedan markerar *förresten* att en talare fått en ny tanke. Strax före exemplet början har samtalsledaren frågat grupp 25 hur de skulle beskriva *Kan du vissla Johanna?*

---

⁴ Observera att man aldrig kan uttala sig om huruvida talaren faktiskt fått en ny tanke. Adverb som fungerar på detta sätt markerar att talaren fått en ny tanke, oavsett hur det egentligen förhåller sig.

EXEMPEL 5.8. Ny tanke

1 GM4 käck tycker ja
2 GM1 folkmusik
3 S m
4 GM4 eeeh
5 GM1 gitarr me å så
6 (2.0)
7 GM2 de e allti sådära dialog också (.) lite såhär me
8 GM4 de [aa-]
9 GM2 [+hur] får dom förresten (.) hur får dom
10 å domhåra rösterna å låta helt konstit ja har
11 inte [fatta de]
12 GM1 [man pralta ju så förr i tiden
13 LJUD FNISS
(25:34.20–34.40)

Exemplet inleds med att GM1, GM2 och GM4 ger exempel på hur musiken kan beskrivas. På rad 9 anför GM2 en ny tanke, vilket markeras med *förresten*. Detta förstärks ytterligare av att yttrandet startas om efter *förresten*. Förutom *förresten* fungerar även *i och för sig* som markör för ny tanke i materialet, liksom *just* i frasen *just det*.

5.2.6. Förmildrande

Med *förmildrande* menas i detta arbete att en talare med ett adverb tonar ner det egna yttrandet (eller del av yttrandet) något, så att yttrandets innehåll och/eller sägandet av yttrandet förändras en aning och blir mera måttfullt.

Förmildrande strategier har behandlats utförligt i olika samtalsanalysstudier och kallas för *hedging*. *Hedging*, som brukar översättas med *gardering* på svenska, beskrivs bland annat som ett sätt att tona ner ett yttrandes innehåll och göra det mindre direkt (se exempelvis Lakoff 1972, Brown & Levinson 1987: 116–117, 145–146, samt Norrby 2004:201).⁵ I detta arbete skiljer jag dock på förmildrande adverb och adverb som markerar gardering (se 5.2.11.4 nedan).⁶

Förmildrande exemplifieras nedan där grupp 26 diskuterar dansbandsmusik. GK1 konstaterar före exemplets början att Sven-Ingvars (som de just lyssnat på) är överlägset bättre än andra svenska dansband. I exemplets början

---

⁵ *Hedges* kan vara partiklar, ord eller fraser som fungerar gardering. Även handlingar som exempelvis skratt kan fungera gardering. En sådan handling gör propositionen vagare. En annan del av *hedge*-begreppet innehåller ord som gör att propositioner blir mer exakta (Lakoff 1972), det är dock inte den typ av *hedging* jag avser här.

⁶ Både förmildrande adverb och sådana som markerar gardering urval kan sägas fungera som gardering handlingar.

frågar samtalsledaren vad det är för skillnad på Sven-Ingvars och andra dansband.

EXEMPEL 5.9. Förmildrande

```
1 S      va ä de för skillnad på Sven-Ingvars å dom andra?
2 GK1    PIPIGT *jag vet inte* men de e nånting |
3        Sven-Ingvars har på nåt sätt dom=
4 X      SKRATTAR TILL
5 GK1    =(.) dom eee (.) har blivit liteee (.) lite mer
6        symboler på nåt sätt dom- jamenar (.) eller nå
7        de dom kanske inte har distans till musiken *men
8        de låter* nästan som dom har de på nåt sätt för
9        den e så eh (.)-
```

(26:19.20–19.45)

GK1 försöker besvara samtalsledarens fråga men verkar osäker. Hon inleder med *jag vet inte* och fortsätter med *men de e nånting*. Hon inleder därefter en ny TKE: *Sven-Ingvars har på nåt sätt*, vilken avbryts med en omformulering *dom eee (.) har blivit lite mer symboler på nåt sätt* där *på nåt sätt* förmildrar och tonar ner påståendet att Sven-Ingvars skulle vara symboler. *På nåt sätt* markerar också en osäkerhet för om *symboler* är det bästa sättet att beskriva Sven-Ingvars på. På rad 8 förmildrar *på nåt sätt* propositionen att det nästan låter som om Sven-Ingvars har distans till musiken. *På nåt sätt* förmildrar i exemplet alltså både det sagda och sägandet.

Utöver *på nåt sätt* används *bara*, *egentligen*, *faktiskt*, *kanske*, *nog*, *nästan*, *ungefär*, *så att säga* och *om man säger (så)* förmildrande i GSM.

5.2.7. Emfas

Adverb som uttrycker *emfas* förstärker ett yttrandes (eller en del av ett yttrandes) innehåll. Emfatiska adverb påminner om förstärkande gradadverb och gränsen dem emellan är inte alltid klar. Skillnaden är att de förstärkande gradadverben i allmänhet bestämmer ett adjektivs grad som till exempel i *verkligen bra*, medan emfatiska adverb markerar ett känslomässigt engagemang i det sagda och i allmänhet fungerar som satsadverbial. SAG beskriver en grupp satsadverbial som förstärkande, vilka tycks motsvara de adverb som i detta arbete beskrivs som emfatiska (SAG 4:106–107). SAG påpekar också att ett förstärkande satsadverbial ofta yttras trots att det inte överrensstämmer med vad talaren eller lyssnaren hade väntat sig (det vill säga att det markerar att något är anmärkningsvärt enligt detta arbetes terminologi). Även i GSM kan man notera att det är vanligt att adverbena uttrycker emfas samtidigt som de uttrycker anmärkningsvärdhet (se även 5.2.8.1 nedan).

Emfas exemplifieras nedan där grupp 7 diskuterar Lisa Ekdahl. De har precis före exempliets början konstaterat att det är väldigt enkel musik.

EXEMPEL 5.10. Emfas

1 BM3 väldigt enkel (men x) hela hennes **personlighet** e ju
2 otrolit enkel också hela hon e ju så INANDNING(.)
3 hjah (.) [fötterna på jordet å naturlig så]
4 BM1 [hon kanske inte e så enkel hon ka]nske e
5 så utstuderat (.) [att] de ä- SKRATTAR TILL
6 BM3 [hja]
7 BM3 hjaa men hennes utstrålning gör ju detta hon e
8 ju ju (.) hon e ju inte konstlad på **nåt** sätt⁷
9 [asså] [(.)] "ingenting"
10 BM2 [hnä]
11 BM1 [nä]
(7:28.30–28.40)

BM3 betonar i exemplet första rad hur enkel musiken är. BM1 kommer dock med ett inlägg: kanske är hon inte så enkel egentligen utan tvärtom utstuderad? BM3 kontrar med att hennes utstrålning visar hur enkel hon är och bygger ut yttrandet med *hon e ju inte konstlad på nåt sätt asså (.) ingenting*, där *asså* markerar emfas (se vidare i 6.3.8). Förutom *alltså* uttrycker även *absolut*, *faktiskt*, *exakt*, *precis*, *verkligen* och *överhuvudtaget* emfas i materialet.⁸

5.2.8. Kontrast

Adverb som anger *kontrast* markerar att yttrandets proposition strider mot den tidigare kontexten. Adverb som markerar kontrast kan dels signalera kontrast mot en större kontext såsom en hel tidigare diskussion, dels en snävare kontext där ett specifikt yttrande eller del av yttrande står som kontrast till något nytt.

SAG:s motsvarighet till kontrasterande adverb är adversativa konjunktionella satsadverbial (SAG 4:135). Dessa adverbial är uppdelade i två semantiska typer – motsättning (t.ex. *i gengäld*, *tvärtom*, *däremot* *omvänt* m.fl.) och sviken förväntan⁹ (*ändå*, *i alla fall*, *emellertid*, *hur som helst* m.fl.). I GSM-materialet är det svårt att se skillnad mellan kategorin motsättning och sviken

⁷ Observera att *på nåt sätt* här används bokstavligt som prepositionsfras och inte lexikaliserat som ett adverb. Detta markeras prosodiskt genom att "nåt" betonas.

⁸ Ofta bidrar en emfatisk betoning till att adverb upplevs som extra emfatiska.

⁹ "Sviken förväntan" låter möjligen mer drastiskt än vad tanken bakom är. I själva verket avses att det i den andra satsen nämns något som strider mot förväntningarna utifrån innehållet i den första satsen (SAG 4:929 och 4:639).

förväntan och i detta arbete ingår båda SAG:s kategorier i funktionen kontrast.¹⁰

Kontrast illustreras i exempel 5.11 nedan där grupp 8 diskuterar hårdrockslyssnarvanor. Tidigare i samtalet diskuterar gruppen musikexemplet med hardcore-gruppen Refused och en av deltagarna (BK3) berättar att hon lyssnar på den sortens musik. Två av de andra deltagarna (BK2 och BK4) talar i sin tur om att de slutat lyssna på sådan musik. Lite senare återkommer samtalsledaren till detta och undrar vad som gjorde att de slutade.

EXEMPEL 5.11. Kontrast

1 S de va likadant för dej BK2 att du har slutat
2 BK2 m fast ja lyssna inte så mycke på sån (jæe)
3 hårdrock bara men inte- (.) de här då (.) men
4 eh- (.) ja (.) ja jag vill inte *heller* lyssna
5 på de längre de e inte så att jag inte tycker de
6 e bra längre de e bara de att jag inte känner för
7 å lyssna på de (.) på nåt sätt (.) men de va ju
8 s- (.) de va **snäll** hårdrock också som jag lyssnade
9 på *måste jag också tillägga* SKRATTAR
10 BK3 va va de fönänting
11 BK2 *de va-* de va dom vanliga Guns n`Roses å Metallica
12 å dom [så de va ju inte riktigt] (.) såhär=-
13 BK3 [men de e o c k s å -]
14 BK2 =eller snäll de e ju såhär som-
15 BK3 men dom e bra **ändå**
16 BK2 ja dom e **bra** (.) men bara ja kan inte lyssna på
17 de längre
(8:17.30–18.00)

I exemplet berättar BK2 att det var *snäll hårdrock* som hon lyssnade på och även (efter fråga från BK3) att det var grupperna Guns n`Roses och Metallica. BK3 svarar då *men dom är bra ändå* där *ändå* markerar (ihop med initiala *men*) kontrast. I exemplet markerar *ändå* kontrast både mot ett speciellt yttrande (på rad 8), det vill säga att de diskuterade grupperna är bra trots att de är ”snäll hårdrock”, och kontrast mot en större kontext, nämligen den tidigare diskussionen om hårdare hårdrock som BK3 sagt sig tycka om. Förutom *ändå* markerar också *faktiskt, i alla fall, i och för sig, tvärtom* och *däremot* kontrast i GSM.

---

¹⁰ En viktig skillnad jämfört med SAG (se SAG 4:141) är att t.ex. *i varje fall* i exempel som *Det verkade som om hon tyckte om att plugga, i varje fall strävade hon alltid efter bästa resultat* i detta arbete inte skulle analyseras som kontrast utan snarare som garderande urval (se 5.2.12.3 nedan).

5.2.8.1. Anmärkningsvärdhet

Vissa adverb markerar *anmärkningsvärdhet*, det vill säga de fungerar som markörer för att ett yttrandes proposition inte är vad man kunnat förväntat sig. Det anmärkningsvärda står i allmänhet i kontrast till något som sagts tidigare i samtalskontexten (även om det förekommer att det anmärkningsvärda kontrasterar något mer hypotetiskt). Detta exemplifieras nedan där grupp 8 diskuterar Refuseds musik.

EXEMPEL 5.12. Anmärkningsvärdhet

1 BK5 fast de kan va rätt skönt å lyssna på när man e arg
2 BK1 de beror på- [de] beror på [vilken
3 BK3 [m] [m]
4 BK5 de e aggressivt de bra (ibland) tycker ja
5 BK3 när man städar å dammsuger då e de så skönt för då
6 blir man så förbannad så de e så skönt å liksom
7 lyssna på de som-
8 BK1 de beror på vicket humör man e på (.) faktist
9 BK2 har man ont i huvet så e de ingen bra idé (.) eller
10 inte fö mej *iallefall* (.) [menh-]
11 BK3 [fast ja] kan faktist
12 slappna av till de (.) [faktist
13 x [nä]
14 BK3 eller a jo
(8:15.05–15.25)

I exemplet börjar framför BK5 att det kan vara skönt att lyssna på Refused när man är arg och BK3 menar att det är skönt när man städar för att man blir förbannad då. BK1 är mer tveksam – hon påbörjar ett yttrande på rad 2 och slutför detta på rad 8 där hon framför att hon tycker att det beror på vilket humör man är på. BK2 instämmer – har man ont i huvudet är Refused inte ett bra musikalalternativ. BK3 anför därefter på raderna 11–12 att hon kan slappna av till musiken. Detta påstående är anmärkningsvärt i förhållande till BK2:s påstående och även BK3:s tidigare påstående på raderna 5–7, vilket markeras med två *faktiskt*. I materialet är det vanligt att adverb som uttrycker anmärkningsvärdhet också bidrar till att förstärka en propositions sanning eftersom en talare genom att markera att något är anmärkningsvärt också förutsätter att propositionen är sann.

Förutom *faktiskt* fungerar i materialet också *ändå*, *verkligen*, *till och med* och *egentligen* som markörer för att något är anmärkningsvärt.

5.2.9. Förtydligande

Adverb kan också användas för att markera att det kommer att följa ett *förtydligande* eller en förklaring till något som tidigare sagts. I allmänhet markeras förtydligandet ytterligare genom prosodisk betoning. Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 4 diskuterar vilka som lyssnar på Kent.

EXEMPEL 5.13. Förtydligande

```
1 HK1 ja tror de e mest tjejer som lyssnar på dom
2 HM1 mm aah de e s- de e- [(.) de skrev ja också de]=
3 HK1 [helt å hållet för ja va ]=
4 HM1 =e ju de (.) de e ju [ (x x) ]
5 HK1 =[å såg dom] på Liseberg
6 å de va bara tjejer där
7 HM1 ja va också där
8 HK1 mm
9 LJUD SKRATT
10 HM1 [*ja va asså* där (.) ja va inte-]
11 LJUD [ S K R A T T ]
(4:1.15–1.30)
```

I exemplets början kommer HK1 med ett påstående – hon tror att det mest är tjejer som lyssnar på Kent. Hon får uppbackning och medhåll av HM1 och utvecklar med skälet till att hon känner till detta: hon var på en konsert med Kent på Liseberg och då var det bara tjejer där. Hon får bifall av HM1 som meddelar att också han var där. Detta ger en uppbackning från HK1 vilket följs av skratt på rad 9. HM1 skyndar sig därefter att förtydliga sitt yttrande, nämligen att han var på Liseberg vid det aktuella tillfället av en slump, inte med syftet att se just Kent.

I exemplet fungerar *alltså* (ihop med det betonade *där*) som en markör för att ett förtydligande följer. Framförallt är det *alltså* som markerar förtydligande i GSM, men även *nämligen*.

5.2.10. Generaliserande

I materialet kan man med hjälp av ett *generaliserande* adverb markera att en proposition gäller generellt, och inte bara begränsat. Adverb som fungerar generaliserande kan användas för att markera att en proposition sagd av samma eller annan talare kan utvidgas, och att propositionen gäller alla referenter som är möjliga i sammanhanget. I materialet fungerar *överhuvudtaget* på detta sätt. Detta illustreras nedan där BK3 förklarar för de andra i grupp 8 hur olika hardcoremusikstilar skiljer sig åt.

EXEMPEL 5.14. Generaliserande

```
1 BK3   en sak som skiljer också olika hardcorestilar
2       från varann de e ju texterna (.) straight
3       edge-hardcore- eller dom sjunger ju ganska
4       mycke om att man ska i- bli vegeatian å man
5       ska inte döda djuren å man ska liksom- (.) å
6       alla dom där grejerna då [som] dom=
7 S     [m ]
8 BK3   =står för (.) TSK å eh- (.) typ (.) såna som
9       spelar kånghardcore så dom sjunger väl ganska
10      mycke om *hur jävligt de e me krig å sånt*
11      ganska mycke att liksom (.) man ska inte- eller
12      att de där me Vietnam å så↑
13 S    m
14 BK3  liksom de här med att de e så jävligt att man
15      dödade folk å- på de sättet å så (.) och eh-
16      mot nazister (.) mycke (.) åå (.) så (.) mot
17      fascism överhuvudetaget mot polisen
18      [SKRATTAR TILL] mot- mot=
19 S    [ * m m * ]
20 BK3  =liksom- mot (.) systemet så (.) mer
21 S    lite mer anarkistiskt
(8:18.45–19.45)
```

I exemplet beskriver BK3 ingående olika hardcorestilar och förklarar att de som spelar kånghardcore sjunger mycket om krigets orättvisor och motstånd mot nazister. Det senare utvidgas till *mot fascism överhuvudetaget* där *överhuvudetaget* markerar själva generaliseringen.

5.2.11. Tillägg

Adverb som fungerar som *tillägg* markerar att propositionen kan läggas till en förutsatt grupp referenter som propositionen gäller för. Detta illustreras i exempel 5.15 där grupp 5 diskuterar Beatles. Exemplet inleds med att samtalsledaren förhör sig om huruvida gruppen anser att det är alla möjliga som lyssnar på Beatles.

EXEMPEL 5.15. Tillägg

```
1 S     äh men- å de ä alla möjlia mänskor som lyssnar
2 X     a
3 HK4   [mm]
4 HK3   [ja] de e verkliken typ både äld[re å ] yngre=
5 HK5   [(fler-)]
6 HK3   =tillåme min lillasyrra såhär vet ju vem de å-
7       (.) eller vicka dom e
8 X     FNISSAR
(5:6.30–6.40)
```

Samtalsdeltagarna instämmer i samtalsledarens påstående att det är alla möjliga som lyssnar på Beatles. HK3 utvecklar detta på raderna 4 och 6 med *ja de e verklien typ både äldre å yngre tillåme min lillasyrra såhär vet ju vem de å- (.) eller vicka dom e. Till och med* markerar här tillägg – alla möjliga lyssnar på Beatles och till den förutsatta gruppen av möjliga lyssnare kan man lägga till hennes lillasyster. Tillägget markerar också ofta, som i exemplet ovan, att just detta tillägg är anmärkningsvärt.

Förutom *till och med* markerar även *dessutom* tillägg i materialet.

5.2.12. Urval

En grupp adverb i materialet markerar *urval*. Dessa adverb markerar att en proposition gäller ett urval ur en förutsatt grupp med möjliga referenter.

Funktionen *urval* påminner om den funktion SAG kallar för fokuserande (SAG 4:152–167). Som nämndes inledningsvis i detta kapitel är SAG:s beskrivning av fokuserande satsadverbial problematisk eftersom man utgår från lexikala enheter. De adverb som i SAG behandlas som fokuserande kan i materialet fungera på andra sätt och termen *fokuserande* används således inte i detta arbete.

Adverb som markerar *urval* kan delas in i undergrupper efter sitt semantiska innehåll, och i materialet har jag funnit följande grupper av *urval*: *exemplifierande*, *specificerande*, *uteslutande*, *inneslutande* och *garderande*. I det följande beskrivs och exemplifieras de olika typerna av *urval*.

5.2.12.1. Specificerande urval

I materialet har jag identifierat två typer av *specificerande urval*. De adverb som markerar ett specificerande *urval* kan markera att man förutsätter en grupp möjliga referenter som propositionen gäller för, och att det specificerade ledet gäller i extra stor utsträckning. Man kan alltså säga att funktionen specificerande *urval* är motsatsen till den generaliserande funktionen ovan då de specificerande *urvalsadverben* används för att precisera och begränsa en mer allmän utsaga.

Ett sådant adverb illustreras i exemplet nedan där grupp 2 diskuterar hårdrock. Före exemplet har MK1 berättat att hon lyssnade på hårdrock när hon var yngre. På exemplet's första rad kommenterar MK4 detta – hon lyssnade enbart på balladerna.

EXEMPEL 5.16. Specificerande urval 1

1 MK4 bara balladerna
2 MK1 näe (.) ja lyssnade på allting (.) **särskilt** när
3 ja va förbannad så vred ja på såhär *hhhh*
(2:14.20–14.25)

I exemplet konstaterar MK1 att hon lyssnade på all hårdrock, alltså även annat än ballader. Hon specificerar detta med att berätta vid vilka omständigheter hon gjorde detta i extra hög utsträckning, nämligen *när ja va förbannad*. *Särskilt* markerar det specificerande urvalet. Adverb som uttrycker den här typen av specificerande urval i materialet är förutom *särskilt* även *speciellt* och *framför allt*.

Specificerande adverb kan också användas för att markera att den utpekade referenten i en tänkt grupp av möjliga referenter är ett exakt urval (och att propositionen gäller för denna referent). Detta illustreras nedan där grupp 5 diskuterar Kent.

EXEMPEL 5.17. Specificerande urval 2

1 S å ni har sagt att de lite- (.) lite olika
2 människor som lyssnar på dehär *eller*
3 HK4 mm (.) [de e väl de-]
4 HK3 [ja dehär] **just** detta e nog inga
5 speciella människor [som] lyssnar på tror ja inte
6 HK5 [nä]
7 S *nä*
(5:3.40–3.50)

Exemplet inleds med att samtalsledaren förhör sig om hon uppfattat vad gruppen tidigare sagt. HK3 svarar på rad 4 och markerar med *just* (och betonat *detta*) att *detta* inte är något som en särskild grupp människor lyssnar på. *Detta* är alltså ett urval ur en grupp möjlig musik som man kan tänka sig att en speciell typ människor lyssnar på. Förutom *just* markerar även *bara* den här typen av specificerande urval i materialet.¹¹

5.2.12.2. Exemplifierande urval

Adverb som fungerar som *exemplifierande urval* markerar att det bestämda ledet är ett exempel på en av flera möjliga referenter som propositionen gäller för. Talaren förutsätter åtminstone en möjlig referent till som propositionen gäller för. Detta illustreras i exempel 5.18 nedan där samtalsledaren frågat gruppen vilka som lyssnar på Beatles i modern tid. Alla tre killarna i gruppen

---

¹¹ *Bara* och *just* uttrycker lite olika specificerande urval. Detta behandlas i avsnitt 6.3.4.

konstaterar att det nog är lite äldre (med vissa undantag) och exemplet består av en förklaring till detta.

EXEMPEL 5.18. Exemplifierande urval

1 TM8 för do dom hänger ju me va (.) **till exempel**
 2 om man gillar- om vi gillar nån artist mycke
 3 då va **till exempel** E-type då [(.) som ja tycker]=
 4 TM9 [mm han e ju ("grym")]
 5 TM8 =ä grym (.) så ja kommer lyssna på han när ja
 6 blir äldre också ioförsej [(.)] å då kommer ju=
 7 S [mm]
 8 TM8 =han kanske inte va så populär men ja kommer ju
 9 fortfarande tycka han ä bra å de blir samma me
 10 Beatles att samma tycker han ä bra nu [som] lyssna=
 11 S [mm]
 12 TM8 =på (dom/honom) då de (.) "ja tror ja" [(.)]=
 13 S [de-]
 14 TM8 =de kan nog stämma
 (24:5.25–5.50)

TM8 anför inledningsvis att *dom hänger med* och inleder förklaringen med exemplifierande *till exempel* i *till exempel om man gillar- om vi gillar nån artist mycke då va*. Därefter kommer ytterligare ett exemplifierande *till exempel* i *till exempel E-type då* som markerar att E-type är ett exempel på musik som killarna gillar mycket. Förutom *till exempel* markerar *bland annat, bara* och *kanske* exemplifierande urval i materialet.

5.2.12.3. Inneslutande, uteslutande och gardering urval

Adverb som markerar *inneslutande* och *uteslutande urval* markerar att en proposition under givna omständigheter kan uteslutas från en mängd möjliga propositioner eller inneslutas i en mängd möjliga propositioner, oavsett vad dessa andra propositioner må vara. Talaren förutsätter alltså att det finns andra saker som kan sägas i frågan, men oavsett dessa gäller den proposition som adverbet bestämmer. Ett uteslutande eller inneslutande urvalsadverb är i allmänhet knutet till tidigare yttranden i kontexten.

Ett uteslutande urval illustreras i exempel 5.19 där samtalsledaren tidigare frågat grupp 22 vad de lyssnar på på radio. Efter några spridda svar påbörjas exemplet nedan.

EXEMPEL 5.19. Uteslutande urval

1 TM4 å så Pe- Pe fyr-
 2 TM3 Pe fyra
 3 TM4 Pe tre på fredagskvällarna (.) fram till åtta
 4 S hmm
 5 TM2 definitivt **innte** Pe fyra [(.)] **iallafall**
 6 TM4 [näå]
 7 S jaså **inte** Pe fyra [(.)] varför inte Pe fyra
 8 TM2 [nä]
 9 TM2 allergisk mot=
 10 LJUD SKRATT
 11 TM2 =nämen de e bara svammel svammel svammel
 (22:11.40–12.00)

TM4 meddelar vad han lyssnar på och börjar säga *pe fyr-* men avbryter sig. TM3 fyller i med *pe fyra* vilket TM4 genast korrigerar till *pe tre*, vilket han lyssnar på på fredagskvällarna. TM2 följer upp detta på rad 5 med *definitivt innte på pe fyra (.) iallafall* där *i alla fall* markerar att det finns en större mängd tänkbara radiokanaler varav han kanske lyssnar på en del och andra inte, men just P4 kan uteslutas från denna tänkbara mängd omedelbart. I exemplet är det uteslutande urvalet knutet till påståendena på raderna 1 och 2.

Nedan illustreras även ett inneslutande urval där grupp 2 diskuterar musikexemplet med *Refused* och är mitt uppe i en diskussion om vad man lämpligen kan klassa musiken som: hårdrock eller death metal (en ännu hårdare typ av hårdrock). Där exemplet börjar nedan har det bildats två åsiktsläger – MK3 klassar musiken som hårdrock medan MK1, MK2 och MK4 tycker att det rör sig om någon typ av hårdare metal.

EXEMPEL 5.20. Inneslutande urval

1 MK1 ja de e ju inte bara vanlig hårdrock
 2 [(de e de inte)
 3 MK4 [ja[menar ja t y c k e r] [Guns n`Roses å sånt]=
 4 MK2 [ja tycker de e gräslit]
 5 MK1 [+Metallica+ (.) ja]
 6 [de har de har man klassat som hå-]
 7 MK4 =[e hårdrock å de här va ju] värre än (.)
 8 än sånt
 9 MK3 ('fast') SKRATTAR man klassar ju så att säga
 10 SKRATTAR hårdrock (.) å så kommer
 11 MK1 jamen hårdrock e ju lite mjukare [än detta]
 12 MK3 [ja de e möjlit]
 13 men→
 14 MK1 hård rock (.) ja har strukit under hård här
 15 så att→
 16 SKRATT
 17 MK2 ha (.) dålit **iallafall** (.) fru[ktansvärt dålit]
 18 MK1 [(fruktansvärt x)]
 (2:12.45–13.05)

På rad 1–7 driver MK1 och MK4 ståndpunkten att Refused knappast kan klassas som vanlig hårdrock och de ger också exempel på grupper som spelar vanlig hårdrock: Metallica och Guns n'Roses. På rad 9 påbörjar MK3 en invändning mot detta som genast möts av en ny invändning av MK1 på rad 11. MK3 påbörjar återigen en invändning utan att fullfölja varpå MK1 ännu en gång understryker hur hård musiken är, något som följs av skratt från de övriga samtalsdeltagarna. Efter detta kommer MK2 med ett konstaterande på rad 17: *ha (.) dålit iallafall (.) fruktansvärt dålit där i alla fall* markerar ett inneslutande urval på så vis att det finns mycket man kan säga om Refused och hur musiken ska klassas, men man kan oavsett vad som sägs i frågan konstatera att Refuseds musik är dålig.

Förutom *i alla fall* förekommer det fall då *åtminstone* fungerar som uteslutande eller inneslutande urval.

Adverb som markerar inneslutade och uteslutande urval av ett eget yttrande kan bidra till att ge yttrandet en garderande funktion. Med *garderande urval*¹² menas i detta arbete att en samtalsdeltagare markerar att det kan finnas andra tänkbara alternativ till det sagda och att det sagda är ett urval ur dessa alternativ. Det garderande urvalet markerar också att propositionen inte nödvändigtvis gäller för någon annan referent. På så vis behandlar man disprefererade responser (eller potentiella disprefererade responser) från andra samtalsdeltagare.

I GSM markerar ofta *i alla fall* ett garderande urval. Detta illustreras i exempel 5.21 där grupp 25 diskuterar en musikalisk talangtävling som de själva deltagit i vid ett tidigare tillfälle. Exemplet inleds med att GM2 börjar diskutera en annan grupp som var med i samma talangtävling.

---

¹² Gardering (eller eng. *hedging*) används som nämndes ovan inom samtalsanalysen som ett vidare begrepp än vad som avses med garderande urval här (se 5.2.6 ovan).

EXEMPEL 5.21. Garderande urval

1 GM4 [(x) ja känner såhär folk som]
 2 GM2 [amen d +nämen du dom här] Borås+killarna
 3 Professor Jonson å va de heter de ingår ju i denhåra
 4 wannabe britpop försvenskad version de å så f de
 5 ä förjävligt (.) han han står där å så njää ä ja
 6 ä homosexuell=
 7 GM3 SKRATTAR
 8 LJUD FNISS
 9 GM2 =(.) asså de man börjar bara må illa när man
 10 ser sånt
 11 (2.5)
 12 GM3 FNISSAR
 13 GM2 e eller Blur eller va heter dom va heter de dä
 14 han dendära Suede ja såg han påå Hultsfred han s
 15 han står speciellt sådär i kors me benen såår
 16 för att se så homosexuell ut som möjligt de å
 17 helt sjukt»
 18 GM1 »mm dom tycker ja ä svinbra [(3.0)]=
 19 GM3 [SKRATTAR]
 20 GM1 =särsk- iallafall första två plattorna
 21 GM4 förrådare
 (25:26.00–26.40)

Efter att GM2 beskrivit popgruppen Professor Jonson¹³ går han över till att ondgöra sig över gruppen Suede vars sångare han anser anstränger sig för att *se så homosexuell ut som möjligt*, vilket han menar är *helt sjukt*. GM1 påpekar på rad 18 att han tycker att Suede är *svinbra* vilket möts av en lång tystnad (hela tre sekunder) och skratt från en av de andra deltagarna. Detta behandlar GM1 som en disprefererad respons genom att lägga till *iallafall första två plattorna*, där *i alla fall* markerar ett garderande urval.

I detta exempel fungerar *i alla fall* som garderande urval på så vis att adverbet markerar ett urval ur gruppen Suedes producerade skivor. De andra skivorna kan vara bra eller dåliga men dessa uttalar GM1 sig alltså inte om, utan enbart två specifika skivor.

Ett adverb som uttrycker garderande urval kan, som i exemplet, föregås av en disprefererad respons, men det är också vanligt att samtalsdeltagare garderar sina yttranden utan att det föregås av något disprefererat (se vidare i kapitel 8).

Förutom *i alla fall* markerar även *åtminstone* garderande urval i materialet.

---

¹³ Professor Jonson är ett fingerat namn.

5.2.13. Medgivande

Med *medgivande* menas att en talare med ett adverb markerar att man erkänner en annan talares proposition som bättre än den egna. För att kunna ge med sig krävs att man först kommit med ett påstående som mötts av motargument. Ett medgivande följer av att talare B framfört ett argument som gjort att talare A omvärderat sin tidigare ståndpunkt. Detta illustreras nedan där grupp 12 får frågan om när man lyssnar på Refuseds musik. Tidigare i samtalet har samtalsdeltagarna enats om att Refuseds musik är dålig. I exemplet inledning frågar samtalsledaren gruppen var man lyssnar på musiken (överlappande ljud på rad 3 utelämnat).

EXEMPEL 5.22. Medgivande

```
1 S      *nä de gör dom inte* men denhär sortens musik
2        ä de- TSK (.) ä de typisk konsärmusik eller ä de
3        sån musik som (.) man sitter å lyssnar på hemma
4        eller [( 'va tycker ni' )?]
5 EM5    [konsärmusik      ]ve [e-]
6 EM4    [me]n hade de vart
7        konsär då hade ja nog kunnat tänka mej å gå på sånt
8        ändå för de hade vart så jävla go stämning (ändå)
9 EM5    ja men de e ju inte musiken du går för
10       [de e ju stämningen]
11 EM4   [nä men- (.)      ] jaja iåförsej
(12:14.15–14.30)
```

Samtalsledarens fråga besvaras av EM4 på raderna 6–7 som konstaterar att han hade kunnat tänka sig att gå på en konsert med bandet därför att *de hade vart så jävla go stämning*. EM5 kommer med en invändning mot detta eftersom han menar att det i så fall inte är på grund av musiken EM4 skulle gå, utan enbart för stämningens skull. Detta strider alltså inte mot vad de tidigare gemensamt enades om: att musiken är dålig. EM4 påbörjar en invändning mot EM5:s inlägg, men markerar sedan genom *ja ja iåförsej* att han accepterat EM5:s argument och därmed ger med sig. I GSM fungerar även *visserligen* och *möjligtvis* medgivande.

5.2.14. Reviderande

Ett adverb som fungerar *reviderande* markerar en förändring av en proposition. Med reviderande adverb signalerar en talare att ett tidigare påstående inte längre gäller i lika stor utsträckning eller överhuvudtaget. Vanligtvis reviderar talare egna påståenden som är yttrade tidigare i samtalskontexten, men det förekommer också att talaren reviderar inom samma tur (som i exemplet

nedan). En revidering kan uppkomma spontant eller efter en disprefererad respons.

Det är vanligt att reviderande adverb uppträder med ett reviderande formord initialt i TKE:n, som till exempel *fast, inte, men* och *eller*. Det är dock inte nödvändigt och det förekommer flera exempel där ett adverb på egen hand markerar revidering. Detta exemplifieras nedan där grupp 11 diskuterar musikexemplet med Kent. Före exemplet har samtalsledaren precis frågat om man dansar till musiken.

EXEMPEL 5.23. Reviderande

1 EK6 [[verkljen inte]
2 EK5 [[nä (.)] ja dom som lyssnar dom
3 sitter väl bara (.) ja dom gör nåt annat samtidigt
4 (.) de går ju inte precis å dansa till (.)
5 ('ja vet inte')
6 EM2 nå de e la typ (.) likadant som (.) Gyllene Tider-
7 iåförsej de e lite mer rock Gyllene Tider så va
8 (.) men eh Gyllene Tider gör såna låtar som
9 alla känner som all- som sommartider å sånt å
10 [de kan man] dansa till=
11 EM1 [men de e ju-]
12 EM2 =å hoppa å klappa å sådär va
(11:4.05–4.25)

Exemplet inleds med att EK6 och EK5 besvarar samtalsledarens fråga – Kent är inget man dansar till. EK5 utvecklar också svaret med att spekulera i vad de gör istället (bara sitter eller gör något annat samtidigt). EM2 kommer därefter på rad 6–12 med ett långt yttrande: *nå de e la typ (.) likadant som (.) Gyllene tider- iåförsej de e lite mer rock Gyllene tider så va (.) men eh Gyllene tider gör såna låtar som alla känner som all- som sommartider å sånt å de kan man dansa till å hoppa å klappa å sådär va* (rad 11 är ett överlappande yttrande av EM1). Yttrandet inleds med ett påstående om hur Kents musik liknar Gyllene tiders musik. Han avbryter sig dock och reviderar detta påstående med att Gyllene tiders musik är mer rock (än Kent), innan han fortsätter sitt yttrande. *I och för sig* markerar här revideringen. Förutom *i och för sig* fungerar även *möjligtvis* reviderande i materialet.

5.3. Förenklad uppställning av adverbens funktioner

Här följer en förenklad uppställning av adverbens funktioner i materialet.

- Grad – Ett gradadverb markerar att något (antingen ett ord eller en hel sats) gäller i viss utsträckning. Gradadverb kan i materialet vara approximerande, relativiserande, förstärkande eller uttrycka exakthet. Exempel: *ganska*, *precis* och *nästan*.
- Sannolikhetsgradering – Sannolikhetsgraderande adverb uttrycker i hur hög grad en talare finner innehållet i sitt yttrande sannolikt. De typer av sannolikhetsgradering som återfinns i materialet är osannolikheter, trolighet och säkerhet. Exempel: *knappast*, *kanske* och *såklart*.
- Evaluering – Evaluerande adverb markerar att yttrandets innehåll är talarens personliga inställning och hur talaren ställer sig till detta innehåll. Exempel: *tyvärr*.
- Medhåll och uppbackning – Medhållande adverb markerar att en talare håller med föregående talare. Dessa adverb har ofta en uppbackande responsfunktion i samtalet. Exempel: *precis* och *exakt*.
- Ny tanke – Adverb som uttrycker ny tanke markerar att yttrandets innehåll består av något som talaren precis kom att tänka på. Exempel: *förresten* och *i och för sig*.
- Förmildrande – Med ett förmildrande adverb kan en talare tona ned sitt egna yttrande (eller del av yttrande) något så att yttrandets innehåll, eller sägandet av yttrandet, förändras en aning i riktning mot större måttfullhet. Exempel: *på nåt sätt* och *så att säga*.
- Emfas – Emfatiska adverb förstärker ett yttrandes (eller del av yttrandes) innehåll och visar ett känslomässigt engagemang i det sagda. Exempel: *absolut*, *alltså* och *överhuvudtaget*.
- Kontrast – Adverb som anger kontrast markerar att yttrandets innehåll strider mot tidigare kontext. Adverb som markerar kontrast kan dels signalera kontrast mot en större kontext såsom en hel tidigare diskussion, dels en snävare kontext där ett specifikt yttrande eller del av yttrande står som kontrast till något nytt. Exempel: *ändå* och *tvärtom*.
- Anmärkningsvärdhet – Adverb som markerar kontrast kan även markera att turen eller en del av turens proposition är anmärkningsvärd med tanke på vad man kunnat förvänta sig utifrån tidigare kontext. Exempel: *faktiskt* och *till och med*.
- Förtydligande – Förtydligande adverb markerar att det kommer att följa ett förtydligande eller en förklaring till en tidigare proposition. Exempel: *alltså* och *nämmligen*.

- Generaliserande – Generaliserande adverb används för att markera att något inte bara gäller i en begränsad utsträckning, utan att en proposition kan utvidgas till att gälla mer än det som omtalas. Exempel: *överhuvudtaget*.
- Tillägg – Adverb som fungerar som tillägg markerar att propositionen ska läggas till en förutsatt grupp referenter som propositionen gäller för. Exempel: *till och med* och *dessutom*.
- Urval – Adverb som markerar urval visar att en proposition gäller ett urval ur en förutsatt grupp referenter. Det finns flera typer av urval: specificerande, exemplifierande, inneslutande, uteslutande och garderande.
- Specificerande urval – Adverb som fungerar som specificerande urval markerar antingen att propositionen gäller för det bestämda ledet i extra stor utsträckning, eller att det bestämda ledet är ett exakt urval. Exempel: *bara*, *särskilt* och *just*.
- Exemplifierande urval – Adverb som fungerar som exemplifierande urval markerar att det bestämda ledet är ett exempel av flera (minst två) möjliga referenter som propositionen gäller för. Exempel: *till exempel* och *bland annat*.
- Inneslutande, uteslutande och garderande urval – Inneslutande och uteslutande adverb markerar att en proposition kan inneslutas i eller uteslutas ur en mängd möjliga referenter som propositionen kan gälla för. Detta urval kan, då en talare förändrar en egen proposition med ett urval, ha en garderande funktion. Genom ett garderande urval markerar talaren att det finns andra tänkbara alternativ till det sagda och att propositionen är ett urval ur dessa alternativ. Exempel: *i alla fall* och *åtminstone*.
- Medgivande – Med medgivande menas att en talare med ett adverb markerar att man accepterar en invändning mot ett eget tidigare påstående. Exempel: *möjligtvis* och *i och för sig*.
- Reviderande – Reviderande adverb markerar en förändring av en proposition så att propositionen inte längre gäller i lika stor utsträckning (eller överhuvudtaget). Exempel: *möjligtvis* och *i och för sig*.

6. De enskilda adverbens funktioner i GSM

Detta kapitel presenterar resultatet av analysen av de ca 4700 adverbbelägg som undersökts. Samtliga adverb har analyserats dels med avseende på position utifrån de principer som presenterades i kapitel 4, dels med avseende på funktion utifrån de principer som presenterades i kapitel 5.

I detta kapitel bildar de enskilda adverbens utgångspunkten och varje adverbs möjliga positioner och funktioner i materialet presenteras. Jag jämför även de funktioner jag funnit med hur man tidigare beskrivit adverbens, framförallt i SAG. För vissa adverb beskrivs också i vilken typ av samtalssekvens de ofta förekommer (se vidare i kapitel 8). De adverb som fungerar på samma, eller i stort sett samma, sätt beskrivs ihop under samma rubrik. Denna del av kapitlet är för läsbarhetens skull tredelad. I 6.1 beskrivs de adverb som i princip endast uppvisar en funktion i materialet. I 6.2 beskrivs adverb som uppvisar 2–3 funktioner och i 6.3 presenteras de adverb som är multifunktionella och alltså uppvisar en rad olika funktioner.

Kapitlet avslutas med ett avsnitt som sammanfattar vilka funktioner som är vanligast och vilka adverb som realiserar dem (se 6.4). I bilaga 2 återfinns även ett schema över vilka funktioner de olika adverbens uppvisar i materialet.

En del adverb som beskrivs nedan har i vissa funktioner tidigare beskrivits som utfyllnadsord (detta gäller *alltså*, *bara*, *egentligen*, *faktiskt* och *precis*, se respektive avsnitt nedan). Huruvida adverbens i dessa funktioner ska ses som utfyllnadsord är kanske en ideologisk, snarare än empirisk, fråga. Min utgångspunkt är att adverbens inte enbart används som utfyllnadsord, utan även i dessa fall har en funktion.

6.1. Adverb med en dominerande funktion

I detta avsnitt beskrivs och exemplifieras de adverb som uppvisar en enda funktion i materialet. Många av dessa har få belägg i materialet och det är således möjligt att man i ett material med fler belägg kunde finna fler funktioner hos dessa adverb. De flesta av adverbena har dock en stark semantisk funktion och tycks inte påverkas av faktorer som exempelvis position eller kontext. De funktioner jag funnit hos den här gruppen adverb överensstämmer också väl med SAG:s beskrivningar.

6.1.1. *Rätt* och *ganska*

I materialet återfinns ca 350 analyserbara belägg av *ganska* och 130 belägg av *rätt*. Samtliga dessa belägg (utom tre fall som står initialt elliptiskt) är placerade medialt.

I GSM används båda adverbena uteslutande för att bestämma ett adjektivs grad som i exemplen nedan. I exempel 6.1 diskuterar grupp 27 dansbandsmusikexemplet. Precis före exemplet början har GK5 berättat att en kompis har en skiva med Black Ingvars. I exemplet jämför GK6 Black Ingvars med Sven Ingvars, och på rad 3 bestämmer *rätt* adjektivet *bra*.

EXEMPEL 6.1. *Rätt*

```
1 GK6   ja men den e ju bättre [(.)] än de här
2 GK5                               [ja ]
3 GK5   ja precis (0.5) den e faktiskt rätt bra↑
4 GK6   Black-Ingvars?
5 GK5   ja
(27:30.15–30.25)
```

I exempel 6.2 exemplifieras *ganska*. Även i detta exempel diskuteras dansbandsmusik, denna gång i grupp 14. På rad 4 bestämmer *ganska* adjektivet *gubbig*.

EXEMPEL 6.2. *Ganska*

```
1 FK2   [[ dedededededada ] (SJUNGER PÅ SVEN-INGVARS)
2 FM5   [[sär enkel text änna]
3 FK2   ja
4 FM6   den e ganska gubbig den här musiken
(14:12.40–12.50)
```

SAG beskriver *ganska* och *rätt* som myckenhetsangivande adverb som anger grad (2:664), det vill säga på samma sätt som de fungerar i materialet.

Det intressanta med dessa adverb är inte deras olika möjliga funktioner utan snarare deras användningsområden. Genom att de markerar att ett adjektiv gäller i en begränsad omfattning gör de yttranden mindre direkta. Dessa adverb används i materialet för att tona ner styrkan i påståenden, främst av värderande karaktär. Detta diskuteras vidare i kapitel 8.

6.1.2. *Förstås, självklart och såklart*

Förstås, självklart och *såklart* är de adverb som uttrycker säkerhet i materialet (se även *säkert* nedan). Dessa adverb har anmärkningsvärt få belägg (se 2.3 ovan), överhuvudtaget är inte samtalsens karaktär av den art att man uttrycker säkerhet i speciellt hög utsträckning.

Självklart återfinns fyra gånger i materialet som adverb. *Förstås* och *såklart* har enbart ett belägg vardera. Eftersom de har så få belägg kan det vara så att dessa adverb i andra sammanhang uppvisar andra funktioner. SAG beskriver dem alla som modala satsadverbial som anger försanthållande och att "försanthållandet är en rimlig, självklar eller nödvändig slutsats" (SAG 4:105). Så används även adverbena i GSM (i exempel 5.5 ovan illustrerades *såklart*). *Självklart* används i ett fall som medhållande svarsord, i övrigt är det medialt eller finalt placerat. *Förstås* uppträder i det negerade yttrandet *men de behöver förstås inte vara så* (BK9 från band 9), och får således inte funktionen av att markera säkerhet.

6.1.3. *Knappast*

I GSM återfinns fyra belägg av *knappast*. Tre av dessa är medialt placerade och ett utgör ett självständigt yttrande. Samtliga belägg i materialet markerar osannolikhet (*knappast* illustrerades i exempel 5.3 ovan). Det belägg som uppträder självständigt fungerar även för att markera stark invändning.

Knappast har enligt SAG lexikaliserats i sin funktion som satsadverbial (4:87) och markerar, precis som i GSM, att talaren uppfattar att det är osannolikt att satsen är sann (4:103).

6.1.4. *Antagligen och förmodligen*

Antagligen och *förmodligen* har åtta respektive två belägg i materialet. *Antagligen* uppträder initialt i både tur och TKE, medialt, finalt och som självständigt yttrande. *Förmodligen* återfinns en gång initialt placerat och en gång medialt.

Antagligen och *förmodligen* uttrycker i samtliga fall trolighet i materialet, vilket överensstämmer med SAG:s beskrivning (SAG 4:103). I hälften av fallen fungerar adverbena sannolikhetsgraderande av det egna yttrandet och i hälften som sannolikhetsgraderande av en annan talares yttrande. Det senare exemplifieras nedan där grupp 24 talar om hur musiken i framtiden kommer att vara.

EXEMPEL 6.3. *Antagligen*

```

1  TM10   de kommer å komma nånting fruktansvärt *mycke värre*
2  TM8    ja de tror ja också (.) de blir ju m tyngre
3         å tyngre»
4  TM10   »som vi aldri någonsin kommer å kunna vänja oss vi
5         så blir vi ju n- töntarna som inte förstår- m
6         förstår oss på musik sen
7  TM8    [[*a precis* ]
8  S      [[SKRATTAR TILL]
9  TM9    *a an[taglien†*]
10 TM10   [de stämm]er nog ganska bra
(24:14.25–14.45)

```

I exemplet spår TM10 att det i framtiden kommer att finnas musik som de aldrig kommer att vänja sig vid och att de därför kommer att bli framtidens töntar som inte förstår sig på musik. TM8 instämmer på rad 7 och TM9 kommer på rad 9 också med en sannolikhetsgradering av TM10:s påstående, nämligen att det är troligt.

6.1.5. *Tydlig*

Tydlig yttras visserligen några gånger av samtalsdeltagarna men endast i två fall i icke-avbrutna turer. I dessa två fall är adverbet placerat medialt.

De två belägg som finns i materialet markerar båda slutledning, det vill säga att propositionen är en slutledning av det man kan förstå av sammanhanget. *Tydlig* illustreras i exempel 6.4 där grupp 26 diskuterar Fugees.

EXEMPEL 6.4. *Tydlig*

```

1  GK2    jamen de som (en) om man spelar en sån här låt
2         på ett disco tillexempel (.) då ser man liksom
3         (.) de kommer in folk så här på dansgolvet
4         [(.)] så de e (.) tydli[n] nånting
5  GK4    [ a ]
6  S      m
7  GK3    m (.) de e så gungit liksom
(26:37.35–37.55)

```

På raderna 1–3 anför GK2 att det kommer in folk på dansgolvet då Fugees spelas. På rad 4 gör hon en slutledning utifrån detta påstående, *de e tydligen nånting* (med Fugees musik som är speciell).

Enligt SAG (2:680) anger *tydligen* talarattityd men man beskriver inte hur och ger heller inga exempel, varför det är oklart om adverbet fungerar så i materialet. *Tydligen* ingår enligt samma verk i gruppen deskriptiva adverb och är därmed inte så beroende av kontext eller talsituation. Istället har *tydligen* en egen fylligare betydelse (SAG 2:679). Som satsadverbial fungerar det på samma sätt som *såklart*, *förstås* och *självkänt* ovan, det vill säga som att för-santhållandet uttrycker en rimlig, självklar eller nödvändig slutsats (SAG 4:105). Detta stämmer med användningen i materialet.

6.1.6. Nämligen

Nämligen har fem belägg i materialet vilka uppträder medialt eller finalt.

I materialet markerar samtliga belägg av *nämligen* förtydligande vilket exemplifieras i 6.5 nedan. I exemplet diskuterar grupp 16 Mozart.

EXEMPEL 6.5. *Nämligen*

```
1 S      va ä de som gör att den här musiken ä bra
2      da [(.) ] du som tycker om den
3 LK3    [bra?]
4 LK4    men ja tycker inte den e bra den e bara go
5      ibland [lite såhär liksom-]
6 LK3    [de e så att LK4 ] lider av migrän
7      nämligen så hon gillar den låten
(16:7.10–7.20)
```

Nämligen beskrivs i SAG på liknande sätt, nämligen som ett explanativt adverb (SAG 2:647) som anger en logisk relation (2:627). Som explanativt konjunktionellt satsadverbial anger adverbet att B-ledet är en förklaring av A-ledet som i *Hon kan nog inte gå på bio ikväll. Hennes pengar är nämligen slut* (SAG 4:145 och 147).¹

---

¹ I SAG anges ofta flera möjliga adverb i varje exempel. I detta arbete utesluts alltid de andra möjligheterna och endast det aktuella adverbet exemplifieras i exempel hämtade från SAG.

6.1.7. *Tyvärr*

I materialet finns 10 belägg av *tyvärr* och dessa återfinns i så gott som samtliga möjliga positioner.

I materialet används *tyvärr* för att markera att något är beklagligt. I exempel 5.6 ovan illustrerades hur *tyvärr* beklagade ett påståendes innehåll, det vill säga det sagda. Nedan illustreras hur *tyvärr* även beklagar sägandet av ett påstående. I exemplet diskuterar grupp 6 huruvida man lyssnar på klassisk musik (i anslutning till Mozart-exemplet) eller ej (överlapp i sista raden är utelämnat).

EXEMPEL 6.6. *Tyvärr*

```
1 HM4   men ja menar (.) du sätter ju inte på
2       klassisk musik om du säger ba ä nu känner
3       ja för å lyssna på musik då sätter du ju
4       inte på klassisk musik=
5 HM5   =jo [(.) jo]
6 HM3   [jo de ] gör ja (.) | tyvärr e de faktist så
7 HM5   jojo
(6:8.30–8.40)
```

Lite tidigare i samtalet har HM3 slagit fast att klassisk musik är det bästa som finns och det är detta som HM4 (som också sagt att det är bra att slappna av till) bemöter i exemplets början. HM4 ifrågasätter här om HM6 (*du* skulle kunna uppfattas generiskt, men HM3:s respons tyder på att åtminstone han uppfattar det som en direkt ställs fråga till honom) verkligen skulle sätta på klassisk musik om han var sugen på att lyssna på musik. På rad 6 besvarar HM3 detta med *jo de gör ja (.) tyvärr e de faktist så*. *Tyvärr* fungerar här som en evaluering som beklagar sägandet av yttrandet, det vill säga att HM3 inte tycker att det är synd att han lyssnar på klassisk musik utan att sägandet av påståendet bidrar till att omkullkasta HM4:s hypotes.

I SAG beskrivs *tyvärr* som ett modalt satsadverbial som fungerar evaluering och därmed anger ”hur talaren värderar det sakförhållande som en sats beskriver” (SAG 4:110). *Tyvärr* bidrar till att den sats som adverbet evaluerar hävdas eller antas vara sann (SAG 4:110–112). SAG beskriver alltså hur *tyvärr* fungerar evaluering av det sagda, men tar inte upp att *tyvärr* också kan beklaga sägandet av ett yttrande.

6.1.8. *Bland annat och till exempel*

Bland annat och till exempel återfinns i materialet med tre respektive 30 belägg. *Bland annat* uppträder medialt, finalt och som självständigt svarsord.

Till exempel uppträder i samtliga positioner med relativt jämn fördelning (dock endast ett belägg som ensamt turtillägg).

I materialet markerar båda adverbena exemplifierande urval (vilket liknar SAG:s beskrivning², SAG 4:167). *Till exempel* illustreras nedan där grupp 1 precis har börjat diskutera exemplet på klassisk musik.

EXEMPEL 6.7. *Till exempel*

```
1 MM2   ja de övertä- de ä ju klassisk musik då (.)
2       å de överträffar ju allt annat va de gäller
3       å skapa stämningar tillexempel i filmer å så
4       [(.)] de finns ju inget som- (.) överhuvudtaget=
5 MM1   [mm ]
6 MM2   =eju de (.) de här e ju den mest välskrivna musiken
7       så [kan man ju säga ]
8 X     ['a (.) (precis)']
(1:6.55–7.10)
```

Det är inte alltid vid första anblicken självklart vad *till exempel* bestämmer. I dessa fall får man ta hjälp av prosodi för att avgöra adverbets räckvidd. I detta exempel avgör prosodin att *filmer* bestäms snarare än *stämningar* (det vill säga att det kan finnas andra saker än filmer som klassisk musik kan skapa stämning i snarare än att det finns annat än stämning som klassisk musik kan bidra till).

6.2. Mellangruppen – adverb med ett par funktioner

I detta avsnitt beskrivs en brokig skara adverb, som kan beskrivas som en mellangrupp. De flesta adverb som presenteras nedan uppvisar 2–3 funktioner i materialet. Ungefär hälften av adverbena finns det få belägg av och kanske kan man finna fler funktioner i ett material med fler belägg. Den andra hälften har ett tillräckligt stort antal belägg för att man ska kunna dra slutsatser om deras möjligheter att uppvisa olika funktioner.

---

² SAG använder dock andra termer för att beskriva adverbena och de beskrivs som fokuserande.

6.2.1. På nåt sätt, om man säger (så) och så att säga

På nåt sätt och *om man säger (så)* är vanliga i materialet med 117 respektive 114 belägg. *Så att säga* har 12 belägg. *På nåt sätt* förekommer också i bokstavig betydelse, då med betonat *nåt* (se exempel 5.10), och dessa har sorterats bort.

På nåt sätt, om man säger (så) och *så att säga* uttalas reducerat och ofta snabbt och är i allmänhet finalt placerade. De tre adverbena har i GSM en förmildrande funktion.

I exemplet nedan illustreras *om man säger (så)*. Grupp 9 diskuterar när man lyssnar på klassisk musik och i exemplet berättar BK9 för de andra om sina erfarenheter av just sådan.

EXEMPEL 6.8. Förmildrande *om man säger (så)*

```
1 BK9   ja- ja har ju själv dansat så ja har
2       ju haft väldigt mycke me klassisk musik
3       å göra om man säger så (.) man ja tycker
4       de- (.) de e väldigt fint å dansa till om man säger
5       (.) om man- om man ska uttrycka sej så
6 S     de ä dansmusik för dej helt enkelt
7 BK9   njaa de va [ *om man säger* ] [(.)]=
8 LJUD          [ S K R A T T ]
9 S     [ m ]
10 BK9   =de e väl inte såhär-
(9:10.15–10.30)
```

I exemplet använder BK9 *om man säger (så)* tre gånger för att förmildra delar av påståendet. På rad 3 förmildrar *om man säger så* påståendet att hon *haft väldigt mycke å göra me klassisk musik*, på rad 4 att klassisk musik *e väldigt fint å dansa till* och slutligen på rad 7 *de va* (som svar på samtalsledarens skämt att klassisk musik är BK9:s dansmusik). Adverbena används dels till att förmildra det sagda, dels till att förmildra sägandet genom att markera att det sagda kanske inte är det bästa sättet att uttrycka det på.

Intressant nog kan *om man säger (så)* fungera på ett i princip motsatt sätt, nämligen i en hävdande funktion då en talare använder adverbet ironiskt. Detta illustreras i exempel 6.9, där även ett exempel på ett förmildrande *på nåt sätt* återfinns (på rad 6). I exemplet diskuterar grupp 26 dansbandsmusik.

EXEMPEL 6.9. *Om man säger så* som hävdande adverb

1 GK4 tjejerna har också precis likadan röst
 2 [(x x x)]
 3 GK2 [ja [ja] (.) de] har dom
 4 GK1 [a]
 5 GK4 dom sjunger säkert jättebra annars men såh- (.)
 6 grejar dom till den på nåt sätt
 7 X hm
 8 GK1 å sen e de nåt me sättet å sjunga också [(.)]=
 9 GK2 [mm]
 10 GK1 =var va man betonar nånstans å (.) ee hur man
 11 glider mellan tonerna de e liksom inte sådär
 12 [(.)] de låter inte- (.) de låter=
 13 X [FNISSAR TILL]
 14 GK1 =inte klassiskt skolat *om man säger så*
 15 LJUD FNISS
 16 (1.0)
 17 S nå bra (1.0) vi tar nästa
 (26:25.50–26.20)

Exemplet inleds med att GK4 påstår att *tjejerna har också precis likadan röst* och att de förmodligen sjunger bra annars men att de *grejar till* rösten (vilket förmildras av *på nåt sätt*) då de sjunger just dansbandsmusik. På rad 8 påbörjar GK1 en utläggning om sättet de sjunger på och avslutar den på rad 12 och 14 med *de låter inte klassiskt skolat om man säger så*. Här fungerar inte *om man säger så* förmildrande utan tvärtom hävdande. *Om man säger så* markerar att påståendet är självklart och dessutom en underdrift – att det inte låter klassiskt skolat är här det minsta man kan säga om deras sångsätt.

Huruvida *om man säger (så)* fungerar förmildrande eller används ironiskt och därmed fungerar hävdande framgår av kontexten.

I SAG (4:86–87, 100 och 112) beskrivs *så att säga* som ett lexikaliserat modalt satsadverbial med vilket talaren kan ”karaktärisera sin egen språkhandling och dess uttryck” (SAG 4:112). *Om man säger* beskrivs i SAG även det som ett satsadverbial som kommenterar språkhandlingen (4:113). SAG fokuserar alltså på deras funktion som kommentarer till sägandet. På liknande vis beskrivs de av Einarsson och Jörgensen (1977:248–249) som kallar dem för metaadverbial eftersom de uttrycker ett omdöme om det språkliga uttrycket. *På nåt sätt* beskrivs inte i SAG. Däremot beskrivs både *på nåt sätt* och *så att säga* av Aijmer (1985) som vaghetsmarkörer. Vaghetsmarkörer kan man enligt Aijmer använda om man är osäker eller för att vara informell och visa samhörighet med andra talare. Åtminstone det förstnämnda verkar alltså stämma väl överens med hur adverbena används i materialet.

6.2.2. *Säkert*

I materialet finns 53 belägg av adverbet *säkert* och de flesta av dessa återfinns i en medial position. Det finns även belägg finalt placerade och i ett fåtal fall initialt (då elliptiskt), liksom ett fall som står självständigt ihop med ett svarsord (*ja säkert*).

Säkert fungerar sannolikhetsgraderande och uttrycker trolighet i så gott som samtliga fall i materialet. Detta illustreras av exemplet nedan där grupp 12 tillfrågas av samtalsledaren om det finns folk som sitter hemma och lyssnar på dansbandsmusik.

EXEMPEL 6.10. *Säkert* uttrycker trolighet

- 1 S finns de dom som sitter hemma å lyssnar också?
2 HM3 jaja de [finns de **säkert**]
3 HM4 [de finns de→]
4 HM6 Svensktoppen
5 HM5 [[(jaja) Svensktoppen]
6 HM3 [[ja exakt Svensktoppen] e ju (.) praktexempel på
7 dehär
(12:17.20–17.30)

Det finns dock några undantag. *Säkert* kan även i några fall fungera närmast graderande snarare än sannolikhetsgraderande. I dessa fall bestämmer adverbet en mängd av något och anger att den angivna mängden är den minsta tänkbara mängd som propositionen gäller för och att det kan gälla i större utsträckning, det vill säga i betydelsen 'minst'. Detta exemplifieras nedan där grupp 26 just fått frågan vilken typ av ungdomar de förknippar med Fugees av samtalsledaren.

EXEMPEL 6.11. Graderande *säkert*

- 1 GK2 nämen de e liksom (.) min- dom flesta av mina kom-
2 dom flesta som lyssnar på detta av **mina** kompisar
3 (.) har iallafall inv- invandrarbakgrund (.)
4 tycker ja e lite intressant
5 S mm (.) de va spännande
6 GK2 de e no (.) ganska **många** liksom (.) de e
7 påfallande många dom e väl- (.) ja känner
8 säj att ja känner typ tretti stycken av- av dom
9 så e de ju **säkert** tjufem som älskar den här
10 musiken (.) å dom andra fem tycker inte illa
11 om de satt (.) ja
(26:40.20–40.45)

I ett enda fall anger också *säkert* säkerhet.³ I exemplet nedan diskuterar grupp 9 dansbandsmusik. Precis före utdraget har BK6 berättat att hon blir lite led-

På rad 4 frågar samtalsledaren BK5 om hon uppfattat det rätt att BK5 inte tycker att musiken är *så himla (.) bra*. På rad 6 besvarar BK6 detta med *ja vet inte riktigt*. Eftersom *riktigt* alltid är negerat fungerar det som en markör för osäkerhet och att talaren inte kan uttala sig om propositionen med exakthet.

I de fall då *riktigt* inte är negerat används det på andra sätt. Det kan då uttrycka anmärkningsvärdhet eller förstärkande grad. Båda dessa funktioner illustreras i exempel 6.14 där grupp 1 diskuterar ”Kan du vissla Johanna?”.

EXEMPEL 6.14. *Riktigt* som anmärkningsvärdhetsmarkör respektive förstärkande gradadverb

1 MM2 ja de e ju naivt (.) liksom men de e ju charmit
 2 e de ju
 3 MM3 ja vansinnit charmit ja tycker de e nästan
 4 ja tycker de kan va riktigt bra ibland asså
 5 (.) riktigt bra (.) när man sitter på
 6 sommarstället å har plockat fram en gammal
 7 grammofon som står på vinden
 (1:16.10–16.25)

Exemplet inleds med att MM2 konstaterar att musiken är naiv men charmig. MM3 instämmer i detta på rad 3 med *ja vansinnit charmit* och utökar detta med att han tycker att musiken *kan va riktigt bra ibland asså (.) riktigt bra*. Här fungerar *riktigt* på två olika sätt. Då *riktigt* är obetonat och bestämmer något betonat, som på rad 4, fungerar adverbet som en anmärkningsvärdhetsmarkör. Då det tvärtom är betonat (och i det här fallet bestämmer ett obetonat ord), som på rad 5, fungerar adverbet som ett förstärkande gradadverb.

Riktigt bestämmer också i några fall ett verb som i exemplet nedan där grupp 27 talar om Kents musik. Före exemplets början har GK5 framfört att Kent är sådan musik som man lyssnar på om man är ledsen och vill fortsätta vara det. Exemplet inleds med att GM5 ifrågasätter att man skulle vilja fortsätta vara ledsen (överlapp i sista raden är utelämnat).

EXEMPEL 6.15. *Riktigt* bestämmer verb

1 GM5 de e ju ofta man vill de [såhär]
 2 GK5 [jamen] [asså]
 3 GK6 [jamen] om
 4 man e deppig å så [(.)] vill riktigt deppa
 5 GK5 [ja precis]
 6 GK5 ja om man vill göra de (.) de här e ingen liksom
 (27:10.45–10.55)

På rad 3 förklarar GK6 vad GK5 menade, om man är deppig och vill fortsätta att *riktigt deppa*. Då *riktigt*, som här, bestämmer ett verb fungerar som ett

gradadverb som uttrycker förstärkning.

I SAG omnämns endast *riktigt* i förbigående som ett adverbial (2:159–160) och man utreder inte hur det kan fungera.

6.2.4. *Verkligen*

I GSM finns 135 belägg av *verkligen* som normalt uppträder medialt och även finalt. I ett fåtal fall förekommer det initialt eller ensamt ihop med ett svarsord som *ja verkligen*.

I GSM fungerar så gott som samtliga fall förstärkande och/eller som emfasmarkör och hos en hel del belägg kan man möjligen se drag av anmärkningsvärdhet.

De flesta belägg av *verkligen* i materialet bestämmer ett adjektiv, verb eller annat adverb. Ett exempel på *verkligen* som bestämmer ett adjektiv återfinns nedan där grupp 6 diskuterar musikexemplet med 2Unlimited.⁴

EXEMPEL 6.16. Förstärkande *verkligen*

```
1 S      ha vi tar nästa
2 HM5   ja (.) de ju inte heller [så bra ]
3 HM3   [här har] vi ju
4       (.) eh (.) praktexemplet i usel musik då
5       nämen (.) nä↑
6 HM5   jo men de- men de e verkligen dålig musik
7       [(.) m u s i k ]en e rent [dålig]
8 HM3   [ja de här e dålig musik] (.) [dehär] e ja
9       menar när de kan sitta- de e alltså eh (.) ren-
10      eh (.) ren-t eh (.) datoriserat
(6:24.00–24.15)
```

Exemplet inleds med att samtalsledaren markerar en övergång till en ny exempeldiskussion. HM5 börjar med att konstatera att inte heller det här exemplet är så bra och HM3 går lite längre i att påstå att detta är ett praktexempel på usel musik. HM5 håller med om att detta och konstaterar att det är *verkligen dålig musik* där *verkligen* förstärker *dåligt* och markerar att detta gäller i hög grad.

Verkligen fungerar också ofta emfatiskt för att markera ett känslomässigt engagemang.⁵ Detta illustreras i 6.17 där grupp 2 diskuterar dansbandsmusik.

⁴ Man kan också se det som att *verkligen* bestämmer hela satsen. Tydliga exempel på detta, som *de tror ja verkligen* (hämtat från grupp 21), är dock få i materialet.

⁵ Som nämndes i 5.2.7 är det svårt att alltid dra en gräns mellan vad som är förstärkande grad och vad som är emfatiskt. Ofta markerar *verkligen* förstärkande grad och emfas samtidigt.

EXEMPEL 6.17. Emfatiskt *verkligen*

1 MK3 om man lyssnar på texterna så så e då e de
 2 smörit å så de e liksom klämkäckt också eller hur?
 3 MK2 [[m]
 4 X [[a]
 5 MK3 för de e alltid såhär goa rim
 6 MK2 [['a (de e alltid) de ']
 7 MK4 [[k ä c k a l ö s n i n g a r p å a l l a p r o b l e m
 8 MK3 ja **verkligen**
 (2:16.10–16.30)

I exemplet anför MK3 att dansbandslåtars texter är smöriga och klämkäcka, vilket backas upp av MK2 och en annan samtalsdeltagare på raderna 3 och 4. På rad 5 fortsätter MK3 med en förklaring till att texterna upplevs så, det är alltid *goa rim*. Detta håller MK2 med om på rad 6 och på rad 7 lägger MK4 till att det är *käcka lösningar på alla problem*. Det håller MK3 med om på rad 8 där *verkligen* markerar att MK3 emfatiskt instämmer i MK4:s påstående.

Det är inte alltid så att *verkligen* bestämmer ett adjektiv, adverb eller hel sats (eller står som ett självständigt yttrande) i GSM. Det förekommer också i ungefär ett 20-tal fall att *verkligen* bestämmer ett substantiv. I dessa fall fungerar *verkligen* både som emfas och förstärkande grad och graderar substantivet som på så vis snarast liknar ett adjektiv. Detta exemplifieras nedan där grupp 2 diskuterar musikexemplet med Beatles.

EXEMPEL 6.18. *Verkligen* graderar substantiv

1 MK3 ja vill änna [rö]ra på mej [så]här hui så
 2 MK4 [aa] SKRATTAR TILL
 3 MK2 [ja]
 4 MK4 men dehär e ju **verkligen strand** asså [(.)] de e=
 5 X [m]
 6 MK4 =de ju **verkligen**
 7 MK1 beachparty
 8 MK4 ja SKRATTAR
 (2:05.05–05.15)

I exemplet associerar gruppen till Beatlesexemplet och MK3 berättar på rad 1 att musiken får henne att vilja röra på sig vilket MK4 och MK2 håller med om. MK4 påstår därefter att musiken är *verkligen strand* där *verkligen* markerar att musiken får henne att associera till stränder i hög utsträckning. *Strand* fungerar närmast som ett adjektiv som beskriver musikens egenskaper. På samma sätt fungerar *verkligen* på rad 6 och 7 där MK1 på rad 7 fyller i MK4:s yttrande med *beachparty* – det vill säga att musiken påminner i hög grad om beachpartyn.

Detta illustreras ytterligare i exemplet nedan där *verkligen* är placerat efter det graderade substantivet. I exemplet diskuterar grupp 9 vilka som lyssnar på musik som Refused och liknande.

EXEMPEL 6.19. *Verkligen* placerat efter ett graderat substantiv

```

1 BK9    för de gick nämligen en kille ii (.) min
2        klass då som hade liksom a han gick bara i
3        skinnbyxor å såhär svartklädd å liksom jättestort
4        yvigt hår å [ ( x           x           x ) ]
5 BK6                                [FNISSAR de låter precis som min] kompis
6 X      [[a ]
7 BK9    [[+å] så lyssna han-+ å så lyssna han bara på
8        sånhär ja [ (.) ]=
9 BK6                                [Slayer åå-]
10 BK9   =antikristmusik verkligen (.) man blir bara
11        ah gud SKRATTAR de va bara sånahär verkligen
12        (.) heavy (.) metal HARKLAR SIG
(9:14.00–14.25)

```

Exemplet inleds med att BK9 påbörjar en beskrivning av en kille som gick i hennes klass. Killen hade skinnbyxor och jättestort hår och gick svartklädd. Han lyssnade dessutom på *antikristmusik verkligen*. Återigen används *verkligen* för att markera grad hos ett substantiv. Ett liknande fall återfinns på rad 11–12 där *heavy metal* bestäms av *verkligen*. Pausen mellan *heavy* och *metal* gör det dock svårt att avgöra huruvida det bara är adjektivet *heavy* som bestäms av *verkligen*.

Verkligen bestämmer hur som helst en rad substantiv i materialet, bland annat *fan* (i betydelsen 'beundrare'), *grammofon*, *hårdrock*, *Lisa Ekdahl-stuk*, *mellanstadiediscon*, *sångröster* m.fl.

I flera fall i GSM verkar det vid första anblick vara tvetydigt om det är ett verb eller substantiv som bestäms av *verkligen*. Det finns dock några drag som påverkar vad adverbet bestämmer. Till att börja med står de substantiv som *verkligen* graderar i allmänhet inte i bestämd form. Följs *verkligen* av en attributiv relativsats är det i GSM alltid verbet i satsen som bestäms. Detta illustreras av exemplet nedan där *verkligen* bestämmer verbet och inte substantivet. Exemplet inleds med att samtalsledaren vänder sig till EK1 och frågar om hon har *mycke skivor* (överlapp på rad 6 är utelämnat).

EXEMPEL 6.20. *Verkligen* bestämmer verb

1 S då har du ganska mycke skivor?
2 EK1 jaa (.) de har ja (.) ja s- de e typ såhär
3 ja sch- köper liksom inte bara för ja hör en låt
4 såhär liksom (.) utan ja- de e liksom
5 **verkligen** gruppen som jag lyssnar på så (.)
6 väldigt bestämd musik liksom (.) musiksmak
(10:38.50–39.05)

Liknande fenomen i GSM, där *lite* graderar substantiv, har uppmärksamats av Norrby och Wirdenäs (2002).

Enligt SAG är *verkligen* ett modalt satsadverbial som fungerar som en förstärkare som ger eftertryck åt yttrandets giltighet, och ofta är det betonat i ett yttrande. Adverbet uttrycker också en garanti för sanningen i ett påstående, ofta gentemot vad man kunnat vänta sig (SAG 4:106–107 och 120–121). Detta stämmer delvis med hur adverbena fungerar i materialet. Det verkar i materialet vara så att *verkligen* i allmänhet bestämmer ett annat ord, snarare än en sats. Man bör också understryka att det inte går att dra en gräns mellan rent förstärkande belägg (och belägg som markerar emfas) av *verkligen* och sådana belägg som markerar anmärkningsvärdhet, utan att de i en del fall visar drag av dessa funktioner samtidigt.

6.2.5. *Åtminstone*

Åtminstone har endast fem belägg i materialet och det är svårt att dra generella slutsatser om *åtminstone*:s möjlighet att realiseras i olika funktioner. De belägg som finns liknar *i alla fall* (se 6.3.9). Tre av beläggen uppträder initialt i en tur, ett medialt och ett finalt.

I GSM markerar *åtminstone* framförallt garderande urval. *Åtminstone* som garderande urval illustreras i exemplet nedan där grupp 2 diskuterar klassisk musik. Före utdraget nedan har MK4 anfört att många killar med speciell musiksmak även gillar klassisk musik vilket hon förklarar nedan (överlappande tal på första raden är utelämnat).

EXEMPEL 6.21. *Åtminstone* markerar garderande urval

1 MK4 jamen ja menar såna som e ganska inkörda på nåt
2 speciellt dom kan ändå just klassist sätta på
3 MK3 m [(.)] de e möjlit
4 MK2 [m]
5 MK4 **åtminstone** nära som ja träffat iallafall
6 som man tänker att eh (.) dehär går ju aldri
7 å eh (.) kombinera men de↑ (.) går bra ändå↑
(2:10.30–10.50)

Exemplet inleds med att MK4 påstår att även sådana som har en specifik musiksmak kan lyssna på just klassisk musik. MK3 menar på rad 3 att detta är möjligt. På rad 5 garderar MK4 sitt tidigare påstående med *åtminstone nära som ja träffat i alla fall* där *åtminstone* markerar (ihop med *i allafall*) ett garderade urval. Propositionen kan alltså gälla för fler referenter än de som MK4 nämner, men detta uttalar hon sig inte om.

I materialet finns också ett belägg där *åtminstone* markerar urval med betydelsen 'minst', det vill säga att propositionen gäller i minst den sagda utsträckningen och man kan räkna med att det sker oftare.

EXEMPEL 6.22. *Åtminstone* i betydelsen 'minst'

```

1 MM1   ja skulle gärna vi[lja ha å ] (.)=
2 MM3                                     [Naxosverken] e ju guld faktist
3 MM1   =[å ly]ssna på typ när man bara slappnar av såhär
4 MM2   [+de-+]
5 MM2   när man ska somna de gör ja en (.) åtminstone
6       två gånger i veckan så sätter ja på en klassisk
7       skiva [(.)] innan man somnar för att man somnar=
8 S     [ m ]
9 MM2   =(.) helt perfekt å så drömmer man fint
(1:8.25–8.40)

```

MM2 framhåller på raderna 5–6 genom *åtminstone* att han sätter på klassisk musik när han ska somna minst två gånger i veckan (men ibland mer).

SAG beskriver *åtminstone* på ungefär samma sätt som det fungerar i materialet, nämligen att propositionen gäller för det fokuserade ledet oavsett om det gäller för någon annan referent eller ej. Det vill säga att talaren förutsätter en mängd referenter som propositionen kan gälla för, men markerar genom *åtminstone* att det är osäkert eller irrelevant om det gäller övriga referenter (SAG 4:165).

6.2.6. *Särskilt, framför allt, speciellt* och *extra*

Särskilt och *framför allt* har som adverb nio belägg vardera i materialet, *extra* har ett belägg och *speciellt* har 29 belägg. Deras positioner skiljer sig något åt – då *särskilt* endast uppträder initialt i en TKE (och i ett fall ett initialt i ett inskott) eller medialt återfinns *framför allt* och *speciellt* i samtliga positioner utom som ensamt turtillägg.

Samtliga belägg på *framför allt* uppvisar i materialet samma funktion, nämligen som specificerande urval ur en mängd och att propositionen gäller för detta urval i högre grad än för andra möjliga referenter. *Framför allt* ex-

emplifieras i exempel 6.23 nedan, som är ett utdrag från en diskussion om vilka som lyssnar på Fugees.

EXEMPEL 6.23. *Framför allt* markerar specificerande urval

```
1 EK3   ja tycker man ser de på stilen på klädstilen
2       framförallt å sådär då på såna[här som ] e lite=
3 EK2                                     [*jämnårig*]
4 EK3   =yngre om man tänker på (.) säckiga byxor
5       å [(.) keps å så typ Adidasdojjer ] å-
6 EK2   [jaa (.) de *behöver inte va så*]
(10:25.30–25.45)
```

I exemplet's första rad anför EK3 att man ser på stilen vilka som lyssnar på Fugees. Hon gör ett tillägg till detta, nämligen *på klädstilen framförallt* där *framför allt* markerar att *klädstilen* är det främsta kännetecknet när man ska avgöra vem som lyssnar på Fugees.

Särskilt:s och *speciellt:s* funktioner beror i materialet på i vilken position de uppträder. Då de är medialt placerade fungerar de som gradadverb, vilket även materialets enda belägg av *extra* gör. Detta illustreras av exemplet nedan där grupp 21 diskuterar Beatles.

EXEMPEL 6.24. *Särskilt* som gradadverb

```
1 SK1   m (.) men många band ida har ju dom som
2       liksom [jättestora] [ såhär ]
3 SK3   [aa (xx) ]
4 SK2                                     [ja just] nu har de
5       blivit särskilt inne med såhär indypop såhär
6       [(.)] å då kommer ju Beatles upp på nåt sätt=
7 SK1   [aa]
8 SK2   =eller [(.)] de dom försöker väl härma efter=
9 SK1   [mm ]
10 SK2  =såhär men de blir löjlit ida tycker ja [(.)]=
11 X                                         [mm ]
12 SK2  =när dom ska härma såhär för de 'blir inte
13       riktigt samma sak"
(21:10.00–10.20)
```

I övriga fall (det normala är att de är placerade initialt av en TKE) fungerar *särskilt* och *speciellt* på samma sätt som *framför allt* – alltså som en specificerande urvalsmarkör. Detta illustreras i 6.25 och 6.26 nedan. I det första exemplet frågar samtalsledaren MK5 om hon lyssnar mycket på klassisk musik.

EXEMPEL 6.25. *Särskilt* markerar specificerande urval

```
1 S      men du lyssnar mycke på klassisk musik *(eller)*
2 MK5    näe inte mycke me ja eh har ju så favoriter så
3        som ja sätter på ibland eller så [(.)] sån=
4 S      [ m ]
5 MK5    =ny klassisk musik eller va man ska såja
6        också e schysst typ soundtrackmusik å sånt (.)
7        sånt som e skrivet bara för filmer som e
8        klassisk- klassiskinspirerade [(.)] men de e=
9 S      [ m ]
10 MK5   =(.) den här e (.) jättehärlig | särskilt de i
11       början där dudududu (LJUDILLUSTRATION)
12 MM5   vicka e de (.) eller vem e de
(3:10.35–11.00)
```

I exemplet nedan illustreras även *speciellt* i specificerande urvalsfunktion. Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar grupp 20 vad de tycker om klassisk musik.

EXEMPEL 6.26. *Speciellt* markerar specificerande urval

```
1 S      va tyckte ni om de då
2 AK3    lugnande [(.) de låt- mm]
3 AK4    [a jätte→ (.) ] de e jättebra å
4        lyssna på | speciellt när man har huvuvärk (du)
5 LJUD   SKRATT
6 AK4    då e de dehär du lyssnar på man får inte typ
7        huvuvärken blir inte värre utan den→
(20:7.10–7.25)
```

Enligt SAG är *särskilt*, *speciellt* och *framför allt* fokuserande adverbial som markerar att ”propositionen gäller för dess referent i högre grad eller större omfattning än för andra referenter” (SAG 4:164), det vill säga som specificerande urval med detta arbetes termer. SAG nämner dock inte gradfunktionen som *extra*, *särskilt* och *speciellt* uppvisar i materialet.

6.2.7. *Dessutom*

I GSM finns endast tre belägg av *dessutom*, vilka uppträder självständigt ihop med svarsord, initialt respektive finalt.

Eftersom *dessutom* har så få belägg är det svårt att dra några generella slutsatser om bruket, men *dessutom* används på åtminstone två sätt. I det första exemplet markerar *dessutom* tillägg. Förutom att göra detta markerar också *dessutom* en uppgradering. Före exemplet har samtalsledaren frågat grupp 26 om de lyssnar mycket på radio, vilket gruppen svarar att de gör. Exemplet ne-

dan inleds med en kommentar från GK4 till detta – att det är tröttsamt med all reklam.

EXEMPEL 6.27. *Dessutom* markerar tillägg och uppgradering

```
1 GK4 fast de e ju tröttsamt me all reklam
2 GK2 ja de e de»
3 GK3 »ja de e de»
4 GK2 »reklamen ja»
5 GK4 »(de e) hela tiden
6 GK3 de e så dåli reklam dessutom
7 GK1 på somrarna lyssnar ja mycke på radio
(26:22.45–22.55)
```

GK4 får på raderna 2, 3 och 4 medhåll av GK2 och GK3. På rad 5 upprepar hon påståendet och konstaterar att det är reklam hela tiden. På rad 6 gör GK3 ett tillägg som uppgraderar GK4:s påstående: *de e så dålig reklam dessutom*.

I det andra exemplet är *dessutom* placerat som ett fritt initialt annex och fungerar som en sorts uppmärksamhetsmarkör (se även kapitel 7). Detta illustreras i exempel 6.28 där grupp 9 diskuterar indiepop.

EXEMPEL 6.28. *Dessutom* som fritt initialt annex

```
1 BK7 för liksom dom som e indie om man säger så
2      (.) m just å va så himla (.) utmärkande de
3      kanske man inte vågar förns man e lite (.)
4      som oss kanske om man går i [sjuan- ]
5 BK8                                     [å pröva]
6      lite egna [+ställningar+ å sånt]
7 BK7 [ sexan sjuan liksom ] a precis vågar
8      va lite egna [ så|här (x)-
9 BK8                                     [hja]
10 BK6 dessutom (.) indiepoppare anses väl lite
11      som töntar av dom som inte e de [(.) eller]=
12 BK7                                     [ja (.) m ]
13 BK6 =att de ser lite töntit- [de] e lite tönt[(.)]=
14 BK7                                     [ja] [ja ]
15 BK6 =stämpel över de [(.) +nämen de e ju meningen=]
16 LJUD [ S K R A T T ]
17 BK6 =om man säger så dom ska se såna ut+ men de e ändå-
18 BK7 m [ja]
19 BK8 [jo]
(9:3.10–3.35)
```

På raderna 1–9 diskuterar BK7 och BK8 indiepop och när man är tillräckligt gammal för att våga vara indiepoppare. På rad 10 kommer BK6 med ett inlägg i diskussionen om indiepop vilket inleds med *dessutom* placerat som fritt initialt annex. Förutom att markera att det kommande kan ses som ett tillägg till den tidigare diskussionen fungerar även *dessutom* som en slags uppmärksamhetsmarkör.

SAG beskriver *dessutom* som ett additivt adverb som anger en logisk relation (2:646–647) och att det relaterar ett B-led till ett föregående A-led (4:131), vilket man kallar för *fortsättare*. I detta arbete motsvaras detta närmast av tillägg, som i exempel 6.27. Enligt SAG gäller propositionen för minst en annan referent utöver den markerade referenten (4:133). SAG skriver även att *dessutom* ibland kan fungera som en diskursmarkör för att relatera B-ledets språkhandling till det föregående (4:135), vilket påminner om *dessutom* som fritt initialt annex. SAG nämner dock inte att *dessutom* kan markera en uppgradering av en proposition.

6.2.8. *Tvärtom* och *däremot*

Tvärtom och *däremot* har sex respektive 13 belägg i materialet. Båda adverbena uppträder initialt i en TKE, medialt och finalt. *Tvärtom* uppträder även initialt i en tur och som inskott.

Tvärtom uttrycker i GSM en kontrast mellan två led. Detta illustreras av exemplet nedan där grupp 25 diskuterar Beatles. Strax innan exemplets början har samtalsledaren frågat gruppen vilka som lyssnar på Beatles.

EXEMPEL 6.29. *Tvärtom* markerar kontrast

```

1  GM4   men de ä nog mest äldre ändå (.) som ha lyssna
2        på de när dom va yngre (x x)»
3  GM3   »såna som har stil har ja skrivit här FNISSAR TILL
4  X     [[(x x x) ]
5  GM1   [[nä de tror] inte ja | tvärtom | Beatles har aldri
6        vart sådär rikti (.) hippt å lyssna på eller såår
7        inne å lyssna på
8  GM3   jo
(25:9.00–9.15)

```

Även *däremot* markerar kontrast i materialet. Kontrasten kan i dessa fall antingen vara mellan två led (som i exempel 6.29) eller mellan ett led och tidigare kontext. Det förra illustreras nedan där grupp 21 diskuterar dansbandsmusik och Bingolotto, samt vilka som kan tänkas titta på Bingolotto. Exemplet inleds med att SK1 anför att hon inte tror att det är några stadsungdomar som tittar på Bingolotto.

EXEMPEL 6.30. *Däremot* med två kontrasterande led

1 SK1 a men ja tror absolut inte att de e
2 mån[ga ungl]domar i städerna
3 SK2 [men asså-]
4 SK3 [[näå]
5 SK2 [[näå] inte ungdomar men **däremot** så e de **väldit**
6 **väldit** många (.) asså sm- småbarnsfamiljer eller par
7 i **medelåldern** som kollar på Bingolotto **också** (.) ja
8 tänker mej såhär eh Volvo å såhär lite **dåli** smak
9 me sär (.) eh va heter de (.) träningsoverall
10 [SKRATTAR ja får såhär fördomsbilden framför mej]=
11 LJUD [S K R A T T]
12 SK2 = (.) såhär verkliem →
(21:30.55–31.25)

Däremot kan också användas för att markera en kontrast till något som sagts långt tidigare i kontexten. Detta exemplifieras nedan med ett utdrag ur diskussion om Refused i grupp 26. GK1 konstaterar i början av samtalet, då gruppen diskuterar Kent, att hon inte skulle stänga av radion om det var Kent som spelades. I exemplet nedan som utspelar sig ungefär 10 minuter senare rekontextualiserar och markerar GK2 en kontrast till GK1:s tidigare yttrande med *däremot*.

EXEMPEL 6.31. *Däremot* markerar kontrast mot något i tidigare kontext

1 GK4 ja [tycker inte de e så himla falit faktist]
2 GK2 [ja tycker inte de e **jättehemst**]
3 ja kan ju- men (.) **då** skulle ja nog byta kanal
4 på radion **däremot** (.) om de va en sån låt (.)
5 tror ja
6 GK1 ja de skulle nog ja också
(25:13.45–14.00)

Enligt SAG fungerar båda adverbena som adversativa konjunktionella adverbial som anger motsättning (4:135) och anger att B-ledet kontrasterar mot A-ledet (4:138). *Däremot* anger kontrast i allmänhet (4:138) och *tvärtom* att kontrasten är diametral (4:139). Detta verkar stämma väl överens med hur adverbena fungerar i GSM.

6.2.9. *Överhuvudtaget*

I materialet finns 46 belägg av *överhuvudtaget*. Vanligast är att det uppträder finalt, liksom även i vissa fall medialt.

I materialet används *överhuvudtaget* på flera sätt, dock alltid med en generaliserande funktion och ofta även emfatiskt. I ungefär hälften av fallen upp-

träder adverbena i en nekande kontext, fråga eller villkorsbisats och fungerar då i betydelsen 'alls'. Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 5 diskuterar "Kan du vissla Johanna?" och HK5 ifrågasätter om någon verkligen lyssnar på musiken (överlapp i sista raden är utelämnat).

EXEMPEL 6.32. *Överhuvudtaget* i fråga i betydelsen 'alls' med emfatisk effekt

1 HK5 e de nån som lyssnar på de överhuvudetaget?
 2 HK3 jo de finns de säkert [men] då får dom allt=
 3 HK5 [näå]
 4 HK3 =va väldigt senila
 (5:19.30–19.35)

Den andra hälften av beläggen används på lite olika sätt och fördelar sig relativt jämnt över dessa. *Överhuvudtaget* fungerar olika beroende på om det bestämmes ett/ett par ord eller en större del av en tur. I det förra fallet fungerar *överhuvudtaget* generaliserande och markerar att propositionen gäller i de flesta eller alla avseenden (se NEO 3:631). *Överhuvudtaget* återfinns återkommande i uppgraderingar, det vill säga att man uppgraderar sitt eget eller en annan talares påstående (se vidare om uppgraderingar i avsnitt 8.1). Detta exemplifieras med ett utdrag ur en diskussion om Sven-Ingvars i grupp 7.

EXEMPEL 6.33. Generaliserande och uppgraderande *överhuvudtaget*

1 BM2 tycker inte e bra STÖNAR
 2 X FNYSER TILL
 3 BM3 (va) tycker du?
 4 BM4 näe eh de gör inte jag hell- nä jag tycker de e lite
 5 förlöjliande aav eeh (.) musik överhuvudetage(t) (.)
 6 de e (.) enformig [(1.7)] och (.) ja (.) de e ju-
 7 X [mm]
 (7:14.20.14.40)

På exemplrets första rad anför BM2 att han inte tycker att musiken är bra. På raderna 4 och 5 uppgraderar BM4 BM2:s värdering med att de e *lite förlöjliande aav eeh (.) musik överhuvudetage(t)*. I exemplet fungerar alltså *överhuvudtaget*, förutom att markera en uppgradering, generaliserande av *musik*.

Då adverbet bestämmer en större del av en tur fungerar det mer totalitetsangivande i betydelsen 'helt'. Detta exemplifieras nedan där grupp 6 talar om Fugees musik och HM3 går till attack (överlapp i sista raden har utelämnats).

EXEMPEL 6.34. *Överhuvudtaget* i betydelsen 'helt'

1 HM3 deras- (.) dehär har **ingen musikalisk mening**
 2 HM4 j[o vissa] låtar (.) [deras (.)] deras sätt som=
 3 X [(n)jaee]
 4 HM3 [dom tar→]
 5 HM4 =dom gör de (.) då eh- hur dom [e ju] knarkare å=
 6 HM3 [näee]
 7 HM4 hela [(x x)]
 8 HM3 [jamen] de e ju så löjligt [(.)]=
 9 HM4 [(dom kör)]
 10 HM3 =ja menar de saknar mening **överhuvudtaget** ja
 11 menar om dom sitter där å sjunger om sina problem
 12 de bryr ja mej (.) fruktansvärt (.) inte mm- m-
 13 (.) de rör mej inte ryggen om man säger så
 14 (.) nä men ja menar→
 (6:20.40–21.05)

Det är vanligt att *överhuvudtaget* fungerar utvidgande av ett påstående som i exemplet nedan. Det påstående som utvidgas kan befinna sig inom samma tur eller i en tidigare tur och kan då vara sagt av en annan talare. I exempel 6.35 illustreras hur MK6 utvidgar sitt eget tidigare påstående. I exemplet berättar MK6 för de andra i grupp 3 att hon inte gillar hårdrockssolon (överlapp på sista raden uteslutet). Den första TKE:n responderar på något ohörbart sagt av en annan talare.

EXEMPEL 6.35. Utvidgande adverb

1 MK6 de gör ja mä faktist (.) absolut inte
 2 hårdrockssolon för de e [in→]
 3 MM6 [m (.)] de e hemst
 4 MK6 eller gitarrsolon **överhuvudetaget** (egenklien)
 (3:58.50–58.55)

Man kan sammanfattningsvis konstatera att *överhuvudtaget:s* funktion är kontextberoende och inte påverkas av i vilken position det uppträder. Till viss del påverkar yttrandets utformning; vid frågor, nekande kontext eller i villkorssatser fungerar *överhuvudtaget* i betydelsen 'alls', det vill säga som ett polaritetsuttryck (SAG 1:209). Det kan också fungera i betydelsen 'helt' då adverbet bestämmer en större del av en tur.

SAG beskriver *överhuvudtaget* som ett totalitetsadverb som anger total omfattning i ospecificerat avseende (2:662).⁶ Ihop med en negation fungerar adverbet emfatiskt bestämmande (SAG 4:183), vilket alltså överensstämmer med hur adverbet fungerar i exempel 6.32 ovan. *Överhuvudtaget* kan även an-

⁶ SAG använder termen *generaliserande* om adverb som "anger att aktionen utspelas på en godtyckligt vald plats eller tid eller på ett godtyckligt valt sätt". Exempel på sådana adverb är *när som helst* och *hur som helst* (SAG 2:663).

vändas för att markera att urvalsgruppen ”omfattar alla eller allt som omfattas av nominalfrasens beskrivning” som i *de största tallarna överhuvudtaget* (SAG 3:76), vilket liknar hur adverbet används i exempel 6.33 och 6.34. På liknande sätt fungerar *överhuvudtaget* även i exempel 6.35. SAG diskuterar dock inte den utvidgande effekt som *överhuvudtaget* åstadkommer, eller att det används i uppgraderingar av påståenden.

6.2.10. *Till och med*

Till och med, eller *tillåme* som det reducerats till i materialet, har 13 belägg. Adverbet återfinns initialt i tur och TKE, medialt, finalt och även som ensamt turtillägg.

I GSM markerar *till och med* tillägg (se 5.2.11) och ofta även att något är anmärkningsvärt. Detta illustreras av exemplet nedan där grupp 3 diskuterar vilka som lyssnar på dansbandsmusik.

EXEMPEL 6.36. *Till och med* markerar tillägg och anmärkningsvärdhet

```

1 S      vicka ä de som lyssnar på de (.) gamla tanter
2        säger du
3 MM6   ja äldre mycke äldre tror ja
4        [(.) å så de beror] [på] vart de e mä lite längre=
5 MM5   [ * (medelålders) * ]
6 S      [a ]
7 MM6   =uppåt i landet där finns de ju bara sån musik
8        (.) å de e ju inte så konstit då om sån lite yngre
9        killar startar- spelar i ett sånt band de beror
10       ju helt på vart man e(.) å sen som då som i Umeå
11       där startar ju alla hardcoreband fatt de e (.)
12       inne å (.) de e inne me dansband där å där kan
13       man ju tillåme tjäna pengar på de
14 MK6   SKRATTAR
15 MM6   så ja tror de e mycke vart (.) vart de e nånstans
(3:22.25–22.50)

```

I sin funktion att markera anmärkningsvärdhet och tillägg fungerar *till och med* i vissa fall som en slags understrykande bevisning av att en proposition stämmer (se 5.2.8.1). Detta illustreras i exempel 6.37 där grupp 5 diskuterar Beatles.

fungerar i materialet förutom att SAG inte beskriver den uppgraderande funktion som adverbet bidrar till (se vidare i 8.1).

6.2.11. *Faktiskt*

Faktiskt har 261 belägg i materialet och adverbet återfinns vanligen medialt eller finalt, men förekommer även som ensamt turtillägg, initialt och som självständigt yttrande ihop med svarsord.

I GSM fungerar *faktiskt* framförallt som en markör för anmärkningsvärdhet (det vill säga en typ av kontrast) och emfas, och i allmänhet uppvisar ett belägg av *faktiskt* i större eller mindre utsträckning drag av båda funktionerna. I ett fåtal fall uppvisar adverbet även en förmildrande funktion.

Det anmärkningsvärda som *faktiskt* uttrycker kan stå i relation till något som nyss har uttalats i kontexten, men *faktiskt* används också för att markera att innehållet är anmärkningsvärt utan tidigare uttalat kontrasterande innehåll (se även 5.2.8.1). I exempel 6.39 exemplifieras det tidigare – det vill säga att *faktiskt* kontrasterar mot något uttalat i kontexten. Innan exemplet börjar har samtalsledaren precis frågat gruppen vilka som lyssnar på pojkbands som till exempel Backstreet Boys.

EXEMPEL 6.39. *Faktiskt* markerar anmärkningsvärdhet och emfas

1 MK6 nä de e folk i våran ålders småsyskon
2 MK5 ja
3 S SKRATTAR
4 MK6 alla tolvåriga tjejer har stora planscher å går
5 på Backstreet Boys
6 MK5 ja min elvaåriga [kusin va på de]
7 MM5 [min kusin va-] ja min kusin va
8 på Backstreet Boys (x)
9 MK5 hennes rum e tapetserat (.) hon älskar han den
10 blonde sextonårige killen
11 MK6 [oou e dom bara så små]
12 MK5 [+ men ja känner faktist en tjej+] en tjej som
13 e lika gammal som mej (.) som oss då (.) hon
14 har asså varit i Tyskland å åkt runt i bil
15 efter Backstreet Boys å jagat dom hon åkte upp
16 till Stockholm å bodde på Sheraton eller vart dom
17 på de hotellet dom bodde (.) när dom var där å
18 så hon e helt fanatisk

(3:38.40.39.10)

Exemplet inleds med att MK6 besvarar samtalsledarens fråga med att det är småsyskon till folk i deras egen ålder som lyssnar. MK5 håller med och ger också, liksom MM5, exempel ur verkliga livet på barn som lyssnar på Backstreet Boys. På raderna 12–18 kommer dock MK5 på ett motexempel, hon

känner en tjej i samma ålder som inte bara gillar Backstreet Boys, hon gillar dem så mycket att hon jagat dem i både Tyskland och Stockholm. Hon inleder sin tur med *men ja känner faktist en tjej* där *faktiskt* markerar att detta är anmärkningsvärt i förhållande till vad de nyss konstaterat – nämligen att det mest är yngre som lyssnar på Backstreet Boys. *Faktiskt* (ihop med höjd röststyrka) ger också yttrandet extra emfas. Eftersom *faktiskt* markerar att något är anmärkningsvärt bidrar det i allmänhet också till att framhäva ett påståendes sanningshalt. Genom att talaren markerar att innehållet på ett eller annat sätt strider mot förväntningarna på sakers ordning ger det yttrandet extra trovärdighet. *Faktiskt* uppträder även ofta i sekvenser där en talare har en motsatt värdering än en annan talare, vilket exemplifieras i avsnitt 8.3 nedan.

Nedan exemplifieras även *faktiskt* som uttrycker anmärkningsvärdhet och emfas utan någon explicit uttryckt kontrast. I exemplet diskuterar grupp 1 Lisa Ekdahl och MM1 och MM2 har tidigare i samtalet konstaterat att musiken är *bra som fan* och att hennes röst är *go* och till och med att *jag älskar Lisa Ekdahls röst asså*. MM3 har sagt sig gilla musiken men tycker att man tröttnar på Lisa Ekdahls nasala röst efter ett tag.

EXEMPEL 6.40. *Faktiskt* utan explicit kontrast

1 S e de både killar å tjejer som lyssnar på den
 2 här (.) har ni den här skivan hemma?
 3 MM1 nå
 4 MM3 ja **faktist** | fast de e inte ja som har köpt den
 (1:30.00–30.05)

I exemplet uttrycker *faktiskt* anmärkningsvärdhet och extra emfas genom att adverbet betonas.

Det händer att *faktiskt* framstår som närmast förmildrande då det är placerat som ensamt turtillägg. Detta exemplifieras nedan där grupp 7 diskuterar Kent. Före exemplet har BM3 just konstaterat att det är *väldigt lättsmält musik*.

EXEMPEL 6.41. Förmildrande *faktiskt*

1 BM2 alla kan ju lyssna [på sånhär musik]
 2 BM3 [ja jaa man behö]ver inte
 3 tänka speciellt mycke för å sitta å lyssna på de
 4 [(.) egenklien (0.4) tycker ja (0.8) ['faktist']
 5 X [nå]
 6 S ['lättlyssnat]
 7 (x x)
 (7:1.30–1.40)

Exemplet inleds med att BM2 konstaterar att *alla kan ju lyssna på sånhär musik*. Detta instämmer BM3 i på raderna 2–4 där han menar att man inte

behöver *tänka speciellt mycke* när man lyssnar på musiken. På rad 4 producerar han inte mindre än tre ensamma turtillägg på rad: *egenkliken* (.) *tycker ja* (.) °*faktist*° som alla fungerar förmildrande (se vidare i avsnitt 7.5).

Enligt SAG (4:106 och 118–119) är *faktiskt* ett förstärkande modalt satsadverbial som markerar att yttrandets innehåll är sant till skillnad från vad talaren eller lyssnaren skulle kunna tro. Detta innebär enligt samma verk en garanti för att påståendet är sant, vilket alltså exemplifierades i exempel 6.39 och 6.40 ovan. SAG påpekar också att *faktiskt* ofta får en bibetydelse av sviken förväntan eftersom satsen anges vara sann trots att det inte var det förväntade som i *Skämt åsido! Jag är faktiskt hemskt glad för din skull...* (4:119), vilket man möjligtvis kan se drag av i samma exempel. SAG nämner inte den förmildrande funktion som *faktiskt* uppvisar då det står som ensamt turtillägg.

Faktiskt har även beskrivits som ett rent utfyllnadsord. Till exempel menar NEO att *faktiskt* ibland är ett sådant i exempel som *jag har faktiskt inte tid just nu* (NEO 1:381). Jag anser inte att *faktiskt* i sådana yttranden är utfyllnadsord, utan fyller en funktion. Det exempel som NEO anger liknar de exempel där *faktiskt* inte uttrycker någon explicit kontrast men ändå markerar att något är anmärkningsvärt.

6.2.12. *Ungefär* och *nästan*

Ungefär har 50 belägg i GSM och *nästan* har 154. Båda adverbena återfinns vanligtvis i medial position. *Ungefär* uppträder i 7 fall finalt och i ett fåtal fall självständigt och initialt i en TKE. *Nästan* återfinns i ca 30 fall finalt och sporadiskt självständigt eller initialt.

I GSM fungerar *ungefär* och *nästan* förmildrande och som gradadverb. Det första exemplet illustrerar hur *nästan* och *ungefär* realiserar dessa funktioner. Exemplet är ett utdrag från en diskussion i grupp 9, som behandlar vilka som lyssnar på dansbandsmusik.

EXEMPEL 6.42. *Nästan* och *ungefär* uttrycker grad och förmildrande

1 BK6 +jamen de finns ju folk i våran ålder också+
 2 som har blivit såhär- (.) ja som f- fastnar
 3 för de men de e samma- **ungefär** samma grupp som
 4 fastnar för Take That åå sån [(.)] [b-musik]
 5 LJUD [SKRATT]
 6 BK7 [jamen de]
 7 e ju ganska mycke liksom
 8 BK9 men ja tycker **nästan** eh (.) sån dansmusik e
 9 **nästan** samma som sånhär countrymusik om man
 10 tänker litee-
 11 BK10 jaa
 12 BK6 de e lite samma stuk (.) fast dom sjunger
 13 om olika saker
 (9:20.05–20.25)

På rad 3 respektive 9 illustreras hur *ungefär* respektive *nästan* bestämmer *samma* och fungerar som en gradangivelse, det vill säga anger att det omtalade avviker till viss del från det angivna värdet. På rad 8 illustreras även en annan vanlig användning av *nästan*, nämligen som modifierande av tyckande vilket ger en förmildrande effekt.

Nästan uppvisar i GSM oftast drag av både grad och förmildrande samtidigt, i större eller mindre utsträckning. I exempel 6.43 berättar GK5 för de övriga vad hon lyssnar på för radiokanal (första TKE:n utelämnad).

EXEMPEL 6.43. *Nästan* uttrycker grad + förmildrande

1 GK5 **först** så va (ja) NRJ då (.) å sen börja- börjar
 2 dom spela massa dans eh (.) låtar som man
 3 bara får ont i huvet av↑ (.) så att eh då
 4 bytte ja till **megapol** (.) å så börja dom
 5 spela Eroz Ramazotti **hela** tiden så man liksom
 6 bara (.) **dog** **nästan** (.) så nu e de Rix som gäller
 7 för mej då
 8 S m
 (27:12.35–12.55)

Då *nästan* uppträder i en final position tenderar det att bestämma en större del av ett yttrande och fungerar i allmänhet mer förmildrande. Då adverbet är placerat som ensamt turtillägg blir detta extra tydligt, vilket illustreras av exempel 6.44 nedan där grupp 7 precis lyssnat igenom musikexemplen de ska diskutera.

EXEMPEL 6.44. *Nästan* som ensamt turtillägg med förmildrande funktion

1 X så
 2 BM3 ja de va väl enkelt
 3 BM2 ja klara de (1.0) [***nästan***]
 4 S [(*de gjorde] du*) SKRATTAR
 (7:0.05–0.15)

I övrigt är det främst kontexten som påverkar graden av förmildrande och gradbestämelse.

Även *ungefär* kan uppvisa förmildrande drag. Ofta är det den avvikelser från något som *ungefär* markerar som bidrar till en förmildrande effekt. En final placering bidrar ytterligare till funktionen. Detta illustreras i exempel 6.45 där grupp 25 berättar för samtalsledaren vad de tycker om Lisa Ekdahl.

EXEMPEL 6.45. Förmildrande *ungefär*

- 1 GM3 hon e värdelös
2 GM1 nåäeej [inte värdelös] ja tycker de låter [(x)]
3 X [SKRATTAR]
4 GM2 [(men)]
5 hon e [trettifem (liksom)]
6 GM4 [visst hon kan ju] va bra å lyssna på men
7 de e ingenting ja har hemma»
8 GM2 »ser ut som min syster fast hon ä trettifem»
9 GM4 »om de går på radio så kanske man inte
10 stänger av unjefär va (men)
11 GM3 jo ja byter kanal (0.5) klarar inte av å
12 lyssna på henne
(25:47.15–47.30)

Jag tolkar även *ungefär* i de fall adverbet uppträder som nedan som att det fungerar förmildrande. I dessa fall kan *ungefär* parafraseras med partikeln *typ*. Det verkar alltså som om *ungefär* förekommer i en relativt förbleknad betydelse och snarast uppvisar funktionen av en diskurspartikel. I exemplet diskuterar grupp 12 klassisk musik.

EXEMPEL 6.46. *Ungefär* fungerar som *typ*

- 1 EM3 väldigt bra faktist om ja ska vara ärlig
2 EM5 ja då e vi helt olika ja tycker de e **värdelöst**
3 EM4 den Cavatina eller va fan den heter (.) ja
4 vete fan den e me på den här
5 Klassiska [Mäs- Mästerwerken den e extremgo]
6 EM5 [de kanske e en- en av hun-]
7 en av hundra låtar som man kan lyssna på men
8 liksom den lyssnar man bara på en gång å *typ* de
9 e den som går på (.) va heter de (.) testbilden
10 på ettan eller va fan de som ibland
11 [(.) de e unjefär den man hör ibland]
12 X [S K R A T T A R]
13 S men va e de som inte e bra då
(12:8.00–8.35)

Slutligen kan även *nästan* och *ungefär*, som nämndes ovan, i ett fåtal fall uppträda självständigt. I dessa fall uttrycks i allmänhet medhåll med reservation som i exempel 6.47 där grupp 1 beskriver Kent.

EXEMPEL 6.47. Självständigt *nästan*

1 MM2 näe (.) skulle man beskriva dom så skulle de
 2 va (.) ja vet inte (.) **smörpop** e ju- (.) e ju
 3 ett positivt ord tycker ja ofta (.) ofta ä de
 4 så att eh-
 5 X "ja fasen"
 6 MM3 **nästan**
 7 MM2 jobbit liksom eh ja vet inte riktigt hur ja
 8 ska beskriva de (.) **+böggpop+**
 9 [(.) *skulle nog ligga närmast till hands asså*]
 10 S [böggpop S K R A T T A R]
 (1:3.05–3.30)

Sammanfattningsvis kan man konstatera att både *ungefär* och *nästan* fungerar graderande och förmildrande i materialet. Ofta uppvisar adverbena båda funktionerna på samma gång eftersom graderingen ofta ger en förmildrande effekt.

I vilken utsträckning adverbena anger grad eller förmildrar beror främst på kontexten de uppträder i. Det normala är dock att de i en final position tenderar att bestämma mer än ett enskilt ord och då fungera mer eller helt förmildrande.

Liksom *ganska* och *rätt* ovan (se 6.1.1) är även *ungefär* enligt SAG ett myckenhetsangivande adverb som anger omfattning av grad (2:664). Enligt SAG är de jämförande gradadverbial som fungerar som en komparator, det vill säga att adverbet "anger likhet eller olikhet mellan komparander vad gäller graden av den egenskap som adjektivet uttrycker" som i *ungefär lika snabb* (SAG 3:203). *Ungefär* och *nästan* kan också enligt SAG bestämma en subjunktionsfras eller bisats och då uttrycka uppnådd eller ouppnådd grad som i *Du springer nästan som en älg* respektive *Ungefär när presidenten kom började det regna* (3:674, 4:586–588). SAG beskriver alltså den graderande funktionen, men diskuterar inte de förmildrande egenskaper som adverbena uppvisar i GSM.

6.2.13. *Möjligtvis*

I GSM finns åtta belägg på *möjligtvis*.⁸ *Möjligtvis* uppträder initialt i en tur, medialt och finalt liksom i ett fall som självständigt yttrande ihop med svarsord.

I materialet fungerar *möjligtvis* sannolikhetsgraderande, reviderande och i vissa fall även medgivande. Det normala är att en talare gör ett relativt kategoriskt uttalande om något som han eller hon sedan reviderar, antingen efter

⁸ Det finns även två belägg på *möjligen*. Dessa går dessvärre inte att analysera eftersom de uppträder i avbrutna turer.

en annan talares tur (som då kan innehålla en avvikande åsikt) eller inom samma tur.

Nedan exemplifieras detta där grupp 6 diskuterar radiolyssnarvanor. Samtalsledaren har frågat gruppen om de lyssnar mycket på radio. HM5 svarar att han nästan aldrig gör det, HM4 och HM6 säger sig lyssna mycket och HM3 gör det ibland. Precis före exemplet början har HM3 beskrivit hur han sätter på radion när han kommer hem.

EXEMPEL 6.48. Sannolikhetsgraderande och reviderande *möjligtvis*

```
1 HM5   men de tycker inte ja [(.)] för då sätter man=
2 HM3                                     [näää]
3 HM5   =hellre på en skiva som man tycker e bra (.)
4       [tycker ja]
5 HM3   [jo (.) de] har de har du rätt i faktist HM5 de e-
6       så gör ja (.) de e ju ibland (.) kan man tänka sej
7       å lyssna på radio ibland också tänker man nu
8       lyssnar ja på radio
9 HM5   möjlitvis på morronen kan ja lyssna på [radio]
10 HM3                                     [ jaa ]
(6:31.15–31.30)
```

I exemplet inledning (raderna 1–4) meddelar HM5 att han hellre sätter på en skiva som är bra än lyssnar på radio. HM3 håller med om detta på rad 5–6 men påpekar därefter att han ibland faktiskt också lyssnar på radio. På rad 8 reviderar HM5 sitt tidigare påstående något: han kan möjligtvis tänka sig att lyssna på radio på morgonen. *Möjligtvis* uttrycker dels sannolikhetsgradering, dels markerar det en revidering av HM5:s tidigare påstående.

I exemplet nedan illustreras även hur *möjligtvis* markerar reviderande och medgivande då det står som ett självständigt yttrande. Grupp 25 talar om musikexemplet med 2Unlimited och samtalsledaren frågar var man lyssnar på musiken.

EXEMPEL 6.49. Reviderande och medgivande *möjligtvis*

```
1 S      ä de nånting man sitter hemma å eh dig[gar ]
2 GM4                                     [näej]
3       [de eh ( . ) ] [de får]=
4 GM3   [de finns ingenstans helt enkelt]
5 S      [(xxx) ]
6 GM4   =stå om de i eh historieb[öckerna s e n]
7 GM2   [Nygård gör de]
8 GM3?  aa Nygård
9 GM1   just denhär (iallefall)
10 GM2  de e sänhär uppvärmningsmusik som man har
11      i jumpasalen
12 GM4  a möjlit[vis ]
13 GM2  [å de] finns ju såna som lyssnar på de
14      också (.) dom i Nygård ä fortfarande kvar i
15      den åldern (.) de å sant (.) de e många som
16      lyssnar på sånt där
(25:45.00–45.20)
```


Efter att samtalsledaren ställt sin fråga svarar GM3 på rad 4 att det (den typen av musik) inte finns någonstans och GM4 svarar att det får stå om det (musiken) i historieböckerna. GM2 kommer med en invändning mot detta på rad 7: *Nygård gör de*, det vill säga att de som bor i Nygård lyssnar på eurotechno. Detta följs av uppbackning från GM3 (något osäker transkription) och en kommentar från GM1. GM2 anför därefter att det är *sån här uppvärmningsmusik som man har i jumpasalen*. GM4:s yttrande *ja möjligtvis* i raden efter markerar att han dels reviderar sitt tidigare påstående om musikens obefintlighet utanför historieböcker, dels att han ger med sig och accepterar de invändningar som gjorts mot hans påstående.

Om man jämför *möjligtvis* med *i och för sig* (se 6.3.10 nedan) kan det vara värt att notera att *möjligtvis* reviderar innehållet i yttrandet i mindre utsträckning än vad *i och för sig* gör. *Möjligtvis* markerar främst att det finns en tänkbar inskränkning av det tidigare påståendet, men att det rör sig om just en möjlig inskränkning.

SAG (2:631) omnämner endast som hastigast *möjligtvis* som ett talarattitydsadverb, men beskriver inte på vilket sätt det anger talarattityd.

6.3. Multifunktionella adverb

I detta avsnitt behandlas materialets multifunktionella adverb – det vill säga adverb som uppvisar en rad olika funktioner. Vissa av de funktioner som realiseras är mer semantiska och vissa är mer interaktionella. En del adverb uppvisar mest semantiska funktioner, andra uppvisar mest interaktionella funktioner eller både semantiska och interaktionella funktioner.

6.3.1. *Just*

Just återfinns med ca 300 belägg i materialet. I allmänhet uppträder det medialt eller i frasen *ja/nej just det*.

I ungefär hälften av fallen fungerar *just* för att markera ett specificerande urval. *Just* uttrycker i dessa fall att det bestämda ledet är ett exakt urval (jfr med då *bara* uttrycker specificerande urval i avsnitt 6.3.4 nedan). Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 5 diskuterar vilka som lyssnar på dance-musik. Strax före exemplet har samtalsledaren frågat gruppen om det finns någon som lyssnar på 2Unlimited och liknande musik hemma. Gruppen enas om att det är yngre som gör det (överlapp på första raden är utelämnat).

EXEMPEL 6.50. *Just* markerar specificerande urval

1 HK5 (alla) (såna) här samlings-CDs (.) e ju mycke sånt
 2 HK4 ja såna absolute dance *lik[som]*=
 3 HK5 [[m]
 4 HK6 [[m]
 5 HK3 =ja (.) men de e nog inga- inte så många i
 6 våran ålder som jus- lyssar på **just** dance (.)
 7 utan då e de typ techno å rejv [å] sånt [(.)]=
 8 HK4 [a]
 9 HK5 [[m]
 10 HK6 [[m]
 11 HK3 =men **just** dance e ändå- de e-
 (5:26.40–26.55)

Det händer även att *just* fungerar som tidsadverb i materialet. Detta illustreras här nedan trots att tidsadverb inte undersöks i övrigt i arbetet (se dock även exempel 6.66 nedan). I exemplet diskuterar grupp 6 Fugees och gruppen har kommit fram till att det mest är invandrare som lyssnar på dem. Exemplet inleds med att HM3 påpekar att det även finns svenskar som lyssnar på Fugees.

EXEMPEL 6.51. *Just* som tidsadverb

1 HM3 ja de finns ju svens- de e klart de finns
 2 svenskar också [(.) de] e klart
 3 HM6 [jaja]
 4 HM3 [[jamen-]
 5 HM5 [[jomen] ja tror mest de e ligister
 6 HM3 nämen nu [hm ska vi inte säga att alla]=
 7 HM5 [(x x x) ja tror-]
 8 HM3 =invandrare e ligister
 9 HM4 naaej
 10 HM5 nä (.) nä de- du sa ju **just** [att de va]=
 11 HM3 [men-(.) (men)-]
 12 HM5 =**svenskar** som gjorde de [också för helsike]
 13 HM3 [ja de e svenskar]
 14 också jo ja tror nämen ligister ja menar→
 (6:23.25–23.40)

Det är mycket vanligt (ungefär hälften av beläggen) att *just* markerar igenkännande och medhållande i frasen *just det*. Att *just* i denna fras fungerar på detta sätt har även noterats av Green-Vänttinen (2001:128–132, se även SAG 4:972).⁹ Detta illustreras nedan där grupp 11 diskuterar klassisk musik. Före

⁹ Green-Vänttinen (2001:128–132) har funnit en rad uppbackande uttryck med *just* i sitt finlandssvenska material, till exempel *ja just*. Förutom (*jalnej*) *just det* fungerar de övriga typerna dock inte medhållande utan kvitterar snarare ny information (2001:130). Denna typ av kvitterande *just*-uttryck framstår för mig som typiskt finlandssvenska och förekommer inte heller i GSM-materialet.

exemplets början har samtalsledaren frågat gruppen vilka som lyssnar på musiken.

EXEMPEL 6.52. Medhållande *just det*

1 EM2 ja de e pianister å så (.) såhär
2 EK5 a **just de**
(11:11.40–11.45)

Frasen *just de* kan i exemplet ovan nästan betraktas som en interjektion.

Samma fras används emellanåt för att markera ny tanke, det vill säga att markera att en talare inte tänkte på något tidigare utan precis blev påmind, ofta genom någon annan talares yttrande. Liknande funktion har Eriksson noterat (1997:272). I hans material används *just det* för att markera att en berättelse en samtalsdeltagare påbörjar inte direkt hänger ihop med kontexten.

Just det som markerar ny tanke illustreras nedan där grupp 21 diskuterar musikexemplet med Kent. Precis före exemplet har SK3 konstaterat att hon aldrig skulle köpa en hel skiva med Kent men att hon lyssnar på dem på radio.

EXEMPEL 6.53. *Just det* som markör för ny tanke

1 SK2 a men de e bra denna
2 SK3 a den har ja på singel FNISSAR TILL
3 SK2 a **just de** de har du [(.)] den brukar vi spela=
4 SK3 [m]
5 SK2 =he FNISSAR TILL
(21:5.15–5.25)

Skillnaden mellan medhållande *just det* och då frasen uttrycker ny tanke är helt prosodisk och i det senare fallet är *just* något mer betonat. I övriga fall är det kontexten som avgör vilken funktion adverbet uppvisar.

Enligt SAG (2:640 och 677) anger *just* logisk relation och fungerar fokuserande (alltså som urvalsmarkör i detta arbete). *Just* anger att ”jämförelsemängden är identisk med det fokuserade ledets referent” och ingen annan, vilket man kanske kunde tro (SAG 4:164), alltså som i exempel 6.50 ovan. En skillnad mot SAG är att *just* i materialet inte tycks markera speciellt mycket anmärkningsvärdhet.

Enligt SAG kan *just* också fungera som tidsadverb för att ange ett läge kort före eller kort efter den angivna tidpunkten (2:645), det vill säga som i exempel 6.51. Dessutom kan adverbet fungera som ett gradadverb som anger att ett värde är exakt (SAG 2:664). Denna graderande funktion tycks inte finnas i materialet. Jag har inte kunnat finna någon diskussion om frasen *just det* i SAG.

6.3.2. *Egentligen*

I materialet finns 105 belägg på *egentligen*. Adverbet uppträder i samtliga positioner, men det vanliga är att det återfinns medialt eller finalt.

SAG beskriver *egentligen* på ett bra sätt. Enligt detta verk är *egentligen* ett modalt satsadverbial som kan parafraseras med *i själva verket, i grund och botten* eller *när det kommer till kritan* (4:121). I en deklarativ huvudsats förutsätter talaren att flera saker sanningsenligt kan sägas om det som satsen handlar om och *egentligen* markerar att satsen hävdar det mest väsentliga, sanningsenliga eller grundläggande (SAG 4:121). Man framhåller också att *egentligen* (i sin grundbetydelse) kontrasterar det grundläggande mot det mindre grundläggande till skillnad från det enligt SAG besläktade *verkligen* som kontrasterar det verkliga mot det skenbara (4:121). Eftersom denna kontrast finns är det vanligt att *egentligen* uppträder i samordnade satser som är sammanlänkade med ett adversativt *men* (SAG 4:122).

På detta sätt fungerar *egentligen* även i materialet. En skillnad är att *egentligen* ofta snarast uppvisar en kontrast mellan det verkliga och det skenbara och alltså inte alltid mellan det grundläggande och det mindre grundläggande som SAG skriver. Det är dock, precis som SAG anger, vanligt att *egentligen* står i ett par av kontrasterande satser (dock måste de inte samordnas med en adversativ konjunktion). Grundbetydelsen och det kontrasterande förhållandet illustreras nedan där grupp 23 diskuterar Refused (överlapp på första raden utelämnat).

EXEMPEL 6.54. *Egentligen* markerar kontrast mellan det verkliga och det skenbara

```
1 S      ja e vick ä de vicka ä de som
2        lyssnar [på de då]
3 TM6    [satanist]er å sånt
4 S      [[aa]
5 TM5    [[näe] de e nog såna som eh tror dom ee coola
6        såna som e lite yngre [(.) ] som tycker de+=
7 S      [ahaa]
8 TM5    =[e jättehäftit å lyssna] på+ sånt de [tror ja ]
9 TM7    [de e hårdingar (såär) ]
10 TM7   [hårdingar]
11 S     mm
12 TM6   a dom tycker inte de e bra egenklien
13 TM7   dom ska va tuffa så åå (.) (värstingar)
(23:11.35–11.55)
```

I materialet återfinns även flera funktioner som SAG inte beskriver. Då en talare betonar *egentligen* får det funktionen att markera det enda alternativet, snarare än det mest väsentliga. Detta illustreras nedan där grupp 2 diskuterar

Kents texter. På rad 14 finns också ett exempel på *egentligen* i dess grundbetydelse.

EXEMPEL 6.55. Betonat *egentligen*

```
1 MK2      men dom här texterna e väldigt svåra att
2          förstå så man måste liksom om man lyssnar
3          på de så måste man tänka så himla mycke eller
4          man s- ligger å tänker (.) så tänker man såhär
5          undrar va den handlar om [un-]
6 MK1          [de ] e ju inte Tomas
7          Ledin [lik]som så man fattar direkt
8 MK2          [nä ]
9 MK2      nä (.) undra va de e den handlar om egenklien
10         (.) såhär å så tänker man såhär men de (tro)
11         ja den handlar om å så lyssnar man igen
12         typ nästa gång den kommer ba nä de e nog nåt
13         annnat såhär så de e väldigt (.) svår musik
14         egenklien
(2:1.40–2.05)
```

Då *egentligen* ofta uppträder i kontrasterande propositioner uppvisar det ibland även drag av anmärkningsvärdhet, och liknar då *faktiskt*. Detta illustreras nedan där grupp 1 precis påbörjar en diskussion om Lisa Ekdahl.

EXEMPEL 6.56. *Egentligen* uttrycker anmärkningsvärdhet

```
1 S          ja då hade vi den här sista låten också då
2 MM3      Lisa Ekdahl [(.)] ja tycker egenklien de(n)=
3 MM1          [ m ]
4 MM3      =e rätt bra
5 MM2      ja dehär e mycke bra
(1:28.35–28.40)
```

Egentligen kan även i vissa fall markera att talaren precis kom att tänka på något och markerar alltså en sorts ny tanke. Detta illustreras i utdraget nedan där samtalsledaren strax innan har frågat grupp 12 om de tycker att texten är viktig när man lyssnar på musik, vilket exemplens första rad är ett svar på.

EXEMPEL 6.57. *Egentligen* som markör för ny tanke

```
1 EM3      *spelar inte så jävla stor roll*
2 S          m
3 EM5      jo
4 EM3      kan sjunga utan å *sjunga dehär* SKRATTAR TILL
5 EM4      jävligt go svenskalektion *egenklien*
6 EM5      [ (x låst) ]
7 X          [(som sagt)]
8 LJUD      FNISS
9 PAUS      (2.5)
10 S        ja (.) vi får [sitta här]
11 EM3          [(vi får) ] göra dehär fler gånger
12 LJUD      SKRATT
(12:18.05–18.20)
```

På rad 5 kommer EM4 med ett helt nytt inlägg: *jävligt go svenskalektion egenklien*, där *egentligen* bidrar till att markera att detta är något han precis kom att tänka på.

Ibland uppvisar också *egentligen* förmildrande drag. I dessa fall står det placerat som turtillägg och är obetonat och ofta sagt med låg röst. Detta illustreras nedan där grupp 7 diskuterar vilka som lyssnar på Kent.

EXEMPEL 6.58. Förmildrande *egentligen*

```

1  BM3   ja tretton fjorton (.) [(sju-)] (.) e liite=
2  BM1                                     [ hja ]
3  BM3   =eh New Kids on the Block-stuk
4  BM2   *hajaha* de e junte riktigt så [(xx) ]
5  BM1                                     [+de e] ju [lite så+]
6  BM3                                     [(men) de]
7        e så där hysteriskt [(0.3)] *egenklien*
8  X                                           [ m ]
9  BM2                                       [ hja ]
(7:3.30–3.45)

```

Sammanfattningsvis kan man säga att *egentligen* uppvisar samma grundfunktion i mer eller mindre utsträckning i materialet, det vill säga att visa en kontrast mellan det verkliga och det skenbara. Adverbet kan samtidigt uppvisa andra funktionsdrag. Dessa påverkas främst av kontexten, även om position kan påverka vad gäller ensamt turtillägg (se vidare i 7.5). I ett fall påverkar också prosodi: ett tydligt betonat *egentligen* kan uttrycka att något är det enda riktiga alternativet snarare än det mest sanningsenliga.

På sätt och vis hänvisar ju *egentligen* till en slags parallell verklighet som ligger utanför den pågående interaktionen. Eftersom det även bidrar till att markera att det finns en mängd alternativ som kan stämma (ur vilken man valt det mest väsentliga eller verkliga) kan det vara svårt att opponera sig mot ett påstående som innehåller *egentligen*.

Utöver den beskrivning hos SAG som nämndes redan inledningsvis i avsnittet tar grammatiken även upp några alternativa användningar av *egentligen*. Man skriver bland annat att ”I satser som handlar om vad någon bör eller skall göra anger *egentligen* det rätta eller påbjudna alternativet (’rätteligen’), som i *Nu borde vi egentligen gå hem* (SAG 4:122). Man påpekar också att det i frågor ofta fungerar pleonastiskt för att understryka att man är ute efter ett sant svar som i *Hur har du det egentligen nuförtiden?* (4:122).¹⁰ Dessa funktioner har jag inte funnit i materialet.

¹⁰ Om det är så att det har funktionen att understryka att man är ute efter ett sant svar kan man ifrågasätta om man verkligen kan beskriva adverbet som pleonastiskt.

Egentligen har också beskrivits som ett rent utfyllnadsord. NEO menar att adverbet i exemplet *vad har du för dig egentligen?* fungerar som ett sådant (NEO 1:338). Exempel av den här typen har jag inte funnit i materialet.

6.3.3. *Precis, exakt* och *absolut*

I materialet finns 49 belägg på *absolut*, 140 belägg på *exakt* och 273 belägg på *precis*.

Positionerna som dessa adverb uppträder i skiljer sig något åt: *Absolut* uppträder i ungefär hälften av fallen medialt och i några få fall finalt. Andra hälften av beläggen uppträder antingen som självständiga yttranden eller som responser följda av fortsatta turer av samma talare. Både *exakt* och *precis* förekommer oftast som självständiga yttranden, ofta tillsammans med ett svarsord. I båda fall rör det sig om mer än hälften av beläggen. För både *exakt* och *precis* gäller också att ungefär en fjärdedel av samtliga belägg fungerar som medhållande responsmarkörer följt av en tur. *Exakt* återfinns medialt i ca 20 fall och *precis* i ca 50 och båda förekommer även sporadiskt finalt.

Precis, exakt och *absolut* är väl beskrivna tidigare. I detta avsnitt görs löpande jämförelser med tidigare beskrivningar av adverbena.

Den vanligaste funktion som både *precis* och *exakt* uppvisar är som medhållande respons (av mer eller mindre emfatisk karaktär) på en annan talares yttrande. Detta är också en vanlig funktion hos *absolut*. I normalfallet föregås adverbet av ett medhållande svarsord: *ja, nej* eller ett hummande, vilka förstärker den medhållande funktionen.

Detta illustreras i exempel 6.59 nedan som är ett utdrag ur en diskussion om vad som gör att man hör att pop är just pop. HM3 har före exemplet konstaterat att man hör att det är pop eftersom man inte hör något speciellt med musiken. Exemplet nedan innehåller instämmande från HM4 och HM5.

EXEMPEL 6.59. *Exakt* som medhållande svarsord

```
1 HM4 aee alla låtar låter likadant (.) nästan
2 HM5 a exakt
(6:3.00–3.05)
```

På samma sätt används alltså även *precis* och *absolut* mycket ofta. Vanligt är också, som nämndes ovan, att en talares tur inleds av ett instämmande *precis, exakt* eller *absolut*. Detta exemplifieras i exempel 6.60 nedan. Exemplet föregås av en diskussion kring dansband och hur lätt det är att gissa hur fortsättningen av en dansbandslåt kommer att vara.

EXEMPEL 6.60. *Precis* som medhållande svarsord + fortsatt tur

1 BM2 men de e ju de som e bra ifall du dansar
 2 (.) oftast (.) att du vet *hur du ska*-
 3 SKRATTAR TILL
 4 BM1 nu kommer saxofonen
 5 BM2 hja
 6 BM3 *hjaa **precis*** (.) nu kommer den (.) aldrig hört
 7 låten förut men nu kommer den
 (7:16.35–16.45)

Exemplet inleds med att BM2 påpekar att det är bra att det är lätt att förutse hur musiken kommer att bli eftersom det är bra när man dansar. BM1 ger på rad 4 en illustration av detta (alltså hur folk kan tänkas tänka när de dansar till dansbandsmusik) *nu kommer saxofonen*. BM2 instämmer i detta liksom BM3. BM3 fortsätter därefter på raderna 6–7 med en dramatisering av hur en dansbandsmusik-dansare kan resonera. *Hja precis* fungerar här som en medhållande och igenkännande respons på BM1 och BM2:s yttranden. Då adverbena används på de ovan beskrivna sätten tycks de förbleknade och snarast lexikaliserade som responsord.

Att *precis* och *exakt* används för att ange emfatiskt instämmande i ett föregående påstående uppmärksammas även i SAG (4:972). Detta har också bland andra Kotsinas (1994) konstaterat. Även Green-Vänttinen (2001) har uppmärksammat att åtminstone *precis* och *absolut* används som medhållande uppbackningssignaler.

Absolut används också i många fall för att uttrycka emfas, som i exemplet nedan där grupp 21 diskuterar Fugees (överlappande tur på rad 8 utelämnad).

EXEMPEL 6.61. *Absolut* som emfasmarkör

1 SK1 men dom här kan man ju ändå liksom digga mä
 2 till [lite] såhär [för] **vanlia** såna band tycker ja-
 3 x [mm]
 4 SK3 [aa]
 5 SK3 fast ja skulle **absolut** inte köpa en **skiva** [me]=
 6 SK2 [nä]
 7 SK3 =dom men om dom typ kom på teve eller radio
 8 kan ja lyssna på dom
 (21:36.25–36.40)

Exemplet inleds med att SK1 delger de andra att Fugees är lite bättre än andra hiphopband vilket SK3 instämmer i. SK3 lägger dock till att *ja skulle absolut inte köpa en skiva me dom* där *absolut* används emfatiskt för att bestämma *inte*.

SAG menar att *absolut* har lexikaliserats i sin funktion som satsadverbial (4:87) och att det markerar emfas (4:183).

Exakt och *precis* används förutom som medhållande respons i GSM för att uttrycka exakthet. I exemplet nedan diskuterar grupp 23 klassisk musik.

EXEMPEL 6.62. *Precis* uttrycker exakthet

1 TM5 rätt avslappnande musik e de
 2 TM7 mm
 3 TM6 avslappningsmusik e de [(nog)]
 4 TM5 [(de e)] **precis** va ja
 5 har skrivit (.) ingen som sjunger (.) bra å
 6 göra läxer till
 (23:7.30–7.35)

I exemplet första rad tycker TM5 att klassisk musik är *rätt avslappnande* vilket TM7 och TM6 instämmer i. TM5 utvecklar därefter sitt påstående med att berätta att detta är *precis va ja har skrivit* (på det stöd-papper som samtalsdeltagarna använder då musikexemplen spelas upp, se 1.3.1). *Precis* fungerar här som en markör för exakthet. Denna funktion finner man även i SAG (2:664). I dessa fall fungerar både *precis* och *exakt* på samma sätt som *just* (se 6.3.1), det vill säga som en markör för att en jämförelsemängd är identisk med det fokuserade ledets referent och inte något annat vilket man kanske kunde ha väntat sig eller befarat (SAG 4:164).

Precis och *exakt* används också i liknelser då adverbet bestämmer en bisats. Då *precis* och *exakt* bestämmer en subjunktionsfras eller en bisats anses de i SAG uttrycka uppnådd eller ouppnådd grad (3:674, 4:586–588).

Ett sådant exempel återfinns nedan där grupp 18 diskuterar *Refused*. I exemplet illustrerar MK8 vad som är bra med vissa hårdrockslåtar.

EXEMPEL 6.63. *Precis* i liknelse

1 MK8 de e också så att man kommer igång att man
 2 ööööö liksom om man e ute ässå kommer de en
 3 sån så skakar man loss hela (.) en
 4 S mm
 5 MK8 å inte dom de e såhär lite-
 6 MK7 häng
 7 MK8 aa såhär *aauumm aauumm* FNISSAR (.) **precis** som
 8 att man e **hög** å så *mmmm mmmm*
 9 S mm
 10 MK8 *tycker ja*
 (18:12.00–12.30)

MK8 dramatiserar de känslor man får då man lyssnar på vissa hårdrockslåtar. Efter ett par ljudillustrationer och förklaringar till dessa sammanfattar hon det hela på raderna 7–8 med *precis som att man e hög*. Frågan är om SAG:s definition verkligen stämmer i det här fallet. Snarare fungerar *precis* här på samma sätt som *ungefär* kan göra (se 6.2.12) – nämligen att markera att det rör sig om en mindre avvikelse.

Förutom ovan beskrivna funktioner hos *precis*, kan adverbet också fungera på flera andra sätt. Till att börja med används *precis* ihop med negation på

samma sätt som *inte direkt* gör. Detta illustreras i exempel 6.64 där grupp 22 diskuterar Fugees och samtalsledaren frågar gruppen vilka som kan tänkas lyssna på musiken.

EXEMPEL 6.64. *Precis som inte direkt*

1 S vicka ena ä dä som lyssnar på sån häär musik då
 2 PAUS (3.7)
 3 TM1 *(de väl)*
 4 TM3 många»
 5 TM4 »många
 6 X *(x (.)xx)*
 7 TM3 de finns väl ingen speciell åldersgräns
 8 precis (.) inte va ja vet
 9 TM4 nåä
 (22:25.10–25.30)

Samtalsledarens fråga följs av en lång paus och efter hela 3,7 sekunder besvaras frågan. TM3 och TM4 är överens om att det är många som lyssnar på musiken. TM3 utvecklar påståendet på raderna 7–8 med *de finns väl ingen speciell åldersgräns precis*. Detta har i NEO beskrivits som ”försvagat till en sorts utfyllnadsord” (NEO 2:608). Jag skulle vilja hävda att *precis* i dessa fall fyller en funktion. Kanske kan man se adverbena i konstruktionerna negation + *precis* och negation + *direkt* som förmildrande av negationens tvärsäkerhet.

I materialet återfinns även en funktion som i SAG betecknas som något som ”anger uppnått maximivärde” (SAG 2:663) eller som skulle kunna parafraseras med *helt* eller *alldeles*. Detta illustreras av exempel 6.65 där samtalsledaren nyss frågat grupp 22 vilken som är deras favoritmusik. Gruppen tycker att det är en svår fråga att svara på och i exemplet början håller samtalsledaren med om detta.

EXEMPEL 6.65. Emfatiskt *precis* i maximivärdesfunktion

1 S hja ja vet (.) de e en svåär frååga (.) å få
 2 X hja
 3 TM2 nämen problemet e hur man själv eehh s-spelar
 4 nånting tillräckligt okej (.) va ska vi spela
 5 ida de hänger precis (.) på humöret eller så
 6 TM4? *mm*
 7 TM3 *mm*
 8 S aah
 (22:26.35–26.50)

I exemplet förklarar TM2 varför det är svårt att svara på vad som är favoritmusik: det *hänger precis (.) på humöret*. I exemplet uttrycker *precis* emfatiskt att det helt beror på humöret, eller med SAG:s termer att ett maximivärde är uppfyllt. Det emfatiska understryks extra genom att TM2 betonar *precis* starkt och gör en kortare paus efter.

I ett par fall fungerar även *precis* som ett tidsadverb. Även om dessa inte behandlas i detta arbete i övrigt (se dock exempel 6.51 ovan) illustreras här nedan ett sådant adverb i relation till övriga funktioner. Exemplet är ett utdrag från en diskussion i grupp 21 om klassisk musik.

EXEMPEL 6.66. *Precis* som tidsadverb

1 SK3 ja tror de e mycke såhär intellektuellt
 2 [folk också]
 3 SK2 [a ja tänkte] **precis** säga allmänbildade [mä]nniskor=
 4 SK3 [a]
 5 SK2 =lyssnar oftare på klassisk musik
 6 SK3 och såna som e väldigt duktia påå (.) såna här
 7 SK3 [fi]ol å (.) såna[hä]r klassiska instrument
 8 SK1 [a] [m]
 (21:14.45–15.00)

Exemplet inleds med att SK3 säger att hon tror att det mest är intellektuella som lyssnar på klassisk musik. SK2:s yttrande (som överlappar slutet av SK3:s tur) är instämmande: hon hade *precis* tänkt säga *allmänbildade människor*. Förutom att fungera som tidsadverb bidrar även *precis* i yttrandet att visa hur lika SK2 och SK3 tänkte i frågan.¹¹ Att *precis* kan fungera som ett tidsadverb som anger ett läge nyss före eller efter en angiven tidpunkt noteras även i SAG (2:645).

Utöver de ovan nämnda funktionerna har man tidigare funnit ytterligare ett par funktioner hos åtminstone *exakt* och *precis*.

Precis kan enligt SAG likna ett negerande satsadverbial som i *Det var precis att hon kunde andas* (4:169–170). Denna funktion finns inte i GSM.

Kotsinas har uppmärksammat att *precis* och *exakt* förutom medhållande också kan användas turtagande (Kotsinas 1994:92–93) och genom att man signalerar att man håller med därmed också kan ta över turen. Kotsinas menar även att till exempel *ja precis* kan fungera avbrytande av en annan talare och signalera att man känner till det talaren håller på att framföra eller till och med känner sig uttråkad. Hon anser vidare att *precis* och *exakt* kan användas som planeringspauser då talaren inte riktigt hunnit planera sitt inlägg (Kotsinas 1994:93–94). Huruvida detta stämmer eller ej är svårt att avgöra. Kotsinas ger inte några samtalsexempel, utan enbart kontextlösa stilerade exempel, och visar således inte empiriskt hur dessa funktioner realiseras i samtal. I GSM-materialet tycks *precis* och *exakt* inte fungera så.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det främst är adverbets position som påverkar funktionen hos *precis*, *exakt* och *absolut*. Då de står själv-

¹¹ Utan *precis* skulle yttrandet kunna tolkas som en invändning mot SK3:s val av ordet *intellektuellt*.

ständigt eller inleder en tur fungerar de medhållande och igenkännande. Står de medialt fungerar *absolut* emfatiskt och *exakt* uttrycker exakthet (ofta på ett emfatiskt sätt). *Precis* kan ha flera olika funktioner som beror både på kontext och position inom satsen.

Då *precis* uppträder i en liknelse bestämmer adverbet en bisats och får i allmänhet en förklarande eller sammanfattande funktion.

I konstruktionen ”negation x *precis*” har *precis* en förmildrande effekt. I de fall som *precis* uttrycker att ett maximimått är uppfyllt är det kontexten som avgör. Också skillnaden på om *precis* uttrycker exakthet eller fungerar som tidsadverb beror i första hand på kontexten, även om positionen kan vara avgörande. Jämför dessa två autentiska exempel (1a och 2a) hämtade ur GSM med vad som händer om man flyttar adverbet (1b och 2b).

1a. De e precis vad ja har skrivit (från band 23)

1b. De e va ja har skrivit precis

1.a. De e precis som du sa (från band 8)

1.b. De e som du sa precis

I båda exempelparen fungerar a-exemplen som angivelse för exakthet och i b-exemplen krävs att *precis* är betonat för att det ska vara uttryck för exakthet, annars fungerar det som ett tidsadverb.

6.3.4. *Bara* och *ba*

Av de adverb som ingår i detta arbete är *bara* och dess reducerade form *ba* de som uppvisar flest belägg. I materialet finns sammanlagt ungefär 900 belägg. Adverbet är inte vanligt i initial position utan uppträder framförallt medialt och även finalt.

I GSM är den vanligaste funktionen att *bara* markerar ett specificerande urval från tänkbara referenter en proposition kan gälla för. *Just*, som också markerar specificerande urval, markerar att detta urval är exakt. *Bara* fungerar lite annorlunda. Det markerar visserligen att referenten är ett exakt urval, men även att det är den enda referenten som propositionen gäller för, det vill säga i betydelsen ’endast’. Det tycks lika vanligt att det används i betydelsen ’inte mer än’ som att det betyder ’inget annat än’ och ofta går det inte heller att skilja dessa betydelser åt (se NEO 1:100). Detta illustreras i exempel 6.67 nedan. I exemplet diskuterar grupp 23 Lisa Ekdahl.

EXEMPEL 6.67. *Bara* markerar specificerande urval

1 S va kallar ni den musiken som hon gör
 2 TM5 pop kallar ja de
 3 S mhm
 4 TM6 popjazz
 5 TM5 a ja kallar de **bara** pop
 (23:25.10–25.25)

Ibland kan *bara* i ovan nämnda funktion fungera närmast förmildrande, då det exempelvis bestämmer tyckande som i exemplet nedan där grupp 16 diskuterar musikexemplet med Refused. Tidigare under samtalet har det uppdagats att LK4 lider av migrän och LK3 har tråkat henne för detta. I exemplet nedan konstaterar LK4 att musiken gör att man får ont i öronen och LK3 återkommer därmed till migränspåret genom att anspela på att man får extra besvär om det är eko i lokalen.

EXEMPEL 6.68. Förmildrande *bara*

1 LK5 så får man jädrigt ont i örona av å sitta i en
 2 sån (.) lokal också
 3 LK3 speciellt när de e eko i lokalen också
 4 LK4 amehh t [du behöver väl inte gå in på sånt=
 5 LK3 [inga fönster eller nåt]
 6 LK4 =nu ja tycker **bara** de gör ont i huvet
 7 LK3 *gör de ont i huvet?* (.) tycker ja va rätt LK4
 8 (.) du står på min sida lite ida
 (16:10.50–11.05)

Det kan ibland vara besvärligt att avgöra vad det är som *bara* bestämmer. I dessa fall utgör prosodi och kontext viktiga ledtrådar, vilket illustreras av exempel 6.69.

EXEMPEL 6.69. *Bara*:s position

1 SK3 fast dehär e sånt- ja lyssnar **bara** på dehär när
 2 de ska va såhär lugnt å avslappnat [(.)]=
 3 SK1 [aa] [(.)] mm
 4 SK2 [de e]
 5 [väldigt bra att avslappa till]
 6 SK3 [=inte om ja e på såhär **partyhumör**] sätter ja ju
 7 inte på Mozart
 (21:14.15–14.35)

I exemplet ovan gör kontexten tydligt att *bara* i detta fall betyder att SK3 endast lyssnar på sådan musik när hon är ute efter lugn och ro, aldrig annars (vilket framgår av rad 6–7). I en annan kontext hade påståendet i rad 1–2 varit möjligt att tolka som om SK3 endast lyssnar på denna musik, och ingen annan, när hon vill ha lugn och ro.

Bara har också ofta betydelsen 'helt enkelt' som i exemplet nedan där grupp 21 diskuterar hiphop. Gruppen har precis konstaterat att det är svårt att sätta fingret på vad hiphop egentligen är och de kommer med olika förslag på vad som utmärker musikstilen.

EXEMPEL 6.70. *Bara* i 'helt enkelt'-betydelse

1 SK2 a de e både och antar ja [(.)] de e liksom=
2 SK3 [aa]
3 SK2 =hiphop (GROV RÖST) eller ja vet inte
4 SK3 nå de e ja vet inte ja förstår mej inte på de **bara**
5 SK2 nå ja förstår inte på- nå precis
(21:37.55–38.15)

I några fall markerar *bara* ett slags exemplifierande urval, vilket illustreras i 6.71. Exemplet nedan är hämtat från en sekvens där grupp 1 diskuterar euro-techno.

EXEMPEL 6.71. *Bara* markerar exemplifierande urval

1 MM1 denhär musiken kan man göra hemma på datorn
2 MM3 a
3 MM2 de e ju de
4 MM1 se **bara** på E-type han gjorde en (.) sketrutten demo
5 han har ju- han e ju inte musikalisk (vettu) (.)
6 fyra ackord så slängde han in den (.) så fick han
7 ett skivkontrakt
8 MM2 ja ja vet inte
(1:27.00–27.45)

På exemplets första rad konstaterar MM1 att eurotechno *kan man göra hemma på datorn*, vilket kan ses som en negativ värdering av musiken (se vidare i kapitel 8). Detta möts av medhåll från MM2 och MM3. På rad 4 utvecklar MM1 sitt påstående med ett exempel på hur dåligt eurotechno är, artisten E-type gjorde en *sketrutten demo* och fick ändå ett skivkontrakt. I exemplet markerar *bara* exemplifierande urval, vilket inte är lika precist som *bara* som uttrycker specificerande urval.

Vad gäller *bara*:s reducerade form *ba* har den beskrivits ingående av bland andra Eriksson (1992, 1997, se även Norrby 1998:201–202 och Kotsinas 1994). Enligt honom har *ba* grammatikaliserats som en diskursmarkör och har två huvudfunktioner. Dels kan den fungera som en framhävande markör på diskursnivå, dels som en anföringsmarkör. I sin funktion som framhävande markör markerar *ba* att en specifik utsaga är informationsmässigt viktigare än andra utsagor. Som anföringsmarkör, vilket Eriksson i sin jämförelse mellan ett äldre och ett yngre talspråksmaterial funnit vara en funktion på fram-

marsch, introducerar den en anföring av till exempel ett pseudocitat eller ett ljud. Båda dessa funktioner illustreras nedan.

Ba kan också användas för att framhäva ickeverbala delar av ett samtal, till exempel en grimas eller himlande med ögonen. Eftersom GSM-materialet inte består av videoinspelningar faller denna dimension helt bort och det går alltså inte att säga huruvida sådana drag finns i exemplen nedan.

Först illustreras *ba* då det fungerar som anföringsmarkör. I exemplet återger TM8 hur han tycker att musikexemplet med Refused låt efter att samtalsledaren frågat gruppen varför de inte gillade musiken (i exemplet har några överlappande instämmanden från de andra deltagarna uteslutits).

EXEMPEL 6.72. *Ba* som anföringsmarkör

```
1  TM8      a de blir så jävla över man står ba så
2           dudududu så kommer ha- trummorna dudududu så
3           kommer nåt annat dudududu å så kommer den här
4           jävla han in där baa döööö så baa försöker bröla
5           litegrann åsså ingen roli text eller nåt utan
6           de ä ba (.) de klart de finns vissa såna som
7           man ändå→
(24:12.15–12.30)
```

På raderna 1, 4 och 6 fungerar *ba* som anföringsmarkör. I materialet förekommer det även att *bara* är placerat i anslutning till exempelvis ett pseudocitat eller något ljudhärmande och då fungerar det på samma sätt, trots att det inte är reducerat.

Nedan exemplifieras även *ba* som framhävande markör som fokuserar en händelse. I exemplet diskuterar grupp 12 "Kan du vissla Johanna?" och EM4 berättar för de andra om musiksituationen i hans hem.

EXEMPEL 6.73. *Ba* som framhävande markör

```
1  EM4      jo för min farsa han har en CD-skiva me sånt (.)=
2  LJUD     FNISS
3  EM4      *ja skojar itte* ja vet inte om de e just
4           den (.) men han- han blir alltid så förbannad
5           när ja lyssnar på musik å så eh (.) komm(er) (ja)
6           hem så e de ba lissom shu ner me volymen direkt
7           (.) så nå ja *hatar sån musik*
8  EM5      jo [de→]
9  EM4      [man ] blir typ asförbannad man kommer hem från
10          skolan ba (.) sitter han me nån jävla *bögmusik*
11 EM3      SKRATTAR
(12:19.00–19.20)
```

På rad 10 beskriver EM4 hur det kan vara när han kommer hem från skolan: *man kommer hem från skolan ba (.) sitter han me nån jävla bögmusik*. I exemplet framhäver *ba* händelsen.

Bara är relativt väl beskrivet tidigare, inte minst i ett större arbete av Wijk-Andersson (1991). Hon har funnit att *bara* har två huvudbetydelser i nysvenskt skriftspråk. Den ena innebär ”ett verkligt uteslutande av annat eller mer” som i *Bara i Västerås säljs Västeråsgurkor* och den andra innebär ett ”tillfälligt bortseende från veterligt existerande annat eller mer” som i *Bara i Västerås säljs tusentals gurkor* (1991:160–161).

Även i SAG (4:161–164) finner man en grundlig redogörelse av *bara*. Enligt detta verk är grundbetydelsen hos adverbet att ”framhäva ett satsled genom att hävda att propositionen gäller för ingen annan referent än den fokuserade referenten” (SAG 4:161), det vill säga i betydelsen ’inte annat än’ (4:162). Denna betydelse kan glida över i betydelsen ’inte mer än’ vilket markerar att något bör uppfattas som anspråkslöst som i [*I telefon.*] *Hej, det är bara jag – Anders* (SAG 4:162). Denna funktion tycks inte finnas i någon nämnvärd utsträckning i materialet.

SAG noterar även en rad olika användningar av *bara* (162–163). Man menar bland annat att adverbet liknar *till och med* i exempel som *Bara baren är värd ett besök* (4:162), vilket alltså är den andra av två betydelse som Wijk-Andersson tillskriver adverbet. Denna betydelse finner man endast när adverbet står prefokalt¹² och den tycks inte finnas i GSM.

Enligt SAG påträffas *bara* även i invändningar som *Jag skulle gärna vilja åka till Paris. Det är bara det att jag har ont om tid nu.* (4:161–164). Inte heller denna användning har jag funnit i GSM.

Slutligen kan *bara* enligt SAG även användas språkhandlingsmodifierande som i *Gå du bara*. Denna funktion finner man även i expressiva huvudsatser, då de får betydelse av känslouttryck som *Att han bara törs!* (4:163). Liknande exempel, nämligen *se bara hur det kan gå!*, beskrivs i NEO som ett utfyllnadsord (NEO 1:100). Både SAG:s och NEO:s exempel liknar den funktion som *bara* uppvisar i exempel 6.71 ovan, nämligen som markör för exemplifierande urval. Jag anser inte att *bara* i den här typen av exempel är ett utfyllnadsord, utan fyller en funktion.

Någon beskrivning av *bara* och *ba* som anföringsmarkör har jag inte funnit i SAG.

Bara uppträder, som nämndes ovan, ytterst sällan initialt i GSM. Det verkar inte heller vara så att positionen styr vilken funktion *bara* har i materialet. I GSM tycks *bara*:s funktioner istället främst vara kontextstyrda.

---

¹² Det vill säga framför ett fokuserat uttryck (SAG 1:211).

6.3.5. Ändå

I materialet finns 215 belägg av *ändå*. En liten del av dessa används så pass tvetydigt att det är svårt att uttala sig om deras funktion, och resultaten nedan baseras därför på litet över 200 belägg. *Ändå* uppträder i GSM framförallt i en medial position där ungefär 60% av materialets belägg återfinns. Ca 30% står i en final position och resterande 10% uppträder i en initial position.

I materialet uttrycker i princip samtliga belägg kontrast på ett eller annat sätt och de flesta belägg uppvisar drag av adversativitet. Trots detta fungerar inte alls alla belägg på precis samma sätt utan *ändå* markerar olika typer av kontrast som står i relation till olika typer av kontext. Förutom olika typer av kontrast (inklusive markör för anmärkningsvärdhet) fungerar *ändå* även i en del fall som textstrukturerande, liksom i enstaka fall på andra sätt.

Ett problem i analysen av *ändå* är att en anmärkningsvärt stor mängd är tvetydiga då det gäller att bedöma vad i kontexten de kontrasterar. Detta exemplifieras nedan där grupp 25 diskuterar gruppen Kent (överlappande yttrande i andra raden utelämnat).

EXEMPEL 6.74. *Ändå*:s tvetydiga kontrast

```
1 GM2 m den e inte speciellt komplicerad så eh de
2 ä lätt å ta [till sej musiken ]
3 GM1 [men många förstår] många förstår
4 nog inte va de handlar om ändå riktigt (=)
5 LJUD SKRATT
6 GM1 =de ä no de ä nog inte så många som förstätt att
7 den här texten handlar om oralsex t- tillexempel
(25:3.10–3.25)
```

I exemplets inledning påstår GM2 att Kents musik inte är speciellt komplicerad och att den är lätt att ta till sig. GM1 kontrar på raderna 3–4 med *många förstår nog inte va de handlar om ändå*. Här kan man tolka *ändå* på två olika sätt. Det ena sättet att tolka det på är som en kontrast till GM2:s uttalande med innebörden att många inte förstätt musikens budskap trots att det inte är speciellt komplicerat att ta till sig. Den andra tolkningsmöjligheten är att *ändå* signalerar en mer implicit kontrast (se vidare nedan), det vill säga att många inte förstår musiken trots att de försöker. Under analysen av *ändå* har ordets tvetydiga kontrastmöjlighet varit ett återkommande problem. Man kan trots allt urskilja åtminstone fyra olika sätt som *ändå* används på för att markera kontrast.

1. Kontrast mot en större tidigare kontext som kan bestå både av egna och/eller andras yttranden. Då *ändå* markerar kontrast mot andra talares yttranden kan det bidra till att markera en invändning.

2. Kontrast mot eget tidigare yttrande eller annan talares tidigare yttrande, den senare blir också invändande.
3. Kontrast inom den egna turen.
4. Implicit kontrast, som oftast också anger anmärkningsvärdhet. Det vill säga att det led som innehåller *ändå* inte har något uttalat kontrasterande led, utan ett som är underförstått.

Nedan exemplifieras och diskuteras dessa sätt.

Det är vanligt att *ändå* används för att markera en kontrast mot en större sammanhängande kontext. Detta exemplifieras i 6.75 där grupp 21 diskuterar vilka som lyssnar på klassisk musik.

EXEMPEL 6.75. *Ändå* markerar kontrast mot större kontext

```

1 SK1   men ja tror alla lyssnar liksom på klassist
2       de e nog liksom
3 SK2   de kanske e mest äldre
4 SK3   ja tror de e mycke såhär intellektuellt
5       [folk också ]
6 SK2   [a ja tänkte] precis säga allmänbildade=
7 SK3   [a ]
8 SK2   =[mä]nniskor lyssnar oftare på klassisk musik
9 SK3   och såna som e väldigt duktia påå (.) såna här
10 SK3  [fi]ol å (.) såna[hä]r klassiska [instrument  ]
11 SK1  [a ]                [m ]
12 SK2                                     [å unga killar]
13       har ja fått för mej en del (.) sånahär (.) hmm
14       m a va ska man säga (.) naturnördar=
15 SK3  [[a lite naturnördar]
16 S     [[ S K R A T T A R ]
17 SK2   amen jo (.) faktist
18 SK1   min brorsa lyssnar på de han e ingen (.)
19       såhär (.) eller ja vet inte men de ja
20       [tror de e (.) överhuvudta]-
21 SK3  [j a m e n      m u s i k a]lliska människor
22       [(.)]lyssnar ju på klassist [(.)] 'de tror ja'
23 SK2  [a ]
24 SK1                                     [a ]
25 SK1   men ja tror ändå att de e alla [sorter (.)]=
26 SK2                                     [ja väldigt ]
27       [musikaliska 'människor tror ja']
28 SK1   =[ (.)                ]'som lyssnar på'
29       (.) men framföräll- allt ä nog liksom lite
30       äldre [som våra föräldrar å så ]
31 SK3   [ja ja tror också de att (.) ja]
32 SK2   å ännu [äldre [pe]nsionärer] å så
33 SK3   [å ä n [nu] äldre ja]
34 SK1   [a ]
(21:14.40–15.25)

```

Exemplet inleds med att SK1 säger att hon tror att alla lyssnar på klassisk musik. SK2 och SK3 anser dock att det främst är äldre och intellektuella som

lyssnar, liksom även människor som själva spelar klassisk musik och dessutom unga killar som är *naturnördar*. På raderna 18–19 invänder SK1 mot detta: hennes bror lyssnar på klassiskt utan att passa in i någon av de nämnda kategorier av klassisktlyssnare. SK3 kommer då med förslaget att det är musikaliska människor som lyssnar. SK1 meddelar därefter *men ja tror ändå att de e alla sorter* där *ändå* markerar att SK1 fortfarande tror på det hon nämnde i exemplet början, trots att SK2 och SK3 kommit med många olika förslag sedan dess. *Ändå* visar alltså en kontrast mot hela den kontext som utspelar sig mellan rad 3 och 24.

En talare kan också genom *ändå* markera en kontrast mot ett eget tidigare yttrande. I exemplet nedan har grupp 25 just påbörjat diskussionen om Mozart-exemplet.

EXEMPEL 6.76. *Ändå* markerar kontrast mot tidigare yttrande

1 S mm vi går vidare till nästa
 2 GM4 klassisk musik sku
 3 GM1 klassisk
 4 GM3 m ja
 5 GM2 dee har ja lärt mej att man inte får
 6 säga att de heter
 7 GM3 nähä
 8 GM2 de för de ä bara en del av den eh n tids nån
 9 tidsepok som heter klassiska→
 10 S va ska man säga istället tror du
 11 GM2 ja vet inte (.) ja kallar de klassisk **ändå** men de-
 12 LJUD SKRATT
 13 GM3 vem var de
 14 S de va Mozart
 (25:13.15-13.45)

Exemplet börjar med att samtalsledaren markerar en övergång till nästa ämne. GM4 och GM1 erbjuder genast sin uppfattning om vad man kallar musik-exemplet, nämligen *klassisk*, och GM3 håller med. GM2 kommer då med en upplysning, klassisk musik har han fått lära sig att man inte ska använda. Samtalsledaren frågar då GM2 vad han tror att man bör kalla det för i stället. GM2 svarar att han inte vet och dessutom att han *kallar de klassisk ändå*. *Ändå* kontrasterar här mot hans eget tidigare yttrande (och fungerar alltså adverbativt), nämligen att man inte får kalla det för klassiskt men att han bryter mot den regeln och trots allt använder den termen.

Det händer att en talare använder *ändå* för att markera en kontrast mot en annan talares yttrande, vilket alltså får en invändande funktion. I dessa fall fungerar *ändå* inte adverbativt. Istället för att uttrycka att det andra ledet gäller trots det första uttrycker *ändå* i dessa fall snarare att det andra ledet gäller i högre grad än det första.

Detta exemplifieras nedan där samtalsledaren inledningsvis berättar för grupp 24 att hon bara har hört en låt med musikgruppen Aqua.

EXEMPEL 6.77. Invändande *ändå*

1 S ja tror bara att ja har hört de här
2 Barbie [(.)] girllåten faktist aa
3 TM8 [[Barbie girl]
4 TM9 [[Barbie girl]
5 TM10 Doctor Jones?
6 S mm
7 TM9 Roses are red de va ju de dom slog igenom med
8 TM8 sen Barbie girl va *ändå* de stora genombrottet=
9 TM9 aaa (TVEKANDE)
10 TM8 =a dom kom ju lite me denhär t a den va okej
11 å sen bara psch kommer den Barbie girl liksom
12 bara scho
13 TM9 m
(24:26.30–26.55)

Efter att samtalsledaren berättat om sina begränsade upplevelser av Aquas musik kommer TM10 och TM9 med varsitt förslag på andra låtar med Aqua som hon kan ha hört. TM9 påpekar också att låten *Roses are red* var den låt som gruppen slog igenom med. TM8 invänder dock mot detta på rad 8, låten *Barbie girl va ändå de stora genombrottet* för gruppen. Notera att även om TM8 invänder mot TM9 så avfärdar han inte TM9:s påstående helt och hållet. *Ändå* markerar främst att TM8:s påstående gäller i högre grad än TM9:s.

Ändå kan även markera en kontrast inom turen och visa att ett led gäller trots att ett annat led också gäller. I exemplet nedan talar grupp 25 om hårdrock i allmänhet och GM3 delger de andra sin åsikt om hur hårdrocksmusiker är.

EXEMPEL 6.78. *Ändå* markerar kontrast inom en tur

1 GM3 nämen de ä typ fyra killar som inte kan
2 spela ihop utan [alla] kör sina egna grejer [(.)]=
3 X [a] [aa]
4 GM3 =typ att dom kanske har samma ackord men
5 dom kör helt olika *ändå*
6 X FNISSAR
(25:24.55–24.30)

I exemplet hävdar GM3 att hårdrockare är *typ fyra killar som inte kan spela ihop utan alla kör sina egna grejer*. Möjligen, menar GM3, har de *samma ackord men dom kör helt olika ändå*. Här kontrasteras två led inom en tur mot varandra, vilket också markeras med *men*.

Tydligt adversativt fungerar *ändå* i exemplet nedan där det också rör sig om kontrast inom turen. Grupp 20 blir tillfrågade hur de skulle beskriva Kents musik.

EXEMPEL 6.79. Adversativt *ändå*

1 S mm om ni skulle beskriva själva musiken hur de
 2 hur de låter (.) å man inte får säja att de ä
 3 rockpop eller nånting sånt
 4 AK4 *dålig* (FNISSAR) nämen (.) 'ja vet inte'
 5 S du va inne litegrann på de förut
 6 AK5 lugn men *ändå* snabb
 7 AK4 den e lugn [fast] *ändå* sånhär hårdro[cksstil]
 8 AK3 [de e-] [+texten]
 9 texten e såär de e lugn såär sjungandet de e
 10 lugnt (.) men själva musiken e ju lite-
 (20:3.35–3.55)

Samtalsledaren ber gruppen beskriva Kents musik på annat sätt än att kalla den *rockpop* och AK4 föreslår på rad 4 *dålig*. AK5 beskriver den som *lugn men ändå snabb* och AK4 som *lugn fast ändå sånhär hårdrocksstil*. I båda fallen fungerar *ändå* (ihop med *men* respektive *fast*) adversativt för att markera att det andra ledet gäller trots det första.

I ungefär en fjärdedel av beläggen i GSM finns inget utsatt kontrasterande led mot det led som *ändå* yttras i. I dessa fall är det kontrasterande underförstått och kontrasten blir implicit. I dessa fall fungerar *ändå* också som en markör för att något är mer eller mindre anmärkningsvärt. Detta illustreras nedan där samtalsledaren just påbörjar diskussionen om Refused i grupp 15.

EXEMPEL 6.80. *Ändå* uttrycker anmärkningsvärdhet

1 S hmm (.) okej vi kan ta nästa
 2 LK2 'hja de [va hårdrock']
 3 LK1 [ja de var] (denhär då)
 4 LM1 ja de var hårdrock (.) hjaa (.) ja ja
 5 tycker *ändå* de e ganska bra ibland så
 6 LM2 ja
 (15:8.15–8.25)

Exemplet inleds med att samtalsledaren markerar en övergång till att diskutera nästa musikexempel på agendan, vilket är exemplet med Refused. LK2 inleder med att konstatera att det var hårdrock vilket LK1 och LM1 håller med om. Efter att LM1 konstaterat att det var hårdrock utvecklar han sin tur med *ja ja tycker ändå de e ganska bra ibland så*, där *ändå* främst fungerar som en markör för att LM1:s påstående är anmärkningsvärt (jämför *faktiskt*, 6.2.11). Det vill alltså säga att man kunde väntat sig att han inte skulle gilla Refused.

Ändå uppvisar också en textstrukturerande funktion i materialet, fortfarande med en sorts kontrasterande funktion. I dessa fall står *ändå* initialt (både i en tur och i en TKE) och det tycks alltså som om det är positionen som påverkar funktionen. I största delen av de initiala beläggen används *ändå* textstrukturerande för att visa en ny vändning i samtalet, och står i flera fall som fritt initialt annex. Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 1 diskuterar ”Kan du vissla Johanna?”.

EXEMPEL 6.81. Textstrukturerande *ändå*

1 MM2 ja vet inte när man lyssnar på den här
 2 musiken heller (.) de e väl vid speciella
 3 tillfällen kanske (.) när man (.)
 4 hittar dom på vinden
 5 MM3 äta frukost vid bryggan på sommarstället
 6 MM2 jaa (.) men *ändå* (.) ja tror inte
 7 medelsvensson gör de
 8 MM3 nå SKRATTAR
 (1:17.45–17.55)

I exemplets början föreslår MM2 att sådan musik kanske man lyssnar på om man hittar skivor på vinden. MM3 kommer med förslaget att man kan lyssna när man äter *frukost vid bryggan på sommarstället*. MM2 kommer med en invändning mot detta som inleds med *jaa (.) men ändå* som står som fritt initialt annex och markerar kontrast samtidigt som det fungerar textstrukturerande och signalerar att ny information följer.

Något som förekommer endast i enstaka fall är vad som väl bäst kan beskrivas som en avslutande retorisk kommentar. Detta exemplifieras i 6.82 där grupp 22 talar om Lisa Ekdahl och gruppen har strax före exemplets början konstaterat att varken hennes musik eller texter *e så jättebra*.

EXEMPEL 6.82. *Men ändå* som avslutande kommentar

1 S m (.) texterna e inte bra (.) musiken e inte
 2 bra (.) DRAR EFTER LUFT (1.7) eller va tyck-
 3 (.) de va de ni sa (.) de va de du som du ar-
 4 (.) hja
 5 TM2 ja tycker den texten av hon (.) på just den
 6 vem vet e lite såär flummig (.) *men ändå*↑
 (22:31.40–31.55)

Exemplet inleds med att samtalsledaren kommenterar att gruppen inte tyckte om Lisa Ekdahls musik och texter. TM2 besvarar detta på raderna 5–6 med att texten i det aktuella musikexemplet är *lite såär flummig* och avslutar med *men ändå*. *Men ändå* fungerar här som en slags retorisk kommentar till innehållet.

Enligt SAG fungerar *ändå* adversativt med en betydelse av att satsens sakförhållande inte stämmer överens med ett tidigare nämnt sakförhållande som i *Det regnade för en stund sedan. Ändå är yttertrappan torr.* Denna användning av *ändå* kan ange stark motstridighet och med eftertryck markera att B-ledet är motsatsen till det man kunde förväntat sig (SAG 4:140). Några sådana exempel finns inte i materialet. I de fall (som i exempel 6.79 ovan) där *ändå* markerar en adversativ gräns mellan två led återfinns alltid en av konjunktionerna *men* eller *fast*.

Enligt SAG kan *ändå* även uppträda i expressiva huvudsatser av typen *Som det ändå blev till slut!* (4:760) liksom i önskningar som liknar vädjande uppmaningar av typen *om du ändå ville hämta jackan nu!* (4:727, se även Andersson 1975:113–115). Några sådana exempel finns inte i materialet.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att *ändå*:s funktion påverkas av positionen då det står som ett fritt initialt annex (se exempel 6.81) eller som en avslutande kommentar (se exempel 6.82). I övrigt är det främst kontexten som avgör adverbets funktion, vilket i allmänhet är någon typ av kontrast. Om en talares yttrande (med hjälp av *ändå*) kontrasterar mot en större kontext eller mot ett eget tidigare yttrande fungerar det normalt adversativt. Det samma gäller om det rör sig om en kontrast inom en talares tur – då gäller det andra ledet trots det första.

Om en talares tur kontrasteras mot en annan talares tur fungerar *ändå* anorlunda. Då markerar *ändå* en invändning och visar att den nya turen gäller i högre grad än föregående talares. I de fall då ett kontrasterande led inte finns uttalat, utan istället är underförstått, markerar *ändå* en implicit kontrast som i allmänhet medför en markering av att något är anmärkningsvärt.

6.3.6. *Nog*

I GSM finns 290 belägg på *nog*. Ungefär ett 20-tal av dessa används mycket vagt och kan tolkas på flera olika sätt och resultaten nedan bygger på ungefär 270 belägg. *Nog* förekommer endast i ett fall självständigt med ett svarsord framför. Det förekommer aldrig initialt i en tur, och endast två gånger initialt i en TKE (och då elliptiskt som i *nog aldrig hört...*). Endast i ett tiotal fall uppträder *nog* finalt. Den överlägset största delen av materialets belägg står alltså i en medial position. Av dessa står en stor del efter ett finit verb och hela 110 belägg ingår i kollokationen *det är nog x*.

De olika funktioner som *nog* uttrycker i GSM är framförallt sannolikhetsgraderande, förmildrande och även osäkerhetsmarkerande. Dessutom kan adverbet uttrycka ironiskt medhåll. Dessa funktioner exemplifieras och diskuteras nedan.

Den vanligaste funktionen som *nog* uppvisar i materialet är sannolikhetsgraderande i betydelsen 'troligen'. *Nog* uttrycker trolighet när det förekommer i en deklarativ sats som inte rör talarens egna erfarenheter, det vill säga i påståenden om och uppskattningar av olika världsliga skeenden och andra personers egenskaper och tankar. Som nämndes ovan uppträder *nog* i 110 fall i frasen *det är nog x*, där adverbet fungerar sannolikhetsgraderande.

Ett exempel på *nog* som sannolikhetsgraderande återfinns nedan. I exemplet har gruppen just avslutat en diskussion om dansband och exemplet inleds med att samtalsledaren byter diskussionsämne till "Kan du vissla Johanna?".

EXEMPEL 6.83. Sannolikhetsgraderande *nog*

1 S okej vi kör nästa (.) de va den som ni hade
 2 lite svårt å (.) [(x)]
 3 EM3 [a de-] [den va]
 4 EM5 [vicken] va de
 5 EM7 [[(a ja vet inte va de e)]
 6 S [[de va denhär Kan-] Kan du vissla Johanna
 7 EM5 ajusteja
 8 EM7 (vaddå)
 9 EM3 de ee e b- barnvisa typ eller nåt sånt
 10 va [(x)]
 11 EM4 [ja] värdelöst de e **nog** bara tondöva som lyssnar
 12 på sånt
 13 EM3 jameh den e kul
 (12:18.30–18.50)

Efter att gruppen kommit fram till vilket musikexempel som diskuteras på raderna 2–8 värderar EM4 musiken. Han anser musikexemplet vara *värdelöst* och gör också antagandet att *de e nog bara tondöva som lyssnar på sånt*, där *nog* fungerar sannolikhetsgraderande.

Nog fungerar också som sannolikhetsgraderande när det står i en hypotetisk kontext, även i de fall då det berör talarens egna tankar och ageranden. Ett exempel på detta återfinns i 6.84 där gruppen diskuterar Refused och liknande musik. Tidigare i samtalet har EM4 gjort klart för gruppen att han tycker att det är *skitdåligt*.

EXEMPEL 6.84. *Nog* i hypotetisk kontext

1 S men den här sortens musik ä de- TSK (.) ä de
 2 typisk konsärmusik eller ä de sån musik som [(.)=
 3 EM4 [a
 4 S =[man] sitter å lyssnar på hemma eller [va tror ni]
 5 EM5 [eeh] [konsärmusik]
 6 ve [e (x)]
 7 EM4 [men] hade de vart konsert då hade ja **nog**
 kunnat tänka mej å gå på sånt ändå för de hade
 vart så jävla go stämning
 (12:14.10–14.25)

I exemplet frågar samtalsledaren gruppen vid vilka tillfällen man lyssnar på Refused – på konsert eller hemma. EM4 besvarar frågan med att berätta att om det hade varit konsert hade han nog kunnat tänka sig att besöka den ändå, trots att han tidigare sagt sig ogilla gruppen. I exemplet fungerar *nog* sannolikhetsgraderande eftersom EM4 talar om en hypotetisk situation som inte har inträffat.

Om en talare utgår ifrån sin egen erfarenhet i sakfrågor får *nog*'s trolighetsfunktion effekten av att markera att talaren är något osäker eller inte riktigt minns och tar på så vis udden av tvärsäkerhet. Detta illustreras i 6.85 där grupp 14 precis har gått över till att diskutera Refused.

EXEMPEL 6.85. *Nog* markerar osäkerhet

1 S ni kände inte igen bandet eller så
 2 FM6 nä
 3 S näe
 4 FK2 vicka va de då
 5 S ja de e ett svenskt band som heter Refused
 6 FM6 a ja har hört talas [om dom]=
 7 FK1 [aha]
 8 FK2 =jo de har ja **nog** hört namnet
 9 FK1 m

(14:8.50–9.00)

När samtalsledaren på rad 5 berättat för gruppen att musikexemplet de lyssnat på framfördes av Refused meddelar FM6 på rad 6 att han hört talas om dem. FK2 yttrar omedelbart därefter att *jo de har ja nog hört namnet*, där *nog* markerar att hon inte med tvärsäkerhet vet att hon hört namnet.

I de fall där en talare påstår något som har med talarens egna tankeprocesser eller värderingar att göra, som inte är i en hypotetisk kontext, fungerar *nog* förmildrande. Att det rör sig om talarens egna värderingar markeras uteslutande med *jag*, i de fall där generiskt *man* används i värderingar får *nog* istället en trolighetsfunktion.

I materialet återfinns *nog* typiskt i en förmildrande funktion ihop med verb såsom *tycka*, *tro*, *gilla*, *kalla* och liknande. Detta illustreras av exempel 6.86 nedan där grupp 4 precis har lyssnat igenom musikexemplen och samtalsledaren ställer sin första fråga.

EXEMPEL 6.86. Förmildrande *nog*

1 S va va de första
 2 HM1 Kent»
 3 HK1 »jaa (.) ja tyck- ja tar de **nog** lite som (.) punk
 4 tror ja eller (.) såhär lite [(.)] lättare punk
 5 HM1 [som-]
 6 HM1 näe (.) indypop

(4:00.30–01.00)

HM1 besvarar samtalsledarens fråga kort och koncist på rad 20 med *Kent*. HK1 håller med och utvecklar vidare med var hon anser det vara för typ av musik, nämligen *ja tar de nog lite som punk*.¹³ Hennes yttrande förmildras genom *nog*.

Ibland är det svårt att se huruvida *nog* främst fungerar sannolikhetsgraderande eller förmildrande. I dessa fall används *nog* i en försvagad betydelse. Detta exemplifieras nedan där grupp 5 talar om i vilken utsträckning gamla människor lyssnar på musik.

EXEMPEL 6.87. Försvagat *nog*

```

1  HK3    ja vet inte men ja tycker de e så tråkit för
2          alltid när vi kommer hem så sätter mamma eller
3          någon- vi har alltid (.) på radion hemma (.) men
4          typ när man kommer till farmor så så e de alltid
5          helt knäpptyst [(.)] tycker inte dom de e roligare=
6  HK5          [ m ]
7  X          [ m ]
8  HK3    =å ha lite musik på
9  HK6    jaa
10 HK5    mm (.) de e sånt man aldri vet
11 HK3    nå [(.) ja får nog fråga farmor de ja blir]=
12 LJUD    [ S K R A T T ]
13 HK3    =lite- (.) ja
(5:18.30–18.45)

```

Enligt SAG kan *nog* aldrig uppträda självständigt som icke satsformad mening (4:117). Ett fall i materialet motsäger dock detta.¹⁴ I detta fall står *nog* som ett självständigt yttrande som fungerar som ett ironiskt medhåll och markerar därmed att man protesterar starkt mot föregående talares yttrande.

Innan exemplet nedan påbörjas diskuterar gruppen vilka som lyssnar på dansbandsmusik. Förslag har givits på att det är föräldragenerationen som är huvudlyssnarna och därefter ger GM1 förslag på par i fyrtioårsåldern. I exemplets början berättar GM2 att han sett ännu yngre lyssnare.

¹³ *Tar* används här i betydelsen *uppfattar*.

¹⁴ Trots att det bara finns ett belägg av självständigt *nog* i GSM kan man inte avfärda denna användning. Under min högstadietid på en ort nära Göteborg användes uttrycket flitigt som ironiskt medhåll. Då jag tillfrågade en klass gymnasieelever våren 2004 sade sig en del använda uttrycket medan andra tyckte det kändes väldigt omodernt och hellre använde *visst*, *eller hur* eller *säkert* i samma funktion. Om *nog* i denna funktion bör tillskrivas ungdomliga egenskaper eller om det var ett uttryck som upplevde sina glansdagar under första delen av 90-talet är dock något oklart.

EXEMPEL 6.88. *Nog* som ironiskt medhåll och stark protest

1 GM2 ja ja har ju sett såna såna i femtonårsåldern
2 såär vår ålder som lyssnar på dansband som
3 ä såär [helt (inne i de)]
4 GM1 [de finns de]
5 GM2 de [asså] [de ä] [helt sjukt (xx)]
6 GM3 [nääh]
7 GM1 [jooda]
8 GM3 [[näej de kan inte]
9 GM4 [[Arvingarna dom va]
10 väl inte så himla [gamla]
11 GM1 [sådäe] tjuguaringar som gör de
12 också par på typ tjufem 'tju-'
13 GM2 de e helt sjukt (.) de e såna som GM3
14 GM3 ***äh nog*** [(.)] men de e du som lyssnar på=
15 GM1 [de ä de]
16 GM2 =dansband här ju
17 GM1 äh sluta (x)
18 GM2 ***äh sluta bråka nu***
(25:33.00–33.15)

Enligt SAG är *nog* ett modalt satsadverbial med två relativt tydligt avgränsade betydelser. Den ena uppträder i deklarativ sats för att ange att talaren bedömer innehållet som sannolikt som i *Dom vill nog hellre ha Tant Grön, Tant Brun eller nåt spännande*, vilket alltså är den vanligaste funktion som adverbet uppvisar i materialet. Den andra används för att förstärka en språkhandling till exempel i påståenden som talaren själv bäst kan bedöma (såsom sinnesintryck eller själstillstånd), som i *Jag tycker nog i alla fall som Ulf att det är straffbart* (SAG 4:117–118). Exempel av den här typen finns i GSM (se exempel 6.86), men i dessa fall fungerar adverbet snarare förmildrande än förstärkande.

SAG påpekar att *nog* får olika funktion beroende på om det står i fundamentet eller i mittfältet. Som fundament är *nog* bekräftande eller förstärkande som i *Nog kan jag klara det* (SAG 4:99). Denna funktion är inte belagd i materialet.

I materialet hittar man dock några funktioner som inte SAG beskriver, nämligen förmildrande, osäkerhetsmarkerande och i den försvagade betydelse som exemplifierades i exempel 6.87.

Så vad är det då som gör att *nog* får olika funktioner? De funktioner som återfinns i materialet påverkas inte av adverbets position, utan samtliga funktioner återfinns medialt eller finalt. Det enda undantaget är *nog* som självständigt yttrande som markerar protest, som dock endast har ett belägg i materialet. *Nog*'s funktioner påverkas istället av kontexten i allmänhet och huruvida den som använder adverbet gör det i en kontext som berör egna tankar eller känslor i synnerhet. *Nog* uttrycker trolighet i de fall som man talar om en tredje person och denna trolighetsfunktion fungerar som osäkerhetsmarkör eller en markör för dåligt minne när man talar om sig själv i sakpåståenden.

Nog fungerar i allmänhet förmildrande när man talar om sina egna tankar och värderingar, om inte adverbet uppträder i en hypotetisk kontext då det fungerar sannolikhetsgraderande.

6.3.7. *Kanske*

I GSM finns ca 450 belägg på *kanske*. *Kanske* förekommer i samtliga möjliga positioner, men uppträder oftast medialt.

De flesta belägg på *kanske* i materialet uppvisar sannolikhetsgraderande egenskaper i större eller mindre omfattning. *Kanske* kan också fungera förmildrande och som markör för exemplifierande urval. Adverbet förekommer också återkommande i revideringar och invändningar. *Kanske* uppträder även ofta i spekuleringar (se även avsnitt 8.6).

Ett exempel på när *kanske* fungerar sannolikhetsgraderande återfinns i exempel 6.89 där grupp 11 diskuterar vilken musik de kommer att lyssna på som gamla.

EXEMPEL 6.89. Sannolikhetsgraderande *kanske*

1 S mhm du tror att ni kommer å behålla den
2 musikstilen ni har nu
3 EK6 de kommer [kanske å ändra sej] lite men-
4 EK5 [amen typ dom som-]

(11:20.00–20.05)

I exemplet börjar samtalsledaren direkt till EK5 (som just kommit med förslag på vad hennes generation kommer att lyssna på då de blir gamla) och meddelar hur hon uppfattat EK5:s tur – att de kommer att behålla samma musikstil som nu även då de blir äldre. EK6 svarar att *de kommer kanske å ändra sej lite men-*. Här uttrycker *kanske* en sannolikhetsgradering – det kommer med viss sannolikhet att förändras lite i framtiden.

Det är inte speciellt ovanligt att *kanske* används i en förmildrande funktion för att tona ner ett sakpåstående. Detta exemplifieras nedan där grupp 16 diskuterar klassisk musik. Före exemplet börjar har åsikterna gått isär om det är bra musik eller inte. Framförallt har LK3 och LK4 starka åsikter: LK3 tycker att det är *en förvirrad jävla orkester me en kille som står å velar me en pinne* medan LK4 tycker att *den e bra den e go*. LK4 tycker att det är skönt att slappna av till klassisk musik eftersom det inte någon som sjunger. Efter detta kommer LK3 med det inlägg som inleder exemplet nedan.

EXEMPEL 6.90. Förmildrande *kanske*

1 LK3 men den skulle inte va lika bra om du satte
 2 in en kille står å vrölar i mikrofonen [*å]=
 3 LK4 [näå]
 4 LK3 =de e samma sak de hade inte vart lyckat
 5 LK5 men då e de ju inte så
 6 LK4 men de e ju de som e bra att de inte e nån
 7 som sjunger de eller a att de (.) "så" (2.0)
 8 vissa finns de ju låtar som e *dom e intee*
 9 "bra (.) kanske"
 (16:07.45–08.05)

I exemplet påpekar LK3 att klassisk musik inte skulle vara lika bra om man satte in en kille som står å vrölar i mikrofonen. LK4 bemöter detta på raderna 6–7 med en upprepning av att poängen med klassisk musik är just att det inte är någon som sjunger. Efter en paus tillägger hon att det finns vissa musikstycken som inte är bra vilket följs av ett förmildrande *kanske* som tonar ner påståendet *dom e inte bra*. Det är vanligt att en talare använder *kanske* för att tona ner ett eget värderande påstående och i dessa fall uppträder *kanske* normalt finalt eller som ett turtillägg (se vidare i kapitel 7).

Den mest frekventa användningen av *kanske* är i en funktion som bäst kan beskrivas som en blandning mellan sannolikhetsgraderande och förmildrande. Man kan i dessa fall inte dra en gräns mellan vad som är det ena eller andra – *kanske* fungerar inte enbart sannolikhetsgraderande, men inte heller enbart förmildrande. Detta illustreras i exemplet nedan där samtalsledaren frågar grupp 12 om de har någon skiva med hardcore-musik hemma.

EXEMPEL 6.91. Sannolikhetsgraderande och förmildrande *kanske*

1 S men de e ingen musik ni har hemma eller som ni→
 2 EM3 jo [ja hade förut]
 3 EM6 [(jo) nån CD kanske] man har
 4 EM5 brorsan lyssnar på sån (.) lillebrorsan
 (12:13.15–13.30)

EM6 besvarar på rad 3 samtalsledarens fråga med *nån CD kanske man har*. Man kan i dessa fall knappast tala om sannolikhetsgradering – rimligtvis vet EM6 om han har en sådan CD eller ej. Men eftersom man inte kan utesluta att han inte vet säkert om han har en sådan skiva kan man inte heller tala om *kanske* som en förmildrare. På detta vis används *kanske* i normalfallet i GSM.

Kanske fungerar i ett 20-tal fall i materialet som exemplifierande urval. I exempel 6.92 har grupp 15 precis börjat diskutera Beatlexemplet och samtalsledaren frågar gruppen vad de tycker om musiken.

EXEMPEL 6.92. *Kanske* som exemplifierande urval

1 S va tyckte ni om **de** då?
 2 LK2 'hja sådär (x)'
 3 LM1 ja tycker de e ganska bra texter [(.)] så=
 4 LM2 [hjo]
 5 LM1 =[å] bra melodi
 6 LK2 [a]
 7 LM2 hjo
 8 LK1 mm (1.0) när sånhär allmusik alla tycker om den
 9 tror ja [(.)] även såna som **kanske** sitter på=
 10 LK2 [aa]
 11 LM1 [hja]
 12 LK1 =ålderdomshem ååå- [(.) min lillasyster]
 13 LM1 [de va ju dom som lyssna]
 14 på dom när dom va små
 (15:03.20–03.45)

Efter att LK2, LM1 och LM2 svarat att de tycker Beatles är okej kommer LK1 med påståendet att den här typen av *allmusik* tycker alla om. Hon utvecklar detta vidare på rad 9 och 12 med exempel på två extremfall som lyssnar på Beatles, nämligen sådana som sitter på ålderdomshem och hennes lillasyster. *Kanske* markerar här att dessa extremfall är exempel på Beatleslyssnare, och således ett urval ur en potentiellt större skara.

Kanske uppträder även i ungefär ett 20-tal fall ihop med *inte* i revideringar eller invändningar. I exempel 6.93 exemplifieras *kanske* i en revidering. I exemplet svarar grupp 2 på samtalsledarens fråga vilka som lyssna på Kent.

EXEMPEL 6.93. *Kanske* i revidering

1 MK2 ja tror de e ganska allmän musik
 2 X ja de e klart
 3 MK2 inget speciellt man kan säga lyssnar på dom
 4 (.) såhär (.) eller jo de kan man också se på en
 5 del människor (.) dom ser så här lite popiga
 6 ut såhär (.) Kentpopiga och Jumperpopiga alla
 7 såhär killar speciellt (kan man säga) (.) *a de*
 8 *e såna* såhär (.) på klädstilen å så kan man ju se
 9 de men annars tycker ja de e sån (.) musik som
 10 dom flesta kan lyssna på (.) **kanske** inte just
 11 Kent för dom e lite tyngre
 12 MK3 men Jumper [å domhär gör ju→]
 13 MK2 [men Jumper e ju] såhär liksom klämkäckt
 14 värre så att de kan ju vemsomhelst lyssna på
 15 (.) utan å spy [(.)] ja men he
 16 X [m]
 (2:2.50–3.15)

MK2 anför på rad 1 att han tror att den här typen av musik är *ganska allmän musik* vilket en annan (svårtolkat vilken) samtalsdeltagare håller med om. MK2 fortsätter med en utläggning på rad 3 till 10 om hur man på vissa kan se på kläderna att de gillar den här sortens musik, men återkommer till att det

ändå är sådan musik som de flesta kan lyssna på. Därefter reviderar MK2 på raderna 10–11 sin första del av turen genom *kanske inte just Kent för dom e lite tyngre*. *Kanske* tonar här ned revideringen något.

Kanske uppträder också tillsammans med *inte* i invändningar som i exemplet nedan. Här diskuterar grupp 8 klassisk musik och samtalsledaren frågar gruppen vilka som lyssnar på sådan musik.

EXEMPEL 6.94. *Kanske* i invändning

```
1 S      vicka ä de annars då som lyssnar (.) ni lyssnar
2      ibland sådär eller?
3 BK4   de e [väl (.) gamla människor]
4 BK3   [ föräldrar (x) vuxna ] a *gamla människor* ja
5 BK1   kanske inte så gamla tror ja inte
(8:11.40–11.50)
```

Efter att samtalsledaren ställt sin fråga svarar BK4 och BK3 på rad 3 respektive 4 att det gamla människor. BK1 invänder mot detta på rad 5 med *kanske inte så gamla*, där *kanske* tonar ned invändningens direktitet.

Nästan en femtedel av materialets belägg av *kanske* uppträder i en spekulerande kontext eller i en kontext där samtalsdeltagarna på egen hand eller gemensamt skapar en bild av en typ av person, händelse eller tid som inte representerar en specifik förekomst av dessa (se vidare i avsnitt 8.6 nedan). Snarare är det en typisk person eller en möjlig framtida händelse. Eftersom samtalsledaren ger grupperna i uppgift att diskutera vem som lyssnar på de olika musikexemplen och hur dessa kan tänkas se ut är det naturligt att dessa spekulerande sekvenser är så frekventa och det är inte säkert att de är lika vanliga i samma samtalsdeltagares ostyrda vardagssamtal.

När *kanske* uppträder i någon av de ovannämnda kontexterna fungerar det fortfarande sannolikhetsgraderande eller som markör för exemplifierande urval. Det senare exemplifieras nedan där grupp 25 är mitt inne i en sekvens där man gemensamt beskriver hur en typisk dansbandsmusiker är (se vidare i avsnitt 8.6.3).

EXEMPEL 6.95. *Kanske* i beskrivning av person

```

1 GM3   åsså heter dom allti sånahär dubbelnamn
2 GM4   *ha aa*=
3 GM2   =åsså keyboardisten spelar på förprogrammerade
4       ljud såår [ (.) ] som l typ demoljudet man=
5 GM1   [ aa ]
6 X     [FNISSAR]
7 GM2   =trycker på demo så mm ti ti m ti (HÅRMAR
8       KEYBOARDLJUD) [deä *de*]
9 X     [FNISSAR ]
10 GM1  har dom köpt synten på stor å liten
11 LJUD SKRATT
12 GM1  så kanske trummisen har ett headset me så
13      man kan lägga in lite kör om man [om jaa]
14 LJUD [SKRATT]
(25:29.40–30.10)

```

Grupp 25 konstruerar gemensamt den typiska dansbandsmusikern. En sådan har enligt killarna i gruppen dubbelnamn, spelar på förprogrammerade ljud och köper sin synt i en leksaksaffär. På rad 12 bidrar GM1 med *så kanske trummisen har ett headset me så*, där *kanske* markerar att det rör sig om en spekulatio.

SAG beskriver *kanske* som ett deskriptivt adverb som anger talarattityd (2:680). De deskriptiva adverbena kännetecknas av att de inte är speciellt beroende av kontext och talsituation för sin tolkning och ofta har ”en fylligare egen betydelse” (SAG 2:679). *Kanske* markerar en neutral sannolikhetsgradering, det vill säga att ”talaren anger inte om han tror att satsen är sann eller osann utan bara att den kan vara ettdera” (SAG 4:103), vilket är en av de funktioner som adverbet uppvisar i materialet. Det har dock visat sig att *kanske* kan fungera på en rad olika sätt utöver sannolikhetsgraderande. SAG nämner inte att adverbet kan fungera förmildrande eller exemplifierande. Man beskriver inte heller i vilka kontexter *kanske* förekommer, vilket har visat sig vara viktigt för adverbets funktion. *Kanske:s* funktioner tycks nämligen vara betydligt mer känsliga för kontexten än vad SAG anger.

Då *kanske* uppträder i en kontext där en samtalsdeltagare uttrycker tankar, värderingar eller känslor fungerar inte adverbet enbart sannolikhetsgraderande utan även förmildrande. Är det i dessa fall dessutom placerat finalt eller som ensamt turtilllägg fungerar det i ännu högre grad förmildrande.

Kontexten bidrar även till att *kanske* fungerar som markör för exemplifierande urval. *Kanske* uppträder även ihop med *inte* initialt i en tur eller en TKE i invändningar och revideringar och tonar då ner invändningen eller revideringens styrka. Dessutom är *kanske* mycket vanligt i kontexter där samtalsdeltagarna spekulerar och i kontexter där man beskriver en person, situation eller musik, där adverbet fungerar sannolikhetsgraderande eller markerar exemplifierande urval (se vidare i avsnitt 8.6).

EXEMPEL 6.97. Förtydligande *alltså*

1 S om ni skulle beskriva den här musiken då å ni
 2 inte fick säga att de va Beatles å inte säga att
 3 de (*va pop*)
 4 AK4 den e bra (.) den e typ man bara a[aa]
 5 AK5 [ja] skulle säga
 6 gammal- [(.) eh] såhåra
 7 AK4 [typ aa]
 8 AK4 aa sjuttitalet typ
 9 AK5 aa typ sån gammal härli musik»
 10 AK4 »unplugged typ (.) **asså** eh inga inga elgitarrer
 11 eller nånting
 (20:6.20–6.40)

När samtalsledaren bitt gruppen berätta hur de skulle beskriva musiken svarar AK4 att den är bra och ger också en positiv ljudillustration av det känslotillstånd man hamnar i när man hör musiken (*aaa*). AK5 skulle beskriva musiken som gammal och härlig och AK4 associerar till 70-talet. På rad 10 beskriver AK4 musiken som *unplugged typ* varefter hon lägger till ett förtydligande av *unplugged*, nämligen *asså eh inga inga elgitarrer eller nånting*. *Asså* markerar här att *inga elgitarrer* är en förklaring till *unplugged*.

Det är också vanligt att ett förtydligande *alltså* uppträder efter att ett problem med en talares yttrande har markerats. Det illustrerades i exempel 5.13 ovan, där skratt och fniss föranledde ett förtydligande från en samtalsdeltagare. Ett problem kan också bestå av ett missförstånd, vilket illustreras i exempel 6.98 (se vidare i avsnitt 8.4). Före exemplet början har gruppen diskuterat när man lyssnar på Beatles. Samtalsdeltagarna föreslår att man kan lyssna på låten när man är sur eller nedstämd, när man är glad och när man är hemma, vilket summeras av HK2 som att man alltid kan lyssna på Beatles. I exemplet början framför HK1 när musiken dock inte är så passande.

EXEMPEL 6.98. Förtydligande *alltså* efter missförstånd

1 HK1 fast de e inget sånt man lyssnar på när man e trött
 2 HM1 näe (.) de e- blir man aldrig på musik
 3 HK1 eh n aah- (.) **asså** man e trött [(x) sova]
 4 HM1 [trött (.)] ähe
 5 men de e- aah jo
 6 (0.5)
 7 HK2 mm↑
 8 S *va lyssnar man på när man e trött då*
 (4:07.40–08.05)

Exemplet inleds med att HK1 anför att man inte lyssnar på Beatles när man är trött. HM1:s respons på detta är att man aldrig blir trött på musik. HK1 förtydligar sitt tidigare yttrande med *asså man e trött x sova*, det vill säga att man är sömning och inte trött på musik. Detta godtas av HM1 på rad 5. Att

man förtydligar yttranden efter missförstånd är något som tidigare forskning också uppmärksammat (se Schegloff 1992 och Thompson & Couper-Kulen u.u., se vidare i kapitel 8).

Alltså kan också fungera som en turtagningsmarkör, det vill säga att adverbets primära syfte är att markera att en talare övertar turen. I samtliga fall där *alltså* uppträder som turtagare är det placerat initialt som ett fritt initialt annex (se även Lindström 2001:38 och 55). I hälften av fallen kommer ett formord (*men* eller svarsord) framför *alltså*, vilket bidrar ytterligare till att signalera yttrandets anknytning till tidigare kontext. Detta illustreras i exemplet nedan. Före exemplet börjar diskuterar gruppen likheter och skillnader mellan banden Jumper och Kent. I exemplet början konstaterar samtalsledaren utifrån den tidigare diskussionen att de båda bandens musik låter ganska lika varandra.

EXEMPEL 6.99. Turtagande *alltså*

```
1 S      fast de låter rätt så lika egentligen
2 BK4    jamen [texterna-]
3 BK3    [amen den ] här texten-
4 BK4    +Kents texter+ e ju i vicket fall bättre än Jumper
5        (.) [ de e nåt vi kan enas om ]
6 BK3    [men asså de- ja tänkte just säga att den här]
7        texten fattar ja ingenting av↑ (.) egenklien↑
(8:2.40–2.50)
```

På raderna 2 och 3 påbörjar BK4 och BK3 varsitt yttrande nästan samtidigt. På rad 4 höjer BK4 rösten och får ordet. På rad 6 tar BK3 turen igen vilket markeras med *men asså*.

Som nämndes ovan används *alltså* även i ett fåtal fall för att markera slutledning.¹⁵ I dessa fall är det alltid placerat i en fråga som i exemplet nedan där grupp 21 precis har lyssnat på det första musikexemplet och fått instruktioner av samtalsledaren om hur de ska använda sitt stödappret. I exemplet början meddelar SK3 att hon måste fylla i stödappret innan de kan sätta igång.

---

¹⁵ Det kan möjligen vara av intresse att veta att ungefär ett 30-tal belägg med samtalsledaren sorterats bort och att den största delen av dessa uttrycker sammanfattning av diskussionsdeltagarnas åsikter och efterfrågar deras medhåll som i: *å ni trodde alltså att de är lite yngre som lyssnar på de här*.

EXEMPEL 6.100. *Alltså* markerar slutledning

1 SK3 ja måste bara skriva vad det var för nått
2 S (men) de e inte säkert att ni behöver skriva
3 nånting alls överhuvud[taget]
4 SK3 [jaha] nu har ja gjort
5 helt fel **alltså?** SKRATTAR TILL he
6 S de spelar ingen roll de e bara så att du får
7 plats (xx)
(21:00.50–01.00)

På raderna 2–3 förklarar samtalsledaren för SK3 att det inte är säkert att hon behöver skriva något alls på stödappret. På raderna 4–5 frågar SK3 om hon gjort helt fel *alltså?* där *alltså* markerar slutledning.

Att *alltså* kan uppvisa en rad olika funktioner har noterats på flera håll (se exempelvis SAG, Lehti-Eklund 1990 och 1997 samt Saari 1984). Enligt SAG uttrycker *alltså* en logisk konklusiv relation (2:627, 2:647), det vill säga att B-ledet är en slutsats av A-ledet som i *Det lyser i fönstret. Alltså är Anders nog hemma.* (4:144). Denna användning av *alltså* finns dock inte i materialet.

SAG ger även exempel på när *alltså* som konklusivt konjunktionellt satsadverbial anger att talaren dragit en slutsats, vanligen utifrån något som tidigare sagts av talaren själv eller någon annan (4:145) som i *Jaha, bilen är alltså stulen* (som dock ges utan kontext). SAG påpekar också att *alltså*, med hjälp av intonation, kan ge en deklarativ huvudsats funktionen av en fråga (SAG 4:145). Detta påminner om den typ av slutledning som illustrerades i exempel 6.100.

Enligt SAG kan *alltså*, då det anger att talaren dragit en slutsats, också ”föranleda en språkhandling” i uppmaningar och frågor som i *Kör alltså Anna hem* och *Vem ska du alltså köra hem?* (4:145). Lehti-Eklund (1997:81–82) beskriver detta som ett ”sätt att visa sina känslor för en proposition”. SAG nämner också att *alltså* kan ange återgång till ett tidigare lämnat ämne (4:145). Ingen av dessa funktioner återfinns i materialet.

I vardagligt talspråk kan *alltså* enligt SAG stå som finalt annex med funktionen av en ”(förhållandevis svag) emfasmarkör” som i *Hon är toppen, alltså* (4:146). Denna funktion beskrivs i NEO som ett utfyllnadsord (NEO 1:24). Att det bara skulle vara ett utfyllnadsord kan man utesluta, och i materialet verkar adverbet också uppvisa en mer emfatisk funktion än vad som framgår av SAG:s beskrivning.

Lindström (2001:28–29 och 39) noterar att *alltså* fungerar samtalsreglerande då det står som fritt initialt annex, vilket det också gör initialt i yttranden i GSM (se exempel 6.99 ovan, se även Saari 1984:218, Lehti-Eklund 1997 och Steensig 2001:214). *Alltså* fungerar i dessa fall som en konnektiv markör mellan tidigare diskurs och det påbörjade yttrandet och markerar att det som sägs är relevant i förhållande till det tidigare sagda i samtalskontexten

(Lindström 2001:56, Lehti-Eklund 1997). Även i SAG noteras att *alltså* uppträder som initialt annex (4:143) och att *alltså* i denna position likaväl skulle kunna betraktas som en konjunktion (4:144).

Den förtydligande funktion som adverbet ofta uppvisar i materialet beskrivs inte i SAG, men Lehti-Eklund (1997) noterar att *alltså* kan användas för att specificera och formulera om, samt korrigera sig själv och andra (se även Lindström u.u.).

Sammanfattningsvis verkar det alltså som om *alltså*:s funktion i relativt stor utsträckning styrs av var adverbet är placerat. Initialt markerar *alltså* vanligtvis turtagning (denna funktion existerar inte i någon annan position) och finalt är det överlägset vanligast i emfatisk funktion. Då *alltså* fungerar förtydligande kan det dock stå i flera olika positioner och i dessa fall är det den semantiska och interaktionella kontexten som avgör funktionen.

Några positionella kriterier för *alltså* kan nämnas. Står *alltså* i en initial position är det i allmänhet turtagande om det yttras av en talare som nyss förlorat ordet. Står *alltså* initialt i en TKE markerar det oftast förtydligande av något tidigare yttrat inom samma tur. Står *alltså* medialt fungerar det i allmänhet emfatiskt om det ingår i ett värderande påstående. Ibland markerar adverbet även förtydligande om en annan talare markerat ett problem i talarens tidigare yttrande. Står *alltså* finalt är det i de flesta fall emfatiskt (i värderande påståenden) och i vissa fall förtydligande.

6.3.9. *I alla fall*

I GSM finns 149 belägg på *i alla fall* och två belägg på *i varje fall* (vars funktion inte skiljer sig från dem som *i alla fall* uppvisar i materialet).¹⁶ Ett 30-tal belägg är tvetydiga, och resultaten nedan bygger alltså på ca 120 belägg. Ungefär 70% av dessa uppträder finalt. Resterande belägg återfinns övervägande i en medial position. Endast ett 10-tal belägg av *i alla fall* i initial position förekommer.

I materialet markerar *i alla fall* vanligtvis urval (inneslutande, uteslutande och gardering). Adverbet kan även markera kontrast, liksom markör för ämnesåtergång (se Ottosjö u.u.). Det förekommer även som en slags retorisk avslutningsmarkör. Dessa funktioner exemplifieras och beskrivs i det följande.

Då *i alla fall* fungerar som uteslutande eller inneslutande urval markerar adverbet att det kan finnas andra propositioner som gäller, men att just denna proposition gäller oavsett om andra gör det eller ej. Inneslutande urval illust-

---

¹⁶ *I alla fall* uttalas ofta *iallefall* i materialet.

reras i exemplet nedan, där grupp 17 just lyssnat på det första musikexemplet med Kent. Uteslutande urval illustrerades i exempel 5.18 ovan.

EXEMPEL 6.101. *I alla fall* markerar inneslutande urval

1 S ska vi börja med den första då
2 LM4 vicken va de?
3 X hm GÄSPAR
4 LM5 första låten»
5 S »[[mm]
6 LM4 »[[ja] just de var Kent va
7 X m
8 LM5 ja vet inte (.) de va pop iallafall
9 LM4 mm (.) de skev ja mä

(17:00.20–00.35)

På rad 8 i exemplet konstaterar LM5 att hon inte vet vilken artist som framförde det första musikexemplet, men att *de va pop iallafall*. *I alla fall* markerar att oavsett vilken grupp det var, och vad man kan säga om dem i övrigt, så var det pop.

Det är vanligt att *i alla fall* markerar ett garderande urval av ett eget påstående. Genom att avgränsa propositionens innehåll framstår påståendet som giltigt även om det finns andra fall där det inte stämmer. *I alla fall* markerar att påståendet är ett urval ur flera möjliga alternativ och att det inte är säkert att propositionen gäller för någon annan referent. Garderande urval illustreras nedan (se även exempel 5.20 ovan) där grupp 8 diskuterar hardcoregruppen Refused och liknande musik.

EXEMPEL 6.102. *I alla fall* markerar garderande urval

1 BK5 fast de kan va rätt skönt å lyssna på när man e arg
2 BK1 de beror på- [de] beror på [vi]cken
3 BK3 [m] [m]
4 BK5 de e aggressivt de bra (ibland) tycker ja
5 BK3 när man städar å dammsuger då e de så skönt för
6 då blir man så förbannad så de e så skönt å
7 liksom lyssna på de som-
8 BK1 de beror på vicket humör man e på faktiskt
9 BK2 har man ont i huvet så e de ingen bra idé (.) eller
10 inte fö mej *iallefall* (.) [menh-]
11 BK3 [fast ja] kan
12 faktist slappna av till de (.) [faktist
13 X [nä]
14 BK3 eller a jo

(8:15.05–15.25)

I exemplets första halva diskuterar BK5, BK1 och BK3 huruvida hardcore är bra musik eller ej. BK5 och BK3 tycker att musiken är bra om man är arg eller städar, medan BK1 tycker att det beror på vilket humör man är på. BK2

kommer då med inlägget att musiken inte är lämplig när man har ont i huvudet och garderar sig därefter med *eller inte fö mej iallefall menh* där *i alla fall* bidrar till att utesluta BK2 ur den potentiella skara som kan tycka att musiken är bra även vid huvudvärk. På så vis avgränsas också *man* i TKE:n innan.

I GSM förekommer en hel del fall då ett garderande urval föregås av ett problem som till exempel en utebliven respons eller skratt (se vidare i avsnitt 8.4). Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 11 diskuterar musikexemplet med 2Unlimited och jämför det med ravemusik.

EXEMPEL 6.103. *I alla fall* markerar garderande urval efter problem

1 EK5 HARKLAR SIG men de e väldig skillnad på detta å rave
 2 EM2 +jaja ja säger ju de+ [men ändå de]=
 3 EM1 ['rejev går mycke snabbare']
 4 EM2 =[eurodisco e ju en- eurodisco e ju en] saktare=
 5 EK5 [a (.) aa de e ju relativt]
 6 EM2 =å ändå (.) de e ju typ samma musik
 7 EK5 nå de e de **inte**
 8 EM1 de e bara å [speeda upp de två gånger] så hardu rejev
 9 EM2 [jo för att fall man tar-] fall man
 10 tar den så speedar man upp den (.) så såå (.)
 11 så kommer de eh låta ungefär som de (2.0)
 12 tycker ja **iallafall** (.) eller jaa→
 13 EK5 me andra ord tycker du inte om rejev
 (11:30.30–30.50)

På rad 1–8 går åsikterna isär om likheterna mellan 2Unlimited och ravemusik. På raderna 9–11 påstår EM2 att om man spelar 2Unlimited snabbare så låter det som rave. Det möts på rad 11 med tystnad, vilket följs av ett tillägg av EM2 på rad 12 där han garderar sitt påstående med *tycker ja iallafall*.

I alla fall används också i GSM för att markera en kontrast mellan två yttranden eller två delar av ett yttrande. I exemplet nedan, där grupp 24 diskuterar Fugees, illustreras en kontrast mellan två delar av ett yttrande.

EXEMPEL 6.104. Kontrasterande *i alla fall*

1 TM8 helt okej musik↑
 2 TM9 a mycke bra
 3 TM8 de tycker ja ä helt ok- ja gillar inte just
 4 Fugees sådär jävla bra men
 5 TM9 ah jo [dom ä ganska bra]
 6 TM8 [de den +den] lå+ten ä väldigt bra
 7 **iallafall** å de ä väl alla lyssnar väl på de ida
 8 tror ja de ä väl ganska många som vet vicka dom ä
 (24:19.40–20.00)

TM8 konstaterar på rad 1 att det är *belt okej musik* vilket möts av medhåll från TM9. TM8 fortsätter sedan med att avslöja att han inte gillar Fugees *så-där jävla bra* men lägger till *men (.) de den den låten ä väldigt bra iallafall*. Kontrasten mellan påståendena markeras av *i alla fall* ihop med *men* på rad 4.

I två fall fungerar *i alla fall* som en markör för att ett ämne som tidigare avvikits ifrån nu kommer att återupptas, det vill säga att det markerar ämnesåtergång. På samma sätt fungerar även materialets enda belägg av *hur som helst*. I dessa fall uppträder adverbet inte oväntat initialt i en tur. Exempel 6.105 är ett längre utdrag där både *i alla fall* och *hur som helst* markerar ämnesåtergång. I exemplet diskuterar grupp 19 radiolyssnarvanor och kommer in på tv-tittarvanor.¹⁷

EXEMPEL 6.105. *I alla fall* och *hur som helst* markerar ämnesåtergång

1 AM1 allså ja vaknar antingen sex eller sju eller
2 nåt sånt
3 S mm mm
4 AM1 sju sju för de mesta men ja menar ja lyssnar
5 ju på va heter de nyheterna ja tycker liksom (.)
6 de e bra ja å speci- speciellt City hundrasju som
7 ja som ja vaknar till d- dom har dom ger ju bra
8 bra nyheter såhär
9 S mm
10 AM1 å de rör ju Göteborg (.) å liksom oss (.)
11 däremot om man lyssnar på på Rix eller Megapol
12 så dom har ju liksom lite mer riksnyheter såhär
13 [(.)] Sverige [(.)] dom har ju Göteborg=
14 S [mm] [mm]
15 AM1 =såhär ja lyssnar på nyheter(.) på morgonen de
16 e nyttit för att (.) ibland så när man kommer
17 till skolan på morgonen å såhär så kanske man
18 har nån lektion såhär så kan man säga *så var*
19 *de* [(.)] typ som förra förr- förra perioden så=
20 AM2 [hmf]
21 AM1 =hade vi sve- svenska såhär (.) på morgonen [(.)]=
22 S [mm]
23 AM1 =å så kom de nåt snack om nedläggningen av
24 Stadsteatern så- [(.)] så hade ja just hört på=
25 S [mm]
26 AM1 =nyheterna nånting som ja- (.) som ja kom- (.) ja
27 sa de så sa ja *jaha de e så liksom* (.) så liksom
28 de kan ändra sej från da till da [(.)] grejer så
29 S [mm]
30 S bra om man fått de senaste (.) mm
31 AM1 mm
32 AM2 mm ja tittar på teve fyra klockan sex på morgonen
33 *Klick* (LJUDILLUSTRATION) *aah nyheter bra*
34 AM1 ny- nyheterna såhär på teve nyheterna på teve så så
35 tittar ja på va heter de som tienyheterna vid teve
36 fyra

¹⁷ Endast AM1 och AM2 är kvar då AK1 och AK2 var tvungna att gå en stund tidigare.

37 S mm
 38 AM1 förrut så va de ääh inte halv sju men såhär eh
 39 tienyheterna på teve fyr e no liksom sen så-
 40 AM2 sen Teve ett å Teve tvånyheterna
 41 AM1 nå dom e dom tycker ja e- [(.) bedrövlit]
 42 AM2 [dom kanske inte] e lika
 43 bra men Teve tre ha de bästa nyheter på tre
 44 minuter allting *swich* (LJUDILLSUTRATION) istället
 45 för vänta
 46 AM1 ja men ja menar Teve fyra får liksom liksom lite
 47 mer må [må lite mer (.) nånå]
 48 AM2 [ja men teve fyra- (.)] teve fyra halv-
 49 AM1 men *i allafall hursomhelst* radio mest må nyheter
 50 på radio [(.)] skulle ja nog lyssna
 51 S [mm]
 (19:40.30–42.45)

På raderna 1–32 berättar AM1 om vilka radiokanaler han lyssnar på och att han gör det på morgonen när han vaknat. På rad 33 berättar AM2 att han tittar på TV-nyheter på morgnarna vilket övergår i ett utbyte av nyhetstittarerfarenheter. På rad 49 yttrar AM1 *men i allafall hursomhelst radio mest må nyheter på radio skulle ja nog lyssna* där *men i allafall hursomhelst* markerar ett återgång till ämnet radio som gruppen diskuterade tidigare (se även Ottjesjö u.u. och Eriksson 1997:122).

I alla fall återfinns även i en funktion som en avslutande retorisk kommentar (se även exempel 6.82 ovan där *ändå* fungerar på ett liknande sätt). Detta illustreras på rad 13 i exemplet nedan där grupp 22 förklarar för samsalsledaren varför de tycker att dansbandsmusik är dåligt.

EXEMPEL 6.106. *Men i alla fall* som avslutande kommentar

1 TM2 (alla x) låter likadant de e liksom inget- (.)=
 2 TM4 de e seegt
 3 TM2 =de finns bara två olika rytmer dom kan hålla
 4 oftast (.) [(x)] grunden [(.)] å texterna=
 5 X [mm]
 6 S [hmm]
 7 TM2 =handlar om [nästan exakt samma sak]
 8 TM3 [ja de händer ju liksom ingenting]
 9 TM2 nå precis (.) de e liksom upp (x)- (.) okej ett
 10 halvt tonsteg (.) ner ett halvt tonsteg (.) upp
 11 ett halvt ner ett halvt (.) texterna e liksom
 12 samma dom flesta lååter likadant okej sån (.)
 13 skillnad på kille å tjej kanske *men i allafall*↑
 14 [(.)] 'de e ju lite enformit'
 15 TM3 [mm]
 (22:18.30–19.20)

SAG beskriver *i alla fall* som ett adversativt konjunktionellt satsadverbial (4:136) som uttrycker sviken förväntan (4:140), det vill säga att B-ledet strider mot de förväntningar som framkommer av A-ledet. Enligt SAG uttrycker

i alla fall stark motstridighet som i *Gott bröd bakar hon i alla fall, fick hon fram med munnen full* (4:140–141). *I varje fall*, däremot, uttrycker svag motstridighet som i *Det verkade som om hon tyckte om att plugga, i varje fall strävade hon efter bästa resultat* (4:141). Eftersom exemplen är kontextlösa är det svårt, särskilt i det förra exemplet, att avgöra vari motstridigheten består. Just dessa två exempel liknar kontrast respektive inneslutande urval, men det är svårt att avgöra om detta gäller generellt. I GSM verkar det inte vara någon funktionskillnad mellan *i alla fall* och *i varje fall*.¹⁸

Då adverbet uttrycker stark motstridighet kan det enligt SAG även användas för att ange en hypotetisk kontrast mot andra än det fokuserade ledets referent som i *Svågrar brukar veta. I alla fall gjorde min det* (4:141). *I alla fall* kan även fungera fokuserande (alltså som urval) eftersom det markerar att propositionen gäller den fokuserade referenten oavsett om det gäller för någon annan referent (SAG 4:165).

Då adverbet står som fritt initialt annex fungerar det enligt SAG vanligtvis som diskursmarkör som i *Men i alla fall, som kunder har vi ju många invandrare* (4:136). Detta liknar det som i detta arbete kallas ämnesåtergång.

Sammanfattningsvis tycks adverbet endast i liten omfattning påverkas av position. Då *i alla fall* står som fritt initialt annex markerar det ämnesåtergång och då adverbet är placerat efter en avslutad TKE fungerar det som en slags avslutande retorisk kommentar. I övrigt är det kontexten som avgör funktionen. Inneslutande och uteslutande urval uppträder ofta som ett första konstaterande rörande ett nytt ämne i samtalen. Då en talare markerar uteslutande eller inneslutande urval av ett eget påstående fungerar *i alla fall* som en markör för gardering urval. Ofta följer gardering urval efter att en annan samtalsdeltagare markerat ett problem. Då *i alla fall* uttrycker kontrast mellan två led framgår detta av kontexten, och ofta markeras kontrasten ytterligare av konjunktionerna *fast* och *men*.

6.3.10. *I och för sig*

I GSM finns 96 belägg på *i och för sig*. *I och för sig* är ofta svårt att tillskriva en enskild tydlig funktion och normalfallet är att adverbet uppvisar flera funktioner samtidigt eller används vagt. Detta avsnitt behandlar de funktioner som *i och för sig* uppvisar upprepade gånger, ofta i liknande sekvenser (se vidare i kapitel 8).

---

¹⁸ *I varje fall* har dock ett så litet antal belägg att detta inte kan fastslås säkert.

I och för sig uppträder i alla positioner utom som ensamt turtillägg och har en relativt jämn spridning. Initialt i en tur återfinns 19 belägg varav alla utom två står som fria initiala annex. 15 belägg står initialt i en TKE och endast ett av dessa uppträder inte som fritt initialt annex. Medialt och finalt återfinns 27 respektive 29 belägg, varav nästan hälften används mycket vagt. Dessutom finns åtminstone sex fall¹⁹ där *i och för sig* utgör en egen tur ihop med något av svarsorden *ja* eller *nej*.

I och för sig tycks i GSM ofta användas för att signalera att man precis kom att tänka på något²⁰ (antingen på egen hand eller genom att någon annan samtalsdeltagare kommit med ny information) och att den eventuella motsättning som finns mellan två yttranden enbart beror på att man inte tänkt på just detta tidigare.

Förutom att markera ny tanke uppvisar *i och för sig* ett par huvudfunktioner, nämligen reviderande och medgivande. Ofta ingår också *i och för sig* i invändningar och argumentationer. I några fall markerar adverbet även kontrast. Det är vanligt att *i och för sig* uppvisar ett par olika funktionsdrag samtidigt och det blir ibland mer intressant att tala om i vilken typ av sekvenser *i och för sig* uppträder än att försöka utkristallisera enskilda funktioner. Nedan exemplifieras och diskuteras *i och för sig* då det markerar revidering, medgivande och kontrast samt då det används i argumentationsstrukturer och i invändningar.

En talare kan med hjälp av *i och för sig* revidera något som antingen befinner sig inom samma tur eller som tillhör en av talarens tidigare turer. Då en talare reviderar något inom samma tur står ofta *i och för sig* initialt i en ny TKE/tillägg inom en tur, som i exempel 6.107. I exemplet talar grupp 2 om klassisk musik och diskuterar huruvida killar lyssnar på klassiskt. Före exempellets början har MK3 just anfört att hon inte tror att killar vågar lyssna på klassiskt utan att det är fler tjejer som gör det. MK1 ger då ett exempel på en kille som hon vet har flera klassiska skivor och i exempellets början uttrycker MK2 en avvikande åsikt.

---

¹⁹ Möjligen finns ytterligare ett par fall där ljudkvaliteten och sammanfallande tal gör det svårt att säkert fastställa att det är belägg av *i och för sig*.

²⁰ Som markör för ny tanke fungerar även det enda belägg av *förresten* som återfinns i materialet. Det exemplifierades i exempel 5.8 i avsnitt 5.2.5 ovan.

EXEMPEL 6.107. *I och för sig* fungerar reviderande och som ny tanke

1 MK2 de de tror ja inte e sådär liksom att dom näe (.)sen
 2 har kanske tjejer de mer så lite sådär fjö- fjompia
 3 såhär me sånthär grejer men ja tror att killar
 4 lyssnar på de (.) å att dom kan e [(.)]=
 5 MK1 [acceptera de]
 6 MK2 =a medge att dom gör de de tror ja absolut
 7 MK3 (nä)
 8 MK2 jo de tror ja (.) iåförsej de beror kanske på va
 9 de e för sorts [killlar
 10 MK3 [de-] (.) a (.) precis
 (2:09.30–09.50)

I exemplet anför MK2, uppbackad av MK1, att hon tror att killar lyssnar på klassisk musik och att de dessutom kan medge att de gör det. MK2 tycks vara säker i sin uppfattning, hon tror det *absolut*. Efter att MK3 kommer med en invändning på rad 7 upprepar MK2 på rad 8 sin ståndpunkt. Efter en mikro-paus tillägger hon dock *iåförsej de beror kanske på va de e för sorts killar*, där *i och för sig* markerar ny tanke samt bidrar till att markera en revidering av påståendet i samma tur (liksom det tidigare påståendet). Efter detta tillägg håller även MK3 med och man har uppnått konsensus (se avsnitt 8.7 nedan).

När en talare reviderar ett tidigare påstående är det anmärkningsvärt ofta som en följd av att en annan samtalsdeltagare på ett eller annat sätt initierar det genom en invändning, delgivande av ny information eller på något sätt markerar en annan åsikt (se vidare i avsnitt 8.3 och 8.4). I dessa fall markerar *i och för sig* både revidering av det egna tidigare yttrandet och medgivande av den invändning som en annan samtalsdeltagare uttryckt. Exempel 6.108 nedan illustrerar hur *i och för sig* är medgivande och reviderande på samma gång. Samtalsledaren frågar i exemplets inledning grupp 15 vad de tror är viktigast när man lyssnar på dansbandsmusik – dansen eller själva musiken.

EXEMPEL 6.108. Reviderande och medgivande *i och för sig*

1 S mm dom som ä ute å dansar tror ni att dom lyssnar
 2 på musiken eller ä de (.) ä de dansen som ä de
 3 viktiga?
 4 LM1 de e nog dansen (.) för dom kan bugga å bugga
 5 å så själv
 6 LK2 både och
 7 LM2 (hja de e de)
 8 LK1 tycker man inte om musiken
 9 så går [man ju inte å dansar]
 10 LK2 [går man ju inte å] dansar SKRATTAR
 11 LM1 naee iåförsej
 12 LK1 (de e no) både och
 (15:12.20–12.35)

LM1 svarar på rad 4 att det nog är dansen medan LK2 svarar *både och* på rad 6, vilket även LM2 håller med om. LK1 och LK1 kommer med en samkonstruerad invändning mot LM1:s påstående att det skulle vara dansen som var viktigast eftersom man knappast går och dansar om man inte tycker om musiken. LM1 använder då ett medhållande *nej + i och för sig* för att revidera sitt eget tidigare yttrande samtidigt som han istället håller med LK1 och LK2:s.²¹ Även här tycks alltså *i och för sig* signalera att talaren väljer att modifiera sitt påstående i ljuset av den nya information som en annan talare presenterar.

Det är i materialet vanligt att *i och för sig* uppträder i en sekvens som den ovan, där ett ifrågasättande ”triggar” en revidering. Sekvensen kan beskrivas såhär (se även kapitel 8):

Talare 1: påstående

Talare 2: ifrågasättande/invändning/ny information (det vill säga att ett problem med tur 1 markeras)

Talare 1: revidering av tur 1 som också blir ett medgivande av tur 2

Tidigare studier har funnit liknande mönster i olika typer av samtal (se Schegloff 1992b, Thompson och Couper-Kuhlen u.u. samt Nilsson u.u.).

I och för sig uppträder påfallande ofta i argumentationsstrukturer²² (det vill säga där någon typ av oenighet föreligger, se Wirdenäs 2002) med en reviderande och medgivande funktion. Detta exemplifieras i exempel 6.109 nedan där två exempel på *i och för sig* som reviderande och medgivande återfinns. I exemplet diskuterar grupp 6 klassisk musik och HM4 påstår strax före exemplets början att ingen under femton lyssnar på klassiskt och HM6 håller med om att det nog är fler vuxna än ungdomar. HM3 och HM5 är dock av en annan åsikt och har precis meddelat detta då exemplet börjar med en skarp invändning från HM4.

---

²¹ På samma sätt fungerar det enda belägg av *visserligen* som finns i materialet.

²² Wirdenäs har sammanställt en delkorpus över samtliga argumentationer i GSM-materialet. Denna korpus utgörs av ungefär en fjärdedel av hela materialets ordmängd (se Wirdenäs 2002:77). Mer än hälften av materialets belägg av *i och för sig* återfinns i denna delkorpus.

EXEMPEL 6.109. *I och för sig* i argumentation

1 HM4 du satt- du satt inte å lyssna+ på klassisk
2 musik när du va tolv år [(.)] de gjorde du it=-
3 HM3 [jo]
4 HM4 =du kan inte komma å säja att du gjorde de
5 HM5 jo
6 HM4 nå [men vafan skärp dej]
7 HM5 [inte tolv kanske] men [tretton
8 HM3 [ja har en mor ja
9 har en mor som inte är av denna värld (.)
10 nämen ja har en mor som e (.) nå (ja tror att)→
11 HM4 men du lyssnade ju inte på de ba *ja nu vill*
12 *ja lyssna på musik* [(x x)]
13 HM3 [nå inte] såhär att man kom
14 hem inte som- inte som de e nu då de [har] du rätt=
15 HM4 [nå]
16 HM3 =i *iåförsej* nå de har du rätt i de e klart (.) nå
17 de har du rätt i (.) men de e klart man lyssnade
18 på de ibland de e klart (.) jag menar de va ju
19 inte eh- (.) de hörde ju inte till ovanligheterna
20 HM6? (jo)
21 HM4 men de va ju inte på grund av att du satte på [en]=
22 HM3 [nå]
23 HM4 =skiva
24 HM3 nänä (.) *iåförsej* (.) inte alltid (.) nå men
25 [de hände väl ibl-] de hände väl ibland också=
26 X [inte ofta (x)]
27 HM3 =fa- (.) men jaja nu ska vi inte bli
28 HM3 [ovänner över de här tycker inte ja]
29 S [S K R A T T A R]
30 HM4 nå de e [vi (verkljen) inte]
31 HM3 [eeh (.) ja]
(6:10.45–11.30)

I exemplet början invänder HM4 mot HM3 (och till viss del HM5 som ju backar upp HM3) och hävdar att HM3 omöjligen kan ha suttit och lyssnat på klassisk musik när han var tolv år. HM3 står dock på sig och kommer också med en förklaring på raderna 8–10, nämligen att hans mor inte är *av denna värld*. HM4 kommer då med ytterligare en invändning på raderna 11–12 och menar att HM3 knappast valde att lyssna på klassiskt aktivt. HM3 ger då delvis med sig på raderna 13–16 med *det har du rätt i iåförsej* där *i och för sig* bidrar till att markera att HM3 håller med HM4, och att HM3:s tidigare yttrande därmed revideras en aning. HM3 håller dock fast vid att lyssnandet inte hörde till ovanligheterna och HM4 upprepar då aktivitetsargumentet, nämligen att HM3 inte själv satte på en skiva. På rad 23 medger HM3 att han inte alltid gjorde det med *nänä (.) iåförsej (.) inte alltid* där *i och för sig* fungerar medgivande och reviderande. Notera dock att HM3 ändå inte helt ger med sig utan tillägger i samma tur att det ändå *hände ibland*. Här korresponderar *i och för sig* med *men*. Efter att HM3 uttryckt en önskan om att inte *bli ovänner om det här* på rad 26 avslutas diskussionen kring HM3:s tidiga klassiska vanor.

I och för sig uppträder även i invändningar som i 6.110 nedan. I exemplet beskriver grupp 22 Beatles musik.

EXEMPEL 6.110. *I och för sig* i invändning

```

1  TM1    sextitalspop
2  X      *hm*
3  TM3    *hm* (.) mycke leevande instrument iallafall
4  TM1    hja
5  TM2?   mm
6  TM3    inget som eh [idag]
7  TM1    [intel (jävla) *syntet* SKRATTAR TILL
8  TM2    fanns väl ingen iåförsej [(.)] (dom hade no)=
9  TM1    [nä ]
10 TM2    =förstärkare som va (xx) (då)
(22:08.00–08.15)

```

På exemplets tredje rad påpekar TM3 att Beatles musik kännetecknas av mycket levande instrument vilket TM1 håller med om på rad 4. TM1 fortsätter på rad 7 med *inte (jävla) syntet*. På rad 8 kommer TM2 med en kommentar till detta: *fanns väl ingen iåförsej* som är en invändning mot TM1:s argument. Om det inte fanns syntetisk musik vid tiden då Beatles gjorde sin musik är inte avsaknaden av syntet en bra beskrivning som urskiljer Beatles från andra band. Invändningen görs alltså inte mot propositionen som sådan utan mot propositionens relevans i sammanhanget. *I och för sig* markerar här ny tanke.

Det förekommer också att *i och för sig* används i exempel som det nedan för att uttrycka kontrast mellan ett yttrande och något tidigare anfört i kontexten. I exemplet diskuterar grupp 3 dansbandsmusik.

EXEMPEL 6.111. Kontrasterande *i och för sig*

```

1  MM5    man kan ta va som helst å göra om de till nåt glatt
2         du di du de äckligaste eller de som ja tycker e
3         slibbiast (.) de e ju domhär (.) ja menar många
4         av dom här dansbandsbanden som finns idag dom
5         existerar ju från gamla band som startade på (.)
6         sexti-sjuttitalet då (.) å så nu e dom nån gammal
7         gubbe i femtiårsåldern då me (.)uppknäppta HARKLING
8         om dom vill va lite (.) om dom inte vill köra
9         strikta scenkostymer så knäpper dom upp lite (så
10        håret sticker kommer fram lite å står dom såhär)
11 MK6    SKRATTAR
12 MM5    [[jä-]
13 MK5    [[var]sin färg på skjortan oh [      (.)      ] spelar=
14 MM5    [jäklit lugnt]
15 MK6    [ SKRATTAR ]
16 MK5    =på King Creol
17 MK6    ja
18 S      kände ni igen vicka dehär va?
19 MK6    Sten å Stanley elle?
20 S      Sven Ingvars va de

```

21 MK6 *ja de e samma sak* SKRATTAR TILL
 22 S dom ä ju et såntdär band (.) som hållit på
 23 (som du säger länge)
 24 MM6 KNARRAR
 25 MM5 dom ser iåförsej inte så sliskiga ut dom ser rätt eh
 (.) vårdade ut (stx x)
 (3:20.25–21.15)

Exemplet inleds med att MM5 ondgör sig på raderna 1–10 över gamla dansbandsgubbar som är slibbiga och hur illa de klär sig, vilket även MK5 understryker i sitt uttalande om deras skjortor på rad 13. Samtalsledaren frågar därpå gruppen på rad 18 om de kände igen vilka det var de lyssnat på och berättar efter att MK6 föreslagit Sten och Stanley att det var Sven-Ingvars. MK6 påstår på rad 21 att *de e samma sak* och samtalsledaren påpekar därefter att de är, som MM5 tidigare anfört, ett band som funnits länge. MM5 yttrar därefter på rad 26 *dom ser iåförsej inte så sliskiga ut* där *i och för sig* bidrar här till att markera en kontrast mot hans tidigare utläggning om dansbandsgubbars slibbiga scenkläder.

SAG beskriver *i och för sig* på flera ställen. Sammantaget beskrivs uttrycket som ett korrelativt adverb som kan signalera en motsättning. Vanligtvis korresponderar adverbet med konjunktionen *men*, som i *I och för sig fick han höra en hel del annat också, men det är sådant som inte hör hit*. (4:139,931,939 och 2:678–679, se även Dahl 1995). I GSM korresponderar *i och för sig* sällan med *men* (endast i tre fall, ett exemplifierades i 6.109 ovan). Däremot samverkar *i och för sig* på andra sätt med konjunktioner och svarsord inom yttrandet, vilka signalerar koppling till andra yttranden i samtalskontexten (se exempel 6.108). *I och för sig*:s funktion synliggörs således i många fall av andra formords medverkan och hur dessa ihop med *i och för sig* signalerar en relation till tidigare yttranden och samtalskontext (se även Nilsson u.u.).

I och för sig sägs i SAG (4:142–143) i vissa fall i ungdomsspråk kunna uppträda som initialt annex och markera att ”meningen utgör en avvikelse från huvudframställningen” (SAG 4:143). Detta ingår i beteckningen ”ny fas i textförloppet” och exemplifieras med *I och för sig, jag har ju lägenhet*. Detta är alltså ett exempel på en samtalsfunktion, även om exemplet i SAG är kontextlöst. Just denna placering av *i och för sig* har visat sig vara den normala i materialet då adverbet uppträder initialt i en tur eller TKE. Adverbet uttrycker i dessa fall bland annat en slags ny fas i textförloppet, liksom ny tanke, och fungerar på ett mer interaktionellt plan ofta reviderande. Det finns få fall då *i och för sig* inte är placerat som fritt initialt annex, men de få fall som finns tyder på att annexpositionen inte får adverbet att fungera annorlunda än om det inte står som annex.

Sammanfattningsvis kan just markör för ny tanke och reviderande sägas vara de funktioner som *i och för sig* oftast uppvisar. Det är också vanligt att

adverbet används för att visa att man håller med en annan talare. Då *i och för sig* fungerar som medgivande är det också alltid reviderande. I vissa fall används *i och för sig* för att visa kontrast och adverbet förekommer ofta i argumentationer och ibland även i invändningar.

I och för sig's funktion är framförallt beroende av hur yttrandet det uppträder i är placerat i samtalskontexten liksom det semantiska sammanhanget. Positionen har betydelse i vissa fall. Det vanligaste är att adverbet placerat i en initial position fungerar som markör för ny tanke och reviderande och att det då det står självständigt fungerar medgivande och reviderande.

6.4. Vilka sorters adverb används?

I detta avsnitt görs en sammanfattning av vilka funktioner som de beskrivna adverbena i avsnitt 6.1–6.3 uppvisar.

Sammanlagt har jag i detta kapitel beskrivit 48 olika adverb som fördelar sig på ett 30-tal funktioner. En del funktioner realiseras av flera adverb (se även bilaga 2) och vilka adverb som uppvisar de funktioner som beskrevs i kapitel 5 redovisas i tabellen nedan.

I tabellen har jag skiljt olika sorters grad och sannolikhetsgradering åt. En sådan här tabell hade naturligtvis fått ett annat utseende om man hade sorterat in till exempel *approximerande*, *förstärkande* och *relativerande grad* gemensamt under funktionen *grad*. I sådana fall hade funktionen *grad* realiserats av lika många adverb som funktionen *förmildrande*. På samma sätt hade adverb som uttrycker sannolikhetsgradering av olika slag realiserats av hela 11 adverb. Jag har dock valt att skilja dem åt, eftersom jag anser att de olika typerna av grad respektive sannolikhetsgradering är olika varandra.

TABELL 6.1. *De funktioner som uttrycks av flest adverb (typer)*

FUNKTION	ANTAL	ADVERB
Förmildrande	10	<i>bara, egentligen, faktiskt, kanske, nog, nästan, om man säger (så), på nåt sätt, så att säga, ungefär</i>
Emfas	7	<i>absolut, alltså, exakt, faktiskt, precis, verkligen, överhuvudtaget</i>
Trolighet	6	<i>antagligen, förmodligen, kanske, nog, möjligtvis, säkert</i>
Kontrast	6	<i>däremot, faktiskt, i alla fall, i och för sig, tvärtom, ändå</i>
Anmärkningsvärdhet	5 (6)	<i>egentligen, faktiskt, riktigt, till och med, (verkligen), ändå</i>
Specificerande urval	5	<i>bara, framför allt, just, speciellt, särskilt</i>
Förstärkande grad	5	<i>extra, riktigt, speciellt, särskilt, verkligen</i>
Ny tanke	4	<i>egentligen, förresten, i och för sig, just det</i>
Säkerhet	4	<i>förstås, självklart, såklart, säkert²³</i>
Exemplifierande urval	4	<i>bara, bland annat, kanske, till exempel</i>
Medhåll/uppbackning	4	<i>absolut, exakt, just det,²⁴ precis</i>
Reviderande	3	<i>i och för sig, möjligtvis, visserligen</i>
Medgivande	3	<i>i och för sig, möjligtvis, visserligen</i>
Approximerande grad	3	<i>nästan, säkert, ungefär</i>
Relativerande grad	2	<i>ganska, rätt</i>
Tillägg	2	<i>dessutom, till och med</i>
Inneslutande och uteslutande urval	2	<i>i alla fall, åtminstone</i>
Förtydligande	2	<i>alltså, nämligen</i>
Garderande urval	2	<i>i alla fall, åtminstone</i>
Generaliserande	1	<i>överhuvudtaget</i>
Talarevaluering	1	<i>tyvärr</i>
Osannolikhet	1	<i>knappast</i>

Som framgår av tabellen kan tio adverb fungera förmildrande, vilket alltså är den funktion som flest adverb kan realisera. Fem eller fler olika adverb markerar emfas, trolighet, kontrast, anmärkningsvärdhet, specificerande urval, och förstärkande grad.

Man kan undra om de funktioner som flest olika adverb realiserar också påträffas med flest förekomster. För att undersöka denna relation har jag gjort en uppskattning av ungefär hur många förekomster som uttrycker en viss

²³ *Säkert* och *förstås* uttrycker endast säkerhet i negerade yttranden och resultatet blir alltså osäkerhet.

²⁴ *Egentligen* är det enbart *just* som ingår i undersökningen, men frasen *just det* redovisas här eftersom det visat sig användas i samma funktioner som andra adverb gör.

funktion. I tabell 6.2 nedan redovisas de tio funktioner som uttrycks av flest adverb förekomster. Notera att de belägg som räknas in här även kan uppvisa andra funktionsdrag samtidigt.

TABELL 6.2. *De funktioner som uttrycks av flest adverb (förekomster)*

FUNKTION	ANTAL
Specificerande urval	Ca 900
Trolighet	Ca 700
Emfas	Ca 650
Medhåll/uppbackning	Ca 500
Relativerande grad	480
Förmildrande	Ca 400
Anmärkningsvärdhet	Ca 300
Kontrast	Ca 250
Approximerande grad	Ca 150
Innesl/utesl/gard. urval	Ca 150

Tabellen visar att det finns flest belägg på adverb som fungerar som specificerande urval i materialet. En stor andel av dessa realiseras av *bara*. I övrigt är adverb som markerar trolighet och emfas mycket vanliga i materialet, och i jämförelse med tabell 6.1 står det klart att dessa funktioner också realiseras av många olika adverbtyper.

Ett sådant samband finns dock inte genomgående. Förmildrande, som ju realiseras av hela 10 olika adverb, återfinns med ca 400 förekomster, vilket alltså inte är en av de mest frekvent uttryckta funktionerna. Anmärkningsvärt är också att relativerande grad som uppträder med 480 förekomster i materialet endast realiseras av två adverb. Även funktionen medhåll/uppbackning realiseras av relativt få adverb jämfört med antalet förekomster. Det verkar alltså inte finnas ett entydigt samband mellan lexikal variation och förekomst i materialet.

7. Några generella drag i relationen mellan position och funktion

I detta kapitel kombinerar jag resultaten i kapitel 4, 5 och 6 för att se om det finns en systematik i hur position påverkar funktion.

I föregående kapitel framkom att många adverb kan uppvisa flera olika funktioner (se 6.2 och 6.3). Det visade sig också att det i vissa fall är positionen, det vill säga adverbets placering inom en tur eller TKE, som avgör vilken funktion adverbet har och i andra fall att det är kontexten (både den interaktionella och semantiska) som avgör.

En del adverb är mer styrda av position än andra. Till exempel uppvisar *särskilt*, *speciellt*, *alltså*, *precis*, *exakt* och *absolut* i allmänhet olika funktioner beroende på position medan exempelvis *nog*, *bara* och *just* sällan eller aldrig tycks påverkas av positionen. Om man ser dessa två grupper av adverb som två extremer på en skala, kan majoriteten av adverbena sägas ligga där emellan, det vill säga att någon position påverkar adverbet till att uppvisa en särskild funktion. Positionen ensamt turtillägg påverkar exempelvis *egentligen* att fungera förmildrande, vilket adverbet inte gör i någon annan position.

Så gott som samtliga de undersökta adverbena återfinns både medialt och finalt. De flesta kan även placeras initialt. Däremot är det inte lika många som återfinns som fritt initialt annex, ensamt turtillägg och självständigt. Den mediala positionen är den som materialets adverb oftast uppträder i. Därefter kommer (i fallande ordning): finalt, initialt (i både tur och TKE), självständigt, fritt initialt annex och slutligen ensamt turtillägg.

Här nedan presenteras några iakttagelser av relationen mellan position och funktion i materialet. Iakttagelserna bygger på fall då en särskild position styr funktionen hos mer än ett adverb att fungera på samma sätt i just den positionen. Positionen medför i dessa fall att adverbet får en funktion det normalt

inte uppvisar i andra positioner. I vissa fall uppvisar ett adverb en funktion även i andra positioner, men funktionen blir extra tydlig i en särskild position.

Positionerna presenteras i så gott som samma ordning som i kapitel 4.¹

7.1. Initialt i tur

Adverb som är placerade initialt i en hel tur kommenterar ofta en egen tidigare tur eller en annan talares tur genom att exempelvis markera en revidering, specificering eller gardering. Nedan exemplifieras både hur ett adverb placerat initialt i en tur kommenterar en annan talares yttrande och hur det kommenterar ett eget tidigare yttrande. I det första exemplet reviderar en samtalsdeltagare sin egen tidigare tur. Exemplet är hämtat från en diskussion i grupp 1 om eurotechno och hur dåligt det är.

EXEMPEL 7.1. Reviderande initialt i tur

```
1 MM1 se bara på E-type han gjorde en (.) sketrutten
2      demo han har ju- han e ju inte musikalisk (vettu)
3      (.) fyra ackord så slängde han in den (.) så fick
4      han ett skivkontrakt
5 MM2 ja ja vet inte
6 MM1 fast iåförsej tycker ja att E-type=
7 LJUD SKRATT
8 MM1 *e ganska bra* (.) han håller fortfarande liksom
(1:27.00–27.45)
```

Exemplet inleds med att MM1 anför att E-type gjorde en *sketrutten demo* och ändå fick ett skivkontrakt. På rad 5 uttrycker MM2 sin misstro med *ja ja vet inte*, varefter MM1 reviderar sitt tidigare uttalande på raderna 6 och 8. Revideringen markeras med det initiala *fast iåförsej*.

I exemplet nedan specificerar en samtalsdeltagare en annan samtalsdeltagares påstående, vilket markeras med ett adverb placerat initialt i en tur. Exemplet är hämtat från den del av samtalet där grupp 5 talar om radiolyssnarvanor.

---

¹ Positionen inskott återfinns ej nedan eftersom denna position inte tycks påverka funktionen.

EXEMPEL 7.2. Specificerande urval initialt i tur

1 HK4 den kanalen [har jag fastnat för]
2 HK5 [dom kör mycke lugn] musik
3 HK4 a [(.)] **speciellt** på kvällarna
4 HK6 [a]
5 HK5 m
(5:efter 29:30²)

Exemplet inleds med att HK4 berättar att hon har fastnat för radiokanalen Megapol. HK5 konstaterar (delvis överlappande) att Megapol spelar mycket lugn musik. Detta påstående specificeras på rad 3 av HK4 med *speciellt på kvällarna*, där *speciellt* markerar att påståendet *dom kör mycke lugn musik* gäller i extra stor utsträckning på kvällarna.

7.1.1. Fritt initialt annex

Adverb som är placerade som fria initiala annex initialt i en tur har i allmänhet en speciell funktion. Jag har tidigare (se kapitel 6) talat om denna funktion som en slags textstrukturerande uppmärksamhetsmarkör, ofta med en turtagande effekt. Man kan dock argumentera för att en mängd adverb fungerar så, inte minst sådana som uppträder initialt i en tur och man bör kanske inte se det som att termen står för en enskild funktion. Snarare är det en övergripande term för flera olika funktioner och man finner därför inte någon beskrivning av termen i kapitel 5.

Just när adverbena står som fria initiala annex initialt i en tur blir den textstrukturerande funktionen många gånger extra tydlig. De adverb som är placerade så i materialet är *alltså*, *dessutom*, *egentligen*, *i och för sig*, *i alla fall* och *ända*.³

I alla fall markerar i de två fall det är placerat som fritt initialt annex ämnesåtergång (detta gäller även det enda belägget på *hur som helst*). Detta illustrerades i exempel 6.105 ovan (se även Ottesjö u.u.).

Då *alltså* står som fritt initialt annex fungerar det som en slags turtagande uppmärksamhetsmarkör. Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 8 jämför banden Kent och Jumper (överlapp på första raden utelämnat). Före exemplet har BK3 beskrivit Kent som ett allvarligt och deprimerande band

---

² Den del av inspelningen som detta exempel är hämtat från finns inte med på den digitaliserade filen, utan jag har lyssnat på kassetbandet. Därför är inte tidsangivelsen mer exakt.

³ Som nämndes ovan (se 6.3.10) verkar inte *i och för sig* påverkas av annexpositionen och uppvisar samma funktion oavsett om det står som fritt initialt annex eller initialt följt av en omvänd ordföljd. Just *i och för sig* återfinns även som fritt initialt annex initialt i en TKE (alltså med en annan TKE före), men inte heller här påverkar positionen.

och samtalsledaren frågar gruppen om Jumper kan anses vara lite gladare, vilket BK2 och BK3 intygar.

EXEMPEL 7.3. Fritt initialt annex som turtagande uppmärksamhetsmarkör

```

1 BK2 (nä) Jumper e- (.) typ om-
2 [om ja kan v en man å ja vill va en man å]
3 BK5 [dom- kör den här pojkbands (.) [stilen]
4 BK3 [ja men] de
5 känns [ändå så (faktist) ]
6 X [ (x x x) ]
7 BK4 [ ja +(ja råkade) å and]ra sidan+
8 komma oförberedd till Bengans en gång å så
9 började dom en livespelning å (.) ja va (ju)
10 tvungen [å gå liksom]
11 LJUD [S K R A T T]
12 BK3 men asså ja tycker faktist för [att- (.)]=
13 BK4 [herregud]
14 BK3 =på nåt sätt känns det som om Kent ger sig ut
15 för nåt- lite nåt som inte att- som att de ett spel
16 på nåt sätt Jumper tycker ja e mer äkta när man
17 ser [d]om (.) litegrann
18 X [m]
(8:3.10–3.30)

```

Exemplet inleds med att BK2 och BK5 beskriver hur Jumper är. På rad 7 tar BK4 turen och berättar en kort anekdot om när hon en gång besökte en skivaffär och överraskades av en livespelning med Jumper och tvingades gå (eftersom hon tycker att bandet är så dåligt). På rad 12 tar BK3 tillbaka ordet genom inledande *men asså* (som står som fritt initialt annex) som markerar att hon kommer att anföra något.

På liknande sätt används *nämen egentligen* i exemplet nedan där grupp 5 diskuterar vilken stil de som lyssnar på Kent har.

EXEMPEL 7.4. *Nämen egentligen* som fritt initialt annex

```

1 HK4 [[de e ju mellan mellan skejt (.) nn-]
2 HK3 [[lite- (.) blandning av bo- (.) ]
3 bohem å skejt såhär [(nåt) lite blandning ja]
4 HK4 [ å indiepopare (.) lik]som
5 S mm
6 X FNISSAR
7 HK4 nån (.) väldig blandning
8 SKRATTAR [de e ju en blandning ]
9 HK5 [*allting bara ihopmixat*]
10 X [[ men de e- ]
11 HK3 [[nämen egenklien] | man kan inte urskilja olika
12 stilar riktigt nu [(.)] för att de e liksom-
13 HK4 [[nä]
14 HK5 [[nä]
15 HK6 [[nä]
16 HK4 för att de e väldigt många som har liksom-
17 HK3 jaa (.) en kille som kanske inte alls (.) åker

```

18 skate å sånt som går klädd sån [(.)] å kanske=
 19 HK4 [ja]
 20 HK3 =lyssnar på helt annan musik å så
 (5:1.40–2.10)

I exempletets första del beskriver HK4 med hjälp av HK3 den typiska Kentlyssnarens stil. Hon kommer fram till att det är *en blandning* och även HK5 konstaterar att *allting bara [är] ihopmixat*. På raderna 11–12 kommer HK3 med ett påstående som rör detta: *nämen egenklien man kan inte urskilja olika stilar riktigt nu. Nämen egentligen* fungerar förutom som turtagningsmarkör också textstrukturerande genom att visa en vändning i samtalet samt visa relationen mellan tidigare och kommande kontext.

Adverb som uppträder som fria initiala annex markerar alltså i allmänhet att det kommande yttrandet innehåller information eller en kommentar som är relaterad till den omedelbart föregående samtalskontexten. I ett fritt initialt annex kan man ihop med adverbet finna ett ord som kan sägas vara ämnet i den kommande TKE:n. Detta, att man lyfter fram något och gör det till tema för en kommande utsaga, liknar det som i SAG kallas för *initial dislokation* (4:440 och 446). Ett fåtal exempel på detta finns i materialet och nedan illustreras ett av dem där grupp 5 diskuterar dansbandsmusik.

EXEMPEL 7.5. Initial dislokation

1 HK4 ja kan inte förstå [(hur) gamla] tycker de e bra
 2 HK5 [å blommorna]
 3 HK6 jo de e ju-
 4 HK3 gamla ändå | dom tycker inte om-»
 5 HK5 »ja men hur kan man tycka att de e bra»
 6 HK3 »ja men de e ju så lugnt om de kan bli jamenar
 7 dom har ju inga instrument i stort sett
 8 alls trummisen sitter å sjunger äää [(.)]=
 9 HK6 [SKRATTAR]
 10 HK3 =dom har ju liksom ingenting
 (5:14.35–14.45)

Exemplet inleds med att HK4 påstår att hon inte kan förstå att gamla tycker att dansbandsmusik är bra. På rad 4 anför HK3 *gamla ändå dom tycker inte om-* som hon själv avbryter. HK5 ställer sig frågande till hur någon kan tycka att musiken är bra och HK3 kommer därefter med en förklaring: musiken är så lugn. Eftersom HK3:s yttrande på rad 4 är avbrutet är det svårt att analysera *ändå*:s funktion utom som en uppmärksamhetsmarkör och textstrukturerare. I exempel 6.81 ovan illustrerades *ändå* som fritt initialt annex och i det fallet fungerade *ändå* även kontrasterande.

7.2. Initialt i TKE

Adverb som är placerade initialt i en TKE (med en annan TKE före) markerar i allmänhet att det kommande ledet är någon slags kommentar till föregående led, det vill säga en modifiering eller precisering av propositionen i den föregående TKE:n. Adverb som är placerade initialt i en TKE kommenterar alltså det egna påståendet, inte en annan samtalsdeltagares. Initialt i en TKE återfinns ofta adverb som markerar olika typer av urval.

I exemplet nedan illustreras ett adverb som är placerat initialt i en TKE och markerar garderande urval. Utdraget är hämtat från diskussionen om Refused och LK1 har strax före exemplet konstaterat att det mest är killar som lyssnar på sådan musik. Samtalsledaren frågar därefter om det är stor skillnad mellan killar och tjejer vad gäller musikmak.

EXEMPEL 7.6. Garderande urval initialt i TKE

```
1  S      ä de stor skillnad (x) (.) när de gäller killar
2      å tjejer [(.) (va man lyssnar på)] för musik
3  LK1    [aa de- (.) t r o r ja]
4      tror ja | (2.0) iallafall när man pratar me
5      killar så s- om man säger (de) lyssnar du på
6      klassist nej vadå för de e ju-
7  LK2    de e bara skit
(15:10.00–10.15)
```

LK1 besvarar samtalsledarens fråga instämmande. Efter en paus lägger hon till *iallafall när man pratar me killar så s- om man säger (de) lyssnar du på klassist nej vadå för de e ju-*. I alla fall markerar här garderande urval och att det kommande (en återgivning av hur killar svarar om man frågar dem om de lyssnar på klassisk musik) är en garderering av påståendet innan (*de tror ja*).

7.3. Medialt i TKE

I materialet uttrycker vissa adverb grad endast då de är medialt placerade och bestämmer ett adjektiv, i övriga fall uppvisar de en annan funktion (se 6.2.6). Detta gäller *särskilt* och *speciellt*. Detsamma gäller för *säkert* då det är medialt placerat och bestämmer ett räkneord (se exempel 6.11 ovan).

I exemplet nedan illustreras hur *speciellt* bestämmer *mycket* och då fungerar som ett gradadverb. Exemplet är hämtat från diskussionen om Kent i grupp 25.

EXEMPEL 7.7. Gradadverb i medial position

1 S ja (.) ser man på folk sådär
 2 aha de där ä en typisk
 3 GM2 popare (.) jora [(.)] de gör man
 4 GM1 [[aa] de kan man] göra
 5 GM3 [[aa]
 6 GM3 de ser man
 7 GM2 dom e väl- utmärker sej ju **speciellt** mycke
 8 också (.) man ser på dom eh kläderna
 9 Myrornakläder [åå punkfrisyr(er) (å) sånt (.) +de]=
 10 LJUD [S K R A T T]
 11 GM2 = ä ju de+ (.) gå ti Sigfrids å kolla [(.)]=
 12 GM3 [a de-]
 13 GM2 =de där kan man ju hitta där ser man ju att
 14 alla lyssnar på sånt
 (25:2.20–2.40)

7.4. Finalt i tur och TKE

Sådana adverb som fungerar förmildrande i större eller mindre utsträckning (det vill säga *ungefär* och *nästan* som fungerar graderande och förmildrande på samma gång och *kanske* som ofta fungerar både sannolikhetsgraderande och förmildrande) tenderar att fungera mer förmildrande ju senare i ett yttrande de är placerade. Detta illustreras nedan där grupp 3 diskuterar musiktexter.

EXEMPEL 7.8. Förmildrande finalt

1 MK5 men ja tycker de e schysst så hör man en
 2 bra låt såhär wow de här **låter** bra liksom [(.)]=
 3 S [m]
 4 MK5 =sen- de e ju inte de att man lyssnar på texten
 5 me en gång va (e de) dom sjunger utan de e (.)
 6 om man (.) tycker låten e bra så här (.) eller ja
 7 (e sån)- den fastnar i mitt huve ja lär mej
 8 texter ganska fort (2.0) 'de'→
 9 MK6 *ganska*
 10 MK5 nämen så liksom efter en halv låt så kan
 11 man iallafall refrängen **kanske**
 12 MK6 nä
 (3:56.00–56.25)

I första delen av exemplet beskriver MK5 hur musiktexter fastnar i hennes huvud. Hon konstaterar också att hon lär sig musiktexter ganska fort. På rad 9 kommenterar MK6 detta sista påstående och MK5 förklarar därefter att *efter en halv låt så kan man iallafall refrängenkanske* där *kanske* förmildrar påståendet.

7.5. Ensamt turtillägg

Ensam turtillägg är en relativt ovanlig position som endast en liten grupp adverb återfinns i, dessutom med få belägg. De adverb som någon gång är placerade som ensamma turtillägg i materialet är: *tyvärr*, *till exempel*, *på nåt sätt*, *om man säger (så)*, *till och med*, *faktiskt*, *egentligen* och *kanske*. Övan noterades att adverb fungerar mer förmildrande då de är finalt placerade. Detta gäller i ännu högre grad då adverbet är placerat som ensamt turtillägg, vilket illustreras i exemplet nedan där dansbandsmusik diskuteras.

EXEMPEL 7.9. Förmildrande ensamt turtillägg

```
1 S      mm eh va gör man ti sånhär musik då
2 GM3   man buggar (.) [man lyssnar på mycke]
3 GM4   [ man sk man spelar ] Bingolotto
4 GM1   pöbeln bugg buggar väl
5 S      *pöbeln buggar*
6 LJUD  FNISS
7 GM1   tror ja (väl) inte (.) aldri-
8        [ingen e r f a r e n h e t]
9 GM2   [går (inte ner) så mycke fa]ktist
10 S     nå
11 X     nå
12 S     dansar eller [( x x ) Bingolotto (x) ]
13 GM4   [man lyssnar på Svensktoppen när
14       man hör de (.) kanske
(25:30.30–30.55)
```

Just positionen ensamt turtillägg kan även i enstaka belägg av adverbena *faktiskt* och *egentligen* göra att dessa fungerar förmildrande, trots att de aldrig annars gör det. I dessa fall uttalas adverbena obetonat och tyst. Detta exemplifieras nedan där grupp 7 diskuterar vilken åldersgrupp som lyssnar på klassisk musik. Före exemplet har gruppen konstaterat att det främst är medelålders personer som lyssnar.

EXEMPEL 7.10. *Egentligen* som förmildrande ensamt turtillägg

```
1 BM1   även äldre då kanske [(.)] i större grupp=
2 BM2   [ a ]
3 BM1   =äldre [än eh (.) ] (å sen så) finns ju klickar=
4 BM2   [ja (.) äl-]
5 BM1   =hela vägen kan man säga
6 BM2   a [(.)] precis den kan ju gå hem lika mycke=
7 BM3?  [ a ]
8 BM2   =eh hos oss som den kan gå hem hos medelålders
9        *å* [(.)] hela vägen upp [(1.0)] *egenklien*=
10 S     [hm ]
11 X     [ *m* ]
11 BM2   =(0.8) (xx) (.) direkt kategori så sett
12       (.) trornte ja
13 S     nå
(7:9.45–10.05)
```

7.6. Självständigt

Adverb som uppträder självständigt (eller självständigt som första yttrande i tur som sedan fortsätter med en TKE) responderar alltid på en annan talares yttrande. En stor del av de undersökta adverbena uppträder åtminstone någon gång självständigt, oftast med ett medhållande svarsord före och ibland med en ny TKE efter. De adverb som någon gång är placerade självständigt i materialet är: *självlklart, knappast, antagligen, tyvärr, bland annat, till exempel, säkert, verkligen, dessutom, faktiskt, ungefär, nästan, möjligtvis, egentligen, precis, exakt, absolut, nog, kanske* och *i och för sig*.⁴ Dessa adverb uppvisar lite olika funktioner då de uppträder självständigt, och ett urval exemplifieras nedan.

Ofta fungerar de självständiga adverbena medhållande, vilket illustreras i exemplet nedan där LM3 och LM5 i grupp 17 beskriver Fugees.

EXEMPEL 7.11. Medhållande självständigt adverb

```
1 LM5 de ee (.) tjöötit (.) de går samma grej
2      hela [tiden å de e segt]
3 LM3 [de e samma låt- ] alla e likadana alla låtar
4 LM5 m [(.)] precis
5 S [ m ]
(17:11.10–11.15)
```

Det är vanligt att olika adverb uppträder självständigt ihop med ett svarsord som en kommentar till på vilket sätt medhållet gäller. Till exempel kan det vara emfatiskt, vilket illustreras i exemplet nedan där *verkligen* emfatiskt markerar att GK2 håller med GK1. *Precis* före exemplet har samtalsledaren spelat upp musikexemplet med 2Unlimited.

EXEMPEL 7.12. Emfatiskt medhåll

```
1 GK2 eurotechno (ENGELSKT UTTAL)
2 LJUD FNISS
3 X mm
4 GK1 disco i mellanstadiet
5 GK2 [[ja] [verkljen]]
6 GK4 [[a ]
7 GK3 [(ja) (.)] herregud vilka minnen
(26:45.40–45.45)
```

Den kommentar som adverbet bidrar med kan bestå av en reservation till medhållet, vilket alltså innebär en begränsning av medhållandet av tidigare

---

⁴ I exempel 7.7 ovan använder en samtalsdeltagare *ganska* självständigt. Notera att det i detta fall är i en metaspråklig användning.

talares yttrande. En sådan reservation kan gälla innehållets sannolikhet som i exemplet nedan där grupp 11 diskuterar Beatles.

EXEMPEL 7.13. Medhåll med reservation för innehållets sannolikhet

1 EK6 grundidén pop va bra *liksom men (.) den
 2 kanske [urartat lite*]
 3 EK5 [a lite mer] [tempo så]
 4 EM2 [ja tyck]er inte de
 5 e så mycke pop de e mer rock- (.) enroll
 6 EM1 a (.) [a sextitalsrock]
 7 EK6 [’m (.) kanske’]
 8 EK5 a precis
 (11:7.00–7.15)

Exemplet inleds med att EK6 påstår att *grundidén pop va bra* och också att *den kanske urartat lite*. På rad 4 kommer EM2 med en invändning mot beskrivningen av musiken. Han tycker nämligen att det mer är rock’n’roll än pop. På rad 7 kommer EK6 med ett medhåll med en reservation (*m (.) kanske*) som kommenterar sannolikheten i EM2:s påstående.

Reservationen av ett medhåll kan också gälla innehållets exakthet, vilket illustreras nedan. Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar grupp 2 vad som gör att Beatles är bra.

EXEMPEL 7.14. Medhåll med reservation för innehållets exakthet

1 S va ä de som gör den här- att Beatles ä bra
 2 (xxx)
 3 MK2 texterna
 4 MK3 dom här e ju jätte- jättelätt- (.) förståelia
 5 MK1 [dom e mycke [gladare]
 6 MK3 [man fa]ttar ju allt å även även om
 7 dom sj- dom sjunger om kärlek i nästan allt [(.)]=
 8 X [m]
 9 MK3 =å de e ändå liksom så att man förstår de å man
 10 blir inte s- deppig av å lyssna på de
 11 MK4 nå
 12 MK2 men de kan man bli av [Kent (x)] verklien
 13 MK3 [(x x) ja]
 14 MK3 vill man gå å gräva ner sej
 15 MK2 aa *un]jefär*
 16 S de ä alltså alla som lyssnar (xx) mormor tilllämä
 (2:5.40–6.20)

På rad 3 konstaterar MK2 att det är texterna som gör att Beatles är bra, vilket utvecklas av MK1 och MK3 som beskriver texternas positiva egenskaper. På rad 12 jämför MK2 Beatles med Kent, och menar att man (till skillnad från Beatles) kan bli deprimerad av Kents texter. MK3 kommenterar detta på rad 14 med *vill man gå å gräva ner sej*. Detta påstående möts av MK2 med *aa un]jefär*, där *un]jefär* markerar att hon reserverar sig något vad gäller det tidigare

yttrandets exakthet.

Då *möjligtvis* och *i och för sig* står självständigt gör det alltid det i en speciell typ av sekvens (se vidare i kapitel 8) och fungerar i dessa fall medgivande och reviderande. Detta exemplifieras nedan där grupp 14 diskuterar vilka som lyssnar på klassisk musik (överlapp på första raden utelämnat).

Exempel 7.15. Självständigt medgivande och reviderande

```
1 FM6 mest äldre tror ja
2 FK1 ja tror också de
3 FM6 ja [förtiårsåldern]
4 FK2 [men ja tror ] inte de ändå
5 S "förtiårsåldern"
6 FK2 ja tror de e li(k)som helt olika (2.5)
7 ja vet (x) (i) våran ålder som lyssnar på
8 de (.) eller så (.) (iallafall)
9 FM6 men inte kanske lika mycke som "äldre"
10 FK2 nä- låförsej
(14:7.20–7.35)
```

Exemplet inleds med att FM6 påstår att det mest är äldre som lyssnar på klassisk musik, vilket möts av medhåll från FK1. FK2 invänder dock, hon tror att det är helt olika åldrar, även sådana i deras egen ålder. FM6 invänder mot FK2:s påstående med *men kanske inte lika mycke som äldre*. FK2 reviderar påståendet på raderna 6–8 och markerar också medgivande med *nå låförsej* på rad 10.

7.7. Sammanfattning

Inledningsvis i detta kapitel konstaterades att funktionen hos de flesta adverb påverkas av åtminstone någon position. Av kapitlet torde dock ha framgått att ingen enskild position påverkar alla adverb att fungera på ett visst sätt. Vissa positioner påverkar emellertid funktionen mer än andra och styr i vissa fall funktionen även för en del adverb som inte annars påverkas av positionen. Detta gäller särskilt positionerna *fritt initialt annex* (initialt i en tur), *ensamt turtillägg* och *självständigt*. I det följande sammanfattas och diskuteras relationen mellan position och funktion.

Adverb som uppträder initialt i en tur markerar ofta att yttrandet innehåller en revidering, specificering eller gardering, det vill säga att man markerar att man modifierar sin egen tidigare tur, eller en annan talares. Tidigare studier har konstaterat att ord som är placerade initialt i en tur markerar relationen till en föregående tur (Sacks m.fl. 1974:722), samt vad resten av TKE:n

kommer att innehålla (Heritage 2002:196–197). Detta gäller alltså även för de undersökta adverbena i materialet. Samma sak verkar gälla även för adverb placerade initialt i en TKE (det vill säga med en annan TKE före), men adverbet markerar i dessa fall en modifiering av den egna tidigare TKE:n inom samma tur.

De adverb som uppträder initialt i en tur och som dessutom är placerade som fria initiala annex inverkar så mycket på adverbens funktion att man närmast skulle kunna tala om positionen som en funktion.⁵ Att talade enheter som uppträder initialt före en tur har en speciell funktion i samtal har noterats tidigare (se Lindström 2001, Auer 1996, Chafe 1984 och Steensig 2001).⁶ Funktionerna hos ord som är placerade i denna position kan, som illustrerades ovan, variera något. Adverb placerade här kan exempelvis påkalla uppmärksamhet, fungera turtagande eller markera relationen till det föregående yttrandet (se även Lindström 2001:69–75, Auer 1996:310 och Steensig 2001:222). Gemensamt för dessa funktioner är att de så att säga ”ramar in” det kommande yttrandet och innehåller information om hur det detta ska förstås i sammanhanget (Auer 1996:310). På så vis pekar ord som är placerade här både bakåt och framåt i kontexten och signalerar att en TKE håller på att bli producerad (Lindström 2001:71 och 74).

Även positionen *självständigt* skulle i princip kunna beskrivas som en särskild responsfunktion. Självständiga adverb responderar alltid på en annan samtalsdeltagares yttrande och är en kommentar till detta. I allmänhet fungerar självständiga adverb medhållande. Uppträder de ihop med ett medhållande svarsord är deras funktion så gott som alltid att kommentera på vilket sätt medhålllet gäller.

Den mediala positionen påverkar inte i någon direkt utsträckning, endast ett fåtal adverb uppvisar en avvikande funktion medialt jämfört med andra positioner.

Positionen finalt i tur respektive TKE påverkar en del adverb att fungera mer förmildrande än de gör i andra positioner. Detta gäller i ännu högre grad för adverb placerade i positionen ensamt turtillägg. Denna position diskuteras ytterligare i avsnitt 8.5 nedan.

---

⁵ I SAG är det inte heller alltid helt klart huruvida man betraktar annex som enbart en position. Annex omnämns även som en funktion (se exempelvis 4:121).

⁶ I dessa arbeten talar man om positionerna *förfält*, *pre-front field* respektive *pre-begyndelse*.

8. Adverbena i sekvenser

I avsnitt 6.4 framkom att vissa typer av funktioner realiseras anmärkningsvärt ofta i materialet. Dessa återfinns dessutom ofta i speciella sekvenser. För att få reda på i vilka typer av sekvenser som materialets adverb uppträder, lyssnade jag igenom hela materialet endast med avseende på sekvenser.¹ I detta avsnitt diskuteras och exemplifieras sådana återkommande sekvenser.

Som nämndes ovan (se 3.3.1.3) är samtal sekventiellt uppbyggda av turer som avlöser varandra (se t.ex. Sacks m.fl. 1974:722). Med en *sekvens* menas i detta arbete ett utdrag där minst två talares turer följer efter varandra och är organiserade på ett visst sätt (se även Sacks 1987:54). Denna organisation är både innehållsmässig och strukturell, vilket vill säga att en tur som följer på en annan är anpassad både vad gäller propositionen och utformningen för att man ska kunna tala om en sekvens. En sekvens består alltså av minst två delar. Ett typiskt exempel på en sekvens är närhetspar (Sacks 1987:55, se även 3.3.2.1), där till exempel ett svar är utformat för att strukturellt och innehållsmässigt utgöra en respons på en fråga. En sekvens måste dock inte vara ett närhetspar, och Schegloff nämner berättelser som ett exempel på sådana sekvenser. Berättelsesekvensen består typiskt av tre delar. I den första delen av sekvensen etableras att en berättelse kommer att följa, sekvensens andra del består av själva berättelsen och sekvensens tredje del utgörs av lyssnarens respons på berättelsen (Schegloff 1992a:201–203, se även Eriksson 1997:71). En del av de sekvenser som beskrivs nedan är typiska närhetspar, en del är andra typer av sekvenser. De flesta består av två eller tre delar som står i relation till varandra.

---

¹ Notera att jag även i min analys av adverbens funktioner följde samtalets sekventialitet och att sekvenserna bidrar till tolkningen av adverbens funktioner.

Sekvenserna nedan består av åtminstone ett påstående. Förenklat kan man dela in påståendena i *sakpåståenden* och *värdepåståenden*. Ett sakpåstående kännetecknas av att propositionen uttrycker hur något förhåller sig i verkligheten, som till exempel i *de va ju Backstreet Boys* (hämtat från exempel 8.8 nedan). Ett värdepåstående uttrycker en talares subjektiva åsikter om en företeelse, som till exempel i *ja tycker hon sjunger väldigt bra också* (hämtat från exempel 8.1). Denna indelning av påståenden liknar den som Wirdenäs gör (2002). Att dra en tydlig gräns mellan de två typerna av påståenden kan vara komplicerat. Detta är inte heller ett av detta arbetes syften och jag sätter således inte upp några specifika kriterier för de olika typerna av påståenden. När jag i det följande talar om värdepåståenden (eller värderingar) respektive sakpåståenden så är det utifrån hur samtalsdeltagarna behandlar dem. Det kan vara värt att påpeka att många sakpåståenden, utifrån ett kontextuellt perspektiv, snarast är av värderande karaktär (jfr Aijmer 1979). Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 8 diskuterar Fugees.

EXEMPEL 8.1. Sakpåståenden av värderande karaktär

1 BK3 ja tycker [hon sjunger väldigt bra också]
 2 BK4 [men de e ju inte de att s- man-]
 3 BK2 m
 4 BK1? m
 5 BK4 ja skulle ju aldrig sätta på den hemma
 6 BK3 de skulle ja göra
 7 BK2 de skulle [ja också]
 8 BK3 [ja ha fu]nderat [på å köpa skivan faktist]
 9 BK4 [+ ja skulle aldri]
 10 ha+ köpt skivan nämligen
 12 BK3 jo de fundera ja på å göra
 (8:32:00–32.10)

Påståendet på rad 5 ser formellt sett ut att vara ett sakpåstående. I sitt interaktionella sammanhang fungerar det dock värderande.² *Jag skulle aldrig sätta på den hemma* fungerar i exemplet inte enbart informerande utan också värderande av vad BK4 tycker om musiken, nämligen att hon inte tycker att den är bra. BK3:s yttranden *de skulle jag göra* och *jag har funderat på att köpa skivan faktiskt* på raderna 6 och 8 fungerar i kontexten som en positiv värdering av det aktuella musikexemplet och *faktiskt* markerar att detta påstående också är anmärkningsvärt i förhållande till BK4:s påstående.

De sekvenser jag beskriver i det följande är enbart sådana där just adverbena har en betydande roll, alltså inte sekvenser överhuvudtaget och när jag i det

² Så uttrycker jag det här. Ett annat sätt att uttrycka det på är att säga att det impliceras en värdering som är förutsättningen för påståendet.

följande talar om vad som verkar vara vanligt respektive ovanligt i materialet så är det främst utifrån de sekvenser som adverbena ingår i.

Naturligtvis finner man adverbena i en mängd olika sekvenser. Här nedan har jag valt att illustrera ett antal av de sekvenser som frekvent återkommer eller som på olika sätt är typiska för materialet. De flesta sekvenser beskrivs för tydlighetens skull med en förenklad uppställning av vad de olika delarna i sekvensen typiskt innehåller (en del motsvaras i allmänhet av en tur, ibland flera). Ett exempel på en sådan uppställning är:

T1 A: påstående

T2 B: invändning

T1 C: modifiering

Med A, B och C menas de olika delar som sekvensen består av (vilket markeras i exemplen nedan). Med T1 menas "talare 1" och med T2 "talare 2". T2 kan bestå av en eller flera personer som utför handlingen i sekvensens del B, i det här fallet en invändning. Uppställningen ovan kan alltså utläsas så här: Talare 1 kommer med ett påstående i del A, vilket talare 2 invänder mot i del B. I del C modifierar talare 1 påståendet i del A.

Vissa av uppställningarna i det följande gäller enbart det illustrerade exemplet, som jag anser vara representativt för hur en sådan typ av sekvens eller kontext ser ut i materialet. Andra uppställningar av sekvenser kan appliceras på en stor mängd utdrag i materialet, och är alltså sekvenser som återkommer. I exemplen nedan kommer den observanta läsaren att finna exempel även på andra typer av sekvenser utöver den som exemplet illustrerar. Jag har valt att lyfta fram den sekvens som diskuteras i avsnittet och kommenterar i allmänhet endast en typ av sekvens i varje exempel.

I avsnitt 3.3.2 konstaterades att vissa andradelar är mer prefererade än andra och det antogs också att disprefererade andradelar behandlas som ett problem. Som kommer att illustreras i det följande kan adverb synliggöra att en samtalsdeltagare behandlar ett yttrande som disprefererat.

Kapitlet inleds med en beskrivning av en mycket vanlig typ av sekvens som man finner adverbena i, nämligen i medhållande och uppgraderande sekvenser (se 8.1 nedan). Medhåll och uppgradering tycks vara, som diskuterades i 3.3.2 ovan, det prefererade efter ett påstående. Det är också vanligt att adverb uppträder i sekvenser där en sådan prefererad respons uteblir, vilket beskrivs i avsnitt 8.2, 8.3 och 8.4. Det förekommer även att en samtalsdeltagare behandlar ett eget påstående som problematiskt utan att en annan samtalsdeltagare markerat det, vilket beskrivs i avsnitt 8.5. Därefter, i avsnitt 8.6, presenteras några sekvenser och även kontexter som är materialspecifika. Kapitlet avslutas med en sammanfattning och diskussion av de olika sekvenserna (se 8.7).

Det är viktigt att påpeka att resultaten i det följande grundar sig på enbart en ljudupptagning. Det är alltså möjligt att samtalsdeltagare markerar problem på sätt som inte framkommer på banden, särskilt i exemplen i avsnitt 8.4 och 8.5.

8.1. Adverb i medhåll och uppgraderingar

Den vanligaste sekvensen man kan finna i materialet består av ett påstående följt av ett medhåll, det vill säga såhär:

T1 A: påstående

T2 B: medhåll

Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 6 beskriver för samtalsledaren vad Beatlexemplet är för slags musik.

EXEMPEL 8.2. Medhåll efter påstående

```
1 HM3 ja har skrivit ehm ja vet inte
2 HM5? jo
3 HM3 A m(en) typ engelsk sextitalspop
4 HM5 B a exakt de har ja också skrivit
(12:3.50–4.00)
```

Exemplet inleds med att HM3 börjar berätta vad han skrivit men kommer av sig. På rad 2 uppmuntrar HM5 (något osäker transkription) HM3 att tala om vad han skrivit, vilket han också gör på rad 3: *typ engelsk sextitalspop*. På rad 4 håller HM5 med om detta genom *a exakt* och avslöjar också att han skrivit samma sak.

Det tycks, som nämnts tidigare, i allmänhet vara prefererat med medhåll efter ett påstående i materialet, speciellt vid värdepåståenden. Detta har även tidigare arbeten visat (Pomerantz 1978:81, 1984:59–61 och Sacks 1987).

I materialet är det också vanligt att talare uppgraderar en annan talares påstående (vilket ofta är av värderande karaktär på ett eller annat sätt) med adverb som uttrycker förstärkande grad, generaliserande eller emfas. Uppgraderingar återfinns i materialet i framförallt två typer av sekvenser. Dels för att markera att man håller med en annan talare, dels efter att en annan talare markerat medhåll för att göra sitt eget tidigare påstående starkare. Som nämndes ovan (se 3.3.2) har tidigare forskning visat att det verkar vara prefererat med uppgraderingar efter en värdering (Londen 1995), vilket även tycks vara fallet i materialet.

Den första typen av uppgraderingssekvens kan förenklat beskrivas såhär:

T1 A: påstående (som i allmänhet är ett värdepåstående)

T2 B: medhåll och uppgradering

I utdraget nedan illustreras en sådan medhållande uppgradering. I exemplet har samtalsledaren just bett grupp 26 att beskriva Kents musik (överlapp i första raden utelämnat).

EXEMPEL 8.3. Medhållande uppgradering

```
1 GK2 A de e ju inget avancerat
2 GK1 B nå den e ju verklien- den e verklien enkel
3 GK3 ja
4 GK1 den går så [ dyn dyn ] dyn dyn
5 GK2 [basic liksom]
(26:2.40–2.50)
```

Exemplet inleds med att GK2 konstaterar att *de e ju inget avancerat*. Detta påstående uppgraderas på rad 2 av GK1 med *nå den e ju verkli~~en~~- den e verkli~~en~~ enkel*, där *verkligen* uttrycker förstärkande grad och emfas.

Den andra typen av uppgraderingssekvens kan förenklat beskrivas såhär:

T1 A: påstående (ofta ganska nedtonad värdering)

T2 B: medhåll (och eventuellt uppgradering)

T1 C: emfatisk uppgradering

Medhålllet (det vill säga B-delen) består inte alltid av att en annan talare uttryckligen säger sig hålla med, ofta uttrycker T2 liknande värderingar. Detta illustreras i exemplet nedan. I exemplet inleds precis diskussionen i grupp 6 kring musikexemplet med 2Unlimited. Just i detta exempel kommer T2 med ytterligare en uppgradering, det vill säga att den nyss beskrivna sekvensen byggts på med ytterligare en tur (vilket alltså blir del D).

EXEMPEL 8.4. Uppgradering efter medhåll av annan talare

```
1 S ha vi tar nästa
2 HM5 A ja (.) de ju inte heller [så bra ]
3 HM3 B [här har] vi ju
4 (.) eh (.) praktexemplet i usel musik då
5 nämen (.) nå
6 HM5 C jo men de- men de e verklien dålig musik
7 [ (.) m u s i k e n e rent dålig]
8 HM3 D [ja de här e dålig musik (.) dehär] e ja
9 menar när de kan sitta- de e allså eh (.) ren-
10 eh (.) ren-t eh (.) datoriserat
(6:24.00–24.15)
```

På rad 2 kommer HM5 med en värdering (som är ett ”första yttrande”, se vidare i 8.6.1 nedan) av musikexemplet med 2Unlimited. Värderingen är negativ, men ganska nedtonad och indirekt. HM3 är dock av samma åsikt och uppgraderar HM5:s påstående på raderna 3–5 genom att påstå att det är *praktexemplet i usel musik*. På rad 5 reviderar dock HM3 sitt starka (det vill säga icke-nedtonade) påstående något genom *nämen* (.) *nä*. HM5 kommer därefter med ett medhåll och en uppgradering av HM3:s påstående, samtidigt som han uppgraderar sitt eget påstående. Här markerar det förstärkande gradadverbet *verkligen* uppgraderingen. På rad 8 uppgraderar slutligen HM3 det hela ytterligare en gång genom att belysa musikexemplets problem: *de e alltså eh* (.) *ren-* (.) *ren-t eh* (.) *datoriserat* där adverbet *alltså* markerar emfas. Exemplet är typiskt för materialet på så vis att det är vanligt i många grupper att man gemensamt kommer fram till värderingar genom att ”känna sig för” hur de andra ställer sig till något. Detta har även Wirdenäs, som kallar samtalsstilen för *inventeringsstil*, visat vara vanligt i materialet (2002:201–203).

8.2. Adverb i invändningar

Avsnittet ovan behandlade hur samtalsdeltagare håller med om och uppgraderar ett påstående. I detta avsnitt beskrivs vilka adverb som uppträder i sekvenser där samtalsdeltagarna inte är överens, det vill säga att en annan samtalsdeltagare kommer med en invändning mot ett påstående. Sådana invändningar behandlas i materialet många gånger som disprefererade, eller åtminstone anmärkningsvärda, av den talare som gör invändningen. Detta synliggörs ofta genom adverbbruket, eftersom man med hjälp av adverb kan tona ned invändningen eller markera att den är anmärkningsvärd. Att man tonar ned disprefererade yttranden och att de på andra sätt är mer komplexa än medhållande strukturer har noterats i flera tidigare arbeten (se Sacks 1987:58, Pomerantz 1984:70–71 och även Londen 1995:33. Se också 3.3.2 ovan).

Vilka typer av adverb som främst används i dessa sekvenser beror på om påståendet en talare invänder mot är ett sakpåstående eller ett värdepåstående. I invändningar mot sakpåståenden finner man framförallt *ändå* samt adverb som uttrycker trolighet.³ *Ändå* uttrycker kontrast mot det tidigare påståendet och trolighetsadverben tonar ned invändningen något så att den framstår som mindre direkt och skarp. Sekvensen kan förenklat beskrivas såhär:

---

³ Att just trolighetsadverb används är knappast överraskande, i sakfrågor argumenterar man i allmänhet med sannolikhetsargument.

T1 A: sakpåstående

T2 B: invändning

Detta exemplifieras nedan där samtalsledaren frågar grupp 25 vilka som lyssnar på Beatles (observera att sekvensens A-del utförs av två talare).

EXEMPEL 8.5. Invändning mot sakpåstående

1 S vicka ä de som lyssnar på Beatles musik da?
2 GM2 A alla
3 GM1 A mm- alla kategorier
4 GM4 B m men de ä **nog** mest äldre **ändå** (.) som ha
5 lyssna på de när dom va yngre

(25:8.05–9.05)

GM2 besvarar samtalsledarens fråga med ett sakpåstående: *alla*, vilket GM1 håller med om. På raderna 4–5 invänder GM4 mot de andras påståenden med *m men de ä nog mest äldre ändå* (.) *som ha lyssna på de när dom va yngre*. *Ändå* markerar i exemplet kontrasten mot de tidigare påståendena (ihop med konjunktionen *men*) och trolighetsadverbet *nog* tar udden av invändningen.

Då en samtalsdeltagare uttrycker en värdering som inte överensstämmer med en annan samtalsdeltagares värdering finner man återkommande adverb som uttrycker anmärkningsvärdhet, liksom även trolighet och relaterande grad. Genom dessa adverb tonas motsättningen mellan de två olika åsikterna ned. Det är mycket vanligt att en motsatt värdering innehåller adverbet *faktiskt*. Detta kan förenklat beskrivas såhär:

T1 A: värdering

T2 B: motsatt värdering + *faktiskt*

Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 17 diskuterar dansbandsmusik.

EXEMPEL 8.6. Invändning med *faktiskt*

1 LM3 A hja dansband e de ju gubbmusik å de e dålit (.)
2 de ee [(.) ingen] **ingen** stil på de överhuvudtaget
3 LM4 [nä jaa-]
4 LM4 B ja tycker **faktist-** (.) vissa dansband (.) e bra
5 **faktist** (.) ja står för det

(17:8.55–9.00)

I exemplet introduceras just ämnet dansbandsmusik. LM3:s första yttrande består av en negativ värdering. LM4 är av motsatt åsikt, vilket han uttrycker på raderna 4–5 med *ja tycker faktist- vissa dansband e bra faktiskt*. *Faktiskt* markerar kontrasten mot LM3:s värdering, det vill säga att hans värdering är

anmärkningsvärd i relation till LM3:s värdering och han lägger även till *ja står för det*. I materialets adverbsekvenser verkar det vara mer markerat att en positiv värdering följer på en negativ än tvärtom. Överlag tonas positiva värderingar i B-delen ned mer än negativa värderingar, det vill säga i sekvenser av typen:⁴

T1 A: negativ värdering

T2 B: nedtonad positiv värdering

Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 4 diskuterar Kents musik. Före exemplet har samtalsledaren frågat gruppen om det inte var så att Kent fått en Grammis året innan. HM1 tror att det var i kategorin ”bästa textförfattare” vilket han kommenterar i exemplets inledning.

EXEMPEL 8.7. Nedtonad positiv värdering efter negativ värdering

1 HM1 A å de e- (.) 'de e inte nåt speciellt med' dom
2 texterna tycker ja de e bara märkvärdit (.) å de
3 e ju inte svårt å skriva märkvärdia texter
4 HM2 SKRATTAR TILL
5 HK1 B ja tycker *nog* dom texterna e *rätt* bra
6 HM1 a *de* tycker ja inte e s- i så fall melodierna
7 men texterna (.) jah jo kanske (.) ja vet inte
8 ja har inte lyssnat såhär mycket på dom så ja
9 vet inte

(4:4.45–5.00)

På raderna 1–3 värderar HM1 Kents texter, han tycker inte att det är något speciellt med dem, utan anser att de bara är märkvärdiga. På rad 5 gör HK1 en positiv värdering med *ja tycker nog dom texterna e rätt bra* där *nog* och *rätt* tonar ner värderingens styrka.

På raderna 7–9 backar HM1 något från sin ursprungliga värdering. Detta är ett vanligt fenomen i flera grupper, det tycks vara prefererat att uppnå konsensus. Hur adverb kan synliggöra en sådan konsensussträvan diskuteras mer utförligt i 8.7 nedan.

8.3. Adverb efter invändning eller ifrågasättande

I det förra avsnittet syntes hur en talare behandlade en egen invändning som disprefererad. I detta avsnitt beskrivs hur samtalsdeltagare behandlar en in-

---

⁴ Detta förhållande verkar också gälla i sekvenser utan adverb.

vändning eller ett ifrågasättande gjorda av en annan samtalsdeltagare. I allmänhet tycks direkta (det vill säga inte nedtonade) invändningar och ifrågasättanden behandlas som disprefererade. Det är mycket vanligt i materialet att man finner adverb i ett yttrande som följer en invändning mot samma talares tidigare yttrande, det vill säga i sekvenser som den nedan. Denna sekvens är en typisk sekvens som återkommer ofta i materialet.

T1 A: påstående (både sakpåståenden och värdepåståenden)

T2 B: invändning/ifrågasättande

T1 C: yttrande med adverb

En invändning kan göras mot påståendets innehåll eller dess relevans i sammanhanget. Yttrandet som adverbet uppträder i kan vara av olika karaktär, talare A kan stå på sig, ändra på sitt tidigare yttrande eller helt ge med sig, vilket illustreras i det följande.

Om en talare står på sig finner man upprepade gånger i materialet adverbet *faktiskt* (jfr raderna 4 och 5 i exempel 8.6 ovan), det vill säga som i sekvensen:⁵

T1 A: påstående

T2 B: invändning/ifrågasättande

T1 C: står på sig med *faktiskt*

I exemplet nedan illustreras detta med ett utdrag ur diskussionen runt Kent i grupp 21. Utdraget består av en rolig historia om Kent som SK2 berättar, men som SK3 ifrågasätter.

---

⁵ Detta kan följas av åtminstone tre scenarion: för det första kan den talare som invänt ge med sig (vilket kan göras med exempelvis adverbet *i och för sig*), för det andra kan samtalsdeltagarna acceptera att en oenighet finns och gå vidare och för det tredje kan diskussionen fortsätta. Detta diskuteras inte vidare i detta arbete, men se Wirdenäs (2002).

EXEMPEL 8.8. Samtalsdeltagare står på sig efter ifrågasättande

1 SK2 men ja har läst att dom va dom va nån artikel
 2 om att dom va lessna eller vad de va för att
 3 dom bara hade elvaåria fans
 4 LJUD SKRATT
 5 SK2 A å de de hur var den där historien som ja
 6 berätta? vad e de som e (.) tiie meter brett
 7 utan könshår? eller vad de va
 8 SK3 B 'de var ju Backstreet [(Boys)]'
 9 SK2 C [nä nä] de var faktist Kent
 10 (.) raden längst fram på Kent eller nåt var de
 11 [(.) fast ja kommer inte ihåg om de riktigt va så]
 12 LJUD [S K R A T T]
 13 S ja lite trist för dom kanske
 (21:6.45–7.15)

Exemplet inleds med att SK2 berättar att hon läst att gruppen Kent var ledsna över att bara ha så unga fans. I anslutning till detta berättar hon en rolig historia som inleds på raderna 5–7. På rad 8 ifrågasätter dock SK3 relevansen av berättelsen eftersom hon påstår att den egentligen inte handlar om Kent utan om Backstreet Boys. Detta bemöter SK2 med *nä nä de va faktist Kent*, där *faktiskt* dels markerar kontrasten mot SK3:s påstående, dels fungerar anmärkningsvärdheten som en garanti för att påståendet är sant. Genom att hon lyfter fram att det är anmärkningsvärt får påståendet i detta sammanhang större sannolikhet (se 5.2.8.1).

Efter att en samtalsdeltagare invänt mot ett påstående återfinns ofta adverb som markerar revidering eller olika typer av urval. Adverben uppträder då i sekvenser av typer:

T1 A: påstående

T2 B: invändning

T1 C: revidering eller urval

Liknande sekvenser (se även avsnitt 8.4) har beskrivits av bland andra Schegloff (1992b) och Thompson och Couper-Kuhlen (u.u.).

Ett inneslutande urval efter en invändning illustreras i exempel 8.9 nedan där grupp 5 diskuterar vilka som lyssnar på Fugees (överlapp i första raden utelämnat).

EXEMPEL 8.9. Urval efter invändning

1 HK3 A men de lyssnar ju **alla** på (.) sånthär lyssnar
 2 ju [+alla kan+ ju lyssna på detta]
 3 HK4 B [nä inte typ- inte typ skejtare] å sånt dom
 4 [ly]ssnar ju [(inte) dom hatar ju=
 5 [näå]
 6 HK3 [nä iåförsej-
 7 HK4 =[dehär de e de värsta som finns typ]
 8 HK6 [ärligt talat (.) ja tror att dom] lyssnar på
 9 de i smyg [(.)] m de tror ja
 10 X [*aa*]
 11 HK3 nämen iåförsej ja tror-
 12 HK5 nämen de e (så[här])
 13 HK3 C [de] e **många** som lyssnar på
 14 de **i allafall**
 15 HK4 ja **många** e de för att dom-
 16 HK3 **våldi** många
 (5:21.00–21.20)

Exemplet inleds med att HK3 påstår att alla lyssnar på Fugees. På raderna 3–4 och 7 kommer HK4 med en invändning mot detta och ger också exempel på vilka som inte lyssnar, nämligen skejtare (notera även att HK3 påbörjar vad som ser ut som en revidering med *i och för sig* på raderna 6 och 11). På rad 13 modifierar HK3 sitt påstående med *de e många som lyssnar på de iallafall*, där *i alla fall* markerar inneslutande urval. Genom att göra detta förändrar hon inte sitt tidigare påstående helt och hållet, det kan fortfarande vara så att alla lyssnar, men det är definitivt så att många gör det. Detta accepteras av HK4 på rad 15 och samtalsdeltagarna tycks ha uppnått konsensus (Wirdenäs 2002, se även avsnitt 8.7 nedan).

I materialet finns flera fall där adverbet inte bara reviderar ett tidigare yttrande utan även signalerar att en talare ger med sig efter en invändning, vilket illustrerades i avsnitt 6.3.10 ovan. Ett adverb kan också signalera att man ger med sig efter att man själv ifrågasatt något som det i sin tur invänts mot. Sekvensen kan förenklas så här:

T1 A: ifrågasättande
 T2 B: invändning
 T1 C: medgivande

Detta exemplifieras nedan där grupp 12 diskuterar hur man kan benämna 2Unlimiteds musik. Precis före exemplet föreslår EM3 *modern dansmusik*, vilket samtalsledaren frågar om i exemplets inledning (överlapp i första raden utelämnat).

EXEMPEL 8.10. Medgivande efter invändningar

- 1 S modern dansmusik skrev du?
2 EM3 a
3 EM4 A dansmusik typ Sven-Ingvars [fast (.) eh] år=
4 EM7 B [ja de e de ju]
5 EM4 =tjugetusen då eller?
6 EM3 B ja men de e ju [(sånt man e ute) å da]nsar till=
7 EM7 B [de här e typ dansmusik]
8 EM3 =eller?
9 EM4 C ja **iåförsej** (.) (jo de e de)
(12:24.20–24.35)

På raderna 3 och 5 (vilka utgör sekvensens A-del) ifrågasätter EM4 benämningen *modern dansmusik* och drar en parallell till Sven-Ingvars dansbandsmusik. EM7 och EM3 står båda för sekvensens B-del och argumenterar för benämningen *modern dansmusik*. EM3 påpekar på raderna 6 och 8 att det är sådan musik man är ute och dansar till och EM7 påstår på rad 7 att det är dansmusik. På rad 9, vilket alltså är sekvensens C-del, yttrar EM4 *ja iåförsej* som markerar ett medgivande.

En invändning eller ifrågasättande kan vara mer direkt än i exemplet ovan. Av avsnitt 8.2 framkom att det i allmänhet tycks prefererat att tona ned en invändning och på så vis göra den mindre markerad. I vissa fall i materialet är ifrågasättanden och invändningar mot en samtalsdeltagares påstående inte alls nedtonade. Dessa fall behandlas som problematiska och disprefererade, vilket synliggörs i den utsatta talarens respons, inte minst på adverbbruket. Oenigheter påverkar samtalsstrukturen tydligt. Ett sätt att åtgärda sådana oenigheter kan vara att modifiera påståenden med hjälp av olika adverb. En invändning som möts av en rad adverb som uttrycker förmildrande, trolighet, medgivande och reviderande verkar alltså behandlas som mycket disprefererad. Här nedan presenteras ett exempel där ifrågasättanden och invändningar inte är nedtonade och därmed behandlas som problematiska och disprefererade.

I exemplet, som är ett längre utdrag från grupp 6, diskuteras klassisk musik. Precis före exemplet har samtalsledaren frågat gruppen vilka som lyssnar på klassiskt och i exemplets första rader påstår EM4 att det inte är någon under femton år som lyssnar (överlapp i första raden utelämnat).

EXEMPEL 8.11. Adverb efter starkt ifrågasättande

1 HM4 amen de e liksom a (.) man kan inte säga (.)
2 under femton
3 HM3 *under femton*?
4 HM5 jo
5 HM6 nå mer vuxna än ungdomar
6 HM3 ja de e klart [(.) men ja menar- ja] menar-
7 HM5 [ja tror de förekommer] [i alla-]
8 HM4 [du satt]-
9 du satt inte å lyssna+ på klassisk
10 musik när du va tolv år [(.)] de gjorde du it=-
11 HM3 [jo]
12 HM4 =du kan inte komma å säga att du gjorde de
13 HM5 jo
14 HM4 nå [men vafan skärp dej]
15 HM5 [inte tolv **kanske**] men [tretton]
16 HM3 [ja har] en mor ja
17 har en mor som inte är av denna värld (.)
18 nämen ja har en mor som e (.) nå (ja tror att)->
19 HM4 men du lyssnade ju inte på de ba ja nu vill
20 ja lyssna på musik [(x x)]
21 HM3 [nå inte] såhär att man kom
22 hem inte som- inte som de e nu då de [har] du rätt=
23 HM4 [nå]
24 HM3 =i **iåförsej** nå de har du rätt i de e klart (.) nå
25 de har du rätt i (.) men de e klart man lyssnade
26 på de ibland de e klart (.) jag menar de va ju
27 inte eh- (.) de hörde ju inte till ovanligheterna
28 HM6? (jo)
29 HM4 men de va ju inte på grund av att du satte på [en]=
30 HM3 [nå]
31 HM4 =skiva
32 HM3 nånå (.) **iåförsej** (.) inte alltid (.) nå men
33 [de hände väl ibl-] de hände väl ibland också=
34 X [inte ofta (x)]
35 HM3 =fa- (.) men jaja nu ska vi inte bli
36 HM3 [ovänner över de här tycker inte ja]
37 S [S K R A T T A R]
38 HM4 nå de e [vi (verkljen) inte]
39 HM3 [e e e h (.) ja']
40 S men ni ä överens om att de ä mest äldre som lyssnar?
41 HM3 [[ja]
42 HM5 [[na]aa jo (men) de e **nog** me[st] äldre men de=
43 HM3 [ja]
44 HM5 =förekommer hos ('ungdomar')
45 HM3 a exakt (.) ungdomar som gör de
46 HM5 **kanske** inte dom allra yngsta då
47 HM3 nå (.) a de- a ja- dom flesta ja känner **iallafall**
(6:10.40–11.30)

HM4:s påstående möts inte av medhåll, utan istället ifrågasätter HM3 påståendet på rad 3 och HM5 invänder på rad 4. HM6 konstaterar på rad 5 att det är mer vuxna än ungdomar som lyssnar, vilket HM3 verkar acceptera på rad 6 och HM5 påbörjar ett yttrande som avbryts av HM4. HM4 kommer med en invändning mot HM3:s påståenden (och även HM5 eftersom han

backat upp HM3) och menar att HM3 knappast satt och lyssnade på klassisk musik när han var tolv år. HM3 står dock på sig på rad 11 och HM4 låter upprörd då han säger *du kan inte komma å säga att du gjorde de* på rad 12. HM5 (som även han behandlar ifrågasättandet som ett problem) står också på sig på rad 13. HM4 utbrister på rad 14 *nä men vafan skärp dej*, vilket behandlas som ett disprefererat yttrande av HM3 som förklarar sitt tidigare påstående med *ja har en mor som inte e av denna värld*. HM4:s yttrande överlappas av en revidering av HM5 på rad 15 som yttrar *inte tolv kanske men tretton*, där *kanske* fungerar sannolikhetsgraderande och nedtonande. HM4 accepterar inte förklaringen som HM3 ger på raderna 16–18, och invänder eftersom han menar att HM3 inte på egen hand aktivt lyssnade på musiken. Detta argument accepterar HM3 och på raderna 21–25 ger han med sig och yttrar även *de har du rätt i iåförsej där i och för sig* fungerar medgivande och markerar att HM3 inte tänkte på det argument som HM4 just framfört när han gjorde sitt tidigare påstående. På rad 25 lägger han dock till att *man lyssnade på de ibland* och att det dessutom inte hörde till ”ovanligheterna”. HM4 ogiltigförklarar dock detta påstående eftersom han fortfarande anser att det inte berodde på att HM3 själv satte på en skiva med klassisk musik. Återigen ger HM3 till synes med sig med *nänä iåförsej*, och lägger därefter ännu en gång till att det *hände väl ibland*. Han uttrycker också en önskan på raderna 35–36 om att de inte ska bli ovänner vilket HM4 försäkras honom om att de inte är på rad 37. På rad 40 frågar samtalsledaren om gruppen ändå är överens om att det mest är äldre som lyssnar. HM3 svarar ja på detta, men HM5 är mer tveksam. Enligt honom är det *nog mest äldre* (där *nog* uttrycker trolighet och på så vis inte gör påståendet lika tvärsäkert), men det förekommer även hos yngre. Detta möts av medhåll på rad 44 av HM3 och trots detta reviderar HM5 påståendet något på rad 45 med *kanske inte dom allra yngsta då* för att mer ligga i linje med HM4:s tidigare påståenden. *Kanske* markerar dock att revideringen inte gäller helt och hållet, utan att det är möjligt att det inte är de allra yngsta. HM3 konstaterar därefter att detta gäller *de flesta ja känner iallafall* där *i alla fall* markerar garderande urval. Ett påstående som innehåller ett garderande urval invänds sällan emot, och kan ses som ett sätt att förebygga disprefererade responser. Exemplet visar alltså hur adverb används för att modifiera yttranden på olika sätt i en disprefererad struktur.

Det verkar finnas tendenser i materialet att en talare som möts av en invändning mot en positiv värdering reviderar och modifierar den i större utsträckning än om någon invänder mot en negativ värdering.⁶

---

⁶ Detta skiljer sig något mellan grupperna, till exempel är det i grupp 1 viktigt att acceptera och förstå all typ av musik och en invändning mot en negativ värdering behandlas i denna grupp ofta på samma sätt som en invändning mot en positiv värdering.

8.4. Adverb efter annat problem

Ovan konstaterades att det är vanligt att man behandlar en invändning som om den var disprefererad och att en invändning kan följas av en revidering eller annan modifiering av ett tidigare påstående. Även andra handlingar behandlas som problem och ger upphov till modifieringar av påståenden med hjälp av adverb. I materialet noteras bland annat att tystnader, skratt, missförstånd, avsaknad av direkt medhåll och uttryckt skepsis kan utgöra sådana problem. Efter ett sådant problem kan det tidigare påståendet modifieras med adverb som markerar garderande urval, förtydligande, reviderande eller förmildrande, det vill säga som i den förenklade sekvensen nedan:

T1 A: påstående

T2 B: problem markeras

T1 C: modifiering

Nedan exemplifieras sekvenser där olika typer av problem behandlas med hjälp av adverb.

Som nämndes i kapitel 3 kan avsaknaden av respons behandlas som ett problem (se även Pomerantz 1984b:152, Davidson 1984:103–104). Detta har bland andra Thompson & Couper-Kuhlen (u.u.) behandlat i termer av reparation (se även Schegloff (1992b) som beskriver liknande sekvenser). Om en samtalsdeltagares påstående möts av tystnad kan denne modifiera sitt påstående med hjälp av adverb. Detta illustreras med ett utdrag från grupp 25 som diskuterar hiphop. Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar gruppen om de kopplar ihop hiphop med en speciell grupp människor (överlapp på sista raden utelämnat).

EXEMPEL 8.12. Modifiering efter utebliven respons

```
1 S eeh ä de nån särskild grupp (.) som man kopplar
2 ihop me den här musiken (.) som ni kopplade
3 ihop hårdrocken me långhåria (.) å Kent me uff
4 FNISSAR [(x) ]
5 GM4 A [de ä] lite stora kläder å- (2.5)
6 häftia grejer
7 PAUS B (3.2)
8 GM4 C kanske (.) *inte (.) näh* FNISSAR
9 GM2 Lexusbilar ocheh- mobiltelefoner
(25:40.00–40.20)
```

På rad 5 svarar GM4 på samtalsledarens fråga med *de e lite stora kläder å- (2.5) häftia grejer*. Detta möts av tystnad, en hela 3,2 sekunder lång paus.⁷ På rad 8 gör GM4 ett tillägg som modifierar det tidigare yttrandet: *kanske (.) inte (.) näh*. *Kanske* fungerar här förmildrande och till viss del även sannolikhets-

graderande av det tidigare påståendet. På så vis synliggörs att GM4 behandlar säkerheten i påståendet på raderna 5–6 som källan till problemet, vilket han alltså åtgärdar på rad 8. Man har även i andra studier funnit att en utebliven respons kan få talaren att behandla det tidigare påståendet som till exempel felaktigt eller överdrivet (Pomerantz 1984b:153, se även Karlsson u.u.).

Även ett svagt medhåll behandlas ibland av samtalsdeltagarna i materialet som ett problem. Detta exemplifieras nedan där BK6 i grupp 9 gör ett ensamt turtilllägg som består av ett förmildrande adverb efter en svag respons. Exemplet är ett utdrag från en diskussion om hiphop.

EXEMPEL 8.13. Förmildrande adverb efter svag respons

1 BK10 fö- för Doctor Dray å dom dom e ju mer dom
 2 blandar lite mer me soul å de blir lite lugnare
 3 litee ja [(.)] blir inte så mycke bara rap=
 4 X [m]
 5 BK10 =hela tiden (.) tjötit änna [typ]
 6 X [m]
 7 BK6 A ja tycker de e lite mer liksom (.) dom
 8 som e populära nu dom e lite mer- lite
 9 mer publikfrieri över de hela
 10 PAUS B (2.5)
 11 BK7 B m»
 12 BK6 C »på nåt sätt
 13 BK7 a
 (9:26.45–27.05)

Exemplet inleds på raderna 1–5 med att BK10 beskriver hur hiphopartister som Doctor Dray blandar sin musik med soulmusik och på så vis får en mindre tjugig produkt. På raderna 7–9 framhåller BK6 att det är *lite mer publikfrieri* över de hiphopartister som är populära nu. Detta följs av en lång paus samt därefter ett svagt medhåll av BK7 på rad 11. På rad 12 gör BK6 ett ensamt turtilllägg genom *på nåt sätt* som förmildrar det tidigare påståendet. *På nåt sätt* synliggör på så vis att BK6 behandlar sitt tidigare påstående som överdrivet eller för tvärsäkert, och att detta är källan till problemet som uppträder på raderna 10–11.

Om en samtalsdeltagare uttrycker skepsis över en annan samtalsdeltagares påstående behandlas detta ofta som disprefererat. I dessa fall kan den samtalsdeltagare som kom med ett första påstående göra ett garderande urval som i exemplet nedan. I exemplet diskuteras Kents musik (överlapp i första raden utelämnat).

---

⁷ Naturligtvis kan det vara så att andra samtalsdeltagare markerar ett problem med påståendet på andra sätt än vad som framkommer av ljudupptagningen.

EXEMPEL 8.14. Garderande urval efter uttryckt skepsis

1 GM2 m den ä inte speciellt komplicerad så eh de ä
 2 lätt å [ta till sej musiken]
 3 GM1 [men många fö- många] förstår nog ändå inte
 4 va de handlar om riktigt
 5 PAUS (1.5)
 6 LJUD SKRATT
 8 GM1 A de ä no de ä nog inte så många som förstätt att
 9 den här tixten handlar om **oralsex** t- tillexempel
 10 S B jäså?
 11 GM1 C eh tror ja iallafall (1.0) eller visste ni de?
 12 GM4 ja visste de men
 13 GM1 "visste du?"
 14 GM3 a ja visste men de beror på hur man tolkar de
 (25:3.20–3.35)

Exemplet inleds med att GM2 säger att musiken inte är speciellt komplicerad. GM1 påpekar dock på raderna 3–4 att det nog ändå är många som inte riktigt förstår vad det handlar om, vilket möts av en paus och sedan skratt. GM1 förklarar då påståendet med ett exempel på vad många troligtvis inte förstätt, nämligen att texten handlar om oralsex. Detta bemöts på rad 10 av ett *jäså?* från samtalsledaren, som låter strängt och skeptiskt. GM1 garderar sig därefter med *tror ja iallafall* där *i alla fall* markerar ett garderande urval.

Även skratt kan behandlas som ett problem vilket resulterar i en modifiering.⁸ Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 4 pratar om vilka som lyssnar på Kent.

EXEMPEL 8.15. Förtydligande adverb efter skratt

1 HK1 ja tror de e mest tjejer som lyssnar på dom
 2 HM1 mm aah de e s- de e- [(.) de skrev ja också de]=
 3 HK1 [helt å hållet för ja va]=
 4 HM1 =e ju de (.) de e ju [(x x)]
 5 HK1 =[å såg dom] på Liseberg
 6 å de va bara tjejer där
 7 HM1 ja va också där
 8 HK1 mm
 9 LJUD SKRATT
 10 HM1 [*ja va **asså*** **där** (.) ja va inte-]
 11 LJUD [S K R A T T]
 (4:1.15–1.30)

I exemplet påstår HK1 att det mest är tjejer som lyssnar på Kent, vilket bekräftas av HM1. HK1 baserar sitt påstående på att hon vid ett tillfälle var och såg Kent på Liseberg och då var det bara tjejer där. Även detta bekräftas av

⁸ Detta beror naturligtvis på situationen och skratt kan många gånger vara det prefererade. I just det här exemplet är det också så att skrattet markerar att något är problematiskt, snarare än att utgöra ett problem i sig.

HM1, som är en kille, på rad 7 med *ja va också där* vilket möts av skratt på rad 9. På rad 10 förtydligar HM1 sitt yttrande som givit upphov till skrattet med *ja va asså där* (*där* betonas starkt), där *alltså* markerar förtydligande. Han var alltså på Liseberg vid det aktuella tillfället, men inte för att se just Kent (och inte heller i egenskap av tjej).

Olika typer av missförstånd kan också leda till ett förtydligande (se även Schegloff 1987:203). Detta exemplifierades i exempel 6.98 ovan, och ett liknande exempel återfinns nedan där grupp 21 funderar på vilken typ av musik som spelas på MTV och ZTV. I exemplet är troligtvis SK2:s yttrande snarare ett skämt än ett rent missförstånd, men detta behandlas likväl som ett problem som följs av ett förtydligande.

EXEMPEL 8.16. Förtydligande efter markerat missförstånd

1 SK1 (mende) hårdrock e de ju inte mycke så här-
 2 [(.) (typ)]
 3 SK3 [nä (.) de e mer] så här går sent på natten
 4 å lite så här konstia tider
 5 SK1 aa
 6 SK2 A bra musik går sent ja
 7 SK1 B FNISSAR *e hårdrock bra eller?* SKRATTAR
 8 SK2 C +nä+ men **asså** bra musik (.) som rock å sånt
 (21:24.40–24.55)

På raderna 3–4 anför SK3 att hårdrock går sent på natten. På rad 6 konstaterar SK2 *bra musik går sent ja*. På rad 7 fnissar SK1 åt detta och frågar *e hårdrock bra musik eller?*. SK2 förklarar sitt påstående på rad 8 med *nä men asså bra musik (.) som rock å sånt* där *alltså* markerar ett förtydligande.

8.5. Modifierande adverb utan markerat problem

I detta avsnitt behandlas en typ av mönster som på många sätt liknar sekvenserna ovan, men som utgörs av två delar yttrade av samma talare. De adverb som beskrevs i avsnittet ovan, det vill säga olika modifierande adverb, uppträder även ofta utan att ett problem markerats (det vill säga att ingen annan talare kommer med en invändning eller markerar på andra verbala sätt att något är problematiskt).⁹ I dessa fall är det snarast så att bruket av adverbena synlig-

⁹ Som nämndes inledningsvis kan det vara så att andra samtalsdeltagare markerar ett problem på sätt man inte kan höra på bandet, till exempel genom att himla med ögonen eller se förvånade ut. Att en modifiering i detta avsnitts exempel kommer utan att ett problem är markerat är alltså inte helt säkert.

gör att en talare behandlar det egna yttrandet som problematiskt (vilket alltså kan föranleda en disprefererad respons) och därmed modifierar yttrandet något. Detta kan förenklas såhär:

T1 A: påstående

T1 B: modifiering av eget påstående

Denna typ av mönster har behandlats som *självreparation* av Thompson och Couper-Kuhlen (u.u.). De har funnit att samtalsdeltagare återkommande reparerar överdrivna påståenden innan turen är avslutad (se även Schegloff 1997). Sådana reparationer, eller modifieringar, återfinns i materialet exempelvis då en samtalsdeltagare uttalat sig om något som allmängiltigt och begränsar påståendet till att gälla i mindre omfattning. Man finner även modifieringar utan markerat problem då en talare gjort ett mycket starkt påstående, det vill säga ett påstående som är kategoriskt och inte nedtonat. Några exempel på detta återfinns nedan (i exemplen har A-delen och B-delen för tydlighetens skull placerats på varsin rad).

Det är vanligt att en samtalsdeltagare påstår att något gäller i allmänhet genom att använda *man*, vilket sedan modifieras med exempelvis *i alla fall* som uttrycker garderande urval och begränsar påståendet till att enbart gälla talaren själv. Detta kan förenklat beskrivas såhär:

T1 A: allmängiltigt påstående

T1 B: garderande urval till att gälla enbart talare 1

Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 14 diskuterar Beatles musik.

EXEMPEL 8.17. Garderande urval efter allmängiltigt påstående

```
1 FK1 trallvänli å (.) man lär sej den [(.)]=
2 X [ m ]
3 FK1 =elle ja refrängen då
4 FM6 A men de e ingenting man köper
5 B iallefall inte ja
(14:4.05–4.10)
```

Exemplet inleds med att FK1 påstår att Beatles musik är trallvänlig och lätt att lära sig refrängen på. På rad 4 kommenterar FM6 detta med *men de e ingenting man köper*, vilket följs av ett garderande urval på rad 5: *iallefall inte ja*. *I alla fall* markerar i exemplet att propositionen innehåller ett garderande urval som ska ses i relation till propositionen på raden innan. Han begränsar alltså ett allmängiltigt påstående till att gälla honom själv. *I alla fall* markerar

också att påståendet eventuellt gäller andra, vilket han dock inte uttalar sig om.

I nästa exempel illustreras hur en samtalsdeltagare modifierar ett allmänt påstående till att gälla mer begränsat genom att använda ett gradadverb. På exemplet första rad frågar samtalsledaren grupp 6 vilka som lyssnar på Beatles.

EXEMPEL 8.18. Approximerande grad modifierar påstående

```
1 S      vicka ä de som lyssnar på dehär?
2 HM3   ja de tror ja e så[na-]
3 HM5   A      [de ] e alla tror ja
4       B eller nästan alla
(6:5.55–6.00)
```

På rad 2 inleder HM3 ett yttrande, men avbryter sig, och på rad 3 framför HM5 att han tror att alla lyssnar. På rad 4 reviderar han påståendet (*eller* markerar revideringen) och lägger till gradadverbet *nästan* och modifierar på så vis propositionen på rad 3 att inte gälla i lika hög grad.

Ett liknande exempel återfinns nedan där en talare uttalar sig generellt om något med adverbet *överhuvudtaget* för att sedan tona ner och begränsa påståendet något. I exemplet diskuteras hiphopkulturen i Sverige.

EXEMPEL 8.19. Begränsande av generalisering

```
1 SK1   nämen i Sverige e de ju inte stort me
2       sånär musik som (.) eh som i USA e de
3       ju skit (.) [sto]rt så här
4 X     [mm ]
5 X     mm
6 SK2   men de e ändå ganska stort här (.) 'också'
7 SK1   aa
8 SK3   de e ju sånaa eh kritiserande texter
9 SK1   [[+men här går ju mer+ ]
10 SK2  A [[vi vi går på Sigfrids] så här går ju inga
11       hiphopare överhuvudet
12       B nästan bara nära kanske
13       [(.)] men om man eh går ut till dom skolorna=
14 SK1  [ a ]
15 SK2  =som ligger lite utanför [(.)] eller till dom=
16 X    [ m ]
17 SK2  =skolorna där de e ja i Nygård å Sandvik där [(.)]=
18 X    [ m ]
19 SK2  =där kan jag tänka mej att de e väldigt utbrett
20 SK1  aa
(21:39.15–39.35)
```

Exemplet inleds med att SK1 påstår att hiphopmusik inte är stort i Sverige. På rad 6 invänder SK2 mot detta och menar att det ändå är ganska stort. Med början på raderna 10–11 utvecklar hon detta med *vi går på Sigfrids så här går*

ju inga hiphopare överhuvudtaget. På rad 12 fortsätter turen med *nästan bara nära kanske*. Adverbet *överhuvudtaget* fungerar generaliserande i betydelsen 'alls' och gör påståendet kategoriskt. Detta tonas dock ned med *nästan* och modifieras även med *bara nära kanske*, där *bara* markerar ett specificerande urval och *kanske* markerar trolighet och förmildrande.

Nedan illustreras även hur en talare använder adverb för att revidera ett påstående (se även exempel 5.23 och 6.107 ovan). I exemplet diskuterar grupp 4 2Unlimited och före exemplet har HK1 just anfört att hon tycker att just 2Unlimited är bättre än den discomusik som spelas nuförtiden (överlapp i första och sista raden utelämnat).

EXEMPEL 8.20. Reviderande adverb

```

1  HM1      +jamen de e ju bara för att- de va ju då-
2          den+ var ju me i början när de va liksom
3          ganska nytt fortfarande med eurotechno å så
4          ännu å nu (.) så finns de väl inte så himla
5          mycke å- (.) n- nu e de ju- de mesta som kommer
6          nu e likt sånt som redan har getts ut
7  HK1      mm (.) mycke sämre
8  HM1      A typ all E-type
9          B iåförsej E-type e- han e ju iåförsej ganska bra
10         men typ de som man- typ Pandora å all sånt som
11         man hör på Energy de e liksom så (.) likt
(4:30.10–30.35)

```

På raderna 1–6 kommenterar HM1 HK1:s påstående: 2Unlimited framstår som bättre eftersom det var så nytt med eurotechno när de slog igenom. Han menar också att sådan eurotechno som ges ut nu är lik sådant som redan finns. Detta backar HK1 upp på rad 7 och hon lägger också till att den dessutom är mycket sämre. På rad 8 ger HM1 ett exempel på sådan eurotechno: E-type. På rad 9 reviderar han dock detta med *iåförsej E-type e- han e ju iåförsej ganska bra*. *I och för sig* markerar här att propositionen på rad 8 inte längre är giltig, utan att det är den nya propositionen på rad 9 som gäller.

8.6. Adverb i materialspecifika sekvenser och kontexter

I detta avsnitt presenteras några sekvenser och kontexter som materialets adverb uppträder i, vilka kan antas vara mer materialspecifika än de sekvenser som presenterats ovan.

I detta avsnitt presenteras sekvensen *adverb i ”första yttrande”* och även tre typiska kontexter jag funnit adverb i, nämligen *musikbeskrivningar*, *person- och situationsbeskrivningar* och *spekulationer*.

8.6.1. Adverb i ett ”första yttrande”

Det är vanligt att adverb uppträder i ett ”första yttrande”, de vill säga det första yttrandet som en samtalsdeltagare producerar i ett nytt delämne. Oftast uppträder ett första yttrande som svar på en fråga ställd av samtalsledaren eller som svar på en av de frågor samtalsdeltagarna fått på stödappret i början av inspelningen (se 1.3.1). Sekvensen ser förenklat ut såhär:

T1 A: samtalsledarens fråga/fråga på stödappret

T2 B: första yttrande (som svar på frågan)

Sekvensen fråga – svar är ett närhetspar som på inget sätt är materialspecifikt, utan detta är en av de mest grundläggande sekvenser man finner i de flesta typer av samtal (Sacks 1992b:521f, Schegloff & Sacks 1973). Däremot realiseras detta närhetspar på ett mycket materialspecifikt sätt eftersom samtalet är agendastyrt. Förstadelen i dessa sekvenser består av samtalsledarens fråga alternativt en fråga på stödappret och andradelen av en samtalsdeltagares svar på detta.

De adverb som återfinns i ett första yttrande uttrycker i allmänhet trolighet, låg grad eller förmildrande. Det är inte vanligt med emfatiska adverb eller adverb som uttrycker förstärkande grad i första yttranden (det förekommer något mer frekvent i negativa värderingar). Detta illustreras med ett par utdrag från materialet. I det första exemplet frågar samtalsledaren i sekvensens A-del grupp 9 vad de kallar Kents musik.

EXEMPEL 8.21. Förmildrande adverb i första yttrande

1 S A okej (.) ska vi börja mä den första då? (.)
2 va va de förnåt- nån sorts musik?
3 BK6 B s- svensk brittpop kallar ja de **nog**
(9:0.30–0.40)

På rad 3 svarar BK6 samtalsledaren med *svensk brittpop kallar ja de nog*, där *nog* fungerar förmildrande.

I exempel 8.3 illustreras även ett förmildrande adverb i ett första yttrande där samtalsledaren inte ställt någon fråga utan där SK1 spontant utgår från stödappret med agendan och inleder diskussionen om Kent. Stödapprets fråga kan alltså sägas utgöra sekvensens A-del.

EXEMPEL 8.22. Förmildrande adverb i första yttrande enligt stödpaper

1 SK1 B ja ja skrev såhär svensk deppi poprock för ja
 2 tycker de e ganska såhär (.) eller dom e lite
 3 såhär deppia på nåt sätt
 (21:1.15–1.20)

Adverb som uttrycker trolighet, låg grad och förmildrande är inte alls lika vanliga i påståenden som föregås av ett påstående med liknande innehåll gjorda av andra talare (se dock exempel 8.23 nedan). De är inte heller vanliga efter att en talare fått uppbackning eller medhåll av en annan talare (se avsnitt 8.1 ovan).

Dessa förhållanden gäller i extra stor utsträckning om det första yttrandet är av värderande karaktär. Det tycks vidare vara vanligare att en positiv förstavärdering tonas ned mer än en negativ förstavärdering i adverbsekvenserna.¹⁰

Nedan illustreras ett nedtonat första yttrande, som är en positiv värdering av klassisk musik.

EXEMPEL 8.23. Nedtonad första positiv värdering

1 S A mm vi tar den klassiska då kan vi se (va) ni
 2 har skrivit
 3 TM7 ja
 4 TM6 mm a har ingen aning om vicka de va [menh (xx)]
 5 TM5 [nå de vet]
 6 inte ja heller
 7 S nå de va ett stycke av Mozart
 8 TM7 a
 9 TM6 mm
 10 S symfoni nummer förti
 11 TM6 B jaa ja nåe jo va man ska säja om de de e
 12 la rätt bra också egenklien
 13 TM7 ja
 14 TM5 rätt avslappnande musik e de
 15 TM7 mm
 16 TM6 avslappningsmusik e de nog
 17 TM5 de e precis va ja har skrivit (.) ingen som
 18 sjunger (.) bra å göra läxer till
 19 TM7 aa
 20 TM6 väldigt bra avslappnings[mus]ik helt enkelt e de=
 21 TM5 [aa]
 22 TM6 =(.) morsan brukar lyssna på de väldigt mycke när
 23 hon kommer hem
 (23:7.05–7.40)

¹⁰ Detta skiljer sig dock något mellan grupperna. Till exempel verkar det i grupp 12 finnas hög tolerans för olika åsikter och både negativa och positiva värderingar dyker upp som första yttrande utan att de på olika sätt tonas ned.

Exemplet inleds med att samtalsledaren frågar vad gruppen skrivit (på stöd-pappret) om den klassiska musiken. Efter en kortare utveckling på raderna 3–10 om vem som gjort musiken besvarar TM6 frågan och värderar musiken med *jaa ja näe jo va man ska säga om de de e la rätt bra också egenklien. Rätt och egentligen* bidrar båda (ihop med *la*) till att tona ner yttrandet. De följande raderna innehåller bekräftelser från de andra deltagarna (som i just detta exempel är nedtonade) och på rad 20 kan man notera att TM6 uppgraderar sitt tidigare påstående och gör en mer direkt positiv värdering av musiken, vilket beskrevs i avsnitt 8.1 ovan.

8.6.2. Adverb i musikbeskrivningar

I alla samtal ombeds samtalsdeltagarna att beskriva så gott som samtliga musikexempel. Att beskriva musik är något som många uttalat anser vara svårt. I beskrivningar av musiken finner man ofta adverb som uttrycker trolighet, relativiserande och approximerande grad samt förmildrande. Nedan exemplifieras detta med en beskrivning av Beatles-exemplet. Precis före utdraget har samtalsledaren bett grupp 27 att beskriva musiken.

EXEMPEL 8.24. Beskrivning av musik

```

1  GM5   de e- (.) jo men dom sjunger på ett speciellt
2        sätt [(.)] tycker ja (.) *jag gillar inte den*
3  GK6   [ a ]
4  GM6   a de e ju hans röst
5  GK6   a *[rö]sten* de (e väl de)
6  GK5   [ a ]
7  GM5   å [så lite såhär ljust] näst[an] (.) på nåt sätt (.)
8  GK5   [ kompet o c k s å ]
9  GK6   [ a ]
10 GM5   å typiska gitarrer (1.9) ja man hör att de e de
11 GK5   hja (.) ja (*x*)
(27:13.30–13.50)

```

GM5 inleder exemplet med att svara att de sjunger på ett speciellt sätt, vilket backas upp av de andra som konstaterar att det är rösten. På rad 7 gör GM5 en beskrivning av rösterna med *lite så här ljust nästan (.) på nåt sätt (.)* där *nästan* och *på nåt sätt* förmildrar påståendet och därmed gör det mindre tvärsäkert och exakt samtidigt som det markerar att den aktuella beskrivningen kanske inte är det bästa sättet att beskriva det hela på.

8.6.3. Adverb i person- och situationsbeskrivningar

Eftersom grupperna ombeds svara på vilka som lyssnar på en viss typ av musik eller vid vilka tillfällen man kan lyssna på musiken finns det många tillfällen i materialet där samtalsdeltagarna gemensamt konstruerar en typisk (påhittad) person eller målar upp en situation då man kan tänkas lyssna på musiken (se även exempel 6.95 ovan). Detta illustreras i exemplet nedan där grupp 3 just beskrivit exemplet med Fugees som ”kickersmusik”, vilket samtalsledaren önskar en förklaring till. Exemplet börjar då MM6 besvarar detta.

EXEMPEL 8.25. Beskrivning av en typisk kicker

```
1 MM6    en viss grupp ungdomar som eh ser ut på
2        ett visst sätt å eh→
3 S      på vicket sätt då?
4 MM6    eh [(.) man balra se dom de e olika dom flesta=
5 MK5    [ vaddå↑ ]
6 MM6    =har väl (.) Adidasbyxor mjuka mycke smink
7        å mycke äckli parfym å (.) ja
8 MK5    [[eller Adidas-]
9 MK6    [[ja killar ] har i allmänhet page å så spikrakt
10       å så mycke (.) grejer i håret så de blir sådär
11       stenhårt å glansigt [(.)] [å så fin→]
12 X     [ m ]
13 MM6                                [m eller ka]nske ett
14       snyggt hårband
15 MK6    ja
16 MK5    å såhär käckä lackaxelväschor
(3:28.00–28.35)
```

MM6 inleder med att förklara att det rör sig om en viss grupp ungdomar som ser ut på ett visst sätt. Samtalsledaren efterfrågar på rad 3 en specificering av detta och gruppen ger då exempel på kännetecken de associerar till denna ungdomsgrupp: mjuka adidasbyxor, mycket smink, äcklig parfym, spikrak page osv. De samkonstruerar på så vis en fiktiv typperson. På rad 13–14 bidrar MM6 med *eller kanske ett snyggt hårband* där *kanske* markerar exemplifierande urval, vilket understryker att det rör sig om ett exempel på hur denna typiska kicker kan se ut. *Kanske* markerar också att detta är ett möjligt bidrag till konstruerandet av denna fiktiva person, och bidraget accepteras och bekräftas av MK6 på rad 15.

8.6.4. Adverb i spekulationer

Materialets karaktär, det vill säga att samtalsdeltagarna ombeds värdera och diskutera saker de kanske aldrig talar om annars, gör att det finns många sekvenser som präglas av spekulationer och gissningar.

Då samtalsdeltagarna uttalar sig om hur de tror saker och ting förhåller sig eller kommer att förhålla sig i framtiden är det vanligt att olika trolighetsadverb markerar att det rör sig om en spekulation. Detta exemplifieras nedan där AM1 spekulerar i hur dagens moderna musik kommer att uppfattas i framtiden.

EXEMPEL 8.26. Spekulation om framtiden

```
1 AM1   men de de de liksom [ de de ] kommer hej=
2 AK2                                     [*unga* ]
3 AM1   =de kommer säkert å va så att liksom (.)
4       kanske om sjutti åtti år så kanske (.)
5       [ då]tiden dåtidens ungdomar kanske kommer å=
6 AK1   [om-]
7 AM1   =tycka att eh kanske eurotechnon eller hiphopen
8       eller hårdrocken kommer å va böö
(19:24.50–25.05)
```

I exemplet markerar AM1 att påståendet är en spekulation med ett *säkert* på rad 3 som markerar trolighet och inte mindre än fyra *kanske* på raderna 4, 5 och 7 som markerar trolighet och exemplifierande urval.

8.7. Preferens i sekvenserna

Här ovan presenterades ett urval av de sekvenser, mönster och kontexter som materialets adverb uppträder i. De flesta av dessa finner man troligtvis i de flesta typer av samtal, och åtskilliga tidigare arbeten har behandlat flera av sekvenserna. De sekvenser och kontexter som presenterades i avsnitt 8.6 är sannolikt mer materialspecifika – det verkar troligt att man kan finna de flesta även i andra material, men att de är mer frekventa i GSM. Som nämnts tidigare beror detta antagligen på att samtalsdeltagarnas uppgift i materialet är att följa en förbestämd agenda och värdera och spekulera i stor utsträckning. Samtalsdeltagarna ombeds även svara på sådant de kanske aldrig annars funderar över.

Utifrån sekvenserna ovan kan man konstatera att vissa typer av adverb synliggör vad som i allmänhet behandlas som prefererat och disprefererat av

samtalsdeltagarna (vilket även diskuterades i avsnitt 3.3.2). Man kan dra några slutsatser om detta utifrån materialet.

För det första verkar det i materialet i allmänhet vara prefererat med medhåll och att man också uppgraderar talares påståenden. Detta synliggörs av adverb som markerar medhåll, förstärkande grad och emfas.

För det andra tycks det vara disprefererat med invändningar och ifrågasättande av sakpåståenden och värderingar. Detta behandlas som ett problem både av samtalsdeltagare som står för det disprefererade och av samtalsdeltagare som utsätts för det. Då en samtalsdeltagare ifrågasätter eller invänder mot ett påstående används ofta adverb som fungerar förmildrande eller sannolikhetsgraderande, samt sådana som markerar relaterande grad, anmärkningsvärdhet eller kontrast. Att en samtalsdeltagare som utsätts för en invändning eller ett ifrågasättande behandlar dessa som disprefererade, eller åtminstone markerade, synliggörs av adverb som markerar kontrast, anmärkningsvärdhet, reviderande, medgivande, förmildrande och olika typer av urval.

För det tredje behandlar samtalsdeltagarna även utebliven respons, svag respons, skepsis, skratt och olika typer av missförstånd som disprefererade, vilket åtgärdas med adverb som markerar garderande urval, förtydligande, reviderande eller fungerar förmildrande.

För det fjärde tycks det vara disprefererat att uttala sig alltför starkt eller allmängiltigt i ett ämne som kan mötas av en disprefererad respons. Att detta behandlas som disprefererat synliggörs av att samtalsdeltagare modifierar (med olika adverb) ett eget allmängiltigt påstående till en mer begränsad giltighet. De modifieringar som görs utan att ett problem verkar ha markerats av en annan talare kan alltså ses som ett sätt att förebygga disprefererade responser.

Sammanfattningsvis verkar det vara prefererat att uppnå, eller åtminstone närma sig, konsensus (se även 3.3.2). De responser som av samtalsdeltagarna behandlas som disprefererade utgör just ett hinder för konsensus. Som nämntes i kapitel 3 behandlas dock inte alltid avvikande åsikter som disprefererade, troligtvis eftersom man ägnar sig åt aktiviteten diskussion. Däremot föranleder oenigheter i allmänhet en utredning på något sätt, där man provar möjligheterna att kunna uppnå konsensus. I det ovanstående har jag vid flera tillfällen berört detta. Nedan beskriver jag ett exempel enbart med fokus på hur adverbena synliggör just konsensussträvan.

Exemplet är ett utdrag från en värdering av Fugees musik i grupp 24. Just den här sekvensen kan förenklat beskrivas såhär:

T1 A: positiv värdering

T2 B: uppgradering

T1 C: mindre positiv värdering än B

T2 D: nedgraderar med *ganska*

T1 E: positiv värdering, *i alla fall* markerar kontrast mot C-delen.

EXEMPEL 8.27. Adverb synliggör konsensussträvan

1 S mm (.) ha (3.0) sen kommer vi ti de som
2 låg lite (.) [närmre er]
3 TM8 [lite mer] i våran tid>
4 TM9 »jaa FNISSAR TILL RNB å hiphop [å]
5 TM8 [a] precis
6 TM9 RNB va de väl mer
7 TM8 A helt okej musik↑
8 TM9 B a mycke bra
9 TM8 C de tycker ja ä helt ok- ja gillar inte just
10 Fugees sådär jävla bra men
11 TM9 D ah jo [dom ä *ganska* bra]
12 TM8 E [de den +den] lå+ten ä väldigt bra
13 iallafall å de ä väl alla lyssnar väl på de ida
14 tror ja de ä väl *ganska* många som vet vicka dom
15 ä [(.)] men de ä nog (.) allra mest dom som=
16 S [m]
17 TM9? [m]
18 TM8 =går in för sån typ av musik de ä ju nog
19 mest hiphopare då å de ä mest sånhär de ä ju typ
20 lite svart musik om man säger så
21 S m↑
22 TM8 tycke ja
(24:19.40–20.15)

Exemplet inleds med en ämnesövergång till att diskutera Fugees. Efter att TM9 bestämt vilken typ av musik det rör sig om värderar TM8 musiken på rad 7 med *helt okej musik*, vilket alltså utgör sekvensens A-del. Detta uppgraderas i B-delen av TM9 på rad 8 med *a mycke bra*. I C-delen gör TM8 en ny värdering av musiken som är mindre positiv än TM9:s värdering, han gillar inte *just Fugees sådär jävla bra*. På rad 11, det vill säga D-delen, nedgraderar TM9 sin positiva värdering i B-delen med *ah jo dom e ganska bra* där *ganska bra* alltså ersätter värderingen *mycke bra*. På så vis närmar sig TM9 den värdering som TM8 uttryckt. TM8, i sin tur, påpekar på raderna 12–13 att just det aktuella musikexemplet ändå är *väldigt bra i alla fall* där *i alla fall* markerar en kontrast mot påståendet i C-delen. På så vis närmar sig även TM8 den värdering som TM9 uttryckt. Därefter övergår TM8 till att tala om vilka som lyssnar på musiken.¹¹ Det verkar alltså som om TM8 och TM9 behandlar de motsatta värderingarna som disprefererade och gemensamt arbetar sig fram till konsensus. Med adverbens hjälp modifierar TM8 och TM9 sina värderingar till att ligga i linje med varandra, vilket tycks vara de prefererade.

¹¹ Där kan man notera att TM8 tonar ned sitt påstående i stor utsträckning med adverbena *ganska* på rad 14, *nog* på rad 15 och 18 och *om man säger så* på rad 20 (dessutom en rad andra nedtonande partiklar och epistemiska verbfraser).

9. Sammanfattande slutdiskussion

I detta arbete har jag undersökt en grupp adverb i ett samtalsmaterial. Syftet var att identifiera vilka funktioner dessa adverb uppvisar och beskriva vad som påverkar deras funktion, samt att beskriva i vilka typer av sekvenser adverbena återkommande uppträder.

Till att börja med identifierade jag en grupp adverb i materialet efter en genomgång av samtliga adverb (se 2.3). Denna avgränsning hade kunnat göras snävare och undersökningen hade kunnat behandla en mindre grupp adverb. I så fall hade analyserna av enskilda exempel kunnat få mer utrymme och små nyanser större uppmärksamhet. Jag valde dock i ett tidigt skede att inkludera en större grupp adverb i undersökningen eftersom det inte på förhand gick att förutsäga vilka adverb som skulle visa sig vara intressanta.

Arbetets största del har bestått i att analysera vilka funktioner adverbena kan ha och vad som påverkar dessa. För att se i vilken utsträckning adverbets placering inom en tur eller TKE påverkar funktionen gick jag igenom samtliga belägg och undersökte i vilken position de befann sig. Detta resulterade dels i ett avsnitt om vilka positioner adverbena i materialet kan uppträda i (kapitel 4), dels i möjligheten att se hur adverbens position påverkade funktionerna (kapitel 7). Analysen av funktionerna resulterade i ett avsnitt om vilka funktioner adverbena i materialet kan uppvisa (kapitel 5), samt i den större resultatdelen (kapitel 6) med utgångspunkt i de enskilda adverbena och en beskrivning av hur dessa kan uppvisa olika funktioner. I analyserna av adverbens funktioner följde jag turerna sekventiellt i materialet och den här genomgången av sekvenserna ligger således bakom analysen av adverbens funktioner. De sekvenser som adverbena ofta uppträder i eller som på olika sätt är typiska för materialet presenterades i kapitel 8.

I det följande diskuteras resultaten på en övergripande nivå utifrån avhandlingens tre syften. Dessutom diskuteras i vilken utsträckning undersök-

ningens resultat gäller för svenska i stort och vad det har inneburit för resultatet att jag anlagt ett interaktionellt perspektiv.

DET FÖRSTA SYFTET var att identifiera de funktioner adverbena uppvisar i materialet. Resultaten visar att adverbena kan uppvisa en mängd olika funktioner, vilka redovisades ingående i kapitel 5 och 6.

En del adverb uppvisar samma funktioner som andra adverb, och en del adverb uppvisar funktioner som är unika för just det adverbet. Vissa adverb uppvisar bara en funktion, oavsett kontext och position. Andra adverb uppvisar allt från ett par funktioner till flera olika. Adverbena kan också realisera ett par eller flera funktioner samtidigt och det har visat sig vara relevant att se adverbens funktioner som olika funktionsdrag som realiseras i olika användningar. Dessa funktionsdrag kan vara mer semantiska eller mer interaktionella.

Några av de funktioner jag funnit i materialet kan nog betraktas som typiskt talspråkliga, till exempel *medhållande*, *reviderande*, *turtagande* och *anföringsmarkerande*. De flesta funktioner jag funnit i materialet är emellertid inte unika för adverb i talspråk utan sammanfaller många gånger med funktioner beskrivna i skriftspråksbaserade studier, inte minst i SAG. SAG tar dock upp en rad funktioner och användningar hos enskilda adverb som jag inte funnit i materialet, till exempel *nog* i bekräftande funktion och *alltså* i uppmanande funktion. Omvänt fanns det också en hel del adverb användningar i GSM som inte beskrivs i SAG, till exempel *nästän* och *ungefär* i förmildrande funktion, *särskilt* och *speciellt* i graderande funktion och *kanske* i förmildrande och exemplifierande funktion. Man kan därför föreställa sig att de adverb som undersökts i materialet kan uppvisa andra funktioner än de som jag eller SAG beskrivit och att man skulle kunna komma att börja använda adverb i funktioner som man inte använder dem i nu.

Några adverb användningar var kanske mer oväntade jämfört med hur man tidigare beskrivit adverbena. Till exempel var det inte väntat, i alla fall inte för mig, att *kanske* och *bara* båda kan fungera exemplifierande. Det visar att adverb som man traditionellt beskrivit som väldigt olika, i ett autentiskt material, kan visa sig vara mer lika i vissa användningar än man skulle kunna tro.

Det var kanske inte heller väntat att en del av funktionerna inte utelöst varandra mer. Till exempel kan *faktiskt* i en användning uttrycka emfas och i en annan användning fungera förmildrande, beroende på position och kontext. Dessa funktioner borde intuitivt vara så skilda att de inte skulle kunna realiseras av samma adverb. Genom att analysera ett autentiskt material visar sig dock detta vara möjligt. Det kan förklaras med att vissa av adverb användningarna påverkas av kontexten i hög grad och därför inte har en speciellt stark inneboende semantik.

Även om adverbena påverkas av kontexten, överlappar deras funktioner inte varandra i någon större utsträckning. Om man studerar schemat i bilaga 2 över de olika adverbens möjliga funktioner ser man att endast ett fåtal adverb har samma funktioner. Det finns några par av adverb som uppvisar samma funktioner, *ungefär* och *nästan* liksom *speciellt* och *särskilt*. Dessutom finns några adverb som endast uppträder i en funktion och uppvisar samma funktion som ett annat enfunktionsadverb: *rätt* och *ganska*, *antagligen* och *förmodligen*, *bland annat* och *till exempel*, *på nåt sätt* och *så att säga* samt *självlklart*, *förstås* och *såklart*. Några adverb liknar även varandra mer än andra funktionsmässigt, till exempel *i och för sig*, *möjligtvis* och *visserligen*; *i alla fall* och *åtminstone* liksom *exakt*, *precis* och *absolut*. I övrigt har adverbena mestadels olika funktionsdrag, även om många naturligtvis delar en eller ett par av sina möjliga funktioner med andra adverb.

I avsnitt 6.4 presenterades en tabell över de vanligaste funktionerna som adverbena uttrycker. Där framkom att de vanligaste funktionerna (i fallande ordning) var: specificerande urval, trolighet, emfas, medhåll/uppbackning, relaterande grad, förmildrande, anmärkningsvärdhet, kontrast, approximerande grad och inneslutande, uteslutande samt garderande urval.

Förutom adverbet *bara* som står för den största delen av de belägg som uttrycker specificerande urval, kan man säga att det finns tre typer av vanliga funktioner i materialet. Den allra vanligaste är att så att säga "fluffa till" yttranden, alltså göra propositionen eller sägandet av propositionen mindre exakt eller allmängiltig. Vanliga funktioner som fungerar på detta sätt är till exempel trolighet, relaterande grad, förmildrande och garderande urval. Dessa funktioner skulle kunna samlas under till exempel någon av termerna *hedging* eller *vaghetsmarkör*. Om man, som jag, gör en mer omfattande studie av adverbs funktioner har det dock visat sig vara relevant att vara mer specifik.

Det är även vanligt att man med adverb håller med (och i många av dessa fall fungerar adverbena som medhållande svarsord och alltså snarast som interjektioner) och också ofta visar ett känslomässigt engagemang i det man själv eller någon annan säger med emfatiska adverb.

Slutligen markerar exempelvis funktionerna *kontrast* och *anmärkningsvärdhet* hur yttrandet ska förstås i relation till samtalskontexten.

Sammanfattningsvis signalerar alltså adverbena relationer mellan yttranden gjorda av olika samtalsdeltagare i en kontext, och hur samtalsdeltagare förhåller sig till de olika yttrandenas innehåll.

DET ANDRA SYFTET var att beskriva vad som påverkar adverbens funktioner. Det har visat sig att positionen påverkar adverbens funktion i viss utsträckning och att de flesta adverb påverkas i någon position. De som påverkas i större utsträckning är dock lästräknade.

De positioner som påverkar adverbens funktion mest är *fritt initialt annex*, *självständigt* och *ensamt turtillägg*. Många av adverbens påträffas aldrig i dessa positioner i materialet, särskilt inte som ensamt turtillägg. Det är dock sannolikt att flera av de undersökta adverbena som inte uppträder i dessa positioner i GSM-materialet gör det i andra material.

Det finns exempel i materialet på att prosodi i vissa fall påverkar adverbens funktion. Detta gäller för exempelvis *just* i frasen *just det* och *riktigt*. Det kan vara så att adverbena i mycket större utsträckning påverkas av prosodin, men det har endast gått att avgöra skillnaden då det finns ”par” av adverb i en liknande kontext, där det ena betonas på ett avvikande sätt. Man kan även nämna att funktionen emfas i stor utsträckning påverkas av prosodin, eftersom emfatiska adverb i allmänhet betonas.

Den faktor som främst påverkar adverbens funktion är kontexten. Med kontext menas här dels en semantisk kontext, det vill säga vad som sägs i ett yttrande, dels en interaktionell kontext, det vill säga hur adverbet och yttrandet som adverbet ingår i är placerat i en sekventiell samtalskontext. Den semantiska kontext som framförallt påverkar är vad adverbet bestämmer, samt om yttrandet adverbet ingår i är ett sakpåstående eller ett värdepåstående. Den interaktionella kontexten påverkar genom att adverbena kan realisera olika funktioner beroende på vilken typ av yttrande som föregår det yttrande som adverbet ingår i, det vill säga vilken typ av sekvens adverbet ingår i.

DET TREDJE SYFTET var att beskriva i vilka typer av sekvenser adverb återkommande uppträder.

Vid analysen av adverbens funktioner framkom att deras funktion till stor del beror på vilken typ av sekvens de uppträder i. Omvänt har jag undersökt vilka sekvenser adverbena vanligtvis uppträder i. De adverb som typiskt uppträder i sekvenserna markerar bland annat medhåll, olika typer av urval, förmildrande, förtydligande, grad och sannolikhetsgradering. Eftersom dessa adverb på olika sätt modifierar det sagda eller sägandet av en proposition, synliggör adverbena ofta vad som behandlas som disprefererat och prefererat av samtalsdeltagarna. I kapitel 8 konstaterades att bland annat medhåll och uppgraderingar behandlas som prefererat medan till exempel invändningar, utblivna responser och missförstånd behandlas som disprefererade. Disprefererade handlingar synliggörs ofta med adverb, både av den som utför en sådan handling och den som blir utsatt för den. Det vore intressant att i framtiden undersöka även andra sätt som materialets samtalsdeltagare behandlar disprefererade strukturer på.

Man kan också konstatera att olika grupper tycks behandla lite olika saker som disprefererade. Som noterats vid ett par tillfällen är det inte alltid som en invändning eller en motsatt värdering behandlas som disprefererad, förmod-

ligen eftersom man ägnar sig åt aktiviteten diskussion. Detta skiljer sig också något åt mellan de olika grupperna. Ett exempel på detta är att de flesta grupper tycks behandla en positiv värdering efter en negativ värdering som om inte disprefererad så åtminstone markerad (se exempel 8.7 ovan). I exempelvis grupp 1 tycks ibland omvända förhållanden råda. Gruppen består av fyra mycket musikintresserade killar som är mycket positiva till alla typer av musik, varför det i denna del av materialet finns exempel på hur man inte tonar ner en positiv värdering efter en negativ.

Även om man inte alltid behandlar invändningar och andra problemkällor som disprefererade, synliggörs ändå dessa i samtalsstrukturen. Det normala är att någon typ av utredning följer på en oenighet och att samtalsdeltagarna på olika sätt åtminstone närmar sig konsensus.

Samtalsdeltagarnas adverb användning synliggör en sådan konsensussträvan. Som nämdes ovan används ofta adverb för att göra påståenden mer vaga och mindre exakta. Detta kan ses som ett sätt att undvika disprefererade oenigheter.

Om man vill ha reda på adverbens fullständiga potential att uttrycka olika funktioner måste man studera dem även i andra typer i material, inte minst i skriftspråksmaterial. För att klargöra i vilken utsträckning materialets resultat beror på att det är ungdomar som samtalar bör man också undersöka hur adverb används i vuxenmaterial. Det sannolika är att de flesta av adverb användningarna i materialet även återfinns i vuxnas samtal. Några drag som kan vara typiskt ungdomliga är användningen av *bara* och *ba* som anföringsmarkörer, bestämningar av substantiv med *verkligen* som i *verkligen strand*, *nog* i användning att uttrycka stark protest samt möjligtvis några andra.

Jämförelserna med SAG i detta arbete tyder på att skriftens användning av adverb skiljer sig från talets, och att det dessutom är skillnader mellan adverbens funktioner i monologisk och dialogisk text. Adverb tycks realisera olika funktioner beroende på om de uppträder i en monologisk eller dialogisk/interaktionell kontext och fler korpusstudier är nödvändiga om man vill uttala sig om de svenska adverbens fullständiga funktionsmöjligheter.

Adverb som i GSM används för att uttrycka förmildrande, trolighet, approximerande och relaterande grad, medhåll/uppbäckning, urval (baserat på bruket av *bara*) och emfas är mycket frekventa i GSM medan sådana adverb som uttrycker säkerhet är anmärkningsvärt få. Jämfört med en undersökning av ett något mindre talspråksmaterial (men med större variation av verksamheter, ålder och region) verkar åtminstone säkerhetsadverb användas mer frekvent i talspråk i övrigt (se Karlsson u.u.). Det kunde därför vara intressant att jämföra materialet med en skriftspråkskorpus eller en större talspråkskorpus för att se om den höga frekvensen av vissa funktioner är specifik för

GSM-materialet eller för talspråk överhuvudtaget. Adverbbruket kan bero på skillnader mellan tal och skrift, ålder, genre eller andra faktorer. Det troliga är att det stora antalet adverb som uttrycker förmildrande, trolighet, approximerande och relativiserande grad, medhåll/uppbackning, urval och emfas sannolikt hänger samman med den aktivitet man ägnar sig åt i samtalen, nämligen att värdera musik efter en (inte av samtalsdeltagarna) förutbestämd agenda.

Som framkom i kapitel 8 är några sekvenser troligtvis materialspecifika och inte lika vanliga i andra typer av verksamheter. Vad som behandlas som prefererat och disprefererat i allmänhet i samtalen, gäller troligtvis även i många andra samtal.

Ovan torde det ha blivit tydligt att det är högst relevant att studera den interaktionella kontexten om man vill ha reda på hur adverb fungerar i samtal. Så vad bidrar då det interaktionella perspektivet med?

I SAG finns en del interaktionella, eller dialogiska, exempel där det ingår en talares påstående följt av en annan talares respons. Dessa exempel är i allmänhet hämtade från ett skriftspråksmaterial eller konstruerade. För det mesta antar man dock ett monologiskt perspektiv, möjligtvis med en underförstådd kontext som exemplet ingår i, och ofta diskuterar man satsadverbialens betydelse ur både ett talar- och lyssnarperspektiv. SAG:s fokus ligger på adverb och satsadverbial som på olika sätt kommenterar satsen inom en talares eget yttrande. Om modala satsadverbial (som en stor del av detta arbetes undersökta adverb kan räknas in under) skriver man "Modala satsadverbial fungerar som talarens kommentar till det han själv säger [...]" (SAG 4:95). Ett sådant perspektiv fungerar på en hel del av exemplen i GSM-materialet, till exempel i yttranden som *ja tycker nog dom texterna e rätt bra* (hämtat från exempel 8.7 ovan). I exemplet fungerar *nog* förmildrande och *rätt* markerar relativiserande grad. I yttranden som *ja kallar de klassiskt ändå* (från exempel 6.76 ovan) eller *fanns väl ingen iåförsej* (hämtat från exempel 6.110 ovan) blir det däremot lurigare. I exemplet vittnar *ändå* och *iåförsej* om att dessa yttranden står i relation till en proposition tidigare i kontexten. Lösryckta förstår vi att adverbens funktion beror på något som utspelats tidigare, men utan kontexten kan vi inte avgöra *vad*. Då de står i en kontext ser man snart att det förra av exemplen kommenterar talarens egna tidigare påstående efter att en annan samtalsdeltagare ställt en fråga om detta, och att det andra exemplet kommenterar en annan samtalsdeltagares påstående (se respektive exempel i kapitel 6). Genom det interaktionella perspektivet synliggörs alltså inte bara hur adverb kommenterar ett eget påstående utan även hur det kommenterar andras påståenden.

En stor del av adverbena används just för att modifiera tidigare yttranden, både egna och andras, och därför har det visat sig vara nödvändigt att blicka utanför det yttrande som adverbena uttrycker i. Genom att kommentera ytt-

randen på olika sätt utför inte adverbena en handling enbart på en lingvistisk nivå, utan de synliggör också sociala handlingar. Detta blir tydligt just i ett interaktionellt perspektiv, genom att man studerar adverbena i sekvenser.

Om man återvänder till det exempel som ovan illustrerade hur ett monologiskt perspektiv kan vara tillräckligt så ser man att det inte är helt sant ens för det exemplet. I sin kontext synliggör nämligen adverbena i *ja tycker nog dom texterna e rätt bra* en vanligt återkommande struktur – nämligen att en samtalsdeltagare ofta tonar ned en avvikande värdering som följer på en annan värdering, särskilt om den som i just detta fall är en positiv värdering som följer på en negativ.

Detta arbetes slutliga poäng är alltså inte att visa en heltäckande bild av alla funktioner alla svenska adverb kan uppvisa. Till detta, om det ens var önskvärt, skulle krävas ett betydligt större arbete med en mängd olika material. Istället är arbetets huvudsakliga poäng att visa hur ett interaktionellt perspektiv ger en kategori ord nya funktionella dimensioner.

Förhoppningsvis bidrar detta arbete till att visa hur viktigt det är med en interaktionell aspekt på språkstudier, inte minst när vi ägnar oss åt språkliga kategorier som är kontextkänsliga och/eller används för att visa relationen mellan olika delar av kontexten. Adverbena i detta arbete får tjäna som exempel på vilka funktionella dimensioner som kan dölja sig bakom ord i en monologisk kontext.

Summary

This thesis is an empirical study of Swedish adverbs in spoken language interaction. Earlier descriptions of Swedish adverbs are usually based on introspective data or on a corpus of written language.

In this study, I analyse adverbs in authentic conversational data to determine what functions they have in interaction. The data used is a corpus that consists of discussions within 27 groups of Swedish teenagers aged 16–19 (all with the same agenda and supervised by a researcher). The corpus comprises 20 hours of conversation, or approximately 205 000 words.

In the data, I have focused on 48 adverbs that occur approximately 4700 times in the data. These adverbs have previously been described as *sentence adverbs*, *stance adverbs* and *linking adverbs* (Biber et al 1999). Some examples are: *kanske* ‘maybe’, *nästan* ‘almost’, *verkligen*, *riktigt* ‘really’, *ganska* ‘rather’ and *i alla fall* ‘anyway’.

I have studied the data from a functional grammar perspective and I have used the method of *conversation analysis*. This approach to language studies is common within the research area *interactional linguistics*, to which this thesis is a contribution (Ford 1993, 1996, Selting & Couper-Kuhlen 2001, Steensig 2001, Ford, Fox & Thompson 2002).

The study has three aims:

- to find the different functions of the adverbs.
- to describe which factors influence the adverbs to function in a certain way.
- to describe in what types of sequences the adverbs appear.

In order to fulfil these aims I have analysed how the adverbs function both within the utterance and within their interactional context by following the

sequentiality of the conversations turn-by-turn (see Sacks et al 1974:722, Sacks 1987:54, Schegloff 1968).

The thesis is organised in the following way. The first three chapters deal with the data, the selection of adverbs for the study, background and theoretical as well as methodological issues.

The results are found in chapters 4–8. Chapter 4 consists of a description of what positions within the turn and TCU the 4700 adverbs appear in. In chapter 5 the functions of the analysed adverbs are described. In chapter 6 the 48 adverbs chosen are described and their different functions are illustrated, and chapter 7 considers the relationship between position and function. Chapter 8 illustrates a number of different sequences that the adverbs regularly appear in and discusses this in terms of preference organisation.

Chapter 9 summarises and concludes the results.

In the following, I will summarise the main results of my research by addressing the above listed aims in turn.

1) The first aim was to track down the different functions of the adverbs. Some of the functions I have identified in the data have already been described within the framework of Swedish traditional grammar. However, the more interactional aspects are usually not covered in these descriptions. Moreover, the adverbial functions described in this dissertation are based on the usage of the adverbs in authentic spoken data.

In many instances, the adverbs are used vaguely, and are therefore difficult to label with a function. It is also the case that some occurrences of the adverbs have more than one function. Thus, the functions adverbs can realise could be seen as different functional features. These features can be more semantic or more interactional. In this dissertation the different features are all treated as functions, *i.e.* the lexical meaning of an adverb is considered as one of the functions it can have (see also Aijmer 1979:5)

The results reveal that some of the adverbs have just one or two functions while others have several. Many adverbs can function in various different ways depending on context and position. Some of the types have the same functions as other adverbs, and some types have functions that are unique to that adverb. Few types share the exact same functions, even though most of them share at least one function with other adverbs.

I have identified 20 major functions in the data¹ (the Swedish term in brackets): *degree (grad)*, *degree of probability (sannolikhetsgradering)*, *evaluation*

---

¹ Apart from these 20 major functions there are also around 10 other functions that a few tokens of some of the adverbs have.

(*evaluating*), *agreement* and *backing* (*medhåll* and *uppbackning*), *new thought* (*ny tanke*), *downplaying* (*förmildrande*), *emphasis* (*emfas*), *contrast* (*kontrast*), *remarkability* (*anmärkningsvärdhet*), *clarification* (*förtydligande*), *generalising* (*generalisering*), *addition* (*tillägg*), *specifying selection* (*specificerande urval*), *exemplifying selection* (*exemplifierande urval*), *including, excluding and hedging selection* (*inneslutande, uteslutande and garderande urval*), *admission* (*medgivande*) and, finally, *alteration* (*reviderande*).

Of these *specifying selection*, *degree of probability*, *emphasis*, *agreement* and *backing*, *degree*, *including*, *excluding* and *hedging selection*, *contrast* and *remarkability* are the functions most frequently expressed in the material. They are therefore explained in the following.

Adverbs that mark *specifying selection* indicate that the referent to which the proposition applies is an exact selection from a group of possible referents. Adverbs that mark *degree of probability* determine how probable a proposition is. Degree of probability can be divided into *certain*, *probable* and *uncertain*, and adverbs marking that a proposition is probable are frequent, while adverbs that mark that a proposition as certain or uncertain are rare. Adverbs that mark *emphasis* show that a speaker is emotionally involved in the utterance. Adverbs that function as *agreement* and *backing* denote that a speaker agrees with, or backs up, another speaker's utterance. Adverbs that mark degree can be divided into *approximate*, *relativising* and *strengthening*, where the latter isn't as common as the first two. Adverbs that mark *including* and *excluding selection*, mark that a proposition can be included or excluded to/from a group of possible referents the proposition may be true of. When a speaker modifies his or her own utterance by making such a selection it can have a *hedging* effect. Adverbs that mark *contrast* shows that an utterance is to be understood as a contrast to a previous utterance. Adverbs that mark *remarkability* signal that a proposition is remarkable considering what could be said in a certain matter.

From this, it is possible to extract three major functions in which adverbs are most frequently used in the data.

- 1) The adverbs are often used to modify and hedge utterances, that is to make the proposition (or the saying of a proposition) less exact or general.
- 2) The adverbs often show that a speaker agrees with another speaker and also demonstrates an emotional involvement in what is said.
- 3) The adverbs are used to show how utterances in conversations should be understood in relation to each other.

2) The second aim was to describe what factors influence the adverbs to function in a certain way. The results reveal that the factors that influence the function of the adverbs are *position* and *context*.

Some adverbs, like *ganska* 'rather', show the same function regardless of context and position within the TCU/turn. Other adverbs, such as *kanske* 'maybe', realise a range of functions depending on context and position. These different realisations of the adverbs can have a more or less semantic content.

It appears that the adverbs in general are more sensitive to context than position. Context intends both the semantic context (*i.e.* what the adverb operates on and whether the utterance in which the adverb appears is a factual statement or a value judgement) and interactional context (*i.e.* what sequence of turns the adverb appears in).

However, in several cases, it is the position that determines the function of the adverb. Some adverbs are more sensitive to positioning than others and the majority of the adverbs are, at least in single instances, influenced by the position.

In the data, the adverbs are placed in initial, medial or final position of a turn or a TCU. The adverbs positioned initially can either be followed by a SV word order or a subject-verb inversion, which has turned out to be of some importance for as to which function is realised. It can also be positioned as, what in this study is called, a "single increment", meaning that the adverb appears on its own after a completed TCU. The adverbs can also appear on their own as a TCU, responding to another speaker's utterance.

No position influences, in it self, all adverbs to function in a certain way. However, there are a few positions that influence the functions more than others. This holds true for the initial position of a turn followed by SV-word order, the "single increments" and single adverbs that make out a whole turn.

Adverbs placed in the initial of a turn usually show a relation to a previous utterance. If followed by SV-word order, they also mark turn taking or function as attention signals. Earlier research has observed similar patterns (Lindström 2001:69–75, Auer 1996:310, Steensig 2001:222).

Adverbs placed as single increments, following a completed TCU, play down the proposition and the assertion of the proposition in the TCU it follows.

Adverbs that make up a whole turn are always a response to another speaker's utterance and often comment on that utterance. Usually these adverbs simply show agreement. If they appear together with a response particle, it usually comments in which way an agreement is made.

3) The third aim was to investigate in what types of sequences the adverbs reappear.

Some of the most common sequences (see Levinson 1983:303–308, Sacks 1992b:521f, Schegloff & Sacks 1973:295–296) in which the adverbs appear are:

- In agreeing sequences, where one finds many adverbs marking emphasis, agreement and backing.
- In objections, where you can find many downplaying adverbs, as well as adverbs marking contrast or that the proposition is remarkable.
- Following an objection, where modifying adverbs marking contrast, remarkability, alteration, admission and downplaying are common.
- After other types of trouble, such as no response or misunderstandings, where one often finds adverbs that play down the proposition or mark hedging selection, alteration and clarification.
- In the first answer after the researcher asked a question, where a lot of adverbs that play down, mark degree or degree of probability are found, especially if a speaker is making a positive assessment.

The adverbs are also found when the interlocutors describe music, people that listen to the music and in guessing sequences. Many modifying adverbs also appear within turns and then mark what a speaker treats as a trouble source.

In the analysis of the sequences, I have focused on preference organisation and how speakers treat utterances as preferred or dispreferred (Schegloff 1988b:445, Atkinson & Heritage 1984:52–53, Levinson 1983:332–345). Earlier research shows that preferred responses normally are performed without delay, whereas dispreferred responses usually are delayed and made as weak as possible (Sacks 1987:58, Pomerantz 1984:70, Londen 1995:33, Schegloff 1988b:445).

Analysing the adverbs in sequences has given the following results. The adverbs in the sequences usually modify an utterance in one way or another. These adverbs display what is treated as preferred and dispreferred in conversation.

In the data, agreeing and upgrading is usually treated as the preferred response (see also Pomerantz 1984:70–71, Londen 1995:21, Wirdenäs 2002). Disagreeing with and questioning another speaker's knowledge or taste in music are, together with misunderstanding and no response at all, examples of what is treated as dispreferred. Not all groups treat disagreement as dispreferred, probably due to the fact that they all are engaged in discussion. How-

ever, a disagreement is usually treated in some way, and overall it seems preferred to reach some kind of consensus.

In analysing adverbs from an interactional perspective, it has become clear that adverbs do not only determine the interpretation of elements within an utterance. They also determine or comment on previous utterances made by the speaker or previous utterances made by another speaker. This perspective has also revealed how adverbs can display what is treated as preferred and dis-preferred responses in conversation. The adverbs in this study do not only operate on a linguistic level, but also display social actions.

The aim of this study has not been to cover all possible functions that adverbs can have in spoken Swedish. In order to do that, if ever even desired, one would have to look at a much larger corpus, consisting of different activities. Instead, the aim of this study has been to show how an interactional perspective on grammar can display a whole new set of functions.

Hopefully this research shows how important it is to analyse grammar in authentic conversation, especially when studying something as context-sensitive as adverbs. The adverbs described in this dissertation may serve as examples of what functional dimensions can be concealed in context-free examples.

Litteraturförteckning

- Adelswärd, Viveka 1992. Kommunikativa stildrag – om tystnad och turgående, skrattande och frågande. I: Strömquist, S. (red.), *Tal och samtal*. Lund, s. 127–149.
- Aijmer, Karin 1979. Några talaktsfunktioner hos adverb i svenskan. I: Josephson, O., H. Strand & M. Westman (red.), *Svenskans beskrivning* 11. Stockholm, s. 5–20.
- Aijmer, Karin 1985. Vad man ej klart kan säga – om vaghetsmarkörer. I: Allén, S., L.-G. Andersson, J. Löfström, K. Nordenstam & B. Ralph (red.), *Svenskans beskrivning* 15. Göteborg, s. 107–117.
- Andersson, Lars-Gunnar 1975a. *Form and function of subordinate clauses*. (Gothenburg monographs in linguistics 1.) Göteborg.
- Andersson, Lars-Gunnar 1975b. Talaktsadverbial. *Nysvenska studier* 55–56, s. 25–47.
- Andersson, Lars-Gunnar 1975c. *Några lingvistiska skolbildningar*. (GULING 4.) Göteborg.
- Anward, Jan 2001. Talspråk och grammatik. *Språkvård* 3, s. 36–38.
- Anward, Jan & Bengt Nordberg (red.) u.u. *Samtal och grammatik*. Lund.
- Arnstad 2000. SAG, det är en grammatik för både tal och skrift, eller? *Språkvård* 2, s. 19–25.
- Aronsson, Karin 1991. Pediatriska samtal och social distans. En kritisk diskussion av Brown och Levinsons samtalsmodell. *Socialmedicinsk tidskrift* 9/10, s. 438–446.
- Atkinson, J. Maxwell & John Heritage (red.) 1984. *Structures of social action*. *Studies in conversation analysis*. Cambridge.
- Auer, Peter 1996. The pre-front field in spoken German and its relevance as a grammaticalization position. *Pragmatics* 6:3, s. 295–322.

- Beckman, Natanel [1916] 1968. *Svensk språklära för den högre elementarundervisningen*. 9 uppl. Stockholm.
- Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad & Edward Finegan 1999. *Longman grammar of spoken and written English*. London.
- Bloomfield, Leonard 1933. *Language*. London & Aylesbury.
- Bockgård, Gustav 2004. *Syntax som social resurs. En studie av samkonstruktionssekvensers form och funktion i svenska samtal*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 64.) Uppsala.
- Brinton, Laurel J. 1996. *Pragmatic markers in English. Grammaticalization and discourse functions*. Berlin & New York.
- Brown, Penelope & Stephen C. Levinson 1987. *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge.
- Butler, C. S 2003. *Structure and function: a guide to three major structural-functional theories*. Vol. 1–2. Amsterdam & Philadelphia.
- Chafe, Wallace L. 1984. How people use adverbial clauses. I: Brugman, C. & M. Macaulay (red.), *Proceedings of the tenth annual meeting of the Berkeley linguistic society*. Berkeley, s. 437–449.
- Chomsky, Noam 1965. *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Sandra A. Thompson u.u. A linguistic practice for retracting overstatements: ‘Concessive repair’. I: Hakulinen, A. & M. Selting (red.), *Syntax and Lexis in Conversation: Studies on the use of linguistic resources in talk-in-interaction*, s. 257–288.
- Dahl, Östen 1995. *I och för sig* – A Swedish rhetorical device. I: Melchers, G. & B. Warren (red.), *Studies in Anglistics*. Stockholm, s. 109–114.
- Davidson, Judy 1984. Subsequent versions of invitations, offers, requests, and proposals dealing with potential or actual rejection. I: Atkinson, J. M. & J. Heritage (red.), *Structures of social action. Studies in conversation analysis*. Cambridge, s. 102–128.
- Du Bois, John 2003. Discourse and grammar. I: Tomasello, M. (red.), *The new psychology of language, volume 2: Cognitive and functional approaches to language structure*. Mahwah, s. 47–87.
- Einarsson, Jan 1974. Projektet talbanken. I: Platzack, C. (red.) *Svenskans beskrivning* 8. Lund, s. 76–96.
- Engdahl, Elisabet & Ann-Marie Londen (red.) u.u. Artiklar från projektet *Samtalspråkets grammatik*.
- Eriksson, Mats 1992. *Ett fall av grammatikalisering i modern svenska: ba i ungdomars talspråk*. (FUMS rapport nr 166.) Uppsala.
- Eriksson, Mats 1997. *Ungdomars berättande. En studie i struktur och interaktion*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 43.) Uppsala.

- Eriksson, Mats 2002. Syntaxens sociala sida – en inledande diskussion av tur-tillägg i samtal. *Språk och stil* 12 (n.f.), s. 5–24.
- Folkmålsstudier 42 2003. (Artiklar om grammatik och samtal.)
- Ford, Cecilia E. 1993. *Grammar in interaction – Adverbial clauses in American English conversations*. Cambridge.
- Ford, Cecilia E., Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson (red.) 2002a. *The language of turn and sequence*. Oxford.
- Ford, Cecilia E., Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson 2002b. Introduction. I: Ford, C. E., B. A. Fox & S. A. Thompson (red.), *The language of turn and sequence*. Oxford, s. 3–13.
- Ford, Cecilia E., Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson 2002c. Constituency and the grammar of turn increments. I: Ford, C. E., B. A. Fox & S. A. Thompson (red.), *The language of turn and sequence*. Oxford, s. 15–37.
- Ford, Cecilia E. & Johannes Wagner 1996. Interaction-based studies of language: Introduction. *Pragmatics* 6:3, s. 277–279.
- Garfinkel, Harold 1967. *Studies in Ethnomethodology*. Cambridge.
- Garfinkel, Harold 1972. Remarks on ethnomethodology. I: Gumperz, J. J. & D. Hymes (red.), *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication*. New York, s. 301–324.
- Goffman, Erwin [1955] 1972. On face-work. I: Goffman, E. (red.), *Interaction ritual. Essays on face-to-face behaviour*. London, s. 5–45.
- Green-Vänttinen, Maria 2001. *Lyssnaren i fokus. En samtalsanalytisk studie i uppbackningar*. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 638.) Helsingfors.
- Greenbaum, Sidney 1969. *Studies in English adverbial usage*. London and Harlow.
- Haapamäki, Saara 2003. Grammatiken och det talade språket: några nedslag i grammatikens historia. *Folkmålsstudier* 42, s. 81–90.
- Hakulinen, Auli 2005. Föredrag om ISO vid tema K Linköping 2/6 2005.
- Helgesson, Karin 2000. "Mesia e dom ju inte" – en studie av ju, väl och nog i ett samtal mellan ungdomar. (Opublicerad C-uppsats, Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet.) Göteborg.
- Hellberg, Staffan 2000. Talspråksgrammatik. *Språkvård* 4, s. 43–45.
- Hellberg, Staffan 2001. Replik till Jan Anward. *Språkvård* 3, s. 38–39.
- Helt, Marie E. 1997. *Discourse marker and stance adverbial variation in spoken American English: A corpus-based analysis*. Northern Arizona University.
- Heritage, John 1988. Explanations as accounts: a conversational analytical perspective. I: Antaki, C. (red.), *Analysing everyday explanation: a casebook of methods*. London, s. 127–144.

- Heritage, John 2002. *Ob*-prefaced responses to assessment. A method of modifying agreement/disagreement. I: Ford, C. E., B. A. Fox & S. A. Thompson (red.), *The language of turn and sequence*. Oxford, s. 196–224.
- Holmberg, Per 2002. *Emotiv betydelse och evaluering i text*. (Nordistica Gothoburgensia 24.) Göteborg.
- Hopper, Paul J. 1998. Emergent grammar. I: Tomasello, M. (red.), *The new psychology of language. Cognitive and functional approaches to language structure*. Mahwah, s. 155–175.
- Hopper, Paul J. & Sandra A. Thompson 1980. Transitivity in grammar and discourse. *Language* 56, s. 251–299.
- Hutchby, Ian & Robin Wooffitt 1998. *Conversation analysis: principles, practices and applications*. Cambridge.
- Jefferson, Gail 1987. On exposed and embedded correction in conversation. I: Button, G. & J. R. E. Lee (red.), *Talk and social organization*. Clevedon & Philadelphia, s. 86–100.
- Jucker, Andreas H. & Yael Ziv (red.) 1998. *Discourse markers. Descriptions and theory*. Amsterdam & Philadelphia.
- Karlsson, Susanna u.u. *Positioneringsfraser i interaktion. Syntax, prosodi och funktion*. Göteborg.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1994. *Ungdomsspråk*. Uppsala.
- Kärkkäinen, Elise 2003. *Epistemic stance in English conversation. A description of its interactional functions, with a focus on 'I think'*. Amsterdam.
- Lakoff, George 1972. Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts. I: Perantean, P.M., J.N. Levi and G.C. Phares (red.), *Papers from the 8th Regional Meeting*. Chicago, s. 183–228.
- Landqvist, Håkan 2001. *Råd och ruelse*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 55.) Uppsala.
- Landqvist, Håkan 2004. Turtillägg – förslag till svenska termer. I: Bäcklund, I: Börestam, U., U. Melander Marttala & H. Näslund (red.), *Text i arbete/Text at work. Festskrift till Britt-Louise Gunnarsson den 12 januari 2005*. Uppsala, s. 90–99.
- Lehti-Eklund, Hanna 1990. *Från adverb till markör i text. Studier i semantisk-syntaktisk utveckling i äldre svenska*. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 561.) Helsingfors.
- Lehti-Eklund, Hanna 1997. *alltså* som diskurspartikel. I: Haapamäki, S. (red.), *Svenskan i Finland 4*. Åbo, s. 75–83.
- Lerner, Gene 1996. Finding "face" in the preference structures of talk-in-interaction. *Social psychology quarterly* 69:4, s. 303–321.
- Levinson, Stephen C. 1983. *Pragmatics*. Cambridge.

- Lindholm, Camilla 2003. *Frågor i praktiken. Flerledade frågeturer i läkare-patientsamtal*. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 651). Helsingfors.
- Lindström, Anna 1999. *Language as social action. Grammar, prosody, and interaction in Swedish conversation*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 46.) Uppsala.
- Lindström, Jan 2001. Från satsschema till turschema? Förfäkt i fokus. *Språk och stil* 11 (n.f.), s. 25–80.
- Lindström, Jan u.u. *Tur och ordning*.
- Linell, Per 1982. *The written language bias in linguistics*. Linköping.
- Linell, Per 1990. Samtalets praktik och talspråkets grammatik. I: Andersson, E. & M. Sundman (red.), *Svenskans beskrivning* 17. Åbo, s. 39–55.
- Linell, Per 1998. *Approaching Dialogue. Talk, interaktion and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam.
- Linell, Per u.u. En dialogisk grammatik? I: Anward, J. & B. Nordberg (red.), *Samtal och grammatik*. Lund.
- Loman, Bengt 1968. Talsyntax. *Språkvård* 4, s. 2–8.
- Loman, Bengt (red.) 1977. *Språk och samhälle 3. Social variation i talspråkets syntax*. Lund.
- Loman, Bengt & Nils Jørgensen 1971. *Manual för analys och beskrivning av makrosyntagmer*. Lund.
- Londen, Anne-Marie 1995. Samtalsforskning – en introduktion. *Folkmålsstudier* 36, s. 11–52.
- Lüscher, Ingrid 1979. *Förstärkande och modifierande adverb i svenskt elevspråk*. (FUMS-rapport nr 72.) Uppsala.
- Malmgren, Sven-Göran 2002. *Faktiskt, förstås* och många andra. Om förändringar i det svenska formordssystemet under 1800- och 1900-talet. *Språk och stil* 12 (n.f.), s. 97–146.
- Monzoni, Chiara M. 2004. Do italians 'prefer' disagreeing? Some interactional features of disputational talk in italian multi-party family interaction. I: Aijmer, K. (red.), *Dialogue Analysis VIII: Understanding and misunderstanding in dialogue*. Tübingen, s. 119–130.
- NEO = Nationalencyklopedins ordbok 1–3, Utarbetad vid Språkdata, Göteborgs universitet. Höganäs 1995–1996.
- Nilsson, Jenny 2002a. *Grymt snäll, hemskt trevligt* och adverbcykeln. *Språkvård* 3, s. 6–10.
- Nilsson, Jenny 2002b. t-avledda adjektiv som förstärkande gradadverb. I: Malmgren, S.-G., K. Norén & M. Ståhlhammar (red.), *Fem studier i lexikologi*. (MISS = Meddelanden från Institutionen för svenska språket 39.) Göteborg, s. 57–69.

- Nilsson, Jenny u.u. *I och för sig* i kontext. I: Anward, J. & B. Nordberg (red.), *Samtal och grammatik*. Lund.
- Nordberg, Bengt 1985. Om ungdomars samtalsstil. Några preliminära iakttagelser. *Nysvenska studier* 64, s. 5–27.
- Nordberg, Bengt 1992. Onomatopoetiska uttryck och ungdomars samtalsstil. I: Strömquist, S. (red.), *Tal och samtal*. Lund, s. 150–176.
- Nordberg, Bengt, Leelo Keevallik Eriksson, Kerstin Thelander & Mats Thelander (red.) 2003. *Grammatik och samtal. Studier till minne av Mats Eriksson*. Uppsala.
- Norrby, Catrin 1995. Tanter talar tonårsspråk? I: *Hårdrock, hundar och humanister*. (Humanistdag-boken nr 8.) Göteborg, s. 183–192.
- Norrby, Catrin 1997. Hur länge är man ungdom – språkligt sett? I: Kotsinas, U.-B., A.-B. Stenström & A.-M. Karlsson (red.), *Ungdomsspråk i Norden. Föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm, s. 213–222.
- Norrby, Catrin 1998. *Vardagligt berättande. Form, funktion och förekomst*. (Nordistica Gothoburgensia 21.) Göteborg.
- Norrby, Catrin 2001. Ungdomars språk och ungdomars identiteter. En workshop om genus och ungdomsspråk. I: Nordenstam, K. & K. Norén (red.), *Språk, kön och kultur. Rapport från fjärde nordiska konferensen om språk och kön. Göteborg den 6–7 oktober 2000*. Göteborg, s. 181–188.
- Norrby, Catrin 2004. *Samtalsanalys*. Lund.
- Ochs, Elinor, Emanuel A. Schegloff & Sandra A. Thompson (red.) 1996. *Interaction and grammar*. Cambridge.
- Ono, Tsuyoshi & Thompson, Sandra A. 1995. What can conversation tell us about syntax? I: Davis, P. W. (red.), *Alternative linguistics. Descriptive and theoretical modes*. Amsterdam & Philadelphia, s. 213–271.
- Ottesjö, Cajsa u.u. *Iallafall* som diskursmarkör. I: Anward, J. & B. Nordberg (red.), *Samtal och grammatik*. Lund.
- Pomerantz, Anita 1978. Compliment responses: notes on the co-operation of multiple constraints. I: Schenkein, J. (red.), *Studies in the organization of conversational interaction*. New York & London, s. 79–112.
- Pomerantz, Anita 1984a. Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes. I: Atkinson, J. M. & J. Heritage (red.), *Structures of social action. Studies in conversation analysis*. Cambridge, s. 57–101.
- Pomerantz, Anita 1984b. Pursuing a response. I: Atkinson, J. M. & J. Heritage (red.), *Structures of social action. Studies in conversation analysis*. Cambridge, s. 152–163.

- Quirk, Randolph 1984. Recent work on adverbial realisation and position. I: Aarts, J. & W. Meijs (red.), *Corpus linguistics. Recent developments in the use of computer corpora in English language research*. Amsterdam, s. 185–192.
- Reimers, Eva 1995. *Dopet som kult och kultur*. Stockholm.
- Saari, Mirja 1975. *Talsvenska. En sociolingvistisk studie över syntaktiska drag i intervjusvar*. (Studier i nordisk filologi 60.) Helsingfors.
- Saari, Mirja 1977. Syntaktiska drag i svenska intervjusvar. I: Loman, B. (red.), *Språk och samhälle 3*. Lund, s. 73–99.
- Saari, Mirja 1979. Om adverbena *ju, nog* och *väl*. I: *Festskrift till Björn Pettersson 29.12.1979*. Tammerfors, s. 219–243.
- Saari, Mirja 1984. Några pragmatiska partiklar i svenskt talspråk. I: *Festskrift till Åke Granlund 28.4.1984*. Helsingfors, s. 213–221.
- Sacks, Harvey [1973] 1987. On the preferences for agreement and contiguity in sequences in conversation. I: Button, G. & J. R. E. Lee (red.), *Talk and social organization*. Clevedon, s. 54–69.
- Sacks, Harvey 1992a. *Lectures on conversation*. Vol. 1. Oxford & Cambridge.
- Sacks, Harvey 1992b. *Lectures on conversation*. Vol. 2. Oxford & Cambridge.
- Sacks, Harvey, Emanuel A. Schegloff & Gail Jefferson 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language* 50:4, s. 696–735.
- SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik* 1–4. Stockholm.
- Schegloff, Emanuel A. 1968. Sequencing in conversational openings. *American Anthropologist* 70, s. 1075–1095.
- Schegloff, Emanuel A. 1987. Some sources of misunderstanding in talk-in-interaction. *Linguistics* 25:1, s. 201–218.
- Schegloff, Emanuel A. 1988a. Goffman and the analysis of conversation. I: Drew, P. & A. Wootton (red.), *Erving Goffman. Exploring the interaction order*. Cambridge, s. 89–135.
- Schegloff, Emanuel A. 1988b. On an actual virtual servo-mechanism for guessing bad news: a single case conjecture. *Social problems* 35:4, s. 442–457.
- Schegloff, Emanuel A. 1992a. In another context. I: Duranti, A. & Goodwin, C. (red.), *Rethinking context: Language as an interactive phenomenon*. Cambridge, s. 191–227.
- Schegloff, Emanuel A. 1992b. Repair after next turn: the last structurally provided defense of intersubjectivity in conversation. *American Journal of Sociology* 97:5, s. 1295–1345.

- Schegloff, Emanuel A. 1996. Turn organization: one intersection of grammar and interaction. I: Ochs, E., E. A. Schegloff & S. A. Thompson (red.), *Interaction and Grammar*. Cambridge, s. 52–133.
- Schegloff, Emanuel A. 1997. Third turn repair. I: Guy, G., C. Feagin, D. Schiffrin & J. Baugh (red.), *Towards a social science of language: Papers in honor of William Labov. Volume 2: Social interaction and discourse structures*. Amsterdam, s. 31–40.
- Schegloff, Emanuel A. 2000. On turns' possible completion, more or less. Increments and trail-offs. Föredrag hållet vid Euroconference on interactional Linguistics, i Spa 16–21/9.
- Schegloff, Emanuel A., Gail Jefferson & Harvey Sacks 1977. The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language* 53:2, s. 361–382.
- Schegloff, Emanuel A. & Harvey Sacks 1973. Opening up closings. *Semiotica* 8, s. 289–327.
- Schiffrin, Deborah 1987. *Discourse markers*. Cambridge.
- Schourup, Lawrence C. 1985 [1982]. *Common discourse particles in English conversation*. New York & London.
- Selting, Margret & Elizabeth Couper-Kuhlen (red.) 2001a. *Studies in interactional linguistics*. Amsterdam & Philadelphia.
- Selting, Margret & Elizabeth Couper-Kuhlen 2001b. Introducing interactional linguistics. I: Selting, M. & E. Couper-Kuhlen (red.), *Studies in interactional linguistics*. Amsterdam & Philadelphia, s. 1–22.
- Språk och stil* 11 (n.f.) 2002. (Artiklar om grammatik och samtal.)
- Steensig, Jakob 2001. *Sprog i virkeligheden*. Århus.
- Tannen, Deborah 1984. *Conversational style: Analyzing talk among friends*. Norwood.
- Thompson, Sandra A. 2001. Foreword. I: Selting, M. E. C.-K. (red.), *Studies in Interactional Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, s. VII–VIII.
- Thompson, Sandra A. 2003. Functional linguistics: Overview. I: Frawley, W. J. (red.), *International encyclopedia of linguistics*. Vol. 2. Oxford, s. 53–56.
- Vedin, Maria 2002. *Adverbials as semantic and pragmatic operators. A functional approach to the analysis of english fiction language*. (Doctoral dissertation no 2002:30, Department of languages and litterature, Luleå university of technology.) Luleå.
- Wijk-Andersson, Elsie 1991. *Bara i fokus. En semantisk-syntaktisk studie av bara och dess ekvivalenter i nysvenskt skriftspråk*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 27.) Uppsala.

- Wirdenäs, Karolina 2000. ”man blir liksom bara hallå”. Om talspråk i SAG. I: Engdahl, E. & K. Norén (red.), *Att använda SAG. 29 uppsatser om Svenska Akademiens grammatik*. (MISS = Meddelanden från Institutionen för svenska språket 33.) Göteborg, s. 440–455.
- Wirdenäs, Karolina 2002. *Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i gruppsamtal*. (Nordistica Gothoburgensia 26.) Göteborg.
- Wirdenäs, Karolina & Catrin Norrby 2002. En diskursmarkör i vardande? Lite om *lite*. *Språk och stil* 12 (n.f.), s. 211–234.
- Öqvist, Jenny 2005. *När man talar om trollen. Personreferens i svenskt samtalspråk*. (Linköping studies in arts and science nr 320.) Linköping.
- Östman, Jan-Ola 1978. Om svenskans talarattitydsadverbial. I: Josephson, O. H. Strand & M. Westman (red.), *Svenskans beskrivning* 11, s. 195–209.
- Östman, Jan-Ola 1981. *You know: A discourse-functional approach*. Amsterdam.
- Östman, Jan-Ola 1995. Pragmatic particles twenty years after. *Anglicana turkensis* 14, s. 95–108.

Bilagor

BILAGA 1. *Transkriptionsnyckel*

(0.5)	mätt paus
ja [exakt] [ja ex]akt	överlappande tal börjar ([]) respektive slutar ([])
[[ja exakt [[ja exakt	samtidigt inledda yttranden
ja= =exakt	samma tur fortsätter på rad längre ner fortsättning på tur tidigare i transkriptionen
ja exakt» »exakt	latching, det vill säga två talares yttranden sammanbundna utan paus
ja exakt	starkt betonat ord
ja exakt	sägs med skrattande röst
+ja exakt+	sägs med högre ljudstyrka än omgivande tal
°ja exakt°	sägs med lägre ljudstyrka än omgivande tal
ja <i>exakt</i>	förställd eller imiterande röst
jaaa	förlängt ljud
exakt ↑	ord med tydligt uppåtgående intonation

exakt →	ord med tydlig fortsättningsintonation
exakt?	frågeintonation
SKRATT	flera skrattar
SKRATTAR	talaren skrattar
BULLER	metakommentarer skrivs med versaler
ja ex-	avbrutet yttrande
(ja exakt)	osäker transkription
(x) (xx) (xxx)	ohörbara ord (ett, två respektive flera)
Beatles	namn inleds med versal
ja exakt	det aktuella exemplet
ja exakt 	tecknet markerar avslutad TKE där det är relevant
HK3	kodnamn på samtalsdeltagare
HK3?	osäker identifiering av talare
x	oidentifierad talare
s	samtalsledaren

BILAGA 2. Schema över de enskilda adverbens funktioner i materialet¹

	grad	osan.	trol.	säk.	ev.	mh.	nyt.	förm.	emf.	kont.	anm.	fört.	gen.	spec.	ex.	in/ut.	gard.	till.	medg.	rev.
Absolut						•			•											
Alltså*									•			•								
Antagligen			•																	
Bara/Ba*								•						•	•					
Bland annat															•					
Dessutom*																		•		
Däremot										•										
Egentligen*							•	•			•									
Exakt	•					•			•											
Extra	•																			
Faktiskt								•	•	•	•									
Förmodligen			•																	
Förresten							•													
Förstås				•																
Ganska	•																			
Framför allt														•						
Hur som h.*														•						
I alla fall*										•						•	•			
I och för sig*							•	•		•									•	•
Just (det)*						•	•						•							
Kanske*			•					•							•					
Knappast		•																		
Möjligtvis			•						•										•	•
Nog*			•																	
Nämligen									•				•							
Nästan*	•								•											
Om man sä.*									•											
Precis*	•					•			•											
På när sätt									•											
Riktigt	•											•								
Rätt	•																			
Självklart				•																
Speciellt	•													•						
Så att säga									•											
Såklart				•																
Säkert	•		•	•																
Särskilt	•													•						
Tydligt*																				
Tyvärr					•															
Till och med*											•								•	
Till exempel															•					
Tvärtom										•										
Ungefär*	•							•												
Verkligen	•								•			•								
Visserligen																				
Ätminstone*																•	•		•	•
Ändå*										•	•									
Överhuvudt.*									•				•							

osan. = osannolikheter
 trol. = trolighet
 säk. = säkerhet
 ev. = evaluering
 mh. = medhåll och
 uppbäckning

nyt. = ny tanke
 förm. = förmildrande
 emf. = emfas
 kont. = kontrast
 anm. = anmärknings-
 värdehetsmarkör

fört. = förtydligande
 gen. = generaliserande
 spec. = specificerande
 ex. = exemplifierande
 urval

in/ut. = inneslutande och
 uteslutande urval
 gard. = garderande urval
 till. = tillägg
 medg. = medgivande
 rev. = reviderand

¹ De adverb som är markerade med en * uppvisar även andra funktioner som är specifika för just det adverbet. Detta presenteras i kapitel 6 i respektive avsnitt.

GÖTEBORGSSTUDIER I NORDISK SPRÅKVETENSKAP

REDAKTÖRER: Lars Borin, Roger Källström, Inger Lindberg,
Sven-Göran Malmgren, Lena Rogström, Barbro Wallgren Hemlin

1. Magnus Fernberg: *Kåseristil*. Göteborg 2004.
2. Tore Otterup: "Jag känner mej begåvad bara". *Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg 2005.
3. Per Fröjd: *Att läsa och förstå svenska. Läsförmågan hos elever i årskurs 9 i Borås 2000–2002*. Göteborg 2005.
4. Jenny Nilsson: *Adverb i interaktion*. Göteborg 2005.